ඛුද්දකනිකායෙ

විමානවත්ථු-අට්ඨකථා

ධම්මවිචය

පටුන

"ධම්මා සුතා ධාතා වචසා පරිචිතා මනසානුපෙක්ඛිතා දිට්ඨියා සුප්පටිවිද්ධා."

(මහා සුඤ්ඤත සුත්තං; මජ්ඣිම නිකායො, උපරිපණ්ණාසකො, සුඤ්ඤත වග්ගො.)

පටුන සංස්කරණය - භික්ඛු ධම්මවිහාරි

(ඡට්ඨ සංගායනා ත්‍රිපිටක වැඩසටහනින් උපුටා සකසන ලදී)

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

ඛුද්දකනිකායෙ

විමානවත්ථු-අට්ඨකථා

ගන්ථාරම්භකථා

මහාකාරුණිකං **නාථං,** ඤෙය්‍යසාගරපාරගුං;
වන්දෙ නිපුණගම්භීර-විචිත්‍රනයදෙසනං.

විජ්ජාචරණසම්පන්නා, යෙන නියන්ති ලොකතො;
වන්දෙ තමුත්තමං **ධම්මං,** සම්මාසම්බුද්ධපූජිතං.

සීලාදිගුණසම්පන්නො, ඨිතො මග්ගඵලෙසු යො;
වන්දෙ **අරියසඞ්ඝං** තං, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං අනුත්තරං.

වන්දනාජනිතං පුඤ්ඤං, ඉති යං රතනත්තයෙ;
හතන්තරායො සබ්බත්ථ, හුත්වාහං තස්ස තෙජසා.

දෙවතාහි කතං පුඤ්ඤං, යං යං පුරිමජාතිසු;
තස්ස තස්ස විමානාදි-ඵලසම්පත්තිභෙදතො.

පුච්ඡාවසෙන යා තාසං, විස්සජ්ජනවසෙන ච;
පවත්තා දෙසනා කම්ම-ඵලපච්චක්ඛකාරිනී.

විමානවත්ථු ඉච්චෙව, නාමෙන වසිනො පුරෙ;
යං ඛුද්දකනිකායස්මිං, සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්සාහමවලම්බිත්වා, පොරාණට්ඨකථානයං;
තත්ථ තත්ථ නිදානානි, විභාවෙන්තො විසෙසතො.

සුවිසුද්ධං අසංකිණ්ණං, නිපුණත්ථවිනිච්ඡයං;
මහාවිහාරවාසීනං, සමයං අවිලොමයං.

යථාබලං කරිස්සාමි, අත්ථසංවණ්ණනං සුභං;
සක්කච්චං භාසතො තං මෙ, නිසාමයථ සාධවොති.

තත්ථ **විමානානීති** විසිට්ඨමානානි දෙවතානං කීළානිවාසට්ඨානානි. තානි හි තාසං සුචරිතකම්මානුභාවනිබ්බත්තානි යොජනිකද්වියොජනිකාදිපමාණවිසෙසයුත්තතාය, නානාරතනසමුජ්ජලානි විචිත්තවණ්ණසණ්ඨානානි සොභාතිසයයොගෙන විසෙසතො මානනීයතාය

ච ‘‘විමානානී’’ති වුච්චන්ති. විමානානං වත්ථු කාරණං එතිස්සාති **විමානවත්ථු,** ‘‘පීඨං තෙ සොවණ්ණමය’’න්තිආදිනයප්පවත්තා දෙසනා. නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං තාසං දෙවතානං රූපභොගපරිවාරාදිසම්පත්තියො තංනිබ්බත්තකකම්මඤ්ච නිස්සාය ඉමිස්සා දෙසනාය පවත්තත්තා. විපාකමුඛෙන වා කම්මන්තරමානස්ස කාරණභාවතො **විමානවත්ථූති** වෙදිතබ්බං.

තයිදං කෙන භාසිතං, කත්ථ භාසිතං, කදා භාසිතං, කස්මා ච භාසිතන්ති? වුච්චතෙ – ඉදඤ්හි විමානවත්ථු දුවිධෙන පවත්තං – පුච්ඡාවසෙන විස්සජ්ජනවසෙන ච. තත්ථ විස්සජ්ජනගාථා තාහි තාහි දෙවතාහි භාසිතා, පුච්ඡාගාථා පන කාචි භගවතා භාසිතා, කාචි සක්කාදීහි, කාචි සාවකෙහි ථෙරෙහි. තත්ථාපි යෙභුය්‍යෙන යො සො කප්පානං සතසහස්සාධිකං එකං අසඞ්ඛෙය්‍යං බුද්ධස්ස භගවතො අග්ගසාවකභාවාය පුඤ්ඤඤාණසම්භාරෙ සම්භරන්තො අනුක්කමෙන සාවකපාරමියො පූරෙත්වා, ඡළභිඤ්ඤාචතුපටිසම්භිදාදිගුණවිසෙසපරිවාරස්ස, සකලස්ස සාවකපාරමිඤාණස්ස මත්ථකං පත්තො දුතියෙ අග්ගසාවකට්ඨානෙ ඨිතො ඉද්ධිමන්තෙසු ච භගවතා එතදග්ගෙ ඨපිතො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො, තෙන භාසිතා.

භාසන්තෙන ච පඨමං තාව ලොකහිතාය දෙවචාරිකං චරන්තෙන දෙවලොකෙ දෙවතානං පුච්ඡාවසෙන පුන තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා මනුස්සානං පුඤ්ඤඵලස්ස පච්චක්ඛකරණත්ථං පුච්ඡං විස්සජ්ජනඤ්ච එකජ්ඣං කත්වා භගවතො පවෙදෙත්වා භික්ඛූනං භාසිතා, සක්කෙන පුච්ඡාවසෙන, දෙවතාහි තස්ස විස්සජ්ජනවසෙන භාසිතාපි මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස භාසිතා එව. එවං භගවතා ථෙරෙහි ච දෙවතාහි ච පුච්ඡාවසෙන, දෙවතාහි තස්සා විස්සජ්ජනවසෙන ච තත්ථ තත්ථ භාසිතා පච්ඡා ධම්මවිනයං සඞ්ගායන්තෙහි ධම්මසඞ්ගාහකෙහි එකතො කත්වා ‘‘විමානවත්ථු’’ඉච්චෙව සඞ්ගහං ආරොපිතා. අයං තාවෙත්ථ ‘‘කෙන භාසිත’’න්තිආදීනං පදානං සඞ්ඛෙපතො සාධාරණතො ච විස්සජ්ජනා.

විත්ථාරතො පන ‘‘කෙන භාසිත’’න්ති පදස්ස අනොමදස්සිස්ස භගවතො පාදමූලෙ කතපණිධානතො පට්ඨාය මහාථෙරස්ස ආගමනීයපටිපදා කථෙතබ්බා, සා පන ආගමට්ඨකථාසු තත්ථ තත්ථ විත්ථාරිතාති තත්ථ ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අසාධාරණතො ‘‘කත්ථ භාසිත’’න්තිආදීනං පදානං විස්සජ්ජනා තස්ස තස්ස විමානස්ස අත්ථවණ්ණනායනෙව ආගමිස්සති.

අපරෙ පන භණන්ති – එකදිවසං ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිවිතක්කො උදපාදි ‘‘එතරහි ඛො මනුස්සා අසතිපි වත්ථුසම්පත්තියා ඛෙත්තසම්පත්තියා අත්තනො ච

චිත්තපසාදසම්පත්තියා තානි තානි පුඤ්ඤානි කත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා උළාරසම්පත්තිං පච්චනුභොන්ති, යංනූනාහං දෙවචාරිකං චරන්තො තා දෙවතා කායසක්ඛිං කත්වා තාහි යථූපචිතං පුඤ්ඤං යථාධිගතඤ්ච පුඤ්ඤඵලං කථාපෙත්වා තමත්ථං භගවතො ආරොචෙය්‍යං. එවං මෙ සත්ථා ගගනතලෙ පුණ්ණචන්දං උට්ඨාපෙන්තො විය මනුස්සානං කම්මඵලං පච්චක්ඛතො දස්සෙන්තො අප්පකානම්පි කාරානං ආයතනගතාය සද්ධාය වසෙන උළාරඵලතං විභාවෙන්තො තං තං විමානවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා මහතිං ධම්මදෙසනං පවත්තෙස්සති, සා හොති බහුජනස්ස අත්ථාය හිතාය සුඛාය දෙවමනුස්සාන''න්ති. සො ආසනා වුට්ඨහිත්වා රත්තදුපට්ටං නිවාසෙත්වා අපරං රත්තදුපට්ටං එකංසං කත්වා සමන්තතො ජාතිහිඞ්ගුලිකධාරා විජ්ජුලතා විය සඤ්ඣාපභානුරඤ්ජිතො විය ච ජඞ්ගමො අඤ්ජනගිරිසිඛරො, භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසින්නො අත්තනො අධිප්පායං ආරොචෙත්වා භගවතා අනුඤ්ඤාතො උට්ඨායාසනා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා පදක්ඛිණං කත්වා අභිඤ්ඤාපාදකං චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා, තතො වුට්ඨාය ඉද්ධිබලෙන තඞ්ඛණඤ්ඤෙව තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ තත්ථ තාහි තාහි දෙවතාහි යථූපචිතං පුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි, තස්ස තා කථෙසුං. තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං සබ්බං තත්ථ පවත්තිතනියාමෙනෙව භගවතො ආරොචෙසි, තං සමනුඤ්ඤො සත්ථා අහොසි. ඉච්චෙතං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසීති.

තං පනෙතං විමානවත්ථු විනයපිටකං සුත්තන්තපිටකං අභිධම්මපිටකන්ති තීසු පිටකෙසු සුත්තන්තපිටකපරියාපන්නං, දීඝනිකායො මජ්ඣිමනිකායො සංයුත්තනිකායො අඞ්ගුත්තරනිකායො ඛුද්දකනිකායොති පඤ්චසු නිකායෙසු ඛුද්දකනිකායපරියාපන්නං, සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණං ගාථා උදානං ඉතිවුත්තකං ජාතකං අබ්භුතධම්මං වෙදල්ලන්ති නවසු සාසනඞ්ගෙසු ගාථාසඞ්ගහං.

> ''ද්වාසීති බුද්ධතො ගණ්හිං, ද්වෙ සහස්සානි භික්ඛුතො;
> චතුරාසීති සහස්සානි, යෙ මෙ ධම්මා පවත්තිනො''ති. (ථෙරගා. 1027) –

එවං ධම්මභණ්ඩාගාරිකෙන පටිඤ්ඤාතෙසු චතුරාසීතියා ධම්මක්ඛන්ධසහස්සෙසු කතිපයධම්මක්ඛන්ධසඞ්ගහං. වග්ගතො පීඨවග්ගො චිත්තලතාවග්ගො පාරිච්ඡත්තකවග්ගො මඤ්ජිට්ඨකවග්ගො මහාරථවග්ගො පායාසිවග්ගො සුනික්ඛිත්තවග්ගොති සත්ත වග්ගා. වත්ථුතො පඨමෙ වග්ගෙ සත්තරස වත්ථූනි, දුතියෙ එකාදස, තතියෙ දස, චතුත්ථෙ ද්වාදස, පඤ්චමෙ චතුද්දස, ඡට්ඨෙ දස, සත්තමෙ එකාදසාති අන්තරවිමානානං අග්ගහණෙ පඤ්චාසීති, ගහණෙ පන තෙවීසසතං වත්ථූනි, ගාථාතො පන දියඩ්ඪසහස්සගාථා. තස්ස වග්ගෙසු පීඨවග්ගො ආදි, වත්ථූසු

සොවණ්ණපීඨවත්ථු ආදි, තස්සාපි **‘‘පීඨං තෙ සොවණ්ණමය’’**න්ති ගාථා ආදි.

1. ඉත්ථිවිමානං

1. පීඨවග්ගො

1. පඨමපීඨවිමානවණ්ණනා

තත්ථ පඨමවත්ථුස්ස අයං අට්ඨුප්පත්ති – භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ රඤ්ඤා පසෙනදිනා කොසලෙන බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස සත්තාහං අසදිසදානෙ පවත්තිතෙ තදනුරූපෙන අනාථපිණ්ඩිකෙන මහාසෙට්ඨිනා තයො දිවසෙ, තථා විසාඛාය මහාඋපාසිකාය මහාදානෙ දින්නෙ අසදිසදානස්ස පවත්ති සකලජම්බුදීපෙ පාකටා අහොසි. අථ මහාජනො තත්ථ තත්ථ කථං සමුට්ඨාපෙසි ''කිං නු ඛො එවං උළාරවිභවපරිච්චාගෙනෙව දානං මහප්ඵලතරං භවිස්සති, උදාහු අත්තනො විභවානුරූපපරිච්චාගෙනාපී''ති. භික්ඛූ තං කථං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං. භගවා ''න, භික්ඛවෙ, දෙය්‍යධම්මසම්පත්තියාව දානං මහප්ඵලතරං භවිස්සති, අථ ඛො චිත්තපසාදසම්පත්තියා ච ඛෙත්තසම්පත්තියා ච, තස්මා කුණ්ඩකමුට්ඨිමත්තම්පි පිලොතිකාමත්තම්පි තිණපණ්ණසන්ථාරමත්තම්පි පූතිමුත්තහරීතකමත්තම්පි විප්පසන්නෙන චෙතසා දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලෙ පතිට්ඨාපිතං, තම්පි මහප්ඵලතරං භවිස්සති මහාජුතිකං මහාවිප්ඵාර''න්ති ආහ. තථා හි වුත්තං සක්කෙන දෙවානමින්දෙන –

> ''නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි, අප්පිකා නාම දක්ඛිණා;
> තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ''ති. (වි. ව. 804);

සා පනෙසා කථා සකලජම්බුදීපෙ විත්ථාරිකා අහොසි. මනුස්සා සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකවණිබ්බකයාචකානං යථාවිභවං දානානි දෙන්ති, ගෙහඞ්ගණෙ පානීයං උපට්ඨපෙන්ති, ද්වාරකොට්ඨකෙසු ආසනානි ඨපෙන්ති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරො පිණ්ඩපාතචාරිකො ථෙරො පාසාදිකෙන අභික්කන්තෙන පටික්කන්තෙන ආලොකිතෙන විලොකිතෙන සමිඤ්ජිතෙන පසාරිතෙන ඔක්ඛිත්තචක්ඛු ඉරියාපථසම්පන්නො පිණ්ඩාය චරන්තො උපකට්ඨෙ කාලෙ අඤ්ඤතරං ගෙහං සම්පාපුණි. තත්ථෙකා කුලධීතා සද්ධා පසන්නා ථෙරං පස්සිත්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානා උළාරපීතිසොමනස්සං උප්පාදෙත්වා ගෙහං පවෙසෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අත්තනො පීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා තස්ස උපරි පීතකං මට්ඨවත්ථං අත්ථරිත්වා අදාසි. අථ ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ ''ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං උපට්ඨිත''න්ති පසන්නචිත්තා යථාවිභවං ආහාරෙන පරිවිසි, බීජනිඤ්ච ගහෙත්වා බීජි. සො ථෙරො කතභත්තකිච්චො ආසනදානභොජනදානාදිපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං කථෙත්වා පක්කාමි. සා ඉත්ථී තං අත්තනො දානං තඤ්ච ධම්මකථං පච්චවෙක්ඛන්තී පීතියා නිරන්තරං ඵුට්ඨසරීරා හුත්වා තං පීඨම්පි ථෙරස්ස අදාසි.

තතො අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. අච්ඡරාසහස්සං චස්සා පරිවාරො අහොසි, පීඨදානානුභාවෙන චස්සා යොජනිකො කනකපල්ලඞ්කො නිබ්බත්ති ආකාසචාරී සීඝජවො උපරි කූටාගාරසණ්ඨානො, තෙන තං ‘‘පීඨවිමාන’’න්ති වුච්චති. තඤ්හි සුවණ්ණවණ්ණං වත්ථං අත්ථරිත්වා දින්නත්තා කම්මසරික්ඛතං විභාවෙන්තං සුවණ්ණමයං අහොසි, පීතිවෙගස්ස බලවභාවෙන සීඝජවං, දක්ඛිණෙය්‍යස්ස චිත්තරුචිවසෙන දින්නත්තා යථාරුචිගාමී, පසාදසම්පත්තියා උළාරතාය සබ්බසොව පාසාදිකං සොභාතිසයයුත්තඤ්ච අහොසි.

අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දනවනං ගච්ඡන්තීසු සා දෙවතා දිබ්බවත්ථනිවත්ථා දිබ්බාභරණවිභූසිතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සකභවනා නික්ඛමිත්වා තං පීඨවිමානං අභිරුය්හ මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන සිරිසොභග්ගෙන සමන්තතො චන්දො විය සූරියො විය ච ඔභාසෙන්තී උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො තස්සා දෙවතාය අවිදූරෙ අත්තානං දස්සෙසි. අථ සා දෙවතා තං දිස්වා සමුප්පන්නබලවපසාදගාරවා සහසා පල්ලඞ්කතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානා අට්ඨාසි. ථෙරො කිඤ්චාපි තාය අඤ්ඤෙහි ච සත්තෙහි යථූපචිතං කුසලාකුසලං අත්තනො යථාකම්මූපගඤාණානුභාවෙන හත්ථතලෙ ඨපිතආමලකං විය පඤ්ඤාබලහෙදෙන පච්චක්ඛතො පස්සති, තථාපි යස්මා දෙවතානං උපපත්තිසමනන්තරමෙව ‘‘කුතො නු ඛො අහං චවිත්වා ඉධූපපන්නා, කිං නු ඛො කුසලකම්මං කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පටිලභාමී’’ති අතීතභවං යථූපචිතඤ්ච කම්මං උද්දිස්ස යෙභුය්‍යෙන ධම්මතාසිද්ධා උපධාරණා, තස්සා ච යාථාවතො ඤාණං උප්පජ්ජති, තස්මා තාය දෙවතාය කතකම්මං කථාපෙත්වා සදෙවකස්ස ලොකස්ස කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාතුකාමො –

1.

‘‘පීඨං තෙ සොවණ්ණමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ, ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

2.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

3.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,

මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. ආහ –

4.

''සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

5.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අබ්භාගතානාසනකං අදාසිං;
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං, යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

6.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

7.

''අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

1. තත්ථ **පීඨන්ති** යංකිඤ්චි තාදිසං දාරුක්ඛන්ධම්පි ආපණම්පි බලිකරණපීඨම්පි වෙත්තාසනම්පි මසාරකාදිවිසෙසනාමං දාරුමයාදිආසනම්පි වුච්චති. තථා හි ''පාදපීඨං පාදකඨලික''න්ති (මහාව. 209; චූළව. 75) එත්ථ පාදඨපනයොග්ගං පීඨාදිකං දාරුක්ඛන්ධං වුච්චති, ''පීඨසප්පී''ති (මි. ප. 5.3.1) එත්ථ හත්ථෙන ගහණයොග්ගං. ''පීඨිකා''ති පන එකච්චෙසු ජනපදෙසු දෙසවොහාරෙන ආපණං. ''භූතපීඨිකා දෙවකුලපීඨිකා''ති එත්ථ දෙවතානං බලිකරණට්ඨානභූතං පීඨං. ''භද්දපීඨ''න්ති එත්ථ වෙත්තලතාදීහි උපරි වීතං ආසනං, යං සන්ධාය වුත්තං ''භද්දපීඨං උපානයී''ති. ''සුපඤ්ඤත්තං මඤ්චපීඨං. මඤ්චං වා පීඨං වා කාරයමානෙනා''ති (පාචි. 522) ච ආදීසු මසාරකාදිභෙදං දාරුමයාදිආසනං. ඉධ පන පල්ලඞ්කාකාරසණ්ඨිතං දෙවතාය පුඤ්ඤානුභාවාභිනිබ්බත්තං යොජනිකං කනකවිමානං වෙදිතබ්බං.

තෙති තෙ-සද්දො ''න තෙ සුඛං පජානන්ති, යෙ න පස්සන්ති නන්දන''න්තිආදීසු (සං. නි. 1.11, 226) ත-සද්දස්ස වසෙන පච්චත්තබහුවචනෙ ආගතො. ''නමො තෙ පුරිසාජඤ්ඤ, නමො තෙ පුරිසුත්තම (දී. නි. 3.278; සු. නි. 549). නමො තෙ බුද්ධ වීරත්ථූ''ති (සං. නි. 1.90) ච ආදීසු තුම්හ-සද්දස්ස වසෙන සම්පදානෙ, තුය්හන්ති අත්ථො. ''කිං තෙ දිට්ඨං කින්ති තෙ සුතං. උපයි තෙ සමතික්කන්තා, ආසවා තෙ

පදාලිතා''ති (ම. නි. 2.400; සු. නි. 551) ච ආදීසු කරණෙ. ''කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරිය''න්තිආදීසු (වි. ව. 1251; ජා. 1.10.92) සාමිඅත්ථෙ. ඉධාපි සාමිඅත්ථෙ දට්ඨබ්බො. තවාති හි අත්ථො.

සොවණ්ණමයන්ති එත්ථ සුවණ්ණ-සද්දො ''සුවණ්ණෙ දුබ්බණ්ණෙ සුගතෙ දුග්ගතෙ''ති (ම. නි. 1.148) ච ''සුවණ්ණතා සුසරතා''ති (ඛු. පා. 8.11) ච එවමාදීසු ඡවිසම්පත්තියං ආගතො. ''කාකං සුවණ්ණා පරිවාරයන්තී''තිආදීසු (ජා. 1.1.77) ගරුළෙ. ''සුවණ්ණවණ්ණො කඤ්චනසන්නිභත්තචො''තිආදීසු (දී. නි. 3.200) ජාතරූපෙ. ඉධාපි ජාතරූපෙ එව දට්ඨබ්බො. තඤ්හි බුද්ධානං සමානවණ්ණතාය සොභනො වණ්ණො එතස්සාති සුවණ්ණන්ති වුච්චති. සුවණ්ණමෙව සොවණ්ණං යථා ''වෙකතං වෙසම''න්ති ච. මය-සද්දො ච ''අනුඤ්ඤාතපටිඤ්ඤාතා, තෙවිජ්ජා මයමස්මුභො''තිආදීසු (සු. නි. 599; ම. නි. 2.455) අස්මදත්ථෙ ආගතො. ''මයං නිස්සාය හෙමාය, ජාතමණ්ඩො දරී සුභා''ති එත්ථ පඤ්ඤත්තියං. ''මනොමයා පීතිභක්ඛා සයංපභා''තිආදීසු (දී. නි. 1.39; 3.38) නිබ්බත්තිඅත්ථෙ, බාහිරෙන පච්චයෙන විනා මනසාව නිබ්බත්තාති මනොමයාති වුත්තා. ''යංනූනාහං සාමං චික්ඛල්ලං මද්දිත්වා සබ්බමත්තිකාමයං කුටිකං කරෙය්‍ය''න්තිආදීසු (පාරා. 84) විකාරත්ථෙ. ''දානමයං සීලමය''න්තිආදීසු (දී. නි. 3.305) පදපූරණමත්තෙ. ඉධාපි විකාරත්ථෙ, පදපූරණමත්තෙ වා දට්ඨබ්බො. යදා හි සුවණ්ණෙන නිබ්බත්තං සොවණ්ණමයන්ති අයමත්ථො, තදා සුවණ්ණස්ස විකාරො සොවණ්ණමයන්ති විකාරත්ථෙ මය-සද්දො දට්ඨබ්බො, ''නිබ්බත්තිඅත්ථෙ''තිපි වත්තුං වට්ටතියෙව. යදා පන සුවණ්ණෙන නිබ්බත්තං සොවණ්ණන්ති අයමත්ථො, තදා සොවණ්ණමෙව සොවණ්ණමයන්ති පදපූරණමත්තෙ මය-සද්දො දට්ඨබ්බො.

උළාරන්ති පණීතම්පි සෙට්ඨම්පි මහන්තම්පි. උළාර-සද්දො හි ''පුබ්බෙනාපරං උළාරං විසෙසං අධිගච්ඡතී''තිආදීසු (සං. නි. 5.376) පණීතෙ ආගතො. ''උළාරාය ඛලු භවං වච්ඡායනො සමණං ගොතමං පසංසාය පසංසතී''තිආදීසු (ම. නි. 1.288) සෙට්ඨෙ. ''උළාරභොගා උළාරයසා ඔළාරික''න්ති ච ආදීසු (ධ. ස. 894, 896; ම. නි. 1.244) මහන්තෙ. තම්පි ච විමානං මනුඤ්ඤභාවෙන උපභුඤ්ජන්තානං අතිත්තිකරණත්ථෙන පණීතං, සමන්තපාසාදිකතාදිනා පසංසිතතාය සෙට්ඨං, පමාණමහන්තතාය ච මහග්ඝතාය ච මහන්තං, තීහිපි අත්ථෙහි උළාරමෙවාති වුත්තං උළාරන්ති.

මනොජවන්ති එත්ථ **මනො**ති චිත්තං. යදිපි මනො-සද්දො සබ්බෙසම්පි කුසලාකුසලාබ්‍යාකතචිත්තානං සාධාරණවාචී, ''මනොජව''න්ති පන වුත්තත්තා යත්ථ කත්ථචි ආරම්මණෙ පවත්තනකස්ස කිරියමයචිත්තස්ස වසෙන වෙදිතබ්බං. තස්මා මනසො විය ජවො එතස්සාති මනොජවං යථා

ඔට්ඨමුඛොති, අතිවිය සීඝගමනන්ති අත්ථො. මනො හි ලහුපරිවත්තිතාය අතිදූරෙපි විසයෙ ඛණෙනෙව නිපතති, තෙනාහ භගවා – ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකධම්මම්පි සමනුපස්සාමි යං එවං ලහුපරිවත්තං, යථයිදං, භික්ඛවෙ, චිත්ත’’න්ති (අ. නි. 1.48) ‘‘දූරඞ්ගමං එකචර’’න්ති (ධ. ප. 37) ච. **ගච්ඡතීති** තස්සා දෙවතාය වසනවිමානතො උය්‍යානං උද්දිස්ස ආකාසෙන ගච්ඡති.

යෙනකාමන්ති එත්ථ කාම-සද්දො ‘‘කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්ති චිත්ත’’න්තිආදීසු (සු. නි. 50; ථෙරගා. 787) මනාපියෙ රූපාදිවිසයෙ ආගතො. ‘‘ඡන්දො කාමො රාගො කාමො’’තිආදීසු (විභ. 564; මහානි. 1; චූළනි. 8 අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස) ඡන්දරාගෙ. ‘‘කිලෙසකාමො කාමුපාදාන’’න්තිආදීසු (ධ. ස. 1219; මහානි. 2) සබ්බස්මිං ලොභෙ. ‘‘අත්තකාමපාරිචරියාය වණ්ණං භාසෙය්‍යා’’තිආදීසු (පාරා. 291) ගාමධම්මෙ. ‘‘සන්තෙත්ථ තයො කුලපුත්තා අත්තකාමරූපා විහරන්තී’’තිආදීසු (ම. නි. 1.325; මහාව. 466) හිතච්ඡන්දෙ. ‘‘අත්තාධීනො අපරාධීනො භුජිස්සො යෙනකාමංගමො’’තිආදීසු (දී. නි. 1.221; ම. නි. 1.426) සෙරිභාවෙ. ඉධාපි සෙරිභාවෙ එව දට්ඨබ්බො, තස්මා **යෙනකාම**න්ති යථාරුචි, දෙවතාය ඉච්ඡානුරූපන්ති අත්ථො.

අලඞ්කතෙති අලඞ්කතගත්තෙ, නානාවිධරංසිජාලසමුජ්ජලවිවිධරතනවිජ්ජොතිතෙහි හත්ථූපගපාදූපගාදිභෙදෙහි සට්ඨිසකටභාරපරිමාණෙහි දිබ්බාලඞ්කාරෙහි විභූසිතසරීරෙති අත්ථො. සම්බොධනෙ චෙතං එකවචනං. **මල්‍යධරෙති** කප්පරුක්ඛපාරිච්ඡත්තකසන්තානකලතාදිසම්භවෙහි, සුවිසුද්ධචාමීකරවිවිධරතනමයපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි, සමන්තතො විජ්ජොතමානවිප්ඵුරන්තකිරණනිකරරුචිරෙහි දිබ්බකුසුමෙහි සුමණ්ඩිතකෙසහත්ථාදිතාය මාලාභාරිනී. **සුවත්ථෙති** කප්පලතානිබ්බත්තානං, නානාවිරාගවණ්ණවිසෙසානං සුපරිසුද්ධභාසුරප්පභානං නිවාසනුත්තරියපටිච්ඡදාදීනං දිබ්බවත්ථානං වසෙන සුන්දරවත්ථෙ. **ඔභාසසීති** විජ්ජොතසි. **විජ්ජුරිවාති** විජ්ජුලතා විය. **අබ්භකූට**න්ති වලාහකසිඛරෙ. භුම්මත්ථෙ හි එතං උපයොගවචනං. **ඔභාසසීති** වා අන්තොගධහෙතුඅත්ථවචනං, ඔභාසෙසීති අත්ථො. ඉමස්මිං පක්ඛෙ ‘‘අබ්භකූට’’න්ති උපයොගත්ථෙ එව උපයොගවචනං දට්ඨබ්බං.

අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – යථා නාම සඤ්ඣාපභානුරඤ්ජිතං රත්තවලාහකසිඛරං පකතියාපි ඔභාසමානං සමන්තතො විජ්ජොතමානා විජ්ජුලතා නිච්ඡරන්තී විසෙසතො ඔභාසෙති, එවමෙවං සුපරිසුද්ධතපනීයමයං නානාරතනසමුජ්ජලං පකතිපභස්සරං ඉමං විමානං ත්වං සබ්බාලඞ්කාරෙහි විභූසිතා සබ්බසො විජ්ජොතයන්තීහි අත්තනො සරීරප්පභාහි වත්ථාභරණොභාසෙහි ච විසෙසතො ඔභාසෙසීති.

එත්ථ හි ‘‘පීඨ’’න්ති නිදස්සෙතබ්බවචනමෙතං, ‘‘අබ්භකූට’’න්ති නිදස්සනවචනං. තථා ‘‘තෙ’’ති නිදස්සෙතබ්බවචනං. තඤ්හි ‘‘පීඨ’’න්ති ඉදං අපෙක්ඛිත්වා සාමිවචනෙන වුත්තම්පි ‘‘අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ ඔභාසසී’’ති ඉමානි පදානි අපෙක්ඛිත්වා පච්චත්තවසෙන පරිණමති, තස්මා ‘‘ත්ව’’න්ති වුත්තං හොති. ‘‘විජ්ජුරිවා’’ති නිදස්සනවචනං. ‘‘ඔභාසසී’’ති ඉදං ද්වින්නම්පි උපමෙය්‍යූපමානානං සම්බන්ධදස්සනං. ‘‘ඔභාසසී’’ති හි ඉදං ‘‘ත්ව’’න්ති පදං අපෙක්ඛිත්වා මජ්ඣිමපුරිසවසෙන වුත්තං, ‘‘පීඨ’’න්ති ඉදං අපෙක්ඛිත්වා පඨමපුරිසවසෙන පරිණමති. ච-සද්දො චෙත්ථ ලුත්තනිද්දිට්ඨො දට්ඨබ්බො. ‘‘ගච්ඡති යෙනකාමං ඔභාසසී’’ති ච ‘‘විජ්ජුලතොභාසිතං අබ්භකූටං වියා’’ති පච්චත්තවසෙන චෙතං උපයොගවචනං පරිණමති. තථා ‘‘පීඨ’’න්ති විසෙසිතබ්බවචනමෙතං, ‘‘තෙ සොවණ්ණමයං උළාර’’න්තිආදි තස්ස විසෙසනං.

නනු ච ‘‘සොවණ්ණමය’’න්ති වත්වා සුවණ්ණස්ස අග්ගලොහතාය සෙට්ඨභාවතො දිබ්බස්ස ච ඉධාධිප්පෙතත්තා ‘‘උළාර’’න්ති න වත්තබ්බන්ති? න, කිඤ්චි විසෙසසබ්භාවතො. යථෙව හි මනුස්සපරිභොගසුවණ්ණවිකතිතො රසවිද්ධං සෙට්ඨං සුවිසුද්ධං, තතො ආකරුප්පන්නං, තතො යංකිඤ්චි දිබ්බං සෙට්ඨං, එවං දිබ්බසුවණ්ණෙපි චාමීකරං, චාමීකරතො සාතකුම්භං, සාතකුම්භතො ජම්බුනදං, ජම්බුනදතො සිඞ්ගීසුවණ්ණං. තඤ්හි සබ්බසෙට්ඨං. තෙනාහ සක්කො දෙවානමින්දො –

> ‘‘මුත්තො මුත්තෙහි සහ පුරාණජටිලෙහි, විප්පමුත්තො විප්පමුත්තෙහි;
> සිඞ්ගීනික්ඛසවණ්ණො, රාජගහං පාවිසි භගවා’’ති. (මහාව. 58);

තස්මා ‘‘සොවණ්ණමය’’න්ති වත්වාපි ‘‘උළාර’’න්ති වුත්තං. අථ වා ‘‘උළාර’’න්ති ඉදං න තස්ස සෙට්ඨපණීතභාවමෙව සන්ධාය වුත්තං, අථ ඛො මහන්තභාවම්පීති වුත්තොවායමත්ථො. එත්ථ ච ‘‘පීඨ’’න්තිආදි ඵලස්ස කම්මසරික්ඛතාදස්සනං. තත්ථාපි ‘‘සොවණ්ණමය’’න්ති ඉමිනා තස්ස විමානස්ස වත්ථුසම්පදං දස්සෙති, ‘‘උළාර’’න්ති ඉමිනා සොභාතිසයසම්පදං, ‘‘මනොජව’’න්ති ඉමිනා ගමනසම්පදං. ‘‘ගච්ඡති යෙනකාම’’න්ති ඉමිනා සීඝජවතාය පීඨසම්පත්තිභාවසම්පදං දස්සෙති.

අථ වා ‘‘සොවණ්ණමය’’න්ති ඉමිනා තස්ස පණීතභාවං දස්සෙති, ‘‘උළාර’’න්ති ඉමිනා වෙපුල්ලමහත්තං. ‘‘මනොජව’’න්ති ඉමිනා ආනුභාවමහත්තං. ‘‘ගච්ඡති යෙනකාම’’න්ති ඉමිනා විහාරසුඛත්තං දස්සෙති. ‘‘සොවණ්ණමය’’න්ති වා ඉමිනා තස්ස අභිරූපතං වණ්ණපොක්ඛරතඤ්ච දස්සෙති, ‘‘උළාර’’න්ති ඉමිනා දස්සනීයතං පාසාදිකතඤ්ච දස්සෙති, ‘‘මනොජව’’න්ති ඉමිනා සීඝසම්පදං, ‘‘ගච්ඡති යෙනකාම’’න්ති ඉමිනා කත්ථචි අප්පටිහතචාරතං දස්සෙති.

අථ වා තං විමානං යස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස නිස්සන්දඵලං, තස්ස අලොභනිස්සන්දතාය සොවණ්ණමයං, අදොසනිස්සන්දතාය උළාරං, අමොහනිස්සන්දතාය මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං. තථා තස්ස කම්මස්ස සද්ධානිස්සන්දභාවෙන සොවණ්ණමයං, පඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන උළාරං, වීරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති යෙනකාමං. සද්ධාසමාධිනිස්සන්දභාවෙන වා සොවණ්ණමයං, සමාධිපඤ්ඤානිස්සන්දභාවෙන උළාරං, සමාධිවීරියනිස්සන්දභාවෙන මනොජවං, සමාධිසතිනිස්සන්දභාවෙන ගච්ඡති යෙනකාමන්ති වෙදිතබ්බං.

තත්ථ යථා ‘‘පීඨ’’න්තිආදි විමානසම්පත්තිදස්සනවසෙන තස්සා දෙවතාය පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං, එවං ‘‘අලඞ්කතෙ’’තිආදි අත්තභාවසම්පත්තිදස්සනවසෙන පුඤ්ඤඵලවිභවසම්පත්තිකිත්තනං. යථා හි සුසික්ඛිතසිප්පාචරියවිරචිතොපි රත්තසුවණ්ණාලඞ්කාරො විවිධරංසිජාලසමුජ්ජලමණිරතනඛචිතො එව සොභති, න කෙවලො, එවං සබ්බඞ්ගසම්පන්නො චතුරස්සසොභනොපි අත්තභාවො සුමණ්ඩිතපසාධිතොව සොභති, න කෙවලො. තෙනස්සා ‘‘අලඞ්කතෙ’’තිආදිනා ආහරිමං සොභාවිසෙසං දස්සෙති, ‘‘ඔභාසසී’’ති ඉමිනා අනාහරිමං. තථා පුරිමෙන වත්තමානපච්චයනිමිත්තං සොභාතිසයං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන අතීතපච්චයනිමිත්තං. පුරිමෙන වා තස්සා උපභොගවත්ථුසම්පදං දස්සෙති, පච්ඡිමෙන උපභුඤ්ජනකවත්ථුසම්පදං.

එත්ථාහ ‘‘කිං පන තං විමානං යුත්තවාහං, උදාහු අයුත්තවාහ’’න්ති? යදිපි දෙවලොකෙ රථවිමානානි යුත්තවාහානිපි හොන්ති ‘‘සහස්සයුත්තං ආජඤ්ඤරථ’’න්ති (සං. නි. 1.264) ආදිවචනතො, තෙ පන දෙවපුත්තා එව කිච්චකරණකාලෙ වාහරූපෙන අත්තානං දස්සෙන්ති යථා එරාවණො දෙවපුත්තො කීළනකාලෙ හත්ථිරූපෙන. ඉදං පන අඤ්ඤඤ්ච එදිසං අයුත්තවාහං දට්ඨබ්බං.

යදි එවං කිං තස්ස විමානස්ස අබ්භන්තරා වායොධාතු ගමනෙ විසෙසපච්චයො, උදාහු බාහිරාති? අබ්භන්තරාති ගහෙතබ්බං. යථා හි චන්දවිමානසූරියවිමානාදීනං දෙසන්තරගමනෙ තදුපජීවීනං සත්තානං සාධාරණකම්මනිබ්බත්තං අතිවිය සීඝජවං මහන්තං වායුමණ්ඩලං තානි පෙලෙන්තං පවත්තෙති, න එවං තං පෙලෙත්වා පවත්තෙන්තී බාහිරා වායොධාතු අත්ථි. යථා ච පන චක්කරතනං අන්තොසමුට්ඨිතාය වායොධාතුයා වසෙන පවත්තති. න හි තස්ස චන්දවිමානාදීනං විය බාහිරා වායොධාතු පෙලෙත්වා පවත්තිකා අත්ථි රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස චිත්තවසෙන ‘‘පවත්තතු භවං චක්කරතන’’න්තිආදිවචනසමනන්තරමෙව පවත්තනතො, එවං තස්සා දෙවතාය චිත්තවසෙන අත්තසන්නිස්සිතාය වායොධාතුයා ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං. තෙන වුත්තං ‘‘මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාම’’න්ති.

2. එවං පඨමගාථාය තස්සා දෙවතාය පුඤ්ඤඵලසම්පත්තිං කිත්තෙත්වා ඉදානි තස්සා කාරණභූතං පුඤ්ඤසම්පදං විභාවෙතුං **‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො’’**තිආදි ගාථාද්වයං වුත්තං. තත්ථ **කෙනා**ති කිං-සද්දො ‘‘කිං රාජා යො ලොකං න රක්ඛති, කිං නු ඛො නාම තුම්හෙ මං වත්තබ්බං මඤ්ඤථා’’තිආදීසු (පාරා. 424) ගරහණෙ ආගතො. ‘‘යංකිඤ්චි රූපං අතීතානාගතපච්චුප්පන්න’’න්තිආදීසු (ම. නි. 1.244; සං. නි. 3.59) අනියමෙ. ‘‘කිං සූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ’’න්තිආදීසු (සු. නි. 183; සං. නි. 1.73) පුච්ඡායං. ඉධාපි පුච්ඡායමෙව දට්ඨබ්බො. ‘‘කෙනා’’ති ච හෙතුඅත්ථෙ කරණවචනං, කෙන හෙතුනාති අත්ථො. **තෙ**ති තව. **එතාදිසො**ති එදිසො, එතරහි යථාදිස්සමානොති අත්ථො. **වණ්ණො**ති වණ්ණ-සද්දො ‘‘කදා සඤ්ඤූළ්හා පන තෙ, ගහපති, ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණා’’තිආදීසු (ම. නි. 2.77) ගුණෙ ආගතො. ‘‘අනෙකපරියායෙන බුද්ධස්ස වණ්ණං භාසති, ධම්මස්ස වණ්ණං භාසති, සඞ්ඝස්ස වණ්ණං භාසතී’’තිආදීසු (දී. නි. 1.4) ථුතියං. ‘‘අථ කෙන නු වණ්ණෙන, ගන්ධථෙනොති වුච්චතී’’තිආදීසු (සං. නි. 1.234; ජා. 1.6.116) කාරණෙ. ‘‘තයො පත්තස්ස වණ්ණා’’තිආදීසු (පාරා. 602) පමාණෙ. ‘‘චත්තාරොමෙ, භො ගොතම, වණ්ණා’’තිආදීසු (දී. නි. 3.115; ම. නි. 2.379-380) ජාතියං. ‘‘මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං අභිනිම්මිනිත්වා’’තිආදීසු සණ්ඨානෙ. ‘‘සුවණ්ණවණ්ණොසි භගවා, සුසුක්කදාඨොසි වීරියවා’’තිආදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 553) ඡවිවණ්ණෙ. ඉධාපි ඡවිවණ්ණෙ එව දට්ඨබ්බො. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – කෙන කීදිසෙන පුඤ්ඤවිසෙසෙන හෙතුභූතෙන දෙවතෙ, තව එතාදිසො එවංවිධො ද්වාදසයොජනානි ඵරණකප්පභො සරීරවණ්ණො ජාතොති?

කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣතීති කෙන පුඤ්ඤාතිසයෙන තෙ ඉධ ඉමස්මිං ඨානෙ ඉදානි තයි ලබ්භමානං උළාරං සුචරිතඵලං ඉජ්ඣති නිප්ඵජ්ජති. **උප්පජ්ජන්තී**ති නිබ්බත්තන්ති, අවිච්ඡෙදවසෙන උපරූපරි වත්තන්තීති අත්ථො. **භොගා**ති පරිභුඤ්ජිතබ්බට්ඨෙන ‘‘භොගා’’ති ලද්ධනාමා වත්ථාභරණාදිවිත්තූපකරණවිසෙසා. **යෙ**ති සාමඤ්ඤෙන අනියමනිද්දෙසො, **කෙචී**ති පකාරභෙදං ආමසිත්වා අනියමනිද්දෙසො, උභයෙනාපි පණීතපණීතතරාදිභෙදෙ තත්ථ ලබ්භමානෙ තාදිසෙ භොගෙ අනවසෙසතො බ්‍යාපෙත්වා සඞ්ගණ්හාති. අනවසෙසබ්‍යාපකො හි අයං නිද්දෙසො යථා ‘‘යෙ කෙචි සඞ්ඛාරා’’ති. **මනසො පියා**ති මනසා පියායිතබ්බා, මනාපියාති අත්ථො.

එත්ථ ච ‘‘එතාදිසො වණ්ණො’’ති ඉමිනා හෙට්ඨා වුත්තවිසෙසා තස්සා දෙවතාය අත්තභාවපරියාපන්නා වණ්ණසම්පදා දස්සිතා. ‘‘භොගා’’ති ඉමිනා උපභොගපරිභොගවත්ථුභූතා දිබ්බරූපසද්දගන්ධරසඵොට්ඨබ්බභෙදා කාමගුණසම්පදා. ‘‘මනසො පියා’’ති ඉමිනා තෙසං රූපාදීනං ඉට්ඨකන්තමනාපතා. ‘‘ඉධ මිජ්ඣතී’’ති ඉමිනා පන දිබ්බආයුවණ්ණයසසුඛආධිපතෙය්‍යසම්පදා දස්සිතා. ‘‘යෙ කෙචි මනසො

පියා''ති ඉමිනා යානි ''සො අඤ්ඤෙ දෙවෙ දසහි ඨානෙහි අධිග්ගණ්හාති දිබ්බෙන ආයුනා දිබ්බෙන වණ්ණෙන දිබ්බෙන සුඛෙන දිබ්බෙන යසෙන දිබ්බෙන ආධිපතෙය්‍යෙන දිබ්බෙහි රූපෙහි දිබ්බෙහි සද්දෙහි දිබ්බෙහි ගන්ධෙහි දිබ්බෙහි රසෙහි දිබ්බෙහි ඵොට්ඨබ්බෙහී''ති (සං. නි. 4.341) සුත්තෙ ආගතානි දස ඨානානි. තෙසං ඉධ අනවසෙසතො සඞ්ගහො දස්සිතොති වෙදිතබ්බො.

3. **පුච්ඡාමීති** පඤ්හං කරොමි, ඤාතුමිච්ඡාමීති අත්ථො. කාමඤ්චෙතං ''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති. කිමකාසි පුඤ්ඤං, කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා''ති ච කිං-සද්දග්ගහණෙනෙව අත්ථන්තරස්ස අසම්භවතො පුච්ඡාවසෙන ගාථාත්තයං වුත්තන්ති විඤ්ඤායති. පුච්ඡාවිසෙසභාවඤාපනත්ථං පන ''පුච්ඡාමී''ති වුත්තං. අයඤ්හි පුච්ඡා අදිට්ඨජොතනා තාව න හොති එදිසස්ස අත්ථස්ස මහාථෙරස්ස අදිට්ඨභාවාභාවතො, විමතිච්ඡෙදනාපි න හොති සබ්බසො සමුග්ඝාතිතසංසයත්තා, අනුමතිපුච්ඡාපි න හොති ''තං කිං මඤ්ඤසි රාජඤ්ඤා''තිආදීසු (දී. නි. 2.413) විය අනුමතිගහණාකාරෙන අප්පවත්තත්තා, කථෙතුකම්‍යතාපුච්ඡාපි න හොති තස්සා දෙවතාය කථෙතුකම්‍යතාවසෙන ථෙරෙන අපුච්ඡිතත්තා. විසෙසෙන පන දිට්ඨසංසන්දනාති වෙදිතබ්බා. ස්වායමත්ථො හෙට්ඨා අට්ඨුප්පත්තිකථායං ''ථෙරො කිඤ්චාපි''තිආදිනා විභාවිතො එව. **තන්ති** ත්වං. තයිදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, පුබ්බාපෙක්ඛතාය උපයොගෙකවචනං, පරාපෙක්ඛතාය පන පච්චත්තෙකවචනං දට්ඨබ්බං.

දෙවීති එත්ථ දෙව-සද්දො ''ඉමානි තෙ දෙව චතුරාසීති නගරසහස්සානි කුසවතීරාජධානිපමුඛානි, එත්ථ, දෙව, ඡන්දං කරොහි ජීවිතෙ අපෙක්ඛ''න්ති ච ආදීසු (දී. නි. 2.266) සම්මුතිදෙවවසෙන ආගතො, ''තස්ස දෙවාතිදෙවස්ස, සාසනං සබ්බදස්සිනො''තිආදීසු විසුද්ධිදෙවවසෙන. විසුද්ධිදෙවානඤ්හි භගවතො අතිදෙවභාවෙ වුත්තෙ ඉතරෙසං වුත්තො එව හොතීති. ''චාතුමහාරාජිකා දෙවා දීඝායුකා වණ්ණවන්තො සුඛබහුලා''තිආදීසු (දී. නි. 3.337) උපපත්තිදෙවවසෙන. ඉධාපි උපපත්තිදෙවවසෙනෙව වෙදිතබ්බො. පදත්ථතො පන – දිබ්බති අත්තනො පුඤ්ඤිද්ධියා කීළති ලළති පඤ්චහි කාමගුණෙහි රමති, අථ වා හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ජොතති ඔභාසති, ආකාසෙන විමානෙන ච ගච්ඡතීති දෙවී. ''ත්වං දෙවී''ති සම්බොධනෙ චෙතං එකවචනං. **මහානුභාවෙති** උළාරප්පභාවෙ, සො පනස්සානුභාවො හෙට්ඨා ද්වීහි ගාථාහි දස්සිතොයෙව.

මනුස්සභූතාති එත්ථ මනස්ස උස්සන්නතාය මනුස්සා, සතිසූරභාවබ්‍රහ්මචරියයොග්‍යතාදිගුණවසෙන උපචිතමානසා උක්කට්ඨගුණචිත්තා. කෙ පන තෙ? ජම්බුදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා. තෙනාහ භගවා –

‘‘තීහි, භික්ඛවෙ, ඨානෙහි ජම්බුදීපකා මනුස්සා උත්තරකුරුකෙ මනුස්සෙ අධිග්ගණ්හන්ති දෙවෙ ච තාවතිංසෙ. කතමෙහි තීහි? සූරා, සතිමන්තො, ඉධ බ්‍රහ්මචරියවාසො’’ති (අ. නි. 9.21).

තථා හි බුද්ධා භගවන්තො පච්චෙකබුද්ධා අග්ගසාවකා මහාසාවකා චක්කවත්තිනො අඤ්ඤෙ ච මහානුභාවා සත්තා එත්ථෙව උප්පජ්ජන්ති. තෙහි සමානරූපාදිතාය පන සද්ධිං පරිත්තදීපවාසීහි ඉතරමහාදීපවාසිනොපි ‘‘මනුස්සා’’ත්වෙව පඤ්ඤායිංසූති එකෙ.

අපරෙ පන භණන්ති – ලොභාදීහි අලොභාදීහි ච සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්නතාය මනුස්සා. යෙ හි සත්තා මනුස්සජාතිකා, තෙසු විසෙසතො ලොභාදයො අලොභාදයො ච උස්සන්නා, තෙ ලොභාදිඋස්සන්නතාය අපායමග්ගං, අලොභාදිඋස්සන්නතාය සුගතිමග්ගං නිබ්බානගාමිමග්ගඤ්ච පූරෙන්ති, තස්මා ලොභාදීහි අලොභාදීහි ච සහිතස්ස මනස්ස උස්සන්නතාය පරිත්තදීපවාසීහි සද්ධිං චතුමහාදීපවාසිනො සත්තවිසෙසා ‘‘මනුස්සා’’ති වුච්චන්තීති.

ලොකියා පන ‘‘මනුනො අපච්චභාවෙන මනුස්සා’’ති වදන්ති. මනු නාම පඨමකප්පිකො ලොකමරියාදාය ආදිභූතො හිතාහිතවිධායකො සත්තානං පිතුට්ඨානියො, යො සාසනෙ ‘‘මහාසම්මතො’’ති වුච්චති. පච්චක්ඛතො පරම්පරාය ච තස්ස ඔවාදානුසාසනියං ඨිතා සත්තා පුත්තසදිසතාය ‘‘මනුස්සා’’ති වුච්චන්ති. තතො එව හි තෙ මාණවා ‘‘මනුජා’’ති ච වොහරීයන්ති. මනුස්සෙසු භූතා ජාතා, මනුස්සභාවං වා පත්තාති මනුස්සභූතා.

කිමකාසි පුඤ්ඤන්ති කිං දානසීලාදිප්පභෙදෙසු කීදිසං පුජ්ජභාවඵලනිබ්බත්තනතො, යත්ථ සයං උප්පන්නං, තං සන්තානං පුනාති විසොධෙතීති ච ‘‘පුඤ්ඤ’’න්ති ලද්ධනාමං සුචරිතං කුසලකම්මං අකාසි, උපචිනි නිබ්බත්තෙසීති අත්ථො. **ජලිතානුභාවාති** සබ්බසො විජ්ජොතමානපුඤ්ඤිද්ධිකා.

කස්මා පනෙත්ථ ‘‘මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ’’න්ති වුත්තං, කිං අඤ්ඤාසු ගතීසු පුඤ්ඤකිරියා නත්ථීති? නො නත්ථි. යස්මා නිරයෙපි නාම කාමාවචරකුසලචිත්තපවත්ති කදාචි ලබ්භතෙව, කිමඞ්ගං පනඤ්ඤත්ථ, නනු අවොචුම්හා ‘‘දිට්ඨසංසන්දනා පුච්ඡා’’ති. තස්මා මහාථෙරො මනුස්සත්තභාවෙ ඨත්වා පුඤ්ඤකම්මං කත්වා උප්පන්නං තං දිස්වා භූතත්ථවසෙන පුච්ඡන්තො ‘‘මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ’’න්ති අවොච.

අථ වා අඤ්ඤාසු ගතීසු එකන්තසුඛතාය එකන්තදුක්ඛතාය දුක්ඛබහුලතාය ච පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො න සුලභරූපො සප්පුරිසූපනිස්සයාදිපච්චයසමවායස්ස සුදුල්ලභභාවතො. කදාචි උප්පජ්ජමානොපි යථාවුත්තකාරණෙන උළාරො විපුලො න ච හොති,

මනුස්සගතියං පන සුඛබහුලතාය පුඤ්ඤකිරියාය ඔකාසො සුලභරූපො සප්පුරිසූපනිස්සයාදිපච්චයසමවායස්ස යෙභුයොන සුලභභාවතො. යඤ්ච තත්ථ දුක්ඛං උප්පජ්ජති, තම්පි විසෙසතො පුඤ්ඤකිරියාය උපනිස්සයො හොති. දුක්ඛූපනිස්සයා හි සද්ධාති. යථා හි අයොසනෙන සත්ථකෙ නිප්ඵාදියමානෙ තස්ස එකන්තතො න අග්ගිම්හි තාපනං උදකෙන වා තෙමනං ඡෙදනකිරියාසමත්ථතාය විසෙසපච්චයො, තාපෙත්වා පන පමාණයොගතො උදකතෙමනං තස්සා විසෙසපච්චයො, එවමෙව සත්තසන්තානස්ස එකන්තදුක්ඛසමඞ්ගිතා දුක්ඛබහුලතා එකන්තසුඛසමඞ්ගිතා ච පුඤ්ඤකිරියාය න විසෙසපච්චයො හොති. සති පන දුක්ඛසන්තාපනෙ පමාණයොගතො සුඛූපබ්‍රූහනෙ ච ලද්ධූපනිස්සයා පුඤ්ඤකිරියා උප්පජ්ජති, උප්පජ්ජමානා ච මහාජුතිකා මහාවිප්ඵාරා පටිපක්ඛඡෙදනසමත්ථා ච හොති, තස්මා මනුස්සභාවො පුඤ්ඤකිරියාය විසෙසපච්චයො. තෙන වුත්තං ''මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤ''න්ති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙයයාමෙව.

4. එවං පන ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි. තමත්ථං දස්සෙතුං **''සා දෙවතා අත්තමනා''**ති ගාථා වුත්තා. කෙන පනායං ගාථා වුත්තා? ධම්මසඞ්ගාහකෙහි. තත්ථ **සා**ති යා පුබ්බෙ ''පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ''ති වුත්තා, සා. **දෙවතා**ති දෙවපුත්තොපි බ්‍රහ්මාපි දෙවධීතාපි වුච්චති. ''අථ ඛො අඤ්ඤතරා දෙවතා අභික්කන්තාය රත්තියා අභික්කන්තවණ්ණා''තිආදීසු (සං. නි. 1.1; ඛු. පා. 5.1) හි දෙවපුත්තො ''දෙවතා''ති වුත්තො දෙවොයෙව දෙවතාති කත්වා. තථා ''තා දෙවතා සත්තසතා උළාරා, බ්‍රහ්මවිමානා අභිනික්ඛමිත්වා''තිආදීසු බ්‍රහ්මානො.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා''ති. (වි. ව. 75) –

ආදීසු දෙවධීතා. ඉධාපි දෙවධීතා එව දට්ඨබ්බා. **අත්තමනා**ති තුට්ඨමනා පීතිසොමනස්සෙහි ගහිතමනා. පීතිසොමනස්සසහගතඤ්හි චිත්තං දොමනස්සස්ස අනොකාසතො තෙහි තං සකං කත්වා ගහිතං විය හොති. **අත්තමනා**ති වා සකමනා. අනවජ්ජපීතිසොමනස්සසම්පයුත්තඤ්හි චිත්තං සම්පති ආයතිඤ්ච තංසමඞ්ගිනො හිතසුඛාවහතො ''සක''න්ති වත්තබ්බතං ලභති, න ඉතරං.

මොග්ගල්ලානෙනාති මොග්ගල්ලානගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණමහාසාලස්ස පුත්තභාවතො සො මහාථෙරො ගොත්තවසෙන ''මොග්ගල්ලානො''ති පඤ්ඤාතො, තෙන මොග්ගල්ලානෙන. **පුච්ඡිතා**ති දිට්ඨසංසන්දනවසෙන පුච්ඡිතා, අත්තමනා සා දෙවතා පඤ්හං බ්‍යාකාසීති යොජනා. අත්තමනතා චස්සා ''තම්පි නාම පරිත්තකම්පි කම්මං එවං මහතියා දිබ්බසම්පත්තියා කාරණං අහොසී''ති පුබ්බෙපි සා අත්තනො පුඤ්ඤඵලං පටිච්ච

අන්තරන්තරා සොමනස්සං පටිසංවෙදෙති, ඉදානි පන ‘‘අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස කතොපි නාම කාරො එවං උළාරඵලො, අයං පන බුද්ධානං අග්ගසාවකො උළාරගුණො මහානුභාවො, ඉමම්පි පස්සිතුං නිපච්චකාරඤ්ච කාතුං ලභාමි, මම පුඤ්ඤඵලපටිසංයුත්තමෙව ච පුච්ඡං කරොතී’’ති ද්වීහි කාරණෙහි උප්පන්නා. එවං සඤ්ජාතබලවපීතිසොමනස්සා සා ථෙරස්ස වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡිත්වා පඤ්හං පුට්ඨා බ්‍යාකාසි.

පඤ්හන්ති ඤාතුං ඉච්ඡිතං තං අත්ථං **වියාකාසි** කථෙසි විස්සජ්ජෙසි. කථං පන බ්‍යාකාසි? **පුට්ඨා**ති පුට්ඨාකාරතො, පුච්ඡිතාකාරෙනෙවාති අත්ථො. එත්ථ හි ‘‘පුච්ඡිතා’’ති වත්වා පුන ‘‘පුට්ඨා’’ති වචනං විසෙසත්ථනියමනං දට්ඨබ්බං. සිද්ධෙ හි සති ආරම්භො විසෙසත්ථඤාපකොව හොති. කො පනෙසො විසෙසත්ථො? බ්‍යාකරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා. යඤ්හි කම්මඵලං දස්සෙත්වා තස්ස කාරණභූතං කම්මං පුච්ඡිතං, තදුභයස්ස අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපභාවවිභාවනා. යෙන ච ආකාරෙන පුච්ඡා පවත්තා අත්ථතො ච බ්‍යඤ්ජනතො ච, තදාකාරස්ස බ්‍යාකරණස්ස පුච්ඡානුරූපතා, තථා චෙව විස්සජ්ජනං පවත්තං. ඉති ඉමස්ස විසෙසස්ස ඤාපනත්ථං ‘‘පුච්ඡිතා’’ති වත්වා පුන ‘‘පුට්ඨා’’ති වුත්තං.

‘‘පුච්ඡිතා’’ති වා තාය දෙවතාය විසෙසනමුඛෙන පුට්ඨභාවස්ස පඤ්හබ්‍යාකරණස්ස ච කාරණකිත්තනං. ඉදං වුත්තං හොති – ‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො’’තිආදිනා ථෙරෙන පුච්ඡීයතීති පුච්ඡා, තාය දෙවතාය කතකම්මං, තස්සා පුච්ඡාය කාරිතා ආචික්ඛිතා වාති සා දෙවතා ‘‘පුච්ඡිතා’’ති වුත්තා. යස්මා පුච්ඡිතා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස කාරිතා, තස්මා පඤ්හං පුට්ඨා. යස්මා ච පුච්ඡිතා පුච්ඡියමානස්ස කම්මස්ස ආචික්ඛනසභාවා, තස්මා පඤ්හං බ්‍යාකාසීති. **යස්ස කම්මස්සිදං ඵල**න්ති ඉදං ‘‘පඤ්හ’’න්ති වුත්තස්ස අත්ථස්ස සරූපදස්සනං. අයං චෙත්ථ අත්ථො – ඉදං පුච්ඡන්තස්ස පුච්ඡියමානාය ච පච්චක්ඛභූතං අනන්තරං වුත්තප්පකාරං පුඤ්ඤඵලං, යස්ස කම්මස්ස තං ඤාතුං ඉච්ඡිතත්තා පඤ්හන්ති වුත්තං පුඤ්ඤකම්මං බ්‍යාකාසීති.

5. **අහං මනුස්සෙසූ**තිආදි පඤ්හස්ස බ්‍යාකරණාකාරො. තත්ථ **අහ**න්ති දෙවතා අත්තානං නිද්දිසති. ‘‘මනුස්සෙසූ’’ති වත්වා පුන ‘‘මනුස්සභූතා’’ති වචනං තදා අත්තනි මනුස්සගුණානං විජ්ජමානතාදස්සනත්ථං. යො හි මනුස්සජාතිකොව සමානො පාණාතිපාතාදිං අකත්තබ්බං කත්වා දණ්ඩාරහො තත්ථ තත්ථ රාජාදිතො හත්ථච්ඡෙදාදිකම්මකාරණං පාපුණන්තො මහාදුක්ඛං අනුභවති, අයං **මනුස්සනෙරයිකො** නාම. අපරො මනුස්සජාතිකොව සමානො පුබ්බෙකතකම්මුනා ඝාසච්ඡාදනම්පි න ලභති, ඛුප්පිපාසාභිභූතො දුක්ඛබහුලො කත්ථචි පතිට්ඨං අලභමානො විචරති, අයං **මනුස්සපෙතො** නාම. අපරො මනුස්සජාතිකොව සමානො පරාධීනවුත්ති පරෙසං භාරං වහන්තො භින්නමරියාදො වා අනාචාරං ආචරිත්වා පරෙහි

සන්තජ්ජිතො මරණභයභීතො ගහනනිස්සිතො දුක්ඛබහුලො විචරති හිතාහිතං අජානන්තො නිද්දාජිඝච්ඡාදුක්ඛවිනොදනාදිපරො, අයං **මනුස්සතිරච්ඡානො** නාම. යො පන අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තො කම්මඵලං සද්දහන්තො හිරොත්තප්පසම්පන්නො දයාපන්නො සබ්බසත්තෙසු සංවෙගබහුලො අකුසලකම්මපථෙ පරිවජ්ජෙන්තො කුසලකම්මපථෙ සමාචරන්තො පුඤ්ඤකිරියවත්ථූනි පරිපූරෙති, අයං මනුස්සධම්මෙ පතිට්ඨිතො **පරමත්ථතො මනුස්සො** නාම. අයම්පි තාදිසා අහොසි. තෙන වුත්තං ‘‘මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා’’ති. මනුස්සෙ සත්තනිකායෙ මනුස්සභාවං පත්තා මනුස්සධම්මඤ්ච අප්පහාය ඨිතාති අත්ථො.

අබ්භාගතානන්ති අභිආගතානං, සම්පත්තආගන්තුකානන්ති අත්ථො. දුවිධා හි ආගන්තුකා අතිථි අබ්භාගතොති. තෙසු කතපරිචයො ආගන්තුකො අතිථි, අකතපරිචයො අබ්භාගතො. කතපරිචයො අකතපරිචයොපි වා පුරෙතරං ආගතො අතිථි, භොජනවෙලායං උපට්ඨිතො සම්පති ආගතො අබ්භාගතො. නිමන්තිතො වා භත්තෙන අතිථි, අනිමන්තිතො අබ්භාගතො. අයං පන අකතපරිචයො අනිමන්තිතො සම්පති ආගතො ච, තං සන්ධායාහ ‘‘අබ්භාගතාන’’න්ති, ගරුකාරෙන පනෙත්ථ බහුවචනං වුත්තං. ආසති නිසීදති එත්ථාති ආසනං. යංකිඤ්චි නිසීදනයොග්ගං, ඉධ පන පීඨං අධිප්පෙතං, තස්ස ච අප්පකත්තා අනුළාරත්තා ච **‘‘ආසනක’’**න්ති ආහ. **අදාසි**න්ති ‘‘ඉදමස්ස ථෙරස්ස දින්නං මය්හං මහප්ඵලං භවිස්සති මහානිසංස’’න්ති සඤ්ජාතසොමනස්සා කම්මං කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා තස්ස ථෙරස්ස පරිභොගත්ථාය අදාසිං, නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන පරිච්චජින්ති අත්ථො.

අභිවාදයින්ති අභිවාදනමකාසිං, පඤ්චපතිට්ඨිතෙන දක්ඛිණෙය්‍යපුග්ගලෙ වන්දින්ති අත්තො. වන්දමානා හි තං තායෙව වන්දනකිරියාය වන්දියමානං ‘‘සුඛිනී හොහි, අරොගා හොහී’’තිආදිනා ආසිවාදං අත්ථතො වදාපෙසි නාම. **අඤ්ජලිකං අකාසි**න්ති දසනඛසමොධානසමුජ්ජලං අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගණ්හන්තී ගුණවිසිට්ඨානං අපචායනං අකාසින්ති අත්ථො. **යථානුභාව**න්ති යථාබලං, තදා මම විජ්ජමානවිභවානුරූපන්ති අත්ථො. **අදාසි දාන**න්ති අන්නපානාදිදෙය්‍යධම්මපරිච්චාගෙන දක්ඛිණෙය්‍යං භොජෙන්තී දානමයං පුඤ්ඤං පසවිං.

එත්ථ ච ‘‘අහ’’න්ති ඉදං කම්මස්ස ඵලස්ස ච එකසන්තතිපතිතතාදස්සනෙන සම්බන්ධභාවදස්සනං, ‘‘මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා’’ති ඉදං තස්සා පුඤ්ඤකිරියාය අධිට්ඨානභූතසන්තානවිසෙසදස්සනං, ‘‘අබ්භාගතාන’’න්ති ඉදං චිත්තසම්පත්තිදස්සනඤ්චෙව ඛෙත්තසම්පත්තිදස්සනඤ්ච දානස්ස විය

පටිග්ගහණස්ස ච කිඤ්චි අනපෙක්ඛිත්වා පවත්තිතභාවදීපනතො. ‘‘ආසනකං අදාසිං යථානුභාවඤ්ච අදාසි දාන’’න්ති ඉදං භොගසාරදානදස්සනං, ‘‘අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසි’’න්ති ඉදං කායසාරදානදස්සනං.

6. **තෙනාති** තෙන යථාවුත්තෙන පුඤ්ඤෙන හෙතුභූතෙන. **මෙති** අයං මෙ-සද්දො ‘‘කිච්ඡෙන මෙ අධිගතං, හලං දානි පකාසිතු’’න්තිආදීසු (දී. නි. 2.65; ම. නි. 1.281; සං. නි. 1.172) කරණෙ ආගතො, මයාති අත්ථො. ‘‘සාධු මෙ, භන්තෙ, භගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතූ’’තිආදීසු (සං. නි. 3.182; අ. නි. 4.257) සම්පදානෙ, මය්හන්ති අත්ථො. ‘‘පුබ්බෙව මෙ, භික්ඛවෙ, සම්බොධා අනභිසම්බුද්ධස්ස බොධිසත්තස්සෙව සතො’’තිආදීසු (ම. නි. 1.206; සං. නි. 4.14; අ. නි. 3.104) සාමිඅත්ථෙ ආගතො, ඉධාපි සාමිඅත්ථෙ එව, මමාති අත්ථො. ස්වායං මෙ-සද්දො තෙන මෙ පුඤ්ඤෙනාති ච මෙ එතාදිසොති ච උභයත්ථ සම්බන්ධිතබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං තාය දෙවතාය පඤ්හෙ බ්‍යාකතෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය සාත්ථිකා අහොසි. ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා සබ්බං තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. ගාථා එව පන සඞ්ගහං ආරුළ්හාති.

පඨමපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියපීඨවිමානවණ්ණනා

පීඨං තෙ වෙළුරියමයන්ති දුතියපීඨවිමානං. තස්ස අට්ඨුප්පත්ති ච අත්ථවණ්ණනා ච පඨමෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො – සාවත්ථිවාසිනී කිර එකා ඉත්ථී අත්තනො ගෙහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං එකං ථෙරං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තා තස්ස ආසනං දෙන්තී අත්තනො පීඨං උපරි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්වා අදාසි. තෙන තස්සා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තාය වෙළුරියමයං පල්ලඞ්කවිමානං නිබ්බත්තං. තෙන වුත්තං –

8.

‘‘පීඨං තෙ වෙළුරියමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ, ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භ කූටං.

9.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

10.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

11.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

12.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අබ්භාගතානාසනකං අදාසිං;
අභිවාදයිං අඤ්ජලිකං අකාසිං, යථානුභාවඤ්ච අදාසි දානං.

13.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

14.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

8. තත්ථ **වෙළුරියමය**න්ති වෙළුරියමණිමයං. වෙළුරියමණි නාම විදූරපබ්බතස්ස විදූරගාමස්ස ච අවිදූරෙ උප්පජ්ජනකමණි. තස්ස කිර විදූරගාමට්ඨානෙ ආකරො, විදූරස්ස පන අවිදූරෙ භවත්තා වෙළුරියන්තෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තංසදිසවණ්ණනිභතාය දෙවලොකෙපිස්ස තථෙව නාමං ජාතං යථා තං මනුස්සලොකෙ ලද්ධනාමවසෙනෙව දෙවලොකෙ දෙවපුත්තානං. තං පන මයූරගීවවණ්ණං වා හොති, වායසපත්තවණ්ණං වා, සිනිද්ධවෙණුපත්තවණ්ණං වා. ඉධ පන මයූරගීවවණ්ණං වෙදිතබ්බං. සෙසං සබ්බං පඨමපීඨවිමානෙ වුත්තසදිසමෙවාති.

දුතියපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. තතියපීඨවිමානවණ්ණනා

පීඨං තෙ සොවණ්ණමයන්ති තතියපීඨවිමානං. තස්ස වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං. අඤ්ඤතරො කිර ඛීණාසවත්ථෙරො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා භත්තං ගහෙත්වා උපකට්ඨෙ කාලෙ භත්තකිච්චං කාතුකාමො එකං විවටද්වාරගෙහං උපසඞ්කමි. තස්මිං පන ගෙහෙ ගෙහසාමිනී ඉත්ථී සද්ධා පසන්නා ථෙරස්ස ආකාරං සල්ලක්ඛෙත්වා ‘‘එථ, භන්තෙ, ඉධ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කරොථා’’ති අත්තනො භද්දපීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා උපරි පීතවත්ථං අත්ථරිත්වා නිරපෙක්ඛපරිච්චාගවසෙන අදාසි, ‘‘ඉදං මෙ පුඤ්ඤං ආයතිං සොවණ්ණපීඨපටිලාභාය හොතූ’’ති පත්ථනඤ්ච පට්ඨපෙසි. අථ ථෙරො තත්ථ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං කත්වා පත්තං ධොවිත්වා උට්ඨාය

ගච්ඡන්තෙ ‘‘භන්තෙ, ඉදමාසනං තුම්හාකංයෙව පරිච්චත්තං, මය්හං අනුග්ගහත්ථං පරිභුඤ්ජථා’’ති ආහ. ථෙරො තස්සා අනුකම්පාය තං පීඨං සම්පටිච්ඡිත්වා සඞ්ඝස්ස දාපෙසි. සා අපරෙන සමයෙන අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තීතිආදි සබ්බං පඨමවිමානවණ්ණනායං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තෙන වුත්තං –

15.

‘‘පීඨං තෙ සොවණ්ණමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ,ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

16.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

17.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

18.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

19.

‘‘අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, යෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා;
අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

20.

‘‘අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං පීඨං, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

21.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

22.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

19. යඤ්ච පන පඤ්චමගාථායං **පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ**තිආදි, එත්ථ ජාති-සද්දො අත්ථෙව සඞ්ඛතලක්ඛණෙ ‘‘ජාති ද්වීහි ඛන්ධෙහි

සඞ්ගහිතා''තිආදීසු (ධාතු. 71). අත්ථි නිකායෙ ''නිගණ්ඨා නාම සමණජාති''තිආදීසු (අ. නි. 3.71). අත්ථි පටිසන්ධියං ''යං මාතුකුච්ඡිස්මිං පඨමං චිත්තං උප්පන්නං, පඨමං විඤ්ඤාණං පාතුභූතං, තදුපාදාය සාවස්ස ජාති''තිආදීසු (මහාව. 124). අත්ථි කුලෙ ''අක්ඛිත්තො අනුපකුට්ඨො ජාතිවාදෙනා''තිආදීසු (දී. නි. 1.303). අත්ථි පසූතියං ''සම්පතිජාතො, ආනන්ද, බොධිසත්තො''තිආදීසු (දී. නි. 2.31; ම. නි. 3.207). අත්ථි භවෙ ''එකම්පි ජාතිං ද්වෙපි ජාතියො''තිආදීසු (දී. නි. 1.244; ම. නි. 1.53). ඉධාපි භවෙ එව දට්ඨබ්බො. තස්මා පුරිමාය ජාතියා පුරිමස්මිං භවෙ අනන්තරාතීතෙ පුරිමෙ අත්තභාවෙති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ හිදං කරණවචනං. **මනුස්සලොකෙති** මනුස්සලොකභවෙ, රාජගහං සන්ධාය වදති. ඔකාසලොකො හි ඉධ අධිප්පෙතො, සත්තලොකො පන ''මනුස්සෙසූ''ති ඉමිනා වුත්තොයෙව.

20. **අද්දසන්ති** අද්දක්ඛිං. **විරජන්ති** විගතරාගාදිරජත්තා විරජං. **භික්ඛුන්ති** භින්නකිලෙසත්තා භික්ඛුං, සබ්බසො කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විප්පසන්නචිත්තතාය **විප්පසන්නං,** අනාවිලසඞ්කප්පතාය **අනාවිලං**. පුරිමං පුරිමඤ්චෙත්ථ පදං පච්ඡිමස්ස පච්ඡිමස්ස කාරණවචනං, විගතරාගාදිරජත්තා භින්නකිලෙසතාය භික්ඛුං, භින්නකිලෙසත්තා කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විප්පසන්නං, විප්පසන්නමනත්තා අනාවිලන්ති. පච්ඡිමං පච්ඡිමං වා පදං පුරිමස්ස පුරිමස්ස කාරණවචනං, විරජං භික්ඛුගුණයොගතො. භින්නකිලෙසො හි භික්ඛු. භික්ඛුං විප්පසන්නභාවතො. කිලෙසකාලුස්සියාභාවෙන විප්පසන්නමානසො හි භික්ඛු. විප්පසන්නං අනාවිලසඞ්කප්පභාවතොති. රාගරජාභාවෙන වා ''විරජ''න්ති වුත්තං, දොසකාලුස්සියාභාවෙන ''විප්පසන්න''න්ති, මොහබ්යාකුලාභාවෙන ''අනාවිල''න්ති. එවංභූතො පරමත්ථතො භික්ඛු නාම හොතීති ''භික්ඛු''න්ති වුත්තං. **අදාසහන්ති** අදාසිං අහං. **පීඨන්ති** තදා මම සන්තිකෙ විජ්ජමානං භද්දපීඨං. **පසන්නාති** කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච පසන්නචිත්තා. **සෙහි පාණිභීති** අඤ්ඤං අනාණාපෙත්වා අත්තනො හත්ථෙහි උපනීය පීඨං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසින්ති අත්ථො.

එත්ථ ච ''විරජං භික්ඛුං විප්පසන්නමනාවිල''න්ති ඉමිනා ඛෙත්තසම්පත්තිං දස්සෙති, ''පසන්නා''ති ඉමිනා චිත්තසම්පත්තිං, ''සෙහි පාණිභී''ති ඉමිනා පයොගසම්පත්තිං. තථා ''පසන්නා''ති ඉමිනා සක්කච්චදානං අනුපහච්චදානන්ති ච ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතා, ''සෙහි පාණිභී''ති ඉමිනා සහත්ථෙන දානං අනුපවිද්ධදානන්ති ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතා, පීතවත්ථස්ස අත්ථරණෙන නිසීදනකාලඤ්ඤුතාය චිත්තිං කත්වා දානං කාලෙන දානන්ති ඉමෙ ද්වෙ දානගුණා දස්සිතාති වෙදිතබ්බා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

තතියපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චතුත්ථපීඨවිමානවණ්ණනා

පීඨං තෙ වෙළුරියමයන්ති චතුත්ථපීඨවිමානං. ඉමස්සාපි වත්ථු රාජගහෙ සමුට්ඨිතං, තං දුතියවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. නීලවත්ථෙන හි අත්ථරිත්වා පීඨස්ස දින්නත්තා ඉමිස්සාපි විමානං වෙළුරියමයං නිබ්බත්තං. සෙසං පඨමවිමානෙ වුත්තසදිසං. තෙන වුත්තං –

23.

‘‘පීඨං තෙ වෙළුරියමයං උළාරං, මනොජවං ගච්ඡති යෙනකාමං;
අලඞ්කතෙ මල්‍යධරෙ සුවත්ථෙ, ඔභාසසි විජ්ජුරිවබ්භකූටං.

24.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

25.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

26.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

27.

‘‘අප්පස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, යෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා;
අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

28.

‘‘අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං පීඨං, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

29.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

30.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

එත්ථාපි හි නීලවත්ථෙන අත්ථරිත්වා පීඨස්ස දින්නත්තා ඉමිස්සාපි විමානං වෙළුරියමයං නිබ්බත්තං. තෙනෙවෙත්ථ ‘‘පීඨං තෙ

වෙළුරියමය''න්ති ආදිතො ආගතං. සෙසං තතියසදිසමෙවාති තත්ථ වුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

චතුත්ථපීඨවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කුඤ්ජරවිමානවණ්ණනා

කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහොති කුඤ්ජරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. අථෙකදිවසං රාජගහනගරෙ නක්ඛත්තං ඝොසිතං. නාගරා වීථියො සොධෙත්වා වාලුකං ඔකිරිත්වා ලාජපඤ්චමකානි පුප්ඵානි විප්පකිරිංසු, ගෙහද්වාරෙ ගෙහද්වාරෙ කදලියො ච පුණ්ණඝටෙ ච ඨපෙසුං, යථාවිභවං නානාවිරාගවණ්ණවිචිත්තා ධජපටාකාදයො උස්සාපෙසුං, සබ්බො ජනො අත්තනො අත්තනො විභවානුරූපං සුමණ්ඩිතපසාධිතො නක්ඛත්තකීළං කීළි, සකලනගරං දෙවනගරං විය අලඞ්කතපටියත්තං අහොසි. අථ බිම්බිසාරමහාරාජා පුබ්බචාරිත්තවසෙන මහාජනස්ස චිත්තානුරක්ඛණත්ථඤ්ච අත්තනො රාජභවනතො නික්ඛමිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතා රාජානුභාවෙන උළාරෙන සිරිසොභග්ගෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති.

තෙන ච සමයෙන රාජගහවාසිනී එකා කුලධීතා රඤ්ඤො තං විභවසම්පත්තිං සිරිසොභග්ගං රාජානුභාවඤ්ච පස්සිත්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා ''අයං දෙවිද්ධිසදිසා විභවසම්පත්ති කීදිසෙන නු ඛො කම්මුනා ලබ්භතී''ති පණ්ඩිතසම්මතෙ පුච්ඡි. තෙ තස්සා කථෙසුං ''භද්දෙ, පුඤ්ඤකම්මං නාම චින්තාමණිසදිසං කප්පරුක්ඛසදිසං, ඛෙත්තසම්පත්තියා චිත්තසම්පත්තියා ච සති යං යං පත්ථෙත්වා කරොති, තං තං නිප්ඵාදෙතියෙව. අපිච ආසනදානෙන උච්චාකුලීනතා හොති, අන්නදානෙන බලසම්පත්තිපටිලාභො, වත්ථදානෙන වණ්ණසම්පත්තිපටිලාභො, යානදානෙන සුඛවිසෙසපටිලාභො, දීපදානෙන චක්ඛුසම්පත්තිපටිලාභො, ආවාසදානෙන සබ්බසම්පත්තිපටිලාභො හොතී''ති. සා තං සුත්වා ''දෙවසම්පත්ති ඉතො උළාරා හොති මඤ්ඤෙ''ති තත්ථ චිත්තං ඨපෙත්වා පුඤ්ඤකිරියාය අතිවිය උස්සාහජාතා අහොසි.

මාතාපිතරො චස්සා අහතං වත්ථයුගං නවපීඨං එකං පදුමකලාපං සප්පිමධුසක්ඛරා තණ්ඩුලඛීරානි ච පරිභොගත්ථාය පෙසෙසුං. සා තානි දිස්වා ''අහඤ්ච දානං දාතුකාමා, අයඤ්ච මෙ දෙය්‍යධම්මො ලද්ධො''ති තුට්ඨමානසා දුතියදිවසෙ දානං සජ්ජෙන්තී අප්පොදකමධුපායාසං සම්පාදෙත්වා, තස්ස පරිවාරභාවෙන අඤ්ඤම්පි බහුං ඛාදනීයභොජනීයං පටියාදෙත්වා දානග්ගෙ ගන්ධපරිභණ්ඩං කත්වා විකසිතපදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරොපසොභිතෙසු පදුමෙසු ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා, අහතෙන සෙතවත්ථෙන අත්ථරිත්වා ආසනස්ස චතුන්නං පාදානං උපරි චත්තාරි පදුමානි මාලාගුළඤ්ච ඨපෙත්වා, ආසනස්ස උපරි

විතානං බන්ධිත්වා මාලාදාමඔලම්බකදාමානි ඔලම්බිත්වා, ආසනස්ස සමන්තතො භූමිං සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි සබ්බසන්ථරං සන්ථරිත්වා ‘‘දක්ඛිණෙය්‍යො ආගතෙ පූජෙස්සාමී’’ති පුප්ඵපූරිතං චඞ්කොටකං එකමන්තෙ ඨපෙසි.

අථෙවං කතදානූපකරණසංවිධානා සීසංන්හාතා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා වෙලං සල්ලක්ඛෙත්වා එකං දාසිං ආණාපෙසි ‘‘ගච්ඡ ජෙ, අම්හාකං තාදිසං දක්ඛිණෙය්‍යං පරියෙසාහී’’ති. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො සහස්සථවිකං නික්ඛිපන්තො විය රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො අන්තරවීථිං පටිපන්නො හොති. අථ සා දාසී ථෙරං වන්දිත්වා ආහ ‘‘භන්තෙ, තුම්හාකං පත්තං මෙ දෙථා’’ති. ‘‘එකිස්සා උපාසිකාය අනුග්ගහත්ථං ඉතො එථා’’ති ච ආහ. ථෙරො තස්සා පත්තං අදාසි. සා ථෙරං ගෙහං පවෙසෙසි. අථ සා ඉත්ථී ථෙරස්ස පච්චුග්ගමනං කත්වා ආසනං දස්සෙත්වා ‘‘නිසීදථ, භන්තෙ, ඉදමාසනං පඤ්ඤත්ත’’න්ති වත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ සකෙසරෙහි පදුමපත්තෙහි ථෙරං පූජයමානා ආසනස්ස සමන්තතො ඔකිරිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සප්පිමධුසක්ඛරාසම්මිස්සෙන අප්පොදකමධුපායාසෙන පරිවිසි. පරිවිසන්තී ච ‘‘ඉමස්ස මෙ පුඤ්ඤස්සානුභාවෙන දිබ්බගජකූටාගාරපල්ලඞ්කසොභිතා දිබ්බසම්පත්තියො හොන්තු, සබ්බාසු පවත්තීසු පදුමා නාම මා විගතා හොන්තූ’’ති පත්ථනං අකාසි. පුන ථෙරෙ කතභත්තකිච්චෙ පත්තං ධොවිත්වා සප්පිමධුසක්ඛරාහි පූරෙත්වා පල්ලඞ්කෙ අත්ථතං සාටකං චුම්බටකං කත්වා ථෙරස්ස හත්ථෙ ඨපෙත්වා ථෙරෙ ච අනුමොදනං කත්වා පක්කමන්තෙ ද්වෙ පුරිසෙ ආණාපෙසි ‘‘ථෙරස්ස හත්ථෙ පත්තං ඉමඤ්ච පල්ලඞ්කං විහාරං නෙත්වා ථෙරස්ස නියාතෙත්වා ආගච්ඡථා’’ති. තෙ තථා අකංසු.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ යොජනසතුබ්බෙධෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා. පත්ථනාවසෙන චස්සා පඤ්චයොජනුබ්බෙධො පදුමමාලාලඞ්කතො සමන්තතො පදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරොපසොභිතො මනුඤ්ඤදස්සනො සුඛසම්ඵස්සො විවිධරතනරංසිජාලසමුජ්ජලහෙමාභරණවිභූසිතො ගජවරො නිබ්බත්ති. තස්සූපරි යථාවුත්තසොභාතිසයයුත්තො යොජනිකො කනකපල්ලඞ්කො නිබ්බත්ති. සා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී අන්තරන්තරා තං කුඤ්ජරවිමානස්ස උපරි රතනවිචිත්තං පල්ලඞ්කං අභිරුය්හ මහතා දෙවතානුභාවෙන නන්දනවනං ගච්ඡති. අථෙකස්මිං උස්සවදිවසෙ දෙවතාසු යථාසකං දිබ්බානුභාවෙන උය්‍යානකීළනත්ථං නන්දනවනං ගච්ඡන්තීසූතිආදිනා සබ්බං පඨමපීඨවිමානවණ්ණනායං ආගතසදිසං, තස්මා තත්ථ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන ථෙරො –

31.

‘‘කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහො, නානාරතනකප්පනො;
රුචිරො ථාමවා ජවසම්පන්නො, ආකාසම්හි සමීහති.

32.
‘‘පදුමි පද්මපත්තක්ඛි, පද්මුප්පලජුතින්ධරො;
පද්මචුණ්ණාභිකිණ්ණඞ්ගො, සොණ්ණපොක්ඛරමාලධා.

33.
‘‘පදුමානුසටං මග්ගං, පද්මපත්තවිභූසිතං;
ඨිතං වග්ගු මනුග්ඝාතී, මිතං ගච්ඡති වාරණො.

34.
‘‘තස්ස පක්කමමානස්ස, සොණ්ණකංසා රතිස්සරා;
තෙසං සුය්‍යති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

35.
‘‘තස්ස නාගස්ස ඛන්ධම්හි, සුචිවත්ථා අලඞ්කතා;
මහන්තං අච්ඡරාසඞ්ඝං, වණ්ණෙන අතිරොචසි.

36.
‘‘දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතා’’ති. – ආහ;

31. තත්ථ **කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහොති** කුඤ්ජෙ ගිරිතටෙ රමති අභිරමති, තත්ථ වා රවති කොඤ්චනාදං නදන්තො විචරති. කුං වා පථවිං තදභිඝාතෙන ජරයතීති කුඤ්ජරො, ගිරිචරාදිභෙදො මනුස්සලොකෙ හත්ථී, අයං පන කීළනකාලෙ කුඤ්ජරසදිසතාය එවං වුත්තො. ආරුය්හතීති ආරොහො, ආරොහනීයොති අත්ථො. වරො අග්ගො සෙට්ඨො ආරොහොති වරාරොහො, උත්තමයානන්ති වුත්තං හොති. **නානාරතනකප්පනොති** නානාවිධානි රතනානි එතෙසන්ති නානාරතනා, කුම්භාලඞ්කාරාදිහත්ථාලඞ්කාරා. තෙහි විහිතො කප්පනො සන්නාහො යස්ස සො නානාරතනකප්පනො. රුචිං අභිරතිං දෙතීති **රුචිරො,** මනුඤ්ඤොති අත්ථො. **ථාමවාති** ථිරො, බලවාති අත්ථො. **ජවසම්පන්නොති** සම්පන්නජවො, සීඝජවොති වුත්තං හොති. **ආකාසම්හි සමීහතීති** ආකාසෙ අන්තලික්ඛෙ සම්මා ඊහති, ආරුළ්හානං ඛොභං අකරොන්තො චරති ගච්ඡතීති අත්ථො.

32. **පදුමීති** පදුමසමානවණ්ණතාය ‘‘පදුම’’න්ති ලද්ධනාමෙන කුම්භවණ්ණෙන සමන්නාගතත්තා පදුමී. **පද්මපත්තක්ඛීති** කමලදලසදිසනයනෙ, ආලපනමෙතං තස්සා දෙවතාය. **පද්මුප්පලජුතින්ධරොති** දිබ්බපදුමුප්පලමාලාලඞ්කතසරීරතාය තහං තහං

විප්ඵුරන්තං විජ්ජොතමානං පදුමුප්පලජුතිං ධාරෙතීති පදුමුප්පලජුතින්ධරො. **පද්මචුණ්ණාභිකිණ්ණඞ්ගොති** පදුමපත්තකිඤ්ජක්ඛකෙසරෙහි සමන්තතො ඔකිණ්ණගත්තො. **සොණ්ණපොක්ඛරමාලධාති** හෙමමයකමලමාලාභාරී.

33. **පදුමානුසටං මග්ගං පද්මපත්තවිභූසිතන්ති** හත්ථිනො පදනික්ඛෙපෙ පදනික්ඛෙපෙ තස්ස පාදං සන්ධාරෙන්තෙහි මහන්තෙහි පදුමෙහි අනුසටං විප්පකිණ්ණං, නානාවිරාගවණ්ණෙහි තෙසංයෙව ච පත්තෙහි ඉතො චිතො ච පරිබ්භමන්තෙහි විසෙසතො මණ්ඩිතතාය විභූසිතං මග්ගං ගච්ඡතීති යොජනා. **යීතන්ති** ඉදං මග්ගවිසෙසනං, පදුමපත්තවිභූසිතං හුත්වා යීතං මග්ගන්ති අත්ථො. **වග්ගූති** චාරු, කිරියාවිසෙසනඤ්චෙතං, ම-කාරො පදසන්ධිකරො. **අනුග්ඝාතීති** න උග්ඝාති, අත්තනො උපරි නිසින්නානං ඊසකම්පි ඛොභං අකරොන්තොති අත්ථො. **මිතන්ති** නිම්මිතං, නික්ඛෙපපදං වීතික්කමන්ති අත්ථො. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො ''වග්ගු චාරු පදනික්ඛෙපං කත්වා ගච්ඡතී''ති. **මිතන්ති** වා පරිමිතං පමාණයුත්තං, නාතිසීඝං, නාතිසණිකන්ති වුත්තං හොති. **වාරණොති** හත්ථී. සො හි පච්චත්ථිකවාරණතො ගමනපරික්කිලෙසවාරණතො ච ''වාරණො''ති වුච්චති.

34. **තස්ස පක්කමමානස්ස, සොණ්ණසංකා රතිස්සරාති** තස්ස යථාවුත්තස්ස කුඤ්ජරස්ස ගච්ඡන්තස්ස සොණ්ණකංසා සුවණ්ණමයා ඝණ්ටා රතිස්සරා රමණීයසද්දා මනුඤ්ඤනිග්ඝොසා ඔලම්බන්තීති අධිප්පායො. තස්ස හි කුඤ්ජරස්ස උභොසු පස්සෙසු මහාකොලම්බප්පමාණා මණිමුත්තාදිඛචිතා හෙමමයා අනෙකසතා මහන්තියො ඝණ්ටා තහං තහං ඔලම්බමානා පචලන්ති, යතො ඡෙකෙන ගන්ධබ්බකෙන පයුත්තවාදිතතො අතිවිය මනොහරසද්දො නිච්ඡරති. තෙනාහ **''තෙසං සුයයති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා''**ති. තස්සත්ථො – යථා නාම ආතතං විතතං ආතතවිතතං ඝනං සුසිරන්ති එවං පඤ්චඞ්ගිකෙ තූරියෙ කුසලෙහි වාදියමානෙ ඨානුප්පත්තියා මන්දතාරවිභාගං දස්සෙන්තෙන ගායන්තෙන සමීරිතො වාදිතසරො වග්ගු රජනීයො නිග්ඝොසො සුයයති, එවං තෙසං සොවණ්ණකංසානං තපනීයඝණ්ටානං නිග්ඝොසො සුයයතීති.

35. **නාගස්සාති** හත්ථිනාගස්ස. **මහන්තන්ති** සම්පත්තිමහත්තෙනාපි සඞ්ඛ්‍යාමහත්තෙනාපි මහන්තං. **අච්ඡරාසඞ්ඝන්ති** දෙවකඤ්ඤාසමූහං. **වණ්ණෙනාති** රූපෙන.

36. **දානස්සාති** දානමයපුඤ්ඤස්ස. **සීලස්සාති** කායිකසංවරාදිසංවරසීලස්ස. වා-සද්දො අවුත්තවිකප්පනත්ථො. තෙන අභිවාදනාදිං අවුත්තං චාරිත්තසීලං සඞ්ගණ්හාති.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා පඤ්හං විස්සජ්ජෙසි, තමත්ථං දස්සෙතුං –

37.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

අයං ගාථා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි වුත්තා, තස්සා අත්ථො හෙට්ඨා වුත්තො එව.

38.

‘‘දිස්වාන ගුණසම්පන්නං, ඣායිං ඣානරතං සතං;
අදාසිං පුප්ඵාභිකිණ්ණං, ආසනං දුස්සසන්ථතං.

39.

‘‘උපඩ්ඪං පද්මමාලාහං, ආසනස්ස සමන්තතො;
අබ්භොකිරිස්සං පත්තෙහි, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

40.

‘‘තස්ස කම්මකුසලස්ස, ඉදං මෙ ඊදිසං ඵලං;
සක්කාරො ගරුකාරො ච, දෙවානං අපචිතා අහං.

41.

‘‘යො වෙ සම්මාවිමුත්තානං, සන්තානං බ්‍රහ්මචාරිනං;
පසන්නො ආසනං දජ්ජා, එවං නන්දෙ යථා අහං.

42.

‘‘තස්මා හි අත්තකාමෙන, මහත්තමභිකඞ්ඛතා;
ආසනං දාතබ්බං හොති, සරීරන්තිමධාරින’’න්ති. – දෙවතාය වුත්තගාථා;

38. තත්ථ **ගුණසම්පන්නන්ති** සබ්බෙහි සාවකගුණෙහි සමන්නාගතං, තෙහි වා පරිපුණ්ණං. එතෙන සාවකපාරමිඤාණස්ස මත්ථකප්පත්තිං දස්සෙති. **ඣායින්ති** ආරම්මණූපනිජ්ඣානං ලක්ඛණූපනිජ්ඣානන්ති දුවිධෙනාපි ඣානෙන ඣායනසීලං, තෙන වා ඣාපෙතබ්බං සබ්බසංකිලෙසපක්ඛං ඣාපෙත්වා ඨිතං. තතො එව ඣානෙ රතන්ති **ඣානරතං. සතන්ති** සමානං, සන්තං වා, සප්පුරිසන්ති අත්ථො. **පුප්ඵාභිකිණ්ණන්ති** පුප්ඵෙහි අභිකිණ්ණං, කමලදලෙහි අභිප්පකිණ්ණන්ති අත්ථො. **දුස්සසන්ථතන්ති** වත්ථෙන උපරි අත්ථතං.

39. **උපඩ්ඪං පද්මමාලාහන්ති** උපඩ්ඪං පදුමපුප්ඵං අහං. **ආසනස්ස සමන්තතොති** ථෙරෙන නිසින්නස්ස ආසනස්ස සමන්තා භූමියං.

අබ්භොකිරිස්සන්ති අභිඔකිරිං අභිප්පකිරිං. කථං? **පත්තෙහීති**, තස්ස උපඩ්ඪපදුමස්ස විසුං විසුං කතෙහි පත්තෙහි පුප්ඵවස්සාභිවස්සනකනියාමෙන ඔකිරින්ති අත්ථො.

40. **ඉදං මෙ ඊදිසං ඵලන්ති** ඉමිනා ''කුඤ්ජරො තෙ වරාරොහො''තිආදිනා ථෙරෙන ගහිතං අග්ගහිතඤ්ච ආයුයසසුඛරූපාදිභෙදං අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං එකතො දස්සෙත්වා පුනපි ථෙරෙන අග්ගහිතමෙව අත්තනො ආනුභාවසම්පත්තිං දස්සෙතුං **''සක්කාරො ගරුකාරො''**තිආදිමාහ. තෙන ''න කෙවලං භන්තෙ තුම්හෙහි යථාවුත්තමෙව ඉධ මය්හං පුඤ්ඤඵලං, අපිච ඛො ඉදං දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යම්පී''ති දස්සෙති. තත්ථ **සක්කාරොති** ආදරකිරියා, දෙවෙහි අත්තනො සක්කාතබ්බතාති අත්ථො. තථා **ගරුකාරොති** ගරුකාතබ්බතා. **දෙවානන්ති** දෙවෙහි. **අපචිතාති** පූජිතා.

41. **සම්මාවිමුත්තානන්ති** සුට්ඨු විමුත්තානං සබ්බසංකිලෙසප්පහායීනං. **සන්තානන්ති** සන්තකායවචීමනොකම්මානං සාධූනං. මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස ච සාසනබ්‍රහ්මචරියස්ස ච චිණ්ණත්තා **බ්‍රහ්මචාරිනං. පසන්නො ආසනං දජ්ජාති** කම්මඵලසද්ධාය රතනත්තයසද්ධාය ච පසන්නමානසො හුත්වා යදි ආසනමත්තම්පි දදෙය්‍ය. **එවං නන්දෙ යථා අහන්ති** යථා අහං තෙන ආසනදානෙන එතරහි නන්දාමි මොදාමි, එවමෙව අඤ්ඤොපි නන්දෙය්‍ය මොදෙය්‍ය.

42. **තස්මාති** තෙන කාරණෙන. **හි-සද්දො** නිපාතමත්තං. **අත්තකාමෙනාති** අත්තනො හිතකාමෙන. යො හි අත්තනො හිතාවහං කම්මං කරොති, න අහිතාවහං, සො අත්තකාමො. **මහත්තන්ති** විපාකමහත්තං. **සරීරන්තිමධාරිනන්ති** අන්තිමං දෙහං ධාරෙන්තානං, ඛීණාසවානන්ති අත්ථො. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – යස්මා අරහතං ආසනදානෙන අහං එවං දිබ්බසම්පත්තියා මොදාමි, තස්මා අඤ්ඤෙනාපි අත්තනො අභිවුද්ධිං පත්ථයමානෙන අන්තිමසමුස්සයෙ ඨිතානං ආසනං දාතබ්බං, නත්ථි තාදිසං පුඤ්ඤන්ති දස්සෙති. තෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

කුඤ්ජරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. *පඨමනාවාවිමානවණ්ණනා*

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති නාවාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ සොළසමත්තා භික්ඛූ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ වසිත්වා වුත්ථවස්සා ''භගවන්තං පස්සිස්සාම, ධම්මඤ්ච සුණිස්සාමා''ති සාවත්ථිං උද්දිස්ස ගිම්හසමයෙ අද්ධානමග්ගං පටිපන්නා, අන්තරාමග්ගෙ ච නිරුදකො කන්තාරො, තෙ ච තත්ථ සම්මාහිතත්තා කිලන්තා තසිතා පානීයං අලභමානා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙන ගච්ඡන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරා

ඉත්ථී උදකභාජනං ගහෙත්වා උදකත්ථාය උදපානාභිමුඛී ගච්ඡති. අථ තෙ භික්ඛූ තං දිස්වා ‘‘යත්ථායං ඉත්ථී ගච්ඡති, තත්ථ ගතෙ පානීයං ලද්ධුං සක්කා’’ති පිපාසාපරෙතා තංදිසාභිමුඛා ගන්ත්වා උදපානං දිස්වා තස්සා අවිදූරෙ අට්ඨංසු. සා ඉත්ථී තතො උදකං ගහෙත්වා නිවත්තිතුකාමා තෙ භික්ඛූ දිස්වා ‘‘ඉමෙ අය්‍යා උදකෙන අත්ථිකා පිපාසිතා’’ති ඤත්වා ගරුචිත්තීකාරං උපට්ඨපෙත්වා උදකෙන නිමන්තෙසි. තෙ පත්තථවිකතො පරිස්සාවනං නීහරිත්වා පරිස්සාවෙත්වා යාවදත්ථං පානීයං පිවිත්වා හත්ථපාදෙ සීතලෙ කත්වා තස්සා ඉත්ථියා පානීයදානෙ අනුමොදනං වත්වා අගමංසු.

සා තං පුඤ්ඤං හදයෙ ඨපෙත්වා අන්තරන්තරා අනුස්සරන්තී අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන කප්පරුක්ඛොපසොභිතං මහන්තං විමානං උප්පජ්ජි. තං විමානං පරික්ඛිපිත්වා මුත්තජාලරජතවිභූසිතා විය සිකතාවකිණ්ණපණ්ඩරපුලිනතටා මණික්ඛන්ධනිම්මලසලිලවාහිනී සරිතා. තස්සා උභොසු තීරෙසු උය්‍යානවිමානද්වාරෙ ච මහතී පොක්ඛරණී පඤ්චවණ්ණපදුමසණ්ඩමණ්ඩිතා සහ සුවණ්ණනාවාය නිබ්බත්ති. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී නාවාය කීළන්තී ලළන්තී විචරති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවධීතරං නාවාය කීළන්තිං දිස්වා තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

43.

‘‘සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං, නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි;
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං, පද්මං ඡින්දසි පාණිනා.

44.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

45.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – ආහ;

තතො ථෙරෙන පුට්ඨාය දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරෙහි –

46.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

අයං ගාථා වුත්තා.

47.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දිස්වාන භික්ඛූ තසිතෙ කිලන්තෙ, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

48.

‘‘යො වෙ කිලන්තාන පිපාසිතානං, උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

49.

‘‘තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

50.

‘‘තංභූමිභාගෙහි උපෙතරූපං, විමානසෙට්ඨං භුස සොභමානං;
තස්සීධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලභන්ති.

51.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

52.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

අයං දෙවතාය විස්සජ්ජිතාකාරො.

43. තත්ථ **සුවණ්ණච්ඡදනන්ති** විචිත්තභිත්තිවිරචනෙහි රත්තසුවණ්ණමයෙහි උභොහි පස්සෙහි පටිච්ඡාදිතබ්භන්තරතාය චෙව නානාරතනසමුජ්ජලිතෙන කනකමයාලඞ්කාරෙන උපරි ඡාදිතතාය ච සුවණ්ණච්ඡදනං. **නාවන්ති** පොතං. සො හි ඔරතො පාරං පවති ගච්ඡතීති පොතො, සත්තෙ නෙතීති නාවාති ච වුච්චති. **නාරීති** තස්සා දෙවධීතාය ආලපනං. නරති නෙතීති නරො, පුරිසො. යථා හි පඨමපකතිභූතො සත්තො ඉතරාය පකතියා සෙට්ඨත්ථෙන පුරි සෙතීති ‘‘පුරිසො’’ති වුච්චති, එවං නයනට්ඨෙන ‘‘නරො’’ති. පුත්තභාතුභූතොපි හි පුග්ගලො මාතුජෙට්ඨභගිනීනං පිතුට්ඨානෙ තිට්ඨති, පගෙව භත්තුභූතො. නරස්ස එසාති නාරී, අයඤ්ච සමඤ්ඤා මනුස්සිත්ථීසු පවත්තා රුළ්හිවසෙන ඉතරාසුපි තථා වුච්චති. **ඔගාහසි පොක්ඛරණින්ති** සතිපි රත්තුප්පලනීලුප්පලාදිකෙ බහුවිධෙ රතනමයෙ ජලජකුසුමෙ

පොක්ඛරසඞ්ඛාතානං දිබ්බපදුමානං තත්ථ යෙභුය්‍යෙන අත්ථිතාය ‘‘පොක්ඛරණී’’ති ලද්ධනාමං දිබ්බසරං ජලවිහාරරතියා අනුපවිසසි. **පද්මං ඡින්දසි පාණිනාති** රජතමයනාළං පදුමරාගරතනමයපත්තසඞ්ඝාතං කනකමයකණ්ණිකාකිඤ්ජක්ඛකෙසරං දිබ්බකමලං ලීලාරවින්දං කත්තුකාමතාය තව හත්ථෙන භඤ්ජසි.

47. **තසිතෙති** පිපාසිතෙ. **කිලන්තෙති** තාය පිපාසාය අද්ධානපරිස්සමෙන ච කිලන්තකායෙ. **උට්ඨායාති** උට්ඨානවීරියං කත්වා, ආලසියං අනාපජ්ජිත්වාති අත්ථො.

48. **යො වෙති**ආදිනා යථා අහං, එවං අඤ්ඤෙපි ආයතනගතෙන උදකදානපුඤ්ඤෙන එතාදිසං ඵලං පටිලභන්තීති දිට්ඨෙන අදිට්ඨස්ස අනුමානවිධිං දස්සෙන්තී ථෙරෙන පුට්ඨමත්ථං සාධාරණතො විස්සජ්ජෙති. තත්ථ **තස්සාති තන්ති** ච යථාවුත්තපුඤ්ඤකාරිනං පච්චාමසති.

49. **අනුපරියන්තීති** අනුරූපවසෙන පරික්ඛිපන්ති. තස්ස වසනට්ඨානපරික්ඛිපනෙන සොපි පරික්ඛිත්තො නාම හොති. **තිලකාති** බන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසපුප්ඵා එකා රුක්ඛජාති. **උද්දාලකාති** වාතඝාතකා, යෙ ‘‘රාජරුක්ඛා’’තිපි වුච්චන්ති.

50. **තංභූමිභාගෙහීති** තාදිසෙහි භූමිභාගෙහි, යථාවුත්තපොක්ඛරණීනදීඋය්‍යානවන්තෙහි භූමිපදෙසෙහීති අත්ථො. **උපෙතරූපන්ති** පාසංසියභාවෙන උපෙතං, තෙසං පොක්ඛරණීආදීනං වසෙන රමණීයසන්නිවෙසන්ති වුත්තං හොති. **භුස සොභමානන්ති** භුසං අතිවිය විරොචමානං විමානසෙට්ඨං ලභන්තීති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

පඨමනාවාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියනාවාවිමානවණ්ණනා

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති දුතියනාවාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො ඛීණාසවත්ථෙරො උපකට්ඨාය වස්සූපනායිකාය ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගන්තුකාමො සාවත්ථිතො තං ගාමං උද්දිස්ස පච්ඡාභත්තං අද්ධානමග්ගපටිපන්නො, මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තො තසිතො අන්තරාමග්ගෙ අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පත්තො, බහිගාමෙ තාදිසං ඡායූදකසම්පන්නට්ඨානං අපස්සන්තො පරිස්සමෙන ච අභිභුය්‍යමානො චීවරං පාරුපිත්වා ගාමං පවිසිත්වා ධුරගෙහස්සෙව ද්වාරෙ අට්ඨාසි. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ථෙරං පස්සිත්වා ‘‘කුතො, භන්තෙ, ආගතත්ථා’’ති පුච්ඡිත්වා මග්ගපරිස්සමං පිපාසිතභාවඤ්ච ඤත්වා ‘‘එථ, භන්තෙ’’ති ගෙහං පවෙසෙත්වා ‘‘ඉධ නිසීදථා’’ති ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. තත්ථ නිසින්නෙ පාදොදකං පාදබ්භඤ්ජනතෙලඤ්ච දත්වා

තාලවණ්ටං ගහෙත්වා බීජි. පරිළාහෙ වූපසන්තෙ මධුරං සීතලං සුගන්ධං පානකං යොජෙත්වා අදාසි. ථෙරො තං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධකිලමථො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තීති සබ්බං අනන්තරවිමානසදිසන්ති වෙදිතබ්බං. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි. තෙන වුත්තං –

53.

‘‘සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං, නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි;
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං, පද්මං ඡින්දසි පාණිනා.

54.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

55.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

56.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

57.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

58.

‘‘යො වෙ කිලන්තස්ස පිපාසිතස්ස, උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

59.

‘‘තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

60.

‘‘තංභූමිභාගෙහි උපෙතරූපං, විමානසෙට්ඨං භුස සොභමානං;
තස්සීධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලභන්ති.

61.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

62.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

අත්ථවණ්ණනාසුපි ඉධ එකොව ථෙරොති අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියනාවාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. තතියනාවාවිමානවණ්ණනා

සුවණ්ණච්ඡදනං නාවන්ති තතියනාවාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා ජනපදචාරිකං චරන්තො මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං කොසලජනපදෙ යෙන ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො තදවසරි. අස්සොසුං ඛො ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා ‘‘සමණො කිර ගොතමො අම්හාකං ගාමඛෙත්තං අනුප්පත්තො’’ති. අථ ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා අප්පසන්නා මිච්ඡාදිට්ඨිකා මච්ඡෙරපකතා ‘‘සචෙ සමණො ගොතමො ඉමං ගාමං පවිසිත්වා ද්වීහතීහං වසෙය්‍ය, සබ්බං ඉමං ජනං අත්තනො වචනෙ පතිට්ඨපෙය්‍ය, තතො බ්‍රාහ්මණධම්මො පතිට්ඨං න ලභෙය්‍යා’’ති තත්ථ භගවතො අවාසාය පරිසක්කන්තා නදීතිත්ථෙසු ඨපිතනාවායො අපනෙසුං, සෙතුසඞ්කමනානි ච අවලඤ්ජෙ අකංසු, තථා පපාමණ්ඩපාදීනි, එකං උදපානං ඨපෙත්වා ඉතරානි උදපානානි තිණාදීහි පූරෙත්වා පිදහිංසු. තෙන වුත්තං උදානෙ (උදා. 69) ‘‘අථ ඛො ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා උදපානං තිණස්ස ච භුසස්ස ච යාව මුඛතො පූරෙසුං ‘මා තෙ මුණ්ඩකා සමණකා පානීයං අපංසූ’’’ති.

භගවා තෙසං තං විප්පකාරං ඤත්වා තෙ අනුකම්පන්තො සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන ආකාසෙන නදිං අතික්කමිත්වා ගන්ත්වා අනුක්කමෙන ථූණං බ්‍රාහ්මණගාමං පත්වා මග්ගා ඔක්කම්ම අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. තෙන ච සමයෙන සම්බහුලා උදකහාරිනියො භගවතො අවිදූරෙන අතික්කමන්ති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ ‘‘සචෙ සමණො ගොතමො ඉධාගමිස්සති, න තස්ස පච්චුග්ගමනාදිකං කාතබ්බං, ගෙහං ආගතස්ස චස්ස සාවකානඤ්ච භික්ඛාපි න දාතබ්බා’’ති කතිකා කතා හොති.

තත්ථ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාසී සඝටෙන පානීයං ගහෙත්වා ගච්ඡන්තී භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං නිසින්නං දිස්වා භික්ඛූ ච මග්ගපරිස්සමෙන කිලන්තෙ තසිතෙ ඤත්වා පසන්නචිත්තා පානීයං දාතුකාමා හුත්වා ‘‘යදිපි මෙ ගාමවාසිනො ‘සමණස්ස ගොතමස්ස න කිඤ්චි දාතබ්බං, සාමීචිකම්මම්පි න කාතබ්බ’න්ති කතිකං කත්වා ඨිතා, එවං සන්තෙපි යදි අහං ඊදිසෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙ ලභිත්වා පානීයදානමත්තෙනාපි අත්තනො පතිට්ඨං න කරෙය්‍යං, කදාහං ඉතො දුක්ඛජීවිතතො මුච්චිස්සාමි, කාමං මෙ අය්‍යකො සබ්බෙපිමෙ ගාමවාසිනො

මං හනන්තු වා බන්ධන්තු වා, ඊදිසෙ පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ පානීයදානං දස්සාමි එවා''ති සන්නිට්ඨානං කත්වා අඤ්ඤාහි උදකහාරිනීහි වාරියමානාපි ජීවිතෙ නිරපෙක්ඛා සීසතො පානීයඝටං ඔතාරෙත්වා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා එකමන්තෙ ඨපෙත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා පානීයෙන නිමන්තෙසි. භගවා තස්සා චිත්තප්පසාදං ඔලොකෙත්වා තං අනුග්ගණ්හන්තො පානීයං පරිස්සාවෙත්වා හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා පානීයං පිවි, ඝටෙ උදකං පරික්ඛයං න ගච්ඡති. සා තං දිස්වා පුන පසන්නචිත්තා එකස්ස භික්ඛුස්ස අදාසි, තථා අපරස්ස අපරස්සාති සබ්බෙසම්පි අදාසි, උදකං න ඛීයතෙව. සා හට්ඨතුට්ඨා යථාපුණ්ණෙන ඝටෙන ගෙහාභිමුඛී අගමාසි. තස්සා සාමිකො බ්‍රාහ්මණො පානීයස්ස දින්නභාවං සුත්වා ''ඉමාය ගාමවත්තං භින්නං, අහඤ්ච ගාරය්හො කතො''ති කොධෙන පජ්ජලන්තො තටතටායමානො තං භූමියං පාතෙත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පහරි. සා තෙන උපක්කමෙන ජීවිතක්ඛයං පත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, විමානං චස්සා පඨමනාවාවිමානෙ වුත්තසදිසං උප්පජ්ජි.

අථ ඛො භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි ''ඉඞ්ඝ මෙ ත්වං, ආනන්ද, උදපානතො පානීයං ආහරා''ති. ථෙරො ''ඉදානි, භන්තෙ, උදපානො ථූණෙය්‍යකෙහි දූසිතො, න සක්කා පානීයං ආහරිතු''න්ති ආහ. භගවා දුතියම්පි තතියම්පි ආණාපෙසි. තතියවාරෙ ථෙරො භගවතො පත්තං ආදාය උදපානාභිමුඛො අගමාසි. ගච්ඡන්තෙ ථෙරෙ උදපානෙ උදකං පරිපුණ්ණං හුත්වා උත්තරිත්වා සමන්තතො සන්දති, සබ්බං තිණභුසං උපලවිත්වා සයමෙව අපගච්ඡති. තෙන සන්දමානෙන සලිලෙන උපරූපරි වඩ්ඪන්තෙන අඤ්ඤෙ ජලාසයෙ පූරෙත්වා තං ගාමං පරික්ඛිපන්තෙන ගාමප්පදෙසො අජ්ඣොත්ථරීයති. තං පාටිහාරියං දිස්වා බ්‍රාහ්මණා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා භගවන්තං ඛමාපෙසුං, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව උදකොඝො අන්තරධායි. තෙ භගවතො ච භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච නිවාසට්ඨානං සංවිධාය ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං සජ්ජෙත්වා බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා සබ්බෙ ථූණෙය්‍යකා බ්‍රාහ්මණගහපතිකා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං පයිරුපාසන්තා නිසීදිංසු.

තෙන ච සමයෙන සා දෙවතා අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තී තං ''පානීයදාන''න්ති ඤත්වා පීතිසොමනස්සජාතා ''හන්දාහං ඉදානෙව භගවන්තං වන්දිස්සාමි, සම්මාපටිපන්නෙසු කතානං අප්පකානම්පි කාරානං උළාරඵලතඤ්ච මනුස්සලොකෙ පාකටං කරිස්සාමී''ති උස්සාහජාතා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා උය්‍යානාදිසහිතෙන විමානෙන සද්ධිංයෙව මහතියා දෙවිද්ධියා මහන්තෙන දෙවානුභාවෙන මහාජනකායස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ

අට්ඨාසි. අථ නං භගවා තස්සා පරිසාය කම්මඵලං පච්චක්ඛතො විභාවෙතුකාමො –

63.

‘‘සුවණ්ණච්ඡදනං නාවං, නාරි ආරුය්හ තිට්ඨසි;
ඔගාහසි පොක්ඛරණිං, පද්මං ඡින්දසි පාණිනා.

64.

‘‘කූටාගාරා නිවෙසා තෙ, විභත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආභන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

65.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

66.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං,
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.
–

චතූහි ගාථාහි පුච්ඡි.

67.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, සම්බුද්ධෙනෙව පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු.

68.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දිස්වාන භික්ඛූ තසිතෙ කිලන්තෙ, උට්ඨාය පාතුං උදකං අදාසිං.

69.

‘‘යො වෙ කිලන්තාන පිපාසිතානං, උට්ඨාය පාතුං උදකං දදාති;
සීතොදකා තස්ස භවන්ති නජ්ජො, පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා.

70.

‘‘තං ආපගා අනුපරියන්ති සබ්බදා, සීතොදකා වාලුකසන්ථතා නදී;
අම්බා ච සාලා තිලකා ච ජම්බුයො, උද්දාලකා පාටලියො ච ඵුල්ලා.

71.

‘‘තංභූමිභාගෙහි උපෙතරූපං, විමානසෙට්ඨං භුස සොභමානං;

තස්සීධ කම්මස්ස අයං විපාකො, එතාදිසං පුඤ්ඤකතා ලභන්ති.

72.

‘‘කූටාගාරා නිවෙසා මෙ, විභත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආභන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

73.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
තප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

74.

‘‘අක්ඛාමි තෙ බුද්ධ මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී;
එතස්ස කම්මස්ස ඵලං මමෙදං, අත්ථාය බුද්ධො උදකං අපායී’’ති. –

විස්සජ්ජනගාථායො.

63. තත්ථ කිඤ්චාපි සා දෙවතා යදා භගවා පුච්ඡි, තදා තං නාවං ආරුය්හ න ඨිතා, න පොක්ඛරණිං ඔගාහති, නාපි පදුමං ඡින්දති, කම්මානුභාවචොදිතා පන අභිණ්හං ජලවිහාරපසුතා තථා කරොතීති තං කිරියාවිච්ඡෙදං දස්සනවසෙනෙවං වුත්තං. අයඤ්ච අත්ථො න කෙවලමිධෙව, අථ ඛො හෙට්ඨිමෙසුපි එවමෙව දට්ඨබ්බො.

72. **කූටාගාරාති** සුවණ්ණමයකණ්ණිකාබද්ධගෙහවන්තො. **නිවෙසාති** නිවෙසනානි, කචිඡරානීති අත්ථො. තෙනාහ ‘‘විභත්තා භාගසො මිතා’’ති. තානි හි චතුසාලභූතානි අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පටිබිම්බභූතානි විය පටිවිභත්තරූපානි සමප්පමාණතාය භාගසො මිතානි විය හොන්ති. **දද්දල්ලමානාති** අතිවිය විජ්ජොතමානා. **ආභන්තීති** මණිරතනකනකරංසිජාලෙහි ඔභාසෙන්ති.

74. **මමාති** ඉදං පුබ්බාපරාපෙක්ඛං, මම කම්මස්ස මම අත්ථායාති අයඤ්හෙත්ථ යොජනා. **උදකං අපායීති** යදෙතං උදකදානං වුත්තං, එතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඉදං ඵලං යායං දිබ්බසම්පත්ති, යස්මා මමත්ථාය සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො බුද්ධො භගවා මයා දින්නං උදකං අපායීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං පසන්නමානසාය දෙවතාය භගවා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං කරොන්තො සච්චානි පකාසෙසි. සා දෙසනාපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, සම්පත්තපරිසායපි ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා අහොසි.

තතියනාවාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දීපවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දීපවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ උපොසථදිවසෙ සම්බහුලා උපාසකා උපොසථිකා හුත්වා පුරෙභත්තං යථාවිභවං දානං දත්වා කාලස්සෙව භුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථා සුද්ධුත්තරාසඞ්ගා ගන්ධමාලාදිහත්ථා පච්ඡාභත්තං විහාරං ගන්ත්වා මනොභාවනීයෙ භික්ඛූ පයිරුපාසිත්වා සායන්හෙ ධම්මං සුණන්ති. විහාරෙයෙව වසිතුකාමානං තෙසං ධම්මං සුණන්තානංයෙව සූරියො අත්ථඞ්ගතො, අන්ධකාරො ජාතො. තත්ථෙකා අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ''ඉදානි දීපාලොකං කාතුං යුත්ත''න්ති චින්තෙත්වා අත්තනො ගෙහතො පදීපෙයයං ආහරාපෙත්වා පදීපං උජ්ජාලෙත්වා ධම්මාසනස්ස පුරතො ඨපෙත්වා ධම්මං සුණි. සා තෙන පදීපදානෙන අත්තමනා පීතිසොමනස්සජාතා හුත්වා වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං ගතා. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ජොතිරසවිමානෙ නිබ්බත්ති. සරීරසොභා පනස්සා අතිවිය පභස්සරා අඤ්ඤෙ දෙවෙ අභිභවිත්වා දස දිසා ඔභාසයමානා තිට්ඨති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තොති සබ්බං හෙට්ඨා ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. ඉධ පන –

75.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

76.

''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

77.

''කෙන ත්වං විමලොභාසා, අතිරොචසි දෙවතා;
කෙන තෙ සබ්බගත්තෙහි, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

78.

''පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.
–

චතූහි ගාථාහි පුච්ඡි.

79.

''සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

80.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
තමන්ධකාරම්හි තිමීසිකායං, පදීපකාලම්හි අදාසි දීපං.

81.

‘‘යො අන්ධකාරම්හි තිමීසිකායං, පදීපකාලම්හි දදාති දීපං;
උප්පජ්ජති ජොතිරසං විමානං, පහූතමල්‍යං බහුපුණ්ඩරීකං.

82.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

83.

‘‘තෙනාහං විමලොභාසා, අතිරොචාමි දෙවතා;
තෙන මෙ සබ්බගත්තෙහි, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා.

84.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

විස්සජ්ජෙසි.

75. තත්ථ **අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති** එත්ථ අභික්කන්ත-සද්දො ‘‘අභික්කන්තා, භන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පඨමො යාමො’’තිආදීසු (අ. නි. 8.20; උදා. 45; චූළව. 383) ඛයෙ ආගතො. ‘‘අයං ඉමෙසං චතුන්නං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණීතතරො චා’’තිආදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ. ‘‘අභික්කන්තං, භන්තෙ, අභික්කන්තං, භන්තෙ’’තිආදීසු (දී. නි. 1.250; පාරා. 15) අබ්භනුමොදනෙ. ‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා’’තිආදීසු (වි. ව. 857) අභිරූපෙ. ඉධාපි අභිරූපෙ එව දට්ඨබ්බො. තස්මා **අභික්කන්තෙනාති** අතිකන්තෙන අතිමනාපෙන, අභිරූපෙනාති අත්ථො. **වණ්ණෙනාති** ඡවිවණ්ණෙන. **ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බාති** සබ්බාපි දස දිසා ජොතෙන්තී එකාලොකං කරොන්තී. කිං වියාති ආහ **‘‘ඔසධී විය තාරකා’’**ති. උස්සන්නා පභා එතාය ධීයති, ඔසධීනං වා අනුබලප්පදායිකාති කත්වා ‘‘ඔසධී’’ති ලද්ධනාමා තාරකා යථා සමන්තතො ආලොකං කුරුමානා තිට්ඨති, එවමෙව ත්වං සබ්බා දිසා ඔභාසයන්තී තිට්ඨසීති.

77. **සබ්බගත්තෙහීති** සබ්බෙහි සරීරාවයවෙහි, සකලෙහි අඞ්ගපච්චඞ්ගෙහි ඔභාසතීති අධිප්පායො, හෙතුම්හි චෙතං කරණවචනං.

සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති සබ්බාපි දසදිසා විජ්ජොතති. ‘‘ඔභාසරෙ’’තිපි පඨන්ති, තෙසං සබ්බා දිසාති බහුවචනමෙව දට්ඨබ්බං.

81. **පදීපකාලම්හීති** පදීපකරණකාලෙ, පදීපුජ්ජලනයොග්ගෙ අන්ධකාරෙති අත්ථො. තෙනාහ ‘‘යො අන්ධකාරම්හි තිමීසිකාය’’න්ති, බහලෙ මහන්ධකාරෙති අත්ථො. **දදාති දීපන්ති** පදීපං උජ්ජාලෙන්තො වා අනුජ්ජාලෙන්තො වා පදීපදානං දදාති, පදීපොපකරණානි දක්ඛිණෙය්‍යෙ උද්දිස්ස පරිච්චජති. **උපපජ්ජති ජොතිරසං විමානන්ති** පටිසන්ධිග්ගහණවසෙන ජොතිරසං විමානං උපගච්ඡතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථ යථාපුච්ඡිතෙ අත්ථෙ දෙවතාය කථිතෙ ථෙරො තමෙව කථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා දානාදිකථාය තස්සා කල්ලචිත්තාදිභාවං ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි, සච්චපරියොසානෙ සපරිවාරා සා දෙවතා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. ථෙරො තතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි, භගවා තස්මිං වත්ථුස්මිං සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතා, මහාජනො විසෙසතො දීපදානෙ සක්කච්චකාරී අහොසීති.

දීපවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. තිලදක්ඛිණවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති තිලදක්ඛිණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ගබ්භිනී තිලෙ ධොවිත්වා ආතපෙ සුක්ඛාපෙති තෙලං කාතුකාමා. සා ච පරික්ඛීණායුකා තං දිවසමෙව චවනධම්මා, නිරයසංවත්තනිකං චස්සා කම්මං ඔකාසං කත්වා ඨිතං. අථ නං භගවා පච්චූසවෙලායං ලොකං වොලොකෙන්තො දිබ්බචක්ඛුනා දිස්වා චින්තෙසි ‘‘අයං ඉත්ථී අජ්ජ කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිස්සති, යංනූනාහං තිලභික්ඛාපටිග්ගහණෙන තං සග්ගූපගං කරෙය්‍ය’’න්ති. සො සාවත්ථිතො තඞ්ඛණෙනෙව රාජගහං ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො අනුපුබ්බෙන තස්සා ගෙහද්වාරං පාපුණි. සා ඉත්ථී භගවන්තං පස්සිත්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා සහසා උට්ඨහිත්වා කතඤ්ජලී අඤ්ඤං දාතබ්බයුත්තකං අපස්සන්තී හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා තිලෙ රාසිං කත්වා උභොහි හත්ථෙහි පරිග්ගහෙත්වා අඤ්ජලිපූරං තිලං භගවතො පත්තෙ ආකිරිත්වා භගවන්තං වන්දි. තං භගවා අනුකම්පමානො ‘‘සුඛිනී හොහී’’ති වත්වා පක්කාමි. සා තස්සා රත්තියා පච්චූසසමයෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තප්පබුද්ධා විය නිබ්බත්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං මහතියා දෙවිද්ධියා විරොචමානමුපගන්ත්වා –

85.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

86.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

87.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

88.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

89.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

90.

‘‘අද්දසං විරජං බුද්ධං, විප්පසන්නමනාවිලං;
ආසජ්ජ දානං අදාසිං, අකාමා තිලදක්ඛිණං;
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස බුද්ධස්ස, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

91.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

92.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

සා විස්සජ්ජෙසි.

90. තත්ථ **ආසජ්ජාති** අයං ආසජ්ජ-සද්දො ‘‘ආසජ්ජ නං තථාගත’’න්තිආදීසු (චූළව. 350) ඝට්ටෙන ආගතො. ‘‘ආසජ්ජ දානං

දෙති''තිආදීසු (දී. නි. 3.336; අ. නි. 8.31) සමාගමෙ. ඉධාපි සමාගමෙයෙව දට්ඨබ්බො. තස්මා **ආසජ්ජාති** සමාගන්ත්වා, සමවායෙන සම්පත්වාති අත්ථො. තෙනාහ **''අකාමා''**ති. සා හි දෙය්‍යධම්මසංවිධානපුබ්බකං පුරිමසිද්ධං දානසඞ්කප්පං විනා සහසා සම්පත්තෙ භගවති පවත්තිතං තිලදානං සන්ධායාහ ''ආසජ්ජ දානං අදාසිං, අකාමා තිලදක්ඛිණ''න්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

තිලදක්ඛිණවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. පඨමපතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා

කොඤ්චා මයූරා දිවියා ච හංසාති පතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී පතිබ්බතා අහොසි භත්තු අනුකූලවත්තිනී ඛමා පදක්ඛිණග්ගාහිනී, න කුද්ධාපි පටිප්ඵරති, ඵරුසවාචා සච්චවාදිනී සද්ධා පසන්නා යථාවිභවං දානානි ච අදාසි. සා කෙනචිදෙව රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුරිමනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවධීතරං මහතිං සම්පත්තිං අනුභවන්තිං දිස්වා තස්සා සමීපමුපගතො. සා අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවා ථෙරස්ස පාදෙසු සිරසා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. ථෙරොපි තාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

93.

''කොඤ්චා මයූරා දිවියා ච හංසා, වග්ගුස්සරා කොකිලා සම්පතන්ති;
පුප්ඵාභිකිණ්ණං රම්මමිදං විමානං, අනෙකචිත්තං නරනාරිසෙවිතං.

94.

''තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, ඉද්ධී විකුබ්බන්ති අනෙකරූපා;
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති ච.

95.

''දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. – ආහ;

96.

''සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

97.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පතිබ්බතානඤ්ඤමනා අහොසිං;
මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානා, කුද්ධාපිහං නප්ඵරුසං අවොචං.

98.

''සච්චෙ ඨිතා මොසවජ්ජං පහාය, දානෙ රතා සඞ්ගහිතත්තභාවා;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

99.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

100.

''අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

සා දෙවතා විස්සජ්ජෙසි.

93. තත්ථ **කොඤ්චා**ති කොඤ්චසකුණා, යෙ ''සාරසා''තිපි වුච්චන්ති. **මයූරා**ති මොරා. **දිවියා**ති දිබ්බානුභාවා. ඉදඤ්හි පදං ''දිවියා කොඤ්චා, දිවියා මයූරා''තිආදිනා චතූහිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං. **හංසා**ති සුවණ්ණහංසාදිහංසා. **වග්ගුස්සරා**ති මධුරස්සරා. **කොකිලා**ති කාළකොකිලා චෙව සුක්කකොකිලා ච. **සම්පතන්තී**ති දෙවතාය අභිරමණත්ථං කීළන්තා ලළන්තා සමන්තතො පතන්ති විචරන්ති. කොඤ්චාදිරූපෙන හි දෙවතාය රතිජනනත්ථං පරිවාරභූතා දෙවතා කීළන්තා ලළන්තා ''කොඤ්චා''තිආදිනා වුත්තා. **පුප්ඵාභිකිණ්ණ**න්ති ගන්ථිතාගන්ථිතෙහි නානාවිධරතනකුසුමෙහි ඔකිණ්ණං. **රම්ම**න්ති රමණීයං, මනොරමන්ති අත්ථො. **අනෙකචිත්ත**න්ති අනෙකෙහි උය්‍යානකප්පරුක්ඛපොක්ඛරණිආදීහි විමානෙසු ච අනෙකෙහි භිත්තිවිසෙසාදීහි චිත්තං. **නරනාරිසෙවිත**න්ති පරිවාරභූතෙහි දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච උපසෙවිතං.

94. **ඉද්ධී විකුබ්බන්ති අනෙකරූපා**ති නානාරූපානං විදංසනෙන අනෙකරූපා කම්මානුභාවසිද්ධා ඉද්ධී විකුබ්බන්තී විකුබ්බනිද්ධියො වලඤ්ජෙන්තී අච්ඡසීති යොජනා.

97. **අනඤ්ඤමනා**ති පතිබ්බතා, පතිතො අඤ්ඤස්මිං මනො එතිස්සාති අඤ්ඤමනා, න අඤ්ඤමනාති අනඤ්ඤමනා, මය්හං සාමිකතො අඤ්ඤස්මිං පුරිසෙ පාපකං චිත්තං න උප්පාදෙසින්ති අත්ථො. **මාතාව පුත්තං අනුරක්ඛමානා**ති යථා මාතා පුත්තං, එවං මය්හං සාමිකං, සබ්බෙපි වා සත්තෙ හිතෙසිතාය අහිතාපනයනකාමතාය ච අනුද්දයමානා. **කුද්ධාපිහං**

නප්ඵරුසං අවොචන්ති පරෙන කතං අපාසුකං පටිච්ච කුද්ධාපි සමානා අහං ඵරුසවචනං න කථෙසිං, අඤ්ඤදත්ථු පියවචනමෙව අභාසින්ති අධිප්පායො.

98. **සච්චෙ ඨිතාති** සච්චෙ පතිට්ඨිතා. යස්මා මුසාවාදා වෙරමණියා සච්චෙ පතිට්ඨිතා නාම හොති, න කදාචි සච්චවචනමත්තෙනාති ආහ – **මොසවජ්ජං පහායාති** මුසාවාදං පහාය. **දානෙ රතාති** දානෙ අභිරතා, යුත්තපයුත්තාති අත්ථො. **සඞ්ගහිතත්තභාවාති** සඞ්ගහවත්ථූහි අත්තානං විය සභාවෙනෙව පරෙසං සඞ්ගණ්හනසීලා අන්නඤ්ච පානඤ්ච කම්මඵලසද්ධාය පසන්නචිත්තා සක්කච්චං චිත්තීකාරෙන අදාසිං, අඤ්ඤඤ්ච වත්ථාදිදානං විපුලං උළාරං අදාසින්ති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. දුතියපතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා

වෙළුරියථම්භන්ති දුතියපතිබ්බතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරා උපාසිකා පතිබ්බතා හුත්වා සද්ධා පසන්නා පඤ්ච සීලානි සුවිසුද්ධානි කත්වා රක්ඛි, යථාවිභවඤ්ච දානානි අදාසි, සා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජි. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

101.

‘‘වෙළුරියථම්භං රුචිරං පභස්සරං, විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං;
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා;
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති ච.

102.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

103.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

104.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, උපාසිකා චක්ඛුමතො අහොසිං;
පාණාතිපාතා විරතා අහොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං.

105.

‘‘අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාණිං, සකෙන සාමිනා අහොසිං තුට්ඨා;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

106.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

107.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව,
මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – විස්සජ්ජෙසි;

101. තත්ථ **වෙළුරියථම්භන්ති** වෙළුරියමණිමයථම්භං. **රුචිරන්ති** රමණීයං. **පභස්සරන්ති** අතිවිය භාසුරං. **උච්චාවචාති** උච්චා ච අවචා ච, විවිධාති අත්ථො.

104-5. **උපාසිකාති** සරණගමනෙන උපාසිකාලක්ඛණෙ ඨිතා. වුත්තඤ්හි –

> ‘‘යතො ඛො, මහානාම, අරියසාවකො බුද්ධං සරණං ගතො හොති, ධම්මං සරණං ගතො හොති, සඞ්ඝං සරණං ගතො හොති, එත්තාවතා ඛො, මහානාම, අරියසාවකො උපාසකො හොතී’’ති (සං. නි. 5.1033).

චක්ඛුමතොති පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො බුද්ධස්ස භගවතො. එවං උපාසිකාභාවකිත්තනෙන ආසයසුද්ධිං දස්සෙත්වා පයොගසුද්ධිං දස්සෙතුං **‘‘පාණාතිපාතා විරතා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සකෙන සාමිනා අහොසිං තුට්ඨාති** මිච්ඡාචාරාවෙරමණිමාහ. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව.

දුතියපතිබ්බතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. පඨමසුණිසාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සුණිසාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්මිං ගෙහෙ එකා කුලසුණ්හා ගෙහං පිණ්ඩාය පවිට්ඨං ඛීණාසවත්ථෙරං දිස්වා සඤ්ජාතපීතිසොමනස්සා ‘‘ඉදං මය්හං උත්තමං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං උපට්ඨිත’’න්ති අත්තනා ලද්ධං පූවභාගං ආදාය ආදරෙන ථෙරස්ස උපනෙසි, ථෙරො තං පටිග්ගහෙත්වා අනුමොදනං කත්වා ගතො. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජි. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තසදිසමෙව. තෙන වුත්තං –

108.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

109.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

110.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

111.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

112.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

113.

‘‘අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං පූවං, පසන්නා සෙහි පාණිහි;
භාගඩ්ඪභාගං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

114.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

115.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

112. තත්ථ **සුණිසාති** පුත්තස්ස භරියා. ඉත්ථියා හි සාමිකස්ස පිතා ‘‘සසුරො’’ති වුච්චති, තස්ස ච සා ‘‘සුණිසා’’ති. තං සන්ධාය ‘‘සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ’’ති.

113. **භාගඩ්ඪභාගන්ති** අත්තනා ලද්ධපටිවීසතො උපඩ්ඪභාගං. **මොදාමි නන්දනෙ වනෙති** ථෙරෙන නන්දනවනෙ දිට්ඨත්තාය ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

සුණිසාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. දුතියසුණිසාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දුතියසුණිසාවිමානං. එත්ථ පන අපුබ්බං නත්ථි, අට්ඨුප්පත්තියං කුම්මාසදානමෙව විසෙසො. තෙන වුත්තං –

116.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

117.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

118.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

119.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

120.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, සුණිසා අහොසිං සසුරස්ස ගෙහෙ.

121.

‘‘අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං භාගං, පසන්නා සෙහි පාණිභි;
කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

122.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

123.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

121. තත්ථ **භාගන්ති** කුම්මාසකොට්ඨාසං. තෙනාහ **‘‘කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වානා’’**ති. කුම්මාසොති ච යවකුම්මාසො වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

දුතියසුණිසාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. උත්තරාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උත්තරාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ච සමයෙන පුණ්ණො නාම දුග්ගතපුරිසො රාජගහසෙට්ඨිං උපනිස්සාය ජීවති, තස්ස භරියා උත්තරා, උත්තරා ච නාම ධීතාති ද්වෙ එව ගෙහමානුසකා. අථෙකදිවසං රාජගහෙ ''මහාජනෙන සත්තාහං නක්ඛත්තං කීළිතබ්බ''න්ති ඝොසනං කරිංසු. තං සුත්වා සෙට්ඨි පාතොව ආගතං පුණ්ණං ''තාත, අම්හාකං පරිජනො නක්ඛත්තං කීළිතුකාමො, ත්වං කිං නක්ඛත්තං කීළිස්සසි, උදාහු භතිං කරිස්සසී''ති ආහ. ''සාමි, නක්ඛත්තං නාම සධනානං හොති, මම පන ගෙහෙ ස්වාතනාය යාගුතණ්ඩුලානිපි නත්ථි, කිං මෙ නක්ඛත්තෙන? ගොණෙ ලභන්තො කසිතුං ගමිස්සාමී'ති. ''තෙන හි ගොණෙ ගණ්හස්සූ''ති. සො බලවගොණෙ ච භද්දනඞ්ගලඤ්ච ගහෙත්වා ''භද්දෙ, නාගරා නක්ඛත්තං කීළන්ති, අහං දලිද්දතාය භතිං කාතුං ගමිස්සාමි, මය්හම්පි තාව අජ්ජ දිගුණං නිවාපං පචිත්වා භත්තං ආහරෙය්‍යාසී''ති භරියං වත්වා ඛෙත්තං අගමාසි.

සාරිපුත්තත්ථෙරොපි සත්තාහං නිරොධසමාපන්නො තතො වුට්ඨාය ''කස්ස නු ඛො අජ්ජ මයා සඞ්ගහං කාතුං වට්ටතී''ති ඔලොකෙන්තො පුණ්ණං අත්තනො ඤාණජාලස්ස අන්තො පවිට්ඨං දිස්වා ''සද්ධො නු ඛො එස, සක්ඛිස්සති වා මෙ සඞ්ගහං කාතු''න්ති ඔලොකෙන්තො තස්ස සද්ධභාවඤ්ච සඞ්ගහං කාතුං සමත්ථභාවඤ්ච තප්පච්චයා ච තස්ස මහාසම්පත්තිපටිලාභං ඤත්වා පත්තචීවරං ආදාය තස්ස කසනට්ඨානං ගන්ත්වා ආවාටතීරෙ එකං ගුම්බං ඔලොකෙන්තො අට්ඨාසි. පුණ්ණො ථෙරං දිස්වාව කසිං ඨපෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන ථෙරං වන්දිත්වා ''දන්තකට්ඨෙන අත්ථො භවිස්සතී''ති දන්තකට්ඨං කප්පියං කත්වා අදාසි. අථස්ස ථෙරො පත්තඤ්ච පරිස්සාවනඤ්ච නීහරිත්වා අදාසි. සො ''පානීයෙන අත්ථො භවිස්සතී''ති තං ආදාය පානීයං පරිස්සාවෙත්වා අදාසි.

ථෙරො චින්තෙසි ''අයං පරෙසං පච්ඡිමගෙහෙ වසති, සචස්ස ගෙහද්වාරං ගමිස්සාමි, ඉමස්ස භරියා මං දට්ඨුං න සක්ඛිස්සති, යාවස්ස භරියා භත්තං ආදාය මග්ගං පටිපජ්ජති, තාව ඉධෙව භවිස්සාමී''ති. සො තත්ථෙව ථොකං වීතිනාමෙත්වා තස්සා මග්ගාරුළ්හභාවං ඤත්වා අන්තොනගරාභිමුඛො පායාසි. සා අන්තරාමග්ගෙ ථෙරං දිස්වා චින්තෙසි ''අප්පෙකදාහං දෙය්‍යධම්මෙ සති අය්‍යං න පස්සාමි, අප්පෙකදා මෙ අය්‍යං පස්සන්තියා දෙය්‍යධම්මො න හොති, අජ්ජ පන මෙ අය්‍යො ච දිට්ඨො, දෙය්‍යධම්මො චායං අත්ථි, කරිස්සති නු ඛො මෙ සඞ්ගහ''න්ති. සා භත්තභාජනං ඔතාරෙත්වා ථෙරං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා ''භන්තෙ, ඉදං ලූඛං වා පණීතං වාති අචින්තෙත්වා දාසස්ස වො සඞ්ගහං කරොථා''ති ආහ. අථ ථෙරො පත්තං උපනාමෙත්වා තාය එකෙන හත්ථෙන භාජනං ධාරෙත්වා එකෙන හත්ථෙන තතො භත්තං දදමානාය උපඩ්ඪභත්තෙ

දින්නෙ ‘‘අල’’න්ති හත්ථෙන පත්තං පිදහි. සා ‘‘භන්තෙ, එකොව පටිවීසො, න සක්කා ද්විධා කාතුං, තුම්හාකං දාසස්ස ඉධලොකසඞ්ගහං අකත්වා පරලොකසඞ්ගහං කරොථ, නිරවසෙසමෙව දාතුකාමාම්හී’’ති වත්වා සබ්බමෙවස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ‘‘තුම්හෙහි දිට්ඨධම්මස්ස භාගිනී අස්ස’’න්ති පත්ථනං අකාසි. ථෙරො ‘‘එවං හොතූ’’ති වත්වා ඨිතකොව අනුමොදනං කත්වා එකස්මිං උදකඵාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා භත්තකිච්චං අකාසි. සාපි පටිනිවත්තිත්වා තණ්ඩුලෙ පරියෙසිත්වා භත්තං පචි.

පුණ්ණොපි අඩ්ඪකරීසමත්තං ඨානං කසිත්වා ජිඝච්ඡං සහිතුං අසක්කොන්තො ගොණෙ විස්සජ්ජෙත්වා එකං රුක්ඛඡායං පවිසිත්වා මග්ගං ඔලොකෙන්තො නිසීදි. අථස්ස භරියා භත්තමාදාය ගච්ඡමානා තං දිස්වාව ‘‘එස ජිඝච්ඡාපීළිතො මං ඔලොකෙන්තො නිසින්නො, සචෙ මං ‘අතිවිය චිරායී’ති තජ්ජෙත්වා පතොදලට්ඨියා පහරිස්සති, මයා කතකම්මං නිරත්ථකං භවිස්සති, පටිකච්චෙවස්ස ආරොචෙස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා එවමාහ ‘‘සාමි, අජ්ජෙකදිවසං චිත්තං පසාදෙහි, මා මයා කතකම්මං නිරත්ථකං කරි, අහං පාතොව තෙ භත්තං ආහරන්තී අන්තරාමග්ගෙ ධම්මසෙනාපතිං දිස්වා තව භත්තං තස්ස දත්වා පුන ගෙහං ගන්ත්වා භත්තං පචිත්වා ආගතා, පසාදෙහි, සාමි, චිත්ත’’න්ති. සො ‘‘කිං වදෙසි, භද්දෙ’’ති පුච්ඡිත්වා පුන තමත්ථං සුත්වා ‘‘භද්දෙ, සාධු වත තෙ කතං මම භත්තං අය්‍යස්ස දදමානාය, මයාපිස්ස අජ්ජ පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දින්න’’න්ති පසන්නමානසො තං වචනං අභිනන්දිත්වා උස්සූරෙ ලද්ධභත්තතාය කිලන්තකායො තස්සා අඞ්කෙ සීසං කත්වා නිද්දං ඔක්කමි.

අථස්ස පාතොව කසිතට්ඨානං පංසුචුණ්ණං උපාදාය සබ්බං රත්තසුවණ්ණං හුත්වා කණිකාරපුප්ඵරාසි විය සොභමානං අට්ඨාසි. සො පබුද්ධො ඔලොකෙත්වා භරියං ආහ ‘‘භද්දෙ, එතං මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං මම සුවණ්ණං හුත්වා පඤ්ඤායති, කිං නු ඛො මෙ අතිඋස්සූරෙ ලද්ධභත්තතාය අක්ඛීනි භමන්තී’’ති. ‘‘සාමි, මය්හම්පි එවමෙව පඤ්ඤායතී’’ති. සො උට්ඨාය තත්ථ ගන්ත්වා එකං පිණ්ඩං ගහෙත්වා නඞ්ගලසීසෙ පහරිත්වා සුවණ්ණභාවං ඤත්වා ‘‘අහො අය්‍යස්ස ධම්මසෙනාපතිස්ස දින්නදානෙ අජ්ජෙව විපාකො දස්සිතො, න ඛො පන සක්කා එත්තකං ධනං පටිච්ඡාදෙත්වා පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති භරියාය ආභතං භත්තපාතිං සුවණ්ණස්ස පූරෙත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රඤ්ඤා කතොකාසො පවිසිත්වා රාජානං අභිවාදෙත්වා ‘‘කිං තාතා’’ති වුත්තෙ ‘‘දෙව, අජ්ජ මයා කසිතට්ඨානං සබ්බං සුවණ්ණරාසිමෙව හුත්වා ඨිතං, සුවණ්ණං ආහරාපෙතුං වට්ටතී’’ති ආහ. ‘‘කොසි ත්ව’’න්ති? ‘‘පුණ්ණො නාමාහ’’න්ති. ‘‘කිං පන තෙ අජ්ජ කත’’න්ති? ‘‘ධම්මසෙනාපතිස්ස මෙ පාතොව දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දින්නං, භරියායපි මෙ මය්හං ආභතභත්තං තස්සෙව දින්න’’න්ති.

තං සුත්වා රාජා ‘‘අජ්ජෙව කිර භො ධම්මසෙනාපතිස්ස දින්නදානෙ විපාකො දස්සිතො’’ති වත්වා ‘‘තාත, කිං කරොමී’’ති පුච්ඡි. ‘‘බහූනි සකටසහස්සානි පහිණිත්වා සුවණ්ණං ආහරාපෙථා’’ති. රාජා සකටානි පහිණි. රාජපුරිසෙසු ‘‘රඤ්ඤො සන්තක’’න්ති ගණ්හන්තෙසු ගහිතං ගහිතං මත්තිකාව හොති. තෙහි ගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචිතෙ ‘‘තාතා, තුම්හෙහි කින්ති වත්වා ගහිත’’න්ති පුඤ්ඤ ‘‘තුම්හාකං සන්තක’’න්ති ආහංසු. තෙන හි, තාතා, පුන ගච්ඡථ, ‘‘පුණ්ණස්ස සන්තක’’න්ති වත්වා ගණ්හථාති. තෙ තථා කරිංසු ගහිතං ගහිතං සුවණ්ණමෙව අහොසි. තං සබ්බං ආහරිත්වා රාජඞ්ගණෙ රාසිං අකංසු, අසීතිහත්ථුබ්බෙධො රාසි අහොසි. රාජා නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආහ ‘‘ඉමස්මිං නගරෙ අත්ථි කස්සචි එත්තකං සුවණ්ණ’’න්ති? ‘‘නත්ථි, දෙවා’’ති. ‘‘කිං පනස්ස දාතුං වට්ටතී’’ති? ‘‘සෙට්ඨිච්ඡත්තං, දෙවා’’ති. රාජා ‘‘බහුධනසෙට්ඨි නාම හොතූ’’ති මහන්තෙන භොගෙන සද්ධිං තස්ස සෙට්ඨිච්ඡත්තං අදාසි.

අථ නං සො ආහ ‘‘මයං, දෙව, එත්තකං කාලං පරකුලෙ වසිම්හා, වසනට්ඨානං නො දෙථා’’ති. තෙන හි පස්ස, එස ගුම්බො පඤ්ඤායති, එතං හරාපෙත්වා ගෙහං කාරෙහීති පුරාණසෙට්ඨිස්ස ගෙහට්ඨානං ආචික්ඛි. සො තස්මිං ඨානෙ කතිපාහෙනෙව ගෙහං කාරාපෙත්වා ගෙහපවෙසනමඞ්ගලඤ්ච ඡත්තමඞ්ගලඤ්ච එකතොව කරොන්තො සත්තාහං බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං අදාසි. අථස්ස සත්ථා දානානුමොදනං කරොන්තො අනුපුබ්බිං කථං කථෙසි. ධම්මකථාවසානෙ පුණ්ණසෙට්ඨි ච භරියා චස්ස ධීතා ච උත්තරාති තයොපි ජනා සොතාපන්නා අහෙසුං.

අපරභාගෙ රාජගහසෙට්ඨි පුණ්ණසෙට්ඨිනො ධීතරං අත්තනො පුත්තස්ස වාරෙසි. සො ‘‘නාහං දස්සාමී’’ති වුත්තො ‘‘මා එවං කරොතු, එත්තකං කාලං අම්හෙ නිස්සාය වසන්තෙනෙව තෙ සම්පත්ති ලද්ධා, දෙතු මෙ පුත්තස්ස තෙ ධීතර’’න්ති ආහ. සො ‘‘මිච්ඡාදිට්ඨිකා තුම්හෙ, මම ධීතා තීහි රතනෙහි විනා වසිතුං න සක්කොති, නෙවස්ස ධීතරං දස්සාමී’’ති ආහ. අථ නං බහූ සෙට්ඨිගහපතිකාදයො කුලපුත්තා ‘‘මා තෙන සද්ධිං විස්සාසං භින්දි, දෙහිස්ස ධීතර’’න්ති යාචිංසු. සො තෙසං වචනං සම්පටිච්ඡිත්වා ආසාළ්හිපුණ්ණමාය ධීතරං අදාසි. සා පතිකුලං ගතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුං වා භික්ඛුනිං වා උපසඞ්කමිතුං දානං වා දාතුං ධම්මං වා සොතුං නාලත්ථ, එවං අඩ්ඪතියෙසු මාසෙසු වීතිවත්තෙසු අත්තනො සන්තිකෙ ඨිතෙ පරිචාරිකෙ පුච්ඡි ‘‘ඉදානි කිත්තකං අන්තොවස්සං අවසිට්ඨ’’න්ති? ‘‘අඩ්ඪමාසො, අය්යෙ’’ති. සා මාතාපිතූනං සාසනං පහිණි ‘‘කස්මා මං එවරූපෙ බන්ධනාගාරෙ පක්ඛිපිංසු, වරං තුම්හෙහි මං ලක්ඛණාහතං කත්වා පරෙසං දාසිං සාවෙතුං, න එවරූපස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස කුලස්ස දාතුං, ආගතකාලතො පට්ඨාය භික්ඛුදස්සනාදීසු එකම්පි පුඤ්ඤං කාතුං න ලභාමී’’ති. අථස්සා පිතා ‘‘දුක්ඛිතා වත මෙ ධීතා’’ති අනත්තමනතං

පවෙදෙත්වා පඤ්චදස කහාපණසහස්සානි පෙසෙසි, ‘‘ඉමස්මිං නගරෙ සිරිමා නාම ගණිකා අත්ථි, දෙවසිකං සහස්සං ගණ්හාති, ඉමෙහි කහාපණෙහි තං ආනෙත්වා සාමිකස්ස නියාදෙත්වා සයං යථාරුචි පුඤ්ඤානි කරොතූ’’ති සාසනඤ්ච පහිණි. උත්තරා තථා කත්වා සාමිකෙන සිරිමං දිස්වා ‘‘කිමිද’’න්ති වුත්තෙ ‘‘සාමි, ඉමං අඩ්ඪමාසං මම සහායිකා තුම්හෙ පරිචරතු, අහං පන ඉමං අඩ්ඪමාසං දානඤ්චෙව දාතුකාමා ධම්මඤ්ච සොතුකාමා’’ති ආහ. සො තං අභිරූපං ඉත්ථිං දිස්වා උප්පන්නසිනෙහො ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි.

උත්තරාපි ඛො බුද්ධප්පමුඛං භික්ඛුසඞ්ඝං නිමන්තෙත්වා ‘‘භන්තෙ, ඉමං අඩ්ඪමාසං අඤ්ඤත්ථ අගන්ත්වා ඉධෙව භික්ඛා ගහෙතබ්බා’’ති සත්ථු පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා ‘‘ඉතො දානි පට්ඨාය යාව මහාපවාරණා, තාව සත්ථාරං උපට්ඨාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභිස්සාමී’’ති තුට්ඨමානසා ‘‘එවං යාගුං පචථ, එවං භත්තං පචථ, එවං පූවං පචථා’’ති මහානසෙ සබ්බකිච්චානි සංවිදහන්තී විචරති. අථස්සා සාමිකො ‘‘ස්වෙ මහාපවාරණා භවිස්සතී’’ති මහානසාභිමුඛො වාතපානෙ ඨත්වා ‘‘කිං නු ඛො කරොන්තී සා අන්ධබාලා විචරතී’’ති ඔලොකෙත්වා තං සෙදකිලින්නං ඡාරිකාය ඔකිණ්ණං අඞ්ගාරමසිමක්ඛිතං තථා සංවිදහිත්වා විචරමානං දිස්වා ‘‘අහො අන්ධබාලා එවරූපෙ ඨානෙ ඉමං සිරිසම්පත්තිං නානුභවති, ‘‘මුණ්ඩකසමණෙ උපට්ඨහිස්සාමී’ති තුට්ඨචිත්තා විචරතී’’ති හසිත්වා අපගඤ්ඡි.

තස්මිං අපගතෙ තස්ස සන්තිකෙ ඨිතා සිරිමා ‘‘කිං නු ඛො ඔලොකෙත්වා එස හසතී’’ති තෙනෙව වාතපානෙන ඔලොකෙන්තී උත්තරං දිස්වා ‘‘ඉමං ඔලොකෙත්වා ඉමිනා හසිතං, අද්ධා ඉමස්ස එතාය සද්ධිං සන්ථවො අත්ථී’’ති චින්තෙසි. සා කිර අඩ්ඪමාසං තස්මිං ගෙහෙ බාහිරකඉත්ථී හුත්වා වසමානාපි තං සම්පත්තිං අනුභවමානා අත්තනො බාහිරකඉත්ථිභාවං අජානිත්වා ‘‘අහං සරසාමිනී’’ති සඤ්ඤමකාසි. සා උත්තරාය ආඝාතං බන්ධිත්වා ‘‘දුක්ඛමස්සා උප්පාදෙස්සාමී’’ති පාසාදා ඔරුය්හ මහානසං පවිසිත්වා පූවපචනට්ඨානෙ පක්කුථිතං සප්පිං කටච්ඡුනා ආදාය උත්තරාභිමුඛං පායාසි. උත්තරා තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා ‘‘මම සහායිකාය මය්හං උපකාරො කතො, චක්කවාළං අතිසම්බාධං, බ්‍රහ්මලොකො අතිනීචකො, මම පන සහායිකාය ගුණොව මහන්තො, අහම්පි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං ලභිං, සචෙ මම එතිස්සාය උපරි කොධො අත්ථි, ඉදං සප්පි මං දහතු, සචෙ නත්ථි, මා මං දහතූ’’ති තං මෙත්තාය ඵරි. තාය තස්සා මත්ථකෙ ආසිඤ්චිතම්පි පක්කුථිතසප්පි සීතොදකං විය අහොසි. අථ නං ‘‘ඉදං සීතලං භවිස්සතී’’ති පුන කටච්ඡුකං පූරෙත්වා ආදාය ආගච්ඡන්තිං උත්තරාය දාසියො දිස්වා ‘‘අරෙ දුබ්බිනීතෙ න ත්වං අම්හාකං අය්‍යාය උපරි පක්කසප්පිං ආසිඤ්චිතුං අනුච්ඡවිකා’’ති සන්තජ්ජෙන්තියො ඉතො චිතො ච උට්ඨාය හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච පොථෙත්වා භූමියං පාතෙසුං, උත්තරා වාරෙන්තීපි වාරෙතුං නාසක්ඛි. අථ

සා උපරි ඨත්වා සබ්බා දාසියො පටිබාහිත්වා ‘‘කිස්ස තෙ එවරූපං භාරියං කම්මං කත’’න්ති සිරිමං ඔවදිත්වා උණ්හොදකෙන න්හාපෙත්වා සතපාකතෙලෙන අබ්භඤ්ජි.

තස්මිං ඛණෙ සා අත්තනො බාහිරකිත්ථිභාවං ඤත්වා චින්තෙසි ‘‘මයා භාරියං කම්මං කතං සාමිකස්ස හසිතමත්තකාරණා ඉමිස්සා උපරි පක්කසප්පිං ආසිඤ්චන්තියා, අයං ‘ගණ්හථ න’න්ති දාසියො න ආණාපෙත්වා මං විහෙඨනකාලෙපි සබ්බා දාසියො පටිබාහිත්වා මය්හං කත්තබ්බමෙව අකාසි. සචාහං ඉමං න ඛමාපෙස්සාමි, මුද්ධා මෙ සත්තධා ඵලෙය්‍යා’’ති තස්සා පාදමූලෙ නිපජ්ජිත්වා ‘‘අය්‍යෙ, ඛමාහි මෙ දොස’’න්ති ආහ. ‘‘අහං සප්පිතිකා ධීතා, පිතරි මෙ ඛමාපිතෙ ඛමිස්සාමී’’ති. ‘‘හොතු, අය්‍යෙ, පිතරම්පි තෙ පුණ්ණසෙට්ඨිං ඛමාපෙස්සාමී’’ති. ‘‘පුණ්ණො මම වට්ටෙ ජනකපිතා, විවට්ටෙ ජනකපිතරි ඛමාපිතෙ පන අහං ඛමිස්සාමී’’ති. ‘‘කො පන තෙ විවට්ටෙ ජනකපිතා’’ති? ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො’’ති. ‘‘මය්හං තෙන සද්ධිං විස්සාසො නත්ථි, අහං කිං කරිස්සාමී’’ති? ‘‘සත්ථා ස්වෙ භික්ඛුසඞ්ඝං ආදාය ඉධාගමිස්සති, ත්වං යථාලද්ධං සක්කාරං ගහෙත්වා ඉධෙව ආගන්ත්වා තං ඛමාපෙහී’’ති. සා ‘‘සාධු, අය්‍යෙ’’ති උට්ඨාය අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා පඤ්චසතපරිවාරිකිත්ථියො ආණාපෙත්වා නානාවිධානි ඛාදනීයභොජනීයානි චෙව සූපෙය්‍යානි ච සම්පාදෙත්වා පුනදිවසෙ තං සක්කාරං ආදාය උත්තරාය ගෙහං ආගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස පත්තෙ පතිට්ඨාපෙතුං අවිසහන්තී අට්ඨාසි, තං සබ්බං ගහෙත්වා උත්තරාව සංවිදහි.

සිරිමාපි සත්ථු භත්තකිච්චාවසානෙ සද්ධිං පරිවාරෙන සත්ථු පාදමූලෙ නිපජ්ජි. අථ නං සත්ථා පුච්ඡි ‘‘කො තෙ අපරාධො’’ති. ‘‘භන්තෙ මයා හිය්‍යො ඉදං නාම කතං, අථ මෙ සහායිකා මං විහෙඨයමානා දාසියො නිවාරෙත්වා මය්හං උපකාරමෙව අකාසි. සාහං ඉමිස්සා ගුණං ජානිත්වා ඉමං ඛමාපෙසිං, අථ මං එසා ‘තුම්හෙසු ඛමාපිතෙසු ඛමිස්සාමී’ති ආහා’’ති. ‘‘එවං කිර උත්තරෙ’’ති. ‘‘ආම, භන්තෙ, සීසෙ මෙ සහායිකාය පක්කසප්පි ආසිත්ත’’න්ති. ‘‘අථ තයා කිං චින්තිත’’න්ති? ‘‘චක්කවාළං අතිසම්බාධං, බ්‍රහ්මලොකො අතිනීචකො, මම සහායිකාය ගුණොව මහන්තො, අහඤ්හි එතං නිස්සාය දානඤ්ච දාතුං ධම්මඤ්ච සොතුං අලත්ථං, සචෙ මෙ ඉමිස්සා උපරි කොධො අත්ථි, ඉදං මං දහතු, නො චෙ, මා දහතූ’’ති එවං චින්තෙත්වා ඉමං මෙත්තාය ඵරිං, භන්තෙති. සත්ථා ‘‘සාධු සාධු, උත්තරෙ, එවං කොධං ජිනිතුං වට්ටති. කොධනො හි නාම අක්කොධෙන, අක්කොසකො අනක්කොසන්තෙන, පරිභාසකො අපරිභාසන්තෙන, ථද්ධමච්ඡරී අත්තනො සන්තකස්ස දානෙන, මුසාවාදී සච්චවචනෙන ජිනිතබ්බො’’ති ඉමමත්ථං දස්සෙන්තො –

‘‘අක්කොධෙන ජිනෙ කොධං, අසාධුං සාධුනා ජිනෙ;

ජිනෙ කදරියං දානෙන, සච්චෙනාලිකවාදින''න්ති. (ධ. ප. 223) –

ඉමං ගාථං වත්වා ගාථාපරියොසානෙ චතුසච්චකථං අභාසි. සච්චපරියොසානෙ උත්තරා සකදාගාමිඵලෙ පතිට්ඨහි, සාමිකො ච සසුරො ච සස්සු ච සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරිංසු, සිරිමාපි පඤ්චසතපරිවාරා සොතාපන්නා අහොසි. අපරභාගෙ උත්තරා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පජ්ජි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො උත්තරං දෙවධීතරං දිස්වා –

124.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

125.

''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

126.

''පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. – පටිපුච්ඡි;

127.

''සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

128.

''ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො පළාසො, නාහොසි මය්හං ඝරමාවසන්තියා;
අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසථෙ නිච්චහමප්පමත්තා.

129.

''චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

130.

''උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

131.

‘‘පාණාතිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙයාා ච අතිචාරා ච, මජ්ජපානා ච ආරකා.

132.
‘‘පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

133.
‘‘සාහං සකෙන සීලෙන, යසසා ච යසස්සිනී;
අනුභොමි සකං පුඤ්ඤං, සුඛිතා චම්හිනාමයා.

134.
‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

135.
‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමහං අකාසිං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

දෙවතාපිස්ස විස්සජ්ජෙසි.

126. මම ච, භන්තෙ, වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි ‘‘උත්තරා නාම භන්තෙ, උපාසිකා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’’ති. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, භන්තෙ, යං මං භගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ බ්‍යාකරෙය්‍ය, තං භගවා සකදාගාමිඵලෙ බ්‍යාකාසීති.

128. තත්ථ **ඉස්සා ච මච්ඡෙරමථො පළාසො, නාභොසි මය්හං ඝරමාවසන්තියාති** යා ච අගාරමජ්ඣෙ වසන්තීනං අඤ්ඤාසං ඉත්ථීනං සම්පත්තිආදිවිසයා පරසම්පත්තිඋසූයනලක්ඛණා ඉස්සා, යඤ්ච තාවකාලිකාදිවසෙනාපි කිඤ්චි යාචන්තානං අදාතුකාමතාය අත්තසම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණං මච්ඡරියං, යො ච කුලපදෙසාදිනා පරෙහි යුගග්ගාහලක්ඛණො පළාසො උප්පජ්ජති, සො තිවිධොපි පාපධම්මො ගෙහෙ ඨිතාය මය්හං සතිපි පච්චයසමවායෙ නාභොසි න උප්පජ්ජි. **අක්කොධනාති** ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය අකුජ්ඣනසභාවා. **භත්තු වසානුවත්තිනීති** පුබ්බුට්ඨානපච්ඡානිපාතනාදිනා සාමිකස්ස අනුකූලභාවෙන වසෙ වත්තනසීලා, මනාපචාරිනීති අත්ථො. **උපොසථෙ නිච්චහමප්පමත්තාති** අහං උපොසථසීලරක්ඛණෙ නිච්චං අප්පමත්තා අප්පමාදවිහාරිනී.

129. තමෙව උපොසථෙ අප්පමාදං දස්සෙන්තී යෙසු දිවසෙසු තං රක්ඛිතබ්බං, යාදිසං යථා ච රක්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙතුං **‘‘චාතුද්දසි’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **චාතුද්දසිං පඤ්චදසි**න්ති පක්ඛස්සාති සම්බන්ධො, අච්චන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං. **යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී**ති එත්ථ **චා**ති වචනසෙසො. **පාටිහාරියපක්ඛඤ්චා**ති පටිහරණකපක්ඛඤ්ච, චාතුද්දසීපඤ්චදසීඅට්ඨමීනං යථාක්කමං ආදිතො අන්තතො චාති පවෙසනනික්ඛමනවසෙන උපොසථසීලස්ස පටිහරිතබ්බං පක්ඛඤ්ච, තෙරසී පාටිපදා සත්තමී නවමී චාති අත්ථො. **අට්ඨඞ්ගසුසමාගත**න්ති පාණාතිපාතාවෙරමණීආදීහි අට්ඨහඞ්ගෙහි එව සුට්ඨු සමාගතං සමන්නාගතං.

130. **උපවසිස්ස**න්ති උපවසිං. අතීතත්ථෙ හි ඉදං අනාගතවචනං. කෙචි පන ‘‘උපවසිං’’ඉච්චෙව පඨන්ති. **සදා**ති සප්පටිහාරිකෙසු සබ්බෙසු උපොසථදිවසෙසු. **සීලෙසූ**ති උපොසථසීලෙසු සාධෙතබ්බෙසු. නිප්ඵාදෙතබ්බෙ හි ඉදං භුම්මං. **සංවුතා**ති කායවාචාචිත්තෙහි සංවුතා. **සදා**ති වා සබ්බකාලං. **සීලෙසූ**ති නිච්චසීලෙසු. **සංවුතා**ති කායවාචාහි සංවුතා.

131. ඉදානි තං නිච්චසීලං දස්සෙතුං **‘‘පාණාතිපාතා විරතා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **පාණො**ති වොහාරතො සත්තො, පරමත්ථතො ජීවිතින්ද්‍රියං. පාණස්ස අතිපාතො පාණවධො පාණඝාතො පාණාතිපාතො, අත්ථතො පාණෙ පාණසඤ්ඤිනො ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා කායවචීද්වාරානං අඤ්ඤතරද්වාරපවත්තා වධකචෙතනා. තතො **පාණාතිපාතා. විරතා**ති ඔරතා, නිවත්තාති අත්ථො.

මුසාවාදාති **මුසා** නාම විසංවාදනපුරෙක්ඛාරස්ස අත්ථභඤ්ජනකො වචීපයොගො වා කායපයොගො වා, විසංවාදනාධිප්පායෙන පරස්ස විසංවාදකකායවචීපයොගසමුට්ඨාපිකා චෙතනා මුසාවාදො. අථ වා **මුසා**ති අභූතං අතච්ඡං වත්ථු, **වාදො**ති තස්ස භූතතො තච්ඡතො විඤ්ඤාපෙතුකාමස්ස තථා විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපිකා චෙතනා. තතො **මුසාවාදා සඤ්ඤතා** ඔරතා, විරතාති අත්ථො. ච-සද්දො සම්පිණ්ඩනත්ථො.

ථෙය්‍යාති ථෙය්‍යං වුච්චති ථෙනභාවො, චොරිකාය පරස්සහරණන්ති අත්ථො. අත්ථතො පරපරිග්ගහිතෙ පරපරිග්ගහිතසඤ්ඤිනො තදාදායකඋපක්කමසමුට්ඨාපිකා ථෙය්‍යචෙතනා ථෙය්‍යං. තතො **ථෙය්‍යා සඤ්ඤතා**, ආරකාති වා සම්බන්ධො.

අතිචාරාති අතිච්ච චාරො අතිචාරො, ලොකමරියාදං අතික්කමිත්වා අගමනීයට්ඨානෙ කාමවසෙන චාරො මිච්ඡාචාරොති අත්ථො. අගමනීයට්ඨානං නාම – පුරිසානං මාතුරක්ඛිතා පිතුරක්ඛිතා මාතාපිතුරක්ඛිතා භාතුරක්ඛිතා භගිනිරක්ඛිතා ඤාතිරක්ඛිතා

ගොත්තරක්ඛිතා ධම්මරක්ඛිතා සාරක්ඛා සපරිදණ්ඩාති දස, ධනක්කීතා ඡන්දවාසිනී භොගවාසිනී පටවාසිනී ඔදපත්තකිනී ඔභටචුම්බටා දාසී ච භරියා කම්මකාරී ච භරියා ධජාහටා මුහුත්තිකාති දසාති වීසති ඉත්ථියො. ඉත්ථීසු පන ද්වින්නං සාරක්ඛසපරිදණ්ඩානං දසන්නඤ්ච ධනක්කීතාදීනන්ති ද්වාදසන්නං අඤ්ඤපුරිසා අගමනීයට්ඨානං, ඉදමෙව ඉධ අධිප්පෙතං. ලක්ඛණතො පන අසද්ධම්මාධිප්පායෙන කායද්වාරපවත්තා අගමනීයට්ඨානවීතික්කමචෙතනා අතිචාරො. තස්මා **අතිචාරා.**

මජ්ජපානාති මජ්ජං වුච්චතිමදනීයට්ඨෙන සුරා ච මෙරයඤ්ච, පිවන්ති තෙනාති පානං, මජ්ජස්ස පානං මජ්ජපානං. යාය දුස්සීල්‍යචෙතනාය මජ්ජසඞ්ඛාතං පිට්ඨසුරා, පූවසුරා, ඔදනියසුරා, කිණ්ණපක්ඛිත්තා, සම්භාරසංයුත්තාති පඤ්චභෙදං සුරං වා, පුප්ඵාසවො, ඵලාසවො, මධ්වාසවො, ගුළාසවො, සම්භාරසංයුත්තොති පඤ්චභෙදං මෙරයං වා බීජතො පට්ඨාය කුසග්ගෙනාපි පිවති, සා චෙතනා මජ්ජපානං. තස්මා **මජ්ජපානා ආරකා** විරතා.

132. එවං ‘‘පාණාතිපාතා විරතා’’තිආදිනා පහාතබ්බධම්මවසෙන විභජිත්වා දස්සිතං නිච්චසීලං පුන සමාදාතබ්බතාවසෙන එකතො කත්වා දස්සෙන්ති **‘‘පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා’’**ති ආහ. තත්ථ **සික්ඛාපදන්ති** සික්ඛිතබ්බපදං, සික්ඛාකොට්ඨාසෙති අත්ථො. අථ වා ඣානාදයො සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා සික්ඛිතබ්බතො සික්ඛා, පඤ්චසු පන සීලඞ්ගෙසු යංකිඤ්චි අඞ්ගං තාසං සික්ඛානං පතිට්ඨානට්ඨෙන පදන්ති සික්ඛානං පදත්තා සික්ඛාපදං, පඤ්ච සීලඞ්ගානි. තස්මිං පඤ්චවිධෙ සික්ඛාපදෙ රතා අභිරතාති **පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා. අරියසච්චාන කොවිදාති** පරිඤ්ඤාපහානසච්ඡිකිරියාභාවනාභිසමයවසෙන දුක්ඛසමුදයනිරොධමග්ගසඞ්ඛාතෙසු චතූසු අරියසච්චෙසු කුසලා නිපුණා, පටිවිද්ධචතුසච්චාති අත්ථො. **ගොතමස්සාති** භගවන්තං ගොත්තෙන කිත්තෙති. **යසස්සිනොති** කිත්තිමතො, පරිවාරවතො වා.

133. **සාහන්ති** සා යථාවුත්තගුණා අහං. **සකෙන සීලෙනාති** අනුස්සුකිතාදිනා අත්තනො සභාවසීලෙන ච උපොසථසීලාදිසමාදානසීලෙන ච කාරණභූතෙන. තඤ්හි සත්තානං කම්මස්සකතාය හිතසුඛාවහතාය ච විසෙසතො ‘‘සක’’න්ති වුච්චති. තෙනෙවාහ –

> ‘‘තඤ්හි තස්ස සකං හොති, තඤ්ච ආදාය ගච්ඡති;
> තඤ්චස්ස අනුගං හොති, ඡායාව අනපායිනී’’ති. (සං. නි. 1.115);

යසසා ච යසස්සිනීති ‘‘උත්තරා උපාසිකා සීලාචාරසම්පන්නා අනුස්සුකී අමච්ඡරී අක්කොධනා’’තිආදිනා ‘‘ආගතඵලා විඤ්ඤාතසාසනා’’තිආදිනා ච යථාභූතගුණාධිගතෙන ජලතලෙ තෙලෙන විය සමන්තතො පත්ථටෙන

කිත්තිසද්දෙන යසස්සිනී කිත්තිමතී, තෙන වා සීලගුණෙන ඉධ අධිගතෙන යසපරිවාරෙන යසස්සිනී සම්පන්නපරිවාරා. **අනුභොමි සකං පුඤ්ඤන්ති** යථූපචිතං අත්තනො පුඤ්ඤං පච්චනුභොමි. යස්ස හි පුඤ්ඤඵලං අනුභූයති, ඵලූපචාරෙන තං පුඤ්ඤම්පි අනුභූයතීති වුච්චති. අථ වා පුථුජ්ජනභාවතො සුචරිතඵලම්පි ‘‘පුඤ්ඤ’’න්ති වුච්චති. යථාහ ‘‘කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪතී’’ති. **සුඛිතා චම්හිනාමයාති** දිබ්බසුඛෙන ච ඵලසුඛෙන ච සුඛිතා චම්හි භවාමි, කායිකචෙතසිකදුක්ඛාභාවතො අනාමයා අරොගා.

136. **මම චාති** ච-සද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන ‘‘මම වචනෙන ච වන්දෙය්‍යාසි, න තව සභාවෙනෙවා’’ති වන්දනං සමුච්චිනොති. **අනච්ඡරියන්ති**ආදිනා අත්තනො අරියසාවිකාභාවස්ස පාකටභාවං දස්සෙති. **තං භගවාති**ආදි සඞ්ගීතිකාරවචනං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

උත්තරාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. සිරිමාවිමානවණ්ණනා

යුත්තා ච තෙ පරමඅලඞ්කතා හයාති සිරිමාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ච සමයෙන හෙට්ඨා අනන්තරවත්ථුම්හි වුත්තා සිරිමා ගණිකා සොතාපත්තිඵලස්ස අධිගතත්තා විස්සජ්ජිතකිලිට්ඨකම්මන්තා හුත්වා සඞ්ඝස්ස අට්ඨ සලාකභත්තානි පට්ඨපෙසි. ආදිතො පට්ඨාය නිබද්ධං අට්ඨ භික්ඛූ ගෙහං ආගච්ඡන්ති. සා ‘‘සප්පිං ගණ්හථ ඛීරං ගණ්හථා’’තිආදීනි වත්වා තෙසං පත්තෙ පූරෙති, එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්පි චතුන්නම්පි පහොති, දෙවසිකං සොළසකහාපණපරිබ්බයෙන පිණ්ඩපාතො දීයති. අථෙකදිවසං එකො භික්ඛු තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකභත්තං භුඤ්ජිත්වා තියොජනමත්ථකෙ එකං විහාරං අගමාසි. අථ නං සායං ථෙරුපට්ඨානෙ නිසින්නං පුච්ඡිංසු, ‘‘ආවුසො, කහං භික්ඛං ගහෙත්වා ඉධාගතොසී’’ති? ‘‘සිරිමාය අට්ඨකභත්තං මෙ භුත්ත’’න්ති. ‘‘තං මනාපං කත්වා දෙති, ආවුසො’’ති. ‘‘න සක්කා තස්සා භත්තං වණ්ණෙතුං, අතිපණීතං කත්වා දෙති, එකෙන ලද්ධං තිණ්ණම්පි චතුන්නම්පි පහොති, තස්සා පන දෙය්‍යධම්මතොපි දස්සනමෙව උත්තරිතරං’’. සා හි ඉත්ථී එවරූපා ච එවරූපා චාති තස්සා ගුණෙ කථෙසි.

අථෙකො භික්ඛු තස්සා ගුණකථං සුත්වා අදිස්වාපි සවනෙනෙව සිනෙහං උප්පාදෙත්වා ‘‘මයා තත්ථ ගන්ත්වා තං දට්ඨුං වට්ටතී’’ති අත්තනො වස්සග්ගං කථෙත්වා තං භික්ඛුං ඨිතිකං පුච්ඡිත්වා ‘‘ස්වෙ, ආවුසො, තස්මිං ගෙහෙ ත්වං සඞ්ඝත්ථෙරො හුත්වා අට්ඨකභත්තං ලභිස්සසී’’ති සුත්වා තඞ්ඛණඤ්ඤෙව පත්තචීවරමාදාය පක්කන්තො පාතොව අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙ සලාකග්ගං පවිසිත්වා ඨිතො සඞ්ඝත්ථෙරො හුත්වා තස්සා ගෙහෙ අට්ඨකභත්තං ලභි. යො පන සො භික්ඛු හියො භුඤ්ජිත්වා

පක්කාමි, තස්ස ගතවෙලායමෙවස්සා සරීරෙ රොගො උප්පජ්ජි. තස්මා ආභරණානි ඔමුඤ්චිත්වා නිපජ්ජි. අථස්සා දාසියො අට්ඨකභත්තං ලභිතුං ආගතෙ භික්ඛූ දිස්වා ආරොචෙසුං. සා ගන්ත්වා සහත්ථා පත්තෙ ගහෙතුං වා නිසීදාපෙතුං වා අසක්කොන්තී දාසියො ආණාපෙසි ''අම්මා පත්තෙ ගහෙත්වා අයේ‍යා නිසීදාපෙත්වා යාගුං පායෙත්වා ඛජ්ජකං දත්වා භත්තවෙලාය පත්තෙ පූරෙත්වා දෙථා''ති. තා ''සාධු, අයේ‍යා''ති භික්ඛූ පවෙසෙත්වා යාගුං පායෙත්වා ඛජ්ජකං දත්වා භත්තවෙලාය භත්තස්ස පත්තෙ පූරෙත්වා තස්සා ආරොචයිංසු. සා ''මං පරිග්ගහෙත්වා නෙථ, අයේ‍යා වන්දිස්සාමී''ති වත්වා තාහි පරිග්ගහෙත්වා භික්ඛූනං සන්තිකං නීතා වෙධමානෙන සරීරෙන භික්ඛූ වන්දි. සො භික්ඛු තං ඔලොකෙත්වා චින්තෙසි ''ගිලානාය තාව අයං එතිස්සා රූපසොභා, අරොගකාලෙ පන සබ්බාභරණපටිමණ්ඩිතාය ඉමිස්සා කීදිසී රූපසම්පත්තී''ති. අථස්ස අනෙකවස්සකොටිසන්නිචිතො කිලෙසො සමුදාචරි. සො අඤ්ඤාණී හුත්වා භත්තං භුඤ්ජිතුං අසක්කොන්තො පත්තං ආදාය විහාරං ගන්ත්වා පත්තං පිධාය එකමන්තෙ ඨපෙත්වා චීවරකණ්ණං පත්ථරිත්වා නිපජ්ජි. අථ නං එකො සහායකො භික්ඛු යාචන්තොපි භොජෙතුං නාසක්ඛි, සො ඡින්නභත්තො අහොසි.

තං දිවසමෙව සායන්හසමයෙ සිරිමා කාලමකාසි. රාජා සත්ථු සාසනං පෙසෙසි ''භන්තෙ, ජීවකස්ස කනිට්ඨභගිනී සිරිමා කාලමකාසී''ති. සත්ථා තං සුත්වා රඤ්ඤො සාසනං පහිණි ''සිරිමාය සරීරඣාපනකිච්චං නත්ථි, ආමකසුසානෙ තං යථා කාකාදයො න ඛාදන්ති, තථා නිපජ්ජාපෙත්වා රක්ඛාපෙථා''ති. රාජා තථා අකාසි. පටිපාටියා තයො දිවසා අතික්කන්තා, චතුත්ථෙ දිවසෙ සරීරං උද්ධුමායි, නවහි වණමුඛෙහි පුළවකා පග්ඝරිංසු, සකලසරීරං භින්නසාලිභත්තචාටි විය අහොසි. රාජා නගරෙ භෙරිං චරාපෙසි ''ඨපෙත්වා ගෙහරක්ඛණකදාරකෙ සිරිමාය දස්සනත්ථං අනාගච්ඡන්තානං අට්ඨ කහාපණා දණ්ඩො''ති. සත්ථු සන්තිකඤ්ච පෙසෙසි ''බුද්ධප්පමුඛො කිර සඞ්ඝො සිරිමාය දස්සනත්ථං ආගච්ඡතූ''ති. සත්ථා භික්ඛූනං ආරොචාපෙසි ''සිරිමාය දස්සනත්ථං ගමිස්සාමා''ති.

සොපි දහරභික්ඛු චත්තාරො දිවසෙ කස්සචි වචනං අග්ගහෙත්වා ඡින්නභත්තොව නිපජ්ජි. පත්තෙ භත්තං පූතිකං ජාතං, පත්තෙ මලම්පි උට්ඨහි. අථ සො සහායකභික්ඛුනා උපසඞ්කමිත්වා ''ආවුසො සත්ථා සිරිමාය දස්සනත්ථං ගච්ඡතී''ති වුච්චමානො තථා ඡාතජ්ඣත්තොපි ''සිරිමා''ති වුත්තපදෙයෙව සහසා උට්ඨහිත්වා ''සත්ථා සිරිමං දට්ඨුං ගච්ඡති, ත්වම්පි ගමිස්සසී''ති? ''ආම ගමිස්සාමී''ති භත්තං ඡඩ්ඩෙත්වා පත්තං ධොවිත්වා ථවිකාය පක්ඛිපිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං අගමාසි. සත්ථා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො එකපස්සෙ අට්ඨාසි, භික්ඛුනිසඞ්ඝොපි රාජපරිසාපි උපාසකපරිසාපි උපාසිකාපරිසාපි එකෙකපස්සෙ අට්ඨංසු.

සත්ථා රාජානං පුච්ඡි ‘‘කා එසා, මහාරාජා’’ති? ‘‘භන්තෙ, ජීවකස්ස කනිට්ඨභගිනී සිරිමා නාමා’’ති. ‘‘සිරිමා එසා’’ති? ‘‘ආම, භන්තෙ’’ති. තෙන හි නගරෙ භෙරිං චරාපෙහි ‘‘සහස්සං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තූ’’ති. රාජා තථා කාරෙසි, එකොපි ‘‘හ’’න්ති වා ‘‘හු’’න්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා සත්ථු ආරොචෙසි ‘‘න ගණ්හන්ති භන්තෙ’’ති, තෙන හි මහාරාජ අග්ඝං ඔහාපෙහීති. රාජා ‘‘පඤ්චසතානි දත්වා ගණ්හන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙත්වා කඤ්චි ගණ්හනකං අදිස්වා ‘‘අඩ්ඪතෙය්‍යසතානි, ද්වෙසතානි, සතං, පඤ්ඤාසං, පඤ්චවීසති, වීසති කහාපණෙ, දස කහාපණෙ, පඤ්ච කහාපණෙ, එකං කහාපණං, අඩ්ඪං, පාදං, මාසකං, කාකණිකං දත්වා සිරිමං ගණ්හන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙත්වා ‘‘මුධාපි ගණ්හන්තූ’’ති භෙරිං චරාපෙසි, තථාපි ‘‘හ’’න්ති වා ‘‘හු’’න්ති වා වදන්තො නාම නාහොසි. රාජා ‘‘මුධාපි, භන්තෙ, ගණ්හන්තො නත්ථී’’ති ආහ. සත්ථා ‘‘පස්සථ, භික්ඛවෙ, මහාජනස්ස පියමාතුගාමං, ඉමස්මිංයෙව නගරෙ සහස්සං දත්වා පුබ්බෙ එකදිවසං ලභිංසු, ඉදානි මුධාපි ගණ්හන්තො නත්ථි එවරූපං නාම රූපං ඛයවයප්පත්තං ආහරිමෙහි අලඞ්කාරෙහි විචිත්තකතං නවන්නං වණ්ණමුඛානං වසෙන අරුභූතං තීහි අට්ඨිසතෙහි සමුස්සිතං නිච්චාතුරං කෙවලං බාලමහාජනෙන බහුධා සඞ්කප්පිතතාය බහුසඞ්කප්පං අද්ධුවං අත්තභාව’’න්ති දස්සෙන්තො –

‘‘පස්ස චිත්තකතං බිම්බං, අරුකායං සමුස්සිතං;
ආතුරං බහුසඞ්කප්පං, යස්ස නත්ථි ධුවං ඨිතී’’ති. (ථෙරගා. 1160) –

ගාථමාහ. දෙසනාපරියොසානෙ සිරිමාය පටිබද්ධචිත්තො භික්ඛු විගතඡන්දරාගො හුත්වා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පාපුණි, චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි.

තෙන ච සමයෙන සිරිමා දෙවකඤ්ඤා අත්තනො විභවසමිද්ධිං ඔලොකෙත්වා ආගතට්ඨානං ඔලොකෙන්තී පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො සරීරසමීපෙ භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතං භගවන්තං ඨිතං මහාජනකායඤ්ච සන්නිපතිතං දිස්වා පඤ්චහි දෙවකඤ්ඤාසතෙහි පරිවුතා පඤ්චහි රථසතෙහි දිස්සමානකායා ආගන්ත්වා රථතො ඔතරිත්වා සපරිවාරා භගවන්තං වන්දිත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අවිදූරෙ ඨිතො හොති. සො භගවන්තං එතදවොච ‘‘පටිභාති මං භගවා එකං පඤ්හං පුච්ඡිතු’’න්ති. ‘‘පටිභාතු තං වඞ්ගීසා’’ති භගවා අවොච. ආයස්මා වඞ්ගීසො තං සිරිමං දෙවධීතරං –

137.

‘‘යුත්තා ච තෙ පරමඅලඞ්කතා හයා, අධොමුඛා අඝසිගමා බලී ජවා;
අභිනිම්මිතා පඤ්චරථාසතා ච තෙ, අන්වෙන්ති තං සාරථිචොදිතා හයා.

138.

‘‘සා තිට්ඨසි රථවරෙ අලඞ්කතා,
ඔභාසයං ජලමිව ජොති පොවකො;
පුච්ඡාමි තං වරතනු අනොමදස්සනෙ,
කස්මා නු කායා අනධිවරං උපාගමී’’ති. – පටිපුච්ඡි;

137. තත්ථ **යුත්තා ච තෙ පරමඅලඞ්කතා හයාති** පරමං අතිවිය විසෙසතො අලඞ්කතා, පරමෙහි වා උත්තමෙහි දිබ්බෙහි අස්සාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා, පරමා වා අග්ගා සෙට්ඨා ආජානීයා සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා හයා අස්සා තෙ තව රථෙ යොජිතා, යුත්තා වා තෙ රථස්ස ච අනුච්ඡවිකා, අඤ්ඤමඤ්ඤං වා සදිසතාය යුත්තා සංසට්ඨාති අත්ථො. එත්ථ ච ‘‘පරමඅලඞ්කතා’’ති පුරිමස්මිං පක්ඛෙ සන්ධිං අකත්වා දුතියස්මිං පක්ඛෙ අවිභත්තිකනිද්දෙසො දට්ඨබ්බො. **අධොමුඛාති** හෙට්ඨාමුඛා. යදිපි තෙ තදා පකතියාව ඨිතා, දෙවලොකතො ඔරොහණවසෙන ‘‘අධොමුඛා’’ති වුත්තා. **අඝසිගමාති** වෙහාසංගමා. **බලීති** බලවන්තො. **ජවාති** ජවනකා, බලවන්තො චෙව වෙගවන්තො චාති අත්ථො. **අභිනිම්මිතාති** තව පුඤ්ඤකම්මෙන නිම්මිතා නිබ්බත්තා. සයං නිම්මිතමෙව වා සන්ධාය ‘‘අභිනිම්මිතා’’ති වුත්තං නිම්මානරතිභාවතො සිරිමාය දෙවධීතාය. **පඤ්චරථාසතාති** ගාථාසුඛත්ථං ථකාරස්ස දීඝං ලිඞ්ගවිපල්ලාසඤ්ච කත්වා වුත්තං, විභත්තිඅලොපො වා දට්ඨබ්බො, පඤ්ච රථසතානීති අත්ථො. **අන්වෙන්ති තං සාරථීචොදිතා හයාති** සාරථීහි චොදිතා විය රථෙසු යුත්තා ඉමෙ හයා භද්දෙ, දෙවතෙ, තං අනුගච්ඡන්ති. ‘‘සාරථීඅචොදිතා’’ති කෙචි පඨන්ති, සාරථීහි අචොදිතා එව අනුගච්ඡන්තීති අත්ථො. ‘‘සාරථීචොදිතා හයා’’ති එකංයෙව වා පදං ගාථාසුඛත්ථං දීඝං කත්වා වුත්තං, සාරථීචොදිතහයා පඤ්ච රථසතාති යොජනා.

138. **සා තිට්ඨසීති** සා ත්වං තිට්ඨසි. **රථවරෙති** රථුත්තමෙ. **අලඞ්කතාති** සට්ඨිසකටභාරෙහි දිබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතසරීරා. **ඔභාසයං ජලමිව ජොති පාවකොති** ඔභාසෙන්තී ජොතිරිව ජලන්තී පාවකො විය ච තිට්ඨසි, සමන්තතො ඔභාසෙන්තී ජලන්තී තිට්ඨසීති වුත්තං හොති. ‘‘ජොතී’’ති ච චන්දිමසූරියනක්ඛත්තතාරකරූපානං සාධාරණනාමං. **වරතනූති** උත්තමරූපධරෙ සබ්බඞ්ගසොභනෙ. තතො එව **අනොමදස්සනෙ** අලාමකදස්සනෙ, දස්සනීයෙ පාසාදිකෙති අත්ථො. **කස්මා නු කායා අනධිවරං උපාගමීති** කුතො නාම දෙවකායතො අනුත්තරං සම්මාසම්බුද්ධං පයිරුපාසනාය උපගඤ්ඡි උපගතාසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තානං ආවිකරොන්තී –

139.

> ‘‘කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තරං, නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතා;
> තස්මා කායා අච්ඡරා කාමවණ්ණිනී, ඉධාගතා අනධිවරං නමස්සිතු’’න්ති. –

ගාථමාහ.

139. තත්ථ **කාමග්ගපත්තානං යමාහුනුත්තරන්ති** කාමූපභොගෙහි අග්ගභාවං පත්තානං පරනිම්මිතවසවත්තීනං දෙවානං යං දෙවකායං යසෙන භොගාදිවසෙන ච අනුත්තරන්ති වදන්ති, තතො කායා. **නිම්මාය නිම්මාය රමන්ති දෙවතාති** නිම්මානරතිදෙවතා අත්තනා යථාරුචිතෙ කාමෙ සයං නිම්මිනිත්වා නිම්මිනිත්වා රමන්ති කීළන්ති ලළන්තා අභිරමන්ති. **තස්මා කායාති** තස්මා නිම්මානරතිදෙවනිකායා. **කාමවණ්ණිනීති** කාමරූපධරා යථිච්ඡිතරූපධාරිනී. **ඉධාගතාති** ඉධ ඉමස්මිං මනුස්සලොකෙ, ඉමං වා මනුස්සලොකං ආගතා.

එවං දෙවතාය අත්තනො නිම්මානරතිදෙවතාභාවෙ කථිතෙ පුන ථෙරො තස්සා පුරිමභවං තත්ථ කතපුඤ්ඤකම්මං ලද්ධිඤ්ච කථාපෙතුකාමො –

140.

> ‘‘කිං ත්වං පුරෙ සුචරිතමාචරීධ, කෙනච්ඡසි ත්වං අමිතයසා සුඛෙධිතා;
> ඉද්ධී ච තෙ අනධිවරා විහඞ්ගමා, වණ්ණො ච තෙ දස දිසා විරොචති.

141.

> ‘‘දෙවෙහි ත්වං පරිවුතා සක්කතා චසි,
> කුතො චුතා සුගතිගතාසි දෙවතෙ;
> කස්ස වා ත්වං වචනකරානුසාසනිං,
> ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා’’ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

140. තත්ථ **ආචරීති** දීඝං කත්වා වුත්තං, උපචිනීති අත්ථො. **ඉධාති** නිපාතමත්තං, ඉධ වා ඉමස්මිං දෙවත්තභාවෙ. **කෙනච්ඡසීති** කෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අස්සත්ථා අච්ඡසි. ‘‘කෙනාසි ත්ව’’න්ති කෙචි පඨන්ති. **අමිතයසාති** න මිතයසා අනප්පකපරිවාරා. **සුඛෙධිතාති** සුඛෙන වඩ්ඪිතා, සුපරිබ්රූහිතදිබ්බසුඛාති අත්ථො. **ඉද්ධීති** දිබ්බානුභාවො. **අනධිවරාති** අධිකා විසිට්ඨා අඤ්ඤා එතිස්සා නත්ථීති අනධිවරා, අතිඋත්තමාති අත්ථො. **විහඞ්ගමාති** වෙහාසගාමිනී. **දස දිසාති** දසපි දිසා. **විරොචතීති** ඔභාසෙති.

141. **පරිවුතා සක්කතා චසීති** සමන්තතො පරිවාරිතා සම්භාවිතා ච අසි. **කුතො චුතා සුගතිගතාසීති** පඤ්චසු ගතීසු කතරගතිතො චුතා හුත්වා සුගතිං ඉමං දෙවගතිං පටිසන්ධිවසෙන උපගතා අසි. **කස්ස වා ත්වං**

වචනකරානුසාසනින්ති කස්ස නු වා සත්ථු සාසනෙ පාවචනෙ ඔවාදානුසාසනිසම්පටිච්ඡනෙන ත්වං වචනකරා අසීති යොජනා. කස්ස වා ත්වං සත්ථු වචනකරා අනුසාසකස්ස අනුසිට්ඨියං පතිට්ඨානෙනාති එවං වා එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එවං අනුද්දෙසිකවසෙන තස්සා ලද්ධිං පුච්ඡිත්වා පුන උද්දෙසිකවසෙන **''ආචික්ඛ මෙ ත්වං යදි බුද්ධසාවිකා''**ති පුච්ඡති. තත්ථ **බුද්ධසාවිකාති** සබ්බම්පි ඤෙය්‍යධම්මං සයම්භුඤාණෙන හත්ථතලෙ ආමලකං විය පච්චක්ඛතො බුද්ධත්තා බුද්ධස්ස භගවතො ධම්මස්සවනන්තෙ ජාතාති බුද්ධසාවිකා.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙන්තී දෙවතා ඉමා ගාථා අභාසි –

142.

''නගන්තරෙ නගරවරෙ සුමාපිතෙ, පරිචාරිකා රාජවරස්ස සිරිමතො;
නච්චෙ ගීතෙ පරමසුසික්ඛිතා අහුං, සිරිමාති මං රාජගහෙ අවෙදිංසු.

143.

''බුද්ධො ච මෙ ඉසිනිසභො විනායකො, අදෙසයී සමුදයදුක්ඛනිච්චතං;
අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධ සස්සතං, මග්ගඤ්චිමං අකුටිලමඤ්ජසං සිවං.

144.

''සුත්වානහං අමතපදං අසඞ්ඛතං, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාසනං;
සීලෙස්වහං පරමසුසංවුතා අහුං, ධම්මෙ ඨිතා නරවරබුද්ධදෙසිතෙ.

145.

''ඤත්වානහං විරජපදං අසඞ්ඛතං, තථාගතෙනනධිවරෙන දෙසිතං;
තත්ථෙවහං සමථසමාධිමාඵුසිං, සායෙව මෙ පරමනියාමතා අහු.

146.

''ලද්ධානහං අමතවරං විසෙසනං, එකංසිකා අභිසමයෙ විසෙසිය;
අසංසයා බහුජනපූජිතා අහං, ඛිඩ්ඩාරතිං පච්චනුභොමනප්පකං.

147.

''එවං අහං අමතදසම්හි දෙවතා, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාවිකා;
ධම්මද්දසා පඨමඵලෙ පතිට්ඨිතා, සොතාපන්නා න ච පන මත්ථි දුග්ගති.

148.

''සා වන්දිතුං අනධිවරං උපාගමිං, පාසාදිකෙ කුසලරතෙ ච භික්ඛවො;

නමස්සිතුං සමණසමාගමං සිවං, සගාරවා සිරිමතො ධම්මරාජිනො.

149.

‘‘දිස්වා මුනිං මුදිතමනම්හි පීණිතා, තථාගතං නරවරදම්මසාරථිං;
තණ්හච්ඡිදං කුසලරතං විනායකං, වන්දාමහං පරමහිතානුකම්පක’’න්ති.

142. තත්ථ **නගන්තරෙති** ඉසිගිලිවෙපුල්ලවෙභාරපණ්ඩවගිජ්ඣකූටසඞ්ඛාතානං පඤ්චන්නං පබ්බතානං අන්තරෙ වෙමජ්ඣෙ, යතො තං නගරං ‘‘ගිරිබ්බජ’’න්ති වුච්චති. **නගරවරෙති** උත්තමනගරෙ, රාජගහං සන්ධායාහ. **සුමාපිතෙති** මහාගොවින්දපණ්ඩිතෙන වත්ථුවිජ්ජාවිධිනා සම්මදෙව නිවෙසිතෙ. **පරිචාරිකාති** සංගීතපරිචරියාය උපට්ඨායිකා. **රාජවරස්සාති** බිම්බිසාරමහාරාජස්ස. **සිරිමතොති** එත්ථ ‘‘සිරීති බුද්ධිපුඤ්ඤානං අධිවචන’’න්ති වදන්ති. අථ වා පුඤ්ඤනිබ්බත්තා සරීරසොභග්ගාදිසම්පත්ති කතපුඤ්ඤං නිස්සයති, කතපුඤ්ඤෙහි වා නිස්සීයතීති ‘‘සිරී’’ති වුච්චති, සා එතස්ස අත්ථීති සිරිමා, තස්ස සිරිමතො. **පරමසුසික්ඛිතාති** අතිවිය සම්මදෙව ච සික්ඛිතා. **අහුන්ති** අහොසිං. **අවෙදිංසූති** අඤ්ඤාසුං.

143. **ඉසිනිසභොති** ගවසතජෙට්ඨකො උසභො, ගවසහස්සජෙට්ඨකො වසභො, වජසතජෙට්ඨකො වා උසභො, වජසහස්සජෙට්ඨකො වසභො, සබ්බගවසෙට්ඨො සබ්බපරිස්සයසහො සෙතො පාසාදිකො මහාභාරවහො අසනිසතසද්දෙහිපි අසම්පකම්පියො නිසභො. යථා සො අත්තනො නිසභබලෙන සමන්නාගතො චතූහි පාදෙහි පථවිං උප්පීළෙත්වා කෙනචි පරිස්සයෙන අකම්පියො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති, එවං භගවා දසහි තථාගතබලෙහි සමන්නාගතො චතූහි වෙසාරජ්ජපාදෙහි අට්ඨපරිසපථවිං උප්පීළෙත්වා සදෙවකෙ ලොකෙ කෙනචි පච්චත්ථිකෙන පච්චාමිත්තෙන අකම්පියො අචලට්ඨානෙන තිට්ඨති, තස්මා නිසභො වියාති නිසභො. සීලාදීනං ධම්මක්ඛන්ධානං එසනට්ඨෙන ‘‘ඉසී’’ති ලද්ධවොහාරෙසු සෙක්ඛාසෙක්ඛඉසීසු නිසභො, ඉසීනං වා නිසභො, ඉසි ච සො නිසභො චාති වා ඉසිනිසභො. වෙනෙය්‍යසත්තෙ විනෙතීති **විනායකො,** නායකවිරහිතොති වා **විනායකො,** සයම්භූති අත්ථො.

අදෙසයි සමුදයදුක්ඛනිච්චතන්ති සමුදයසච්චස්ස ච දුක්ඛසච්චස්ස ච අනිච්චතං වයධම්මතං අභාසි. තෙන ‘‘යංකිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බං තං නිරොධධම්ම’’න්ති අත්තනො අභිසමයඤාණස්ස පවත්තිආකාරං දස්සෙති. **සමුදයදුක්ඛනිච්චතන්ති** වා සමුදයසච්චඤ්ච දුක්ඛසච්චඤ්ච අනිච්චතඤ්ච. තත්ථ සමුදයසච්චදුක්ඛසච්චග්ගහණෙන විපස්සනාය භූමිං දස්සෙති, අනිච්චතාගහණෙන තස්සා පවත්තිආකාරං දස්සෙති. සඞ්ඛාරානඤ්හි අනිච්චාකාරෙ විභාවිතෙ දුක්ඛාකාරො අනත්තාකාරොපි විභාවිතොයෙව

හොති තංනිබන්ධනත්තා තෙසං. තෙනාහ ‘‘යදනිච්චං, තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං, තදනත්තා’’ති (සං. නි. 3.15). **අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධසස්සතන්ති** කෙනචි පච්චයෙන න සඞ්ඛතන්ති අසඞ්ඛතං, සබ්බකාලං තථාභාවෙන සස්සතං, සකලවට්ටදුක්ඛනිරොධභාවතො දුක්ඛනිරොධං අරියසච්චඤ්ච මෙ අදෙසයීති යොජනා. **මග්ගඤ්චිමං අකුටිලමඤ්ජසං සිවන්ති** අන්තද්වයපරිවජ්ජනෙන කුටිලභාවකරානං මායාදීනං කායවඞ්කාදීනඤ්ච පහානෙන අකුටිලං, තතො එව අඤ්ජසං, අසිවභාවකරානං කාමරාගාදීනං සමුච්ඡින්දනෙන සිවං නිබ්බානං. **මග්ගන්ති** නිබ්බානත්ථිකෙහි මග්ගීයති, කිලෙසෙ වා මාරෙන්තො ගච්ඡතීති ‘‘මග්ගො’’ති ලද්ධනාමං ඉදං තුම්හාකඤ්ච මමඤ්ච පච්චක්ඛභූතං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදාසඞ්ඛාතං අරියසච්චඤ්ච මෙ අදෙසයීති යොජනා.

144. **සුත්වානහං අමතපදං අසඞ්ඛතං, තථාගතස්සනධිවරස්ස සාසනන්ති** එත්ථ අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – තථා ආගමනාදිඅත්ථෙන **තථාගතස්ස,** සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගභාවතො **අනධිවරස්ස,** සම්මාසම්බුද්ධස්ස අමතපදං **අසඞ්ඛතං** නිබ්බානං උද්දිස්ස දෙසිතත්තා, අමතස්ස වා නිබ්බානස්ස පටිපජ්ජනුපායත්තා කෙනචිපි අසඞ්ඛරණීයත්තා ච අමතපදං අසඞ්ඛතං **සාසනං** සද්ධම්මං **අහං සුත්වානාති. සීලෙස්වහන්ති** සීලෙසු නිප්ඵාදෙතබ්බෙසු අහං. **පරමසුසංවුතාති** අතිවිය සම්මදෙව සංවුතා. **අහුන්ති** අහොසිං. **ධම්මෙ ඨිතාති** පටිපත්තිධම්මෙ පතිට්ඨිතා.

145. **ඤත්වානාති** සච්ඡිකිරියාභිසමයවසෙන ජානිත්වා. **තත්ථෙවාති** තස්මිංයෙව ඛණෙ, තස්මිංයෙව වා අත්තභාවෙ. **සමථසමාධිමාඵුසින්ති** පච්චනීකධම්මානං සමුච්ඡෙදවසෙන සමනතො වූපසමනතො පරමත්ථසමථභූතං ලොකුත්තරසමාධිං ආඵුසිං අධිගච්ඡිං. යදිපි යස්මිං ඛණෙ නිරොධස්ස සච්ඡිකිරියාභිසමයො, තස්මිංයෙව ඛණෙ මග්ගස්ස භාවනාභිසමයො, ආරම්මණපටිවෙධං පන භාවනාපටිවෙධස්සෙව පුරිමසිද්ධිකාරණං විය කත්වා දස්සෙතුං –

> ‘‘ඤත්වානහං විරජපදං අසඞ්ඛතං, තථාගතෙනනධිවරෙන දෙසිතං’’.

තත්ථෙවහං ‘සමථසමාධිමාඵුසි’න්ති වුත්තං යථා ‘‘චක්ඛුඤ්ච පටිච්ච රූපෙ ච උප්පජ්ජති චක්ඛුවිඤ්ඤාණ’’න්ති (ම. නි. 1.400; 3.421; සං. නි. 4.60). **ඤත්වානාති** වා සමානකාලවසෙන වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං යථා ‘‘නිහන්ත්වාන තමං සබ්බං, ආදිච්චො නභමුග්ගතො’’ති. **සායෙවාති** යා ලොකුත්තරසමාධිඵුසනා ලද්ධා, සායෙව. **පරමනියාමතාති** පරමා උත්තමා මග්ගනියාමතා.

146. **විසෙසනන්ති** පුථුජ්ජනෙහි විසෙසකං විසිට්ඨභාවසාධකං. **එකංසිකාති** ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො’’ති එකංසගාහවතී රතනත්තයෙ නිබ්බිචිකිච්ඡා. **අභිසමයෙ විසෙසියාති** සච්චපටිවෙධවසෙන විසෙසං පත්වා. ‘‘විසෙසිනී’’තිපි පඨන්ති, අභිසමයහෙතු විසෙසවතීති අත්ථො. **අසංසයාති** සොළසවත්ථුකාය අට්ඨවත්ථුකාය ච විචිකිච්ඡාය පහීනත්තා අපගතසංසයා. ‘‘අසංසියා’’ති කෙචි පඨන්ති. **බහුජනපූජිතාති** සුගතීහි පරෙහි පත්ථනීයගුණාති අත්ථො. **ඛිඩ්ඩාරතින්ති** ඛිඩ්ඩාභූතං රතිං, අථ වා ඛිඩ්ඩඤ්ච රතිඤ්ච ඛිඩ්ඩාවිහාරඤ්ච රතිසුඛඤ්ච.

147. **අමතදසම්හීති** අමතදසා නිබ්බානදස්සාවිනී අම්හි. **ධම්මද්දසාති** චතුසච්චධම්මං දිට්ඨවතී. **සොතාපන්නාති** අරියමග්ගසොතං ආදිතො පත්තා. **න ච පන මත්ථි දුග්ගතීති** න ච පන මෙ අත්ථි දුග්ගති අවිනිපාතධම්මත්තා.

148. **පාසාදිකෙති** පසාදාවහෙ. **කුසලරතෙති** කුසලෙ අනවජ්ජධම්මෙ නිබ්බානෙ රතෙ. **භික්ඛවොති** භික්ඛූ නමස්සිතුං උපාගමින්ති යොජනා. **සමණසමාගමං සිවන්ති** සමණානං සමිතපාපානං බුද්ධබුද්ධසාවකානං සිවඤ්ච ධම්මං ඛෙමං සමාගමං සඞ්ගමං පයිරුපාසිතුං උපාගමින්ති සම්බන්ධො. **සිරිමතො ධම්මරාජිනොති** භුම්මත්ථෙ සාමිවචනං. සිරිමති ධම්මරාජිනීති අත්ථො. එවමෙව ච කෙචි පඨන්ති.

149. **මුදිතමනම්හීති** මොදිතමනා අම්හි. **පීණිතාති** තුට්ඨා, පීතිරසවසෙන වා තිත්තා. **නරවරදම්මසාරථින්ති** නරවරො ච සො අග්ගපුග්ගලත්තා, දම්මානං දමෙතබ්බානං වෙනෙය්‍යානං නිබ්බානාභිමුඛං සාරණතො දම්මසාරථී චාති නරවරදම්මසාරථී, තං. **පරමහිතානුකම්පකන්ති** පරමෙන උත්තමෙන හිතෙන සබ්බසත්තානං අනුකම්පකං.

එවං සිරිමා දෙවධීතා අත්තනො ලද්ධිපවෙදනමුඛෙන රතනත්තයෙ පසාදං පවෙදෙත්වා භගවන්තං භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතා. භගවා තමෙව ඔතිණ්ණවත්ථුං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ උක්කණ්ඨිතභික්ඛු අරහත්තං පාපුණි, සම්පත්තපරිසායපි සා ධම්මදෙසනා සාත්ථිකා ජාතාති.

සිරිමාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

17. කෙසකාරීවිමානවණ්ණනා

ඉදං විමානං රුචිරං පභස්සරන්ති කෙසකාරීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බාරාණසිං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ගෙහද්වාරසමීපෙන ගච්ඡන්ති. තස්මිඤ්ච ගෙහෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා කෙසකාරී නාම

ගෙහද්වාරසමීපෙ මාතු සීසතො ඌකා ගණ්හන්තී තෙ භික්ඛූ ගච්ඡන්තෙ දිස්වා මාතරං ආහ ‘‘අම්ම, ඉමෙ පබ්බජිතා පඨමෙන යොබ්බනෙන සමන්නාගතා අභිරූපා දස්සනීයා පාසාදිකා සුඛුමාලා කෙනචි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතා මඤ්ඤෙ, කස්මා නු ඛො ඉමෙ ඉමස්මිංයෙව වයෙ පබ්බජන්තී’’ති? තං මාතා ආහ ‘‘අත්ථි, අම්ම, සක්‍යපුත්තො සක්‍යකුලා පබ්බජිතො බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො ධම්මං දෙසෙති ආදිකල්‍යාණං මජ්ඣෙකල්‍යාණං පරියොසානකල්‍යාණං සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජනං කෙවලපරිපුණ්ණං, පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති, තස්ස ඉමෙ ධම්මං සුත්වා පබ්බජන්තී’’ති.

තෙන ච සමයෙන ආගතඵලො විඤ්ඤාතසාසනො අඤ්ඤතරො උපාසකො තාය වීථියා ගච්ඡන්තො තං කථං සුත්වා තාසං සන්තිකං උපසඞ්කමි. අථ නං බ්‍රාහ්මණී ආහ ‘‘එතරහි ඛො උපාසක බහූ කුලපුත්තා මහන්තං භොගක්ඛන්ධං මහන්තං ඤාතිපරිවට්ටං පහාය සක්‍යසමයෙ පබ්බජන්ති, තෙ කිං නු ඛො අත්ථවසං සම්පස්සන්තා පබ්බජන්තී’’ති? තං සුත්වා උපාසකො ‘‘කාමෙසු ආදීනවං, නෙක්ඛම්මෙ ච ආනිසංසං සම්පස්සන්තා’’ති වත්වා අත්තනො ඤාණබලානුරූපං තමත්ථං විත්ථාරතො කථෙසි, තිණ්ණඤ්ච රතනානං ගුණෙ පකාසෙසි, පඤ්චන්නං සීලානං දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ගුණානිසංසං පවෙදෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණධීතා තං ‘‘කිං අම්හෙහිපි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය තයා වුත්තෙ ගුණානිසංසෙ අධිගන්තුං සක්කා’’ති පුච්ඡි. සො ‘‘සබ්බසාධාරණා ඉමෙ ධම්මා භගවතා භාසිතා, කස්මා න සක්කා’’ති වත්වා තස්සා සරණානි ච සීලානි ච අදාසි. සා ගහිතසරණා සමාදින්නසීලා ච හුත්වා පුන ආහ ‘‘කිං ඉතො උත්තරි අඤ්ඤම්පි කරණීයං අත්ථී’’ති. සො තස්සා විඤ්ඤුභාවං සල්ලක්ඛෙන්තො ‘‘උපනිස්සයසම්පන්නා භවිස්සතී’’ති ඤත්වා සරීරසභාවං විභාවෙන්තො ද්වත්තිංසාකාරකම්මට්ඨානං කථෙත්වා කායෙ විරාගං උප්පාදෙත්වා උපරි අනිච්චතාදිපටිසංයුත්තාය ධම්මියා කථාය සංවෙජෙත්වා විපස්සනාමග්ගං ආචික්ඛිත්වා ගතො. සා තෙන වුත්තනයං සබ්බං මනසි කත්වා පටිකූලමනසිකාරෙ සමාහිතචිත්තා විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා උපනිස්සයසම්පත්තියා න චිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථාපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති, සතසහස්සඤ්චස්සා අච්ඡරාපරිවාරො අහොසි. තං සක්කො දෙවරාජා දිස්වා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතො පමුදිතහදයො –

150.

‘‘ඉදං විමානං රුචිරං පභස්සරං, වෙළුරියථම්භං සතතං සුනිම්මිතං;
සුවණ්ණරුක්ඛෙහි සමන්තමොත්ථතං, ඨානං මමං කම්මවිපාකසම්භවං.

151.

‘‘තත්‍රූපපන්නා පුරිමච්ඡරා ඉමා, සතං සහස්සානි සකෙන කම්මුනා;
තුවංසි අජ්ඣුපගතා යසස්සිනී, ඔභාසයං තිට්ඨසි පුබ්බදෙවතා.

152.

‘‘සසී අධිග්ගය්හ යථා විරොචති, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකාගණං;
තථෙව ත්වං අච්ඡරාසඞ්ගණං ඉමං, දද්දල්ලමානා යසසා විරොචසි.

153.

‘‘කුතො නු ආගම්ම අනොමදස්සනෙ, උපපන්නා ත්වං භවනං මමං ඉදං;
බ්‍රහ්මංව දෙවා තිදසා සහින්දකා, සබ්බෙ න තප්පාමසෙ දස්සනෙන ත’’න්ති. –

චතූහි ගාථාහි තාය කතකම්මං පුච්ඡි.

150. තත්ථ **ඉදං විමානන්ති** යස්මිං විමානෙ සා දෙවතා උප්පන්නා, තං අත්තනො විමානං සන්ධායාහ. **සතතන්ති** සබ්බකාලං රුචිරං පභස්සරන්ති යොජනා. **සතතන්ති** වා සම්මාතතං, අතිවිය විත්ථිණ්ණන්ති අත්ථො. **සමන්තමොත්ථතන්ති** සමන්තතො අවත්ථතං ඡාදිතං. **ඨානන්ති** විමානමෙව සන්ධාය වදති. තඤ්හි තිට්ඨන්ති එත්ථ කතපුඤ්ඤාති ඨානන්ති වුච්චති. **කම්මවිපාකසම්භවන්ති** කම්මවිපාකභාවෙන සම්භූතං, කම්මවිපාකෙන වා සහ සම්භූතං. **මමන්ති** ඉදං මම ඨානං මම කම්මවිපාකසම්භවන්ති ද්වීහිපි පදෙහි යොජෙතබ්බං.

151. **තත්‍රූපපන්නාති** ගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – **තත්‍ර** තස්මිං යථාවුත්තෙ විමානෙ **උපපන්නාති** නිබ්බත්තා පගෙව උප්පන්නත්තා පුබ්බදෙවතා **ඉමා පුරිමා අච්ඡරායො** පරිමාණතො සතං සහස්සානි. **තුවංසීති** ත්වං අසි සකෙන කම්මුනා අජ්ඣුපගතා උපපන්නා. **යසස්සිනීති** පරිවාරසම්පන්නා, තෙනෙව සකෙන කම්මුනා කම්මානුභාවෙන ඔභාසයන්තී විරොචමානා තිට්ඨසීති.

152. ඉදානි තමෙව ඔභාසනං උපමාය විභාවෙන්තො **‘‘සසී’’**ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – **යථා** සසලඤ්ඡනයොගෙන **‘‘සසී’’**ති, නක්ඛත්තෙහි අධිකගුණතාය ‘‘නක්ඛත්තරාජා’’ති ච ලද්ධනාමො චන්දො සබ්බං **තාරකාගණං අධිග්ගය්හ** අභිභවිත්වා **විරොචති** විරාජති, **තථෙව ත්වං ඉමං අච්ඡරානං** දෙවකඤ්ඤානං **ගණං** සමූහං අත්තනො **යසසා දද්දල්ලමානා** අතිවිය විජ්ජොතමානා **විරොචසීති**. එත්ථ ච ‘‘ඉමා’’ති ‘‘ඉම’’න්ති ච නිපාතමත්තං. කෙචි පන ‘‘නක්ඛත්තරාජාරිව තාරාගණං තථෙව ත්ව’’න්ති පඨන්ති.

153. ඉදානි තස්සා දෙවතාය පුරිමභවං තත්ථ කතපුඤ්ඤඤ්ච පුච්ඡන්තො **''කුතො නු ආගම්මා''**ති ගාථමාහ. තත්ථ **කුතො නු ආගම්මාති** කුතො නු භවතො කුතො නු පුඤ්ඤකම්මතො කාරණභූතතො ඉදං මම භවනං ආගම්ම භද්දෙ **අනොමදස්සනෙ** සබ්බඞ්ගසොභනෙ **ත්වං උපපන්නා** උප්පත්තිගහණවසෙන උපගතා. ''අනොමදස්සනෙ''ති වුත්තමෙවත්ථං උපමාය පකාසෙන්තො **''බ්‍රහ්මංව දෙවා තිදසා සහින්දකා, සබ්බෙ න තප්පාමසෙ දස්සනෙන ත''**න්ති ආහ. තත්ථ යථා බ්‍රහ්මානං සහම්පතිං සනඞ්කුමාරං වා උපගතං සහ ඉන්දෙනාති සහින්දකා තාවතිංසා දෙවා පස්සන්තා දස්සනෙන න තප්පන්ති, එවං තව දස්සනෙන මයං සබ්බෙ දෙවා න තප්පාමසෙති අත්ථො.

එවං පන සක්කෙන දෙවානමින්දෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා තමත්ථං පකාසෙන්තී –

154.

''යමෙතං සක්ක අනුපුච්ඡසෙ මමං, කුතො චුතා ත්වං ඉධ ආගතාති;
බාරාණසී නාම පුරත්ථි කාසිනං, තත්ථ අහොසිං පුරෙ කෙසකාරිකා.

155.

''බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච පසන්නමානසා, සඞ්ඝෙ ච එකන්තගතා අසංසයා;
අඛණ්ඩසික්ඛාපදා ආගතප්ඵලා, සම්බොධිධම්මෙ නියතා අනාමයා''ති. –

ගාථාද්වයමාහ.

154-5. තත්ථ **යමෙතන්ති** යං එතං පඤ්හන්ති අත්ථො. **අනුපුච්ඡසෙති** අනුකූලභාවෙන පුච්ඡසි. **මමන්ති** මං. **පුරත්ථීති** පුරං අත්ථි. **කාසිනන්ති** කාසිරට්ඨස්ස. **කෙසකාරිකාති** පුරිමත්තභාවෙ අත්තනො නාමං වදති. **බුද්ධෙ ච ධම්මෙ චාති**ආදිනා අත්තනො පුඤ්ඤං විභාවෙති.

පුන සක්කො තස්සා තං පුඤ්ඤසම්පත්තිඤ්ච දිබ්බසම්පත්තිඤ්ච අනුමොදමානො –

156.

''තන්ත්‍යාභිනන්දාමසෙ ස්වාගතඤ්ච තෙ,
ධම්මෙන ච ත්වං යසසා විරොචසි;
බුද්ධෙ ච ධම්මෙ ච පසන්නමානසෙ,
සඞ්ඝෙ ච එකන්තගතෙ අසංසයෙ;
අඛණ්ඩසික්ඛාපදෙ ආගතප්ඵලෙ,
සම්බොධිධම්මෙ නියතෙ අනාමයෙ''ති. – ආහ;

156. තත්ථ **තන්තායාභිනන්දාමසෙති** තං තෙ දුවිධම්පි සම්පත්තිං අභිනන්දාම අනුමොදාම. **ස්වාගතඤ්ච තෙති** තුය්හඤ්ච ඉධාගමනං ස්වාගතං, අම්හාකං පීතිසොමනස්සසංවද්ධනමෙව. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

තං පන පවත්තිං සක්කො දෙවරාජා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස කථෙසි, ථෙරො භගවතො නිවෙදෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

කෙසකාරීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

සත්තරසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස පඨමස්ස පීඨවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. චිත්තලතාවග්ගො

1. දාසිවිමානවණ්ණනා

දුතියවග්ගෙ **අපි සක්කොව දෙවින්දොති** දාසිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති ජෙතවනෙ විහරන්තෙ සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො සම්බහුලෙහි උපාසකෙහි සද්ධිං සායන්හසමයං විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ‘‘ඉතො පට්ඨාය අහං, භන්තෙ, සඞ්ඝස්ස චත්තාරි නිච්චභත්තානි දස්සාමී’’ති ආහ. අථ නං භගවා තදනුච්ඡවිකං ධම්මකථං කථෙත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො ‘‘මයා, භන්තෙ, සඞ්ඝස්ස චත්තාරි නිච්චභත්තානි පඤ්ඤත්තානි. ස්වෙ පට්ඨාය අය්යා මම ගෙහං ආගච්ඡන්තූ’’ති භත්තුද්දෙසකස්ස ආරොචෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා දාසියා තමත්ථං ආචික්ඛිත්වා ‘‘තත්ථ තයා නිච්චකාලං අප්පමත්තාය භවිතබ්බ’’න්ති ආහ. සා ‘‘සාධූ’’ති සම්පටිච්ඡි. පකතියාව සා සද්ධාසම්පන්නා පුඤ්ඤකාමා සීලවතී, තස්මා දිවසෙ දිවසෙ කාලස්සෙව උට්ඨාය පණීතං අන්නපානං පටියාදෙත්වා භික්ඛූනං නිසීදනට්ඨානං සුසම්මට්ඨං සුපරිභණ්ඩකං කත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා භික්ඛූ උපගතෙ තත්ථ නිසීදාපෙත්වා වන්දිත්වා ගන්ධපුප්ඵධූපදීපෙහි පූජෙත්වා සක්කච්චං පරිවිසති.

අථෙකදිවසං භික්ඛූ කතභත්තකිච්චෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවමාහ ‘‘කථං නු ඛො, භන්තෙ, ඉතො ජාතිආදිදුක්ඛතො පරිමුත්ති හොතී’’ති. භික්ඛූ තස්සා සරණානි ච පඤ්ච සීලානි ච දත්වා කායසභාවං පකාසෙත්වා පටිකූලමනසිකාරෙ නියොජෙසුං, අපරෙ අනිච්චතාපටිසංයුත්තං ධම්මකථං කථෙසුං. සා සොළස වස්සානි සීලං රක්ඛන්තී අන්තරන්තරා යොනිසො මනසිකරොන්තී එකදිවසං ධම්මස්සවනසප්පායං ලභිත්වා ඤාණස්ස ච පරිපක්කත්තා විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා සොතාපත්තිඵලං සච්ඡාකාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො වල්ලභා පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. සා සට්ඨිතූරියසහස්සෙහි පරිචරියමානා අච්ඡරාසතසහස්සපරිවුතා මහන්තං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී පමුදා මොදමානා සපරිවාරා උය්යානාදීසු විචරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දිස්වා –

157.

‘‘අපි සක්කොව දෙවින්දො, රම්මෙ චිත්තලතාවනෙ;
සමන්තා අනුපරියාසි, නාරීගණපුරක්ඛතා;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

158.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

159.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ,
මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

160.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

161.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දාසී අහොසිං පරපෙස්සියා කුලෙ.

162.

‘‘උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො;
තස්සා මෙ නික්කමො ආසි, සාසනෙ තස්ස තාදිනො.

163.

‘‘කාමං භිජ්ජතුයං කායො, නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨනං;
සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං, මග්ගො සොවත්ථිකො සිවො.

164.

‘‘අකණ්ටකො අගහනො, උජු සබ්භි පවෙදිතො;
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස, යථිදං පාපුණිත්ථිකා.

165.

‘‘ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්හි, සක්කස්ස වසවත්තිනො;
සට්ඨි තූරියසහස්සානි, පටිබොධං කරොන්ති මෙ.

166.

‘‘ආලම්බො ගග්ගරො භීමො, සාධුවාදී ච සංසයො;
පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච, වීණාමොක්ඛා ච නාරියො.

167.

‘‘නන්දා චෙව සුනන්දා ච, සොණදින්නා සුචිම්හිතා;
අලම්බුසා මිස්සකෙසී ච, පුණ්ඩරීකාති දාරුණී.

168.

‘‘ඒණීඵස්සා සුඵස්සා ච, සුභද්දා මුදුවාදිනී;
එතා චඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ, අච්ඡරානං පබොධිකා.

169.

‘‘තා මං කාලෙනුපාගන්ත්වා, අභිභාසන්ති දෙවතා;
හන්ද නච්චාම ගායාම, හන්ද තං රමයාමසෙ.

170.
‘‘නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං;
අසොකං නන්දනං රම්මං, තිදසානං මහාවනං.

171.
‘‘සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච;
සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ චෙව පරත්ථ ච.

172.
‘‘තෙසං සහබ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසමඞ්ගිනො’’ති. – දෙවතා විස්සජ්ජෙසි;

157. තත්ථ **අපි සක්කොව දෙවින්දොති** අපිසද්දො සම්භාවනායං, ඉවසද්දො ඉකාරලොපං කත්වා වුත්තො උපමායං, තස්මා යථා නාම සක්කො දෙවානමින්දොති අත්ථො. සක්කසමභාවො තිස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්තිදස්සනත්ථං වුත්තො. කෙචි ‘‘අපීති නිපාතමත්ත’’න්ති වදන්ති. **චිත්තලතාවනෙති** චිත්තාය නාම දෙවධීතාය පුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තෙ, චිත්තානං වා විචිත්තපුප්ඵඵලාදිවිසෙසයුත්තානං සන්තානකවල්ලිආදීනං තත්ථ යෙභුය්‍යතාය චිත්තලතාවනන්ති ලද්ධනාමෙ දෙවුය්‍යානෙ.

161. **පරපෙස්සියාති** පරෙසං කුලෙ තස්මිං තස්මිං කිච්චෙ පෙසනියා, පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරීති අත්ථො.

162. **තස්සා මෙ නික්කමො ආසි, සාසනෙ තස්ස තාදිනොති** තස්සා දාසියාපි සමානාය පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො බුද්ධස්ස භගවතො උපාසිකා හුත්වා සොළස වස්සානි සීලං රක්ඛන්තියා කම්මට්ඨානඤ්ච මනසි කරොන්තියා මනසිකාරානුභාවෙන මෙ මය්හං උප්පජ්ජමානෙ සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මසඞ්ඛාතෙ ඉට්ඨාදීසු තාදිලක්ඛණසම්පත්තියා තාදිනො සත්ථු සාසනෙ තප්පරියාපන්නොයෙව සංකිලෙසපක්ඛතො නික්කමනෙන ‘‘නික්කමො’’ති ලද්ධනාමො සම්මාවායාමො ආසි අහොසි උප්පජ්ජි.

163-4. තස්ස පන නික්කමස්ස පුබ්බභාගස්ස පවත්තාකාරං දස්සෙතුං **‘‘කාමං භිජ්ජතුයං කායො, නෙව අත්ථෙත්ථ සණ්ඨනන්ති** වුත්තං. තස්සත්ථො – යදිපි මෙ **අයං කායො භිජ්ජතු** විනස්සතු, තත්ථ කිඤ්චිමත්තම්පි අපෙක්ඛං අකරොන්තී **එත්ථ** එතස්මිං

කම්මට්ඨානානුයොගෙ **නෙව අත්ථි,** මෙ වීරියස්ස **සණ්ඨනං** සිථිලීකරණන්ති වීරියං සමුත්තෙජෙන්තී විපස්සනං උස්සුක්කාපෙසින්ති.

ඉදානි තථා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා පටිලද්ධගුණං දස්සෙන්තී –

‘‘සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං, මග්ගො සොවත්ථිකො සිවො;
අකණ්ටකො අගහනො, උජු සබ්භි පවෙදිතො;
නික්කමස්ස ඵලං පස්ස, යථිදං පාපුණිත්ථිකා’’ති. – ආහ;

තත්‍රායං සඞ්ඛෙපත්ථො – යො නිච්චසීලවසෙන සමාදින්නානං පඤ්චන්නං සික්ඛාපදානං සික්ඛාකොට්ඨාසානං උපනිස්සයභාවෙන ලද්ධත්තා තෙසං පරිපූරිතත්තා ච **සික්ඛාපදානං පඤ්චන්නං** සම්බන්ධීභූතො, යස්මිං සන්තානෙ උප්පන්නො, තස්ස සබ්බාකාරෙන සොත්ථිභාවසම්පාදනතො සුන්දරත්ථභාවතො ච **සොවත්ථිකො** සොත්ථිකො, සංකිලෙසධම්මෙහි අනුපද්දුතත්තා ඛෙමප්පත්තිහෙතුතාය ච **සිවො,** රාගකණ්ටකාදීනං අභාවෙන **අකණ්ටකො,** කිලෙසදිට්ඨිදුච්චරිතගහනසමුච්ඡෙදනතො **අගහනො,** සබ්බජිම්හවඞ්කකුටිලභාවාපගමහෙතුතාය **උජු,** බුද්ධාදීහි සප්පුරිසෙහි පකාසිතත්තා **සබ්භි පවෙදිතො** අරියමග්ගො, තං **යථා** යෙන උපායභූතෙන **ඉත්ථිකා** ද්වඞ්ගුලබහලබුද්ධිකාපි සමානා **පාපුණිං,** තස්ස **නික්කමස්ස** යථාවුත්තවීරියස්ස ඉදං **ඵලං පස්සාති** සක්කං ආලපති.

165. **ආමන්තනිකා රඤ්ඤොම්හි, සක්කස්ස වසවත්තිනොති** සයංවසීභාවෙන වත්තනතො, ද්වීසු දෙවලොකෙසු අත්තනො වසං ඉස්සරියං වත්තෙතීති වා වසවත්තී, තස්ස වසවත්තිනො සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො ආමන්තනිකා ආලාපසල්ලාපයොග්ගා, කීළනකාලෙ වා තෙන ආමන්තෙතබ්බා අම්හි, නික්කමස්ස වීරියස්ස ඵලං පස්සාති යොජනා. ආතතවිතතාදිභෙදෙන පඤ්ච තූරියඞ්ගානි ද්වාදසහි පාණිභාගෙහි එකතො පවජ්ජමානානි සට්ඨි හොන්ති, තානි පන සහස්සමත්තානි පයිරුපාසනවසෙන උපට්ඨිතානි සන්ධායාහ **‘‘සට්ඨි තූරියසහස්සානි, පටිබොධං කරොන්ති මෙ’’**ති. තත්ථ **පටිබොධන්ති** පීතිසොමනස්සානං පබොධනං.

166-8. **ආලම්බොතිආදි** තූරියවාදකානං දෙවපුත්තානං එකදෙසතො නාමග්ගහණන්ති වදන්ති, තූරියානං පනෙතං නාමග්ගහණං. **වීණාමොක්ඛාදිකා** දෙවධීතා. **සුචිම්හිතාති** සුද්ධම්හිතා, නාමමෙව වා එතං. **මුදුවාදිනීති** මුදුනාව වදතීති මුදුවාදිනී, මුදුකං අතිවිය වාදනසීලා, නාමමෙව වා. **සෙය්‍යාසෙති** සෙය්‍යතරා. **අච්ඡරානන්ති** අච්ඡරාසු සඞ්ගීතෙ පාසංසතරා. **පබොධිකාති** පබොධනකරා.

169. **කාලෙනාති** යුත්තප්පත්තකාලෙන. **අභිභාසන්තීති** අභිමුඛා, අභිරතා වා හුත්වා භාසන්ති. යථා ච භාසන්ති, තං දස්සෙතුං **‘‘හන්ද නච්චාම ගායාම, හන්ද තං රමයාමසෙ’’**ති වුත්තං.

170. **ඉදන්ති** ඉදං මයා ලද්ධට්ඨානං. **අසොකන්ති** ඉට්ඨකන්තපියමනාපානංයෙව රූපාදීනං සම්භවතො විසොකං. තතො එව සබ්බකාලං පමොදසංවද්ධනතො **නන්දනං. තිදසානං මහාවනන්ති** තාවතිංසදෙවානං මහන්තං මහනීයඤ්ච උය්‍යානං.

171. එවරූපා දිබ්බසම්පත්ති නාම පුඤ්ඤකම්මවසෙනෙවාති ඔදිස්සකනයෙන වත්වා පුන අනොදිස්සකනයෙන දස්සෙන්තී **‘‘සුඛං අකතපුඤ්ඤාන’’**න්ති ගාථමාහ.

172. පුන අත්තනා ලද්ධස්ස දිබ්බට්ඨානස්ස පරෙහි සාධාරණකාමතාවසෙන ධම්මං කථෙන්තී **‘‘තෙසං සහබ්‍යකාමාන’’**න්ති ඔසානගාථමාහ. **තෙසන්ති** තාවතිංසදෙවානං. **සහබ්‍යකාමානන්ති** සහභාවං ඉච්ඡන්තෙහි, කත්තුඅත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. සහ වාති පවත්තතීති සහවො, තස්ස භාවො සහබ්‍යං යථා වීරස්ස භාවො වීරියන්ති.

එවං ථෙරො දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ තස්සා සපරිවාරාය ධම්මං දෙසෙත්වා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

දාසිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ලඛුමාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති ලඛුමාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති බාරාණසියං විහරන්තෙ කෙවට්ටද්වාරං නාම බාරාණසිනගරස්ස එකං ද්වාරං, තස්ස අවිදූරෙ නිවිට්ඨගාමොපි ‘‘කෙවට්ටද්වාර’’න්ත්වෙව පඤ්ඤායිත්ථ. තත්ථ ලඛුමා නාම එකා ඉත්ථී සද්ධා පසන්නා බුද්ධිසම්පන්නා තෙන ද්වාරෙන පවිසන්තෙ භික්ඛූ දිස්වා වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං නෙත්වා කටච්ඡුභික්ඛං දත්වා තෙනෙව පරිචයෙන සද්ධාය වඩ්ඪමානාය ආසනසාලං කාරෙත්වා තත්ථ පවිට්ඨානං භික්ඛූනං ආසනං උපනෙති, පානීයං පරිභොජනීයං උපට්ඨපෙති. යඤ්ච ඔදනකුම්මාසඩාකාදි අත්තනො ගෙහෙ විජ්ජති, තං භික්ඛූනං දෙති. සා භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය සමාහිතා හුත්වා විපස්සනාකම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙන්තී උපනිස්සයසම්පන්නතාය න චිරස්සෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ මහති විමානෙ නිබ්බත්ති,

අච්ඡරාසහස්සසඞ්ඛස්සා පරිවාරො අහොසි. සා තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී පමොදමානා විචරති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො **“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා”**තිආදිගාථාහි පුච්ඡීති සබ්බං වුත්තනයමෙව. තෙන වුත්තං –

173.

“අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

174.

“කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

175.

“පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී”ති.

176.

“සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං”.

177.

“කෙවට්ටද්වාරා නික්ඛම්ම, අහු මය්හං නිවෙසනං;
තත්ථ සඤ්චරමානානං, සාවකානං මහෙසිනං.

178.

“ඔදනං කුම්මාසං ඩාකං, ලොණසොවීරකඤ්චහං;
අදාසිං උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

179.

“චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

180.

“උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

181.

“පාණාතිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච, මජ්ජපානා ච ආරකා.

182.

‘‘පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

183.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

මම ච, භන්තෙ, වචනෙන භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දෙය්‍යාසි ‘‘ලඛුමා නාම, භන්තෙ, උපාසිකා භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දතී’’ති. අනච්ඡරියං ඛො පනෙතං, භන්තෙ, යං මං භගවා අඤ්ඤතරස්මිං සාමඤ්ඤඵලෙ බ්‍යාකරෙය්‍ය. තං භගවා සකදාගාමිඵලෙ බ්‍යාකාසීති.

177. තත්ථ **කෙවට්ටද්වාරා නික්ඛම්මාති** කෙවට්ටද්වාරතො නික්ඛමනට්ඨානෙ.

178. **ඩාකන්ති** තණ්ඩුලෙය්‍යකාදිසාකබ්‍යඤ්ජනං. **ලොණසොවීරකන්ති** ධඤ්ඤරසාදීහි බහූහි සම්භාරෙහි සම්පාදෙතබ්බං එකං පානකං. ‘‘ආචාමකඤ්ජිකලොණූදක’’න්තිපි වදන්ති.

පුච්ඡාවිස්සජ්ජනාවසානෙ සා ථෙරස්ස ධම්මදෙසනාය සකදාගාමිඵලං පාපුණි. සෙසං උත්තරාවිධානෙ වුත්තනයානුසාරෙන එව වෙදිතබ්බං.

ලඛුමාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ආචාමදායිකාවිමානවණ්ණනා

පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්සාති ආචාමදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන ඛො පන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරං කුලං අහිවාතරොගෙන උපද්දුතං අහොසි. තත්ථ සබ්බෙ ජනා මතා ඨපෙත්වා එකං ඉත්ථිං. සා ගෙහං ගෙහගතඤ්ච සබ්බං ධනධඤ්ඤං ඡඩ්ඩෙත්වා මරණභයභීතා භිත්තිඡිද්දෙන පලාතා අනාථා හුත්වා පරගෙහං ගන්ත්වා තස්ස පිට්ඨිපස්සෙ වසති. තස්මිං ගෙහෙ මනුස්සා කරුණායන්තා උක්ඛලිආදීසු අවසිට්ඨං යාගුභත්තආචාමාදිං තස්සා දෙන්ති. සා තං භුඤ්ජිත්වා ජීවිකං කප්පෙති.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාකස්සපො සත්තාහං නිරොධසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨිතො ‘‘කං නු ඛො අහං අජ්ජ ආහාරපටිග්ගහණෙන අනුග්ගහෙස්සාමි, දුග්ගතිතො ච දුක්ඛතො ච මොචෙස්සාමී’’ති චින්තෙන්තො තං ඉත්ථිං ආසන්නමරණං නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං කතොකාසං දිස්වා ‘‘අයං මයි ගතෙ අත්තනා ලද්ධං ආචාමං දස්සති, තෙනෙව නිම්මානරතිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති, එවං නිරයූපපත්තිතො මොචෙත්වා භද්දාහං ඉමිස්සා

සග්ගසම්පත්තිං නිප්ඵාදෙස්සාමී''ති පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය තස්සා නිවෙසනට්ඨානාභිමුඛො ගච්ඡති. අථ සක්කො දෙවානමින්දො අඤ්ඤාතකවෙසෙන අනෙකරසං අනෙකසූපබ්‍යඤ්ජනං දිබ්බාහාරං උපනෙසි. තං ඤත්වා ථෙරො ''කොසිය, ත්වං කතකුසලො, කස්මා එවං කරොසි, මා දුග්ගතානං කපණානං සම්පත්තිං විලුම්පී''ති පටික්ඛිපිත්වා තස්සා ඉත්ථියා පුරතො අට්ඨාසි.

සා ථෙරං දිස්වා ''අයං මහානුභාවො ථෙරො, ඉමස්ස දාතබ්බයුත්තකං ඛාදනීයං වා භොජනීයං වා ඉධ නත්ථි, ඉදඤ්ච කිලිට්ඨභාජනගතං තිණචුණ්ණරජානුකිණ්ණං අලොණං සීතලං අප්පරසං ආචාමකඤ්ජියමත්තං එදිසස්ස දාතුං න උස්සහාමී''ති චින්තෙත්වා ''අතිච්ඡථා''ති ආහ. ථෙරො එකපදනික්ඛෙපමත්තං අපසක්කිත්වා අට්ඨාසි. ගෙහවාසිනො මනුස්සා භික්ඛං උපනෙසුං, ථෙරො න සම්පටිච්ඡති. සා දුග්ගතිත්ථී ''මමෙව අනුග්ගහත්ථාය ඉධාගතො, මම සන්තකමෙව පටිග්ගහෙතුකාමො''ති ඤත්වා පසන්නමානසා ආදරජාතා තං ආචාමං ථෙරස්ස පත්තෙ ආකිරි. ථෙරො තස්සා පසාදසංවද්ධනත්ථං භුඤ්ජනාකාරං දස්සෙසි, මනුස්සා ආසනං පඤ්ඤාපෙසුං. ථෙරො තත්ථ නිසීදිත්වා තං ආචාමං භුඤ්ජිත්වා පිවිත්වා ඔනීතපත්තපාණී අනුමොදනං කත්වා තං දුග්ගතිත්ථිං ''ත්වං ඉතො තතියෙ අත්තභාවෙ මම මාතා අහොසී''ති වත්වා ගතො. සා තෙන ථෙරෙ අතිපසාදඤ්ච උප්පාදෙත්වා තස්සා රත්තියා පඨමයාමෙ කාලං කත්වා නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජි. අථ සක්කො දෙවරාජා තස්සා කාලකතභාවං ඤත්වා ''කත්ථ නු ඛො උප්පන්නා''ති ආවජ්ජෙන්තො තාවතිංසෙසු අදිස්වා රත්තියා මජ්ඣිමයාමෙ ආයස්මන්තං මහාකස්සපං උපසඞ්කමිත්වා තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං පුච්ඡන්තො –

185.

''පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්ස, තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතො;
දලිද්දා කපණා නාරී, පරාගාරං අපස්සිතා.

186.

''යා තෙ අදාසි ආචාමං, පසන්නා සෙහි පාණිභි;
සා හිත්වා මානුසං දෙහං, කං නු සා දිසතං ගතා''ති. –

ද්වෙ ගාථා අභාසි.

185. තත්ථ **පිණ්ඩායාති** පිණ්ඩපාතත්ථාය. **තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතොති** ඉදං පිණ්ඩාය චරණාකාරදස්සනං, උද්දිස්ස තිට්ඨතොති අත්ථො. **දලිද්දාති** දුග්ගතා. **කපණාති** වරාකී. ''දලිද්දා''ති ඉමිනා තස්සා භොගපාරිජුඤ්ඤං දස්සෙති, ''කපණා''ති ඉමිනා ඤාතිපාරිජුඤ්ඤං. **පරාගාරං අපස්සිතාති** පරගෙහං නිස්සිතා, පරෙසං ඝරෙ බහිපිට්ඨිඡදනං නිස්සාය වසන්තී.

186. **කං නු සා දිසතං ගතාති** ඡසු කාමදෙවලොකෙසු උප්පජ්ජනවසෙන කං නාම දිසං ගතා. ඉති සක්කො ‘‘ථෙරෙන තථා කතානුග්ගහා උළාරාය දිබ්බසම්පත්තියා භාගිනී, න ච දිස්සතී’’ති හෙට්ඨා ද්වීසු දෙවලොකෙසු අපස්සන්තො සංසයාපන්නො පුච්ඡති.

අථස්ස ථෙරො –

187.

‘‘පිණ්ඩාය මෙ චරන්තස්ස, තුණ්හීභූතස්ස තිට්ඨතො;
දලිද්දා කපණා නාරී, පරාගාරං අපස්සිතා.

188.

‘‘යා මෙ අදාසි ආචාමං, පසන්නා සෙහි පාණිහි;
සා හිත්වා මානුසං දෙහං, විප්පමුත්තා ඉතො චුතා.

189.

‘‘නිම්මානරතිනො නාම, සන්ති දෙවා මහිද්ධිකා;
තත්ථ සා සුඛිතා නාරී, මොදතාචාමදායිකා’’ති. –

පුච්ඡිතනියාමෙනෙව පටිවචනං දෙන්තො තස්සා නිබ්බත්තට්ඨානං කථෙසි.

188. තත්ථ **විප්පමුත්තාති** තතො මනුස්සදොභග්ගියතො පරමකාරුඤ්ඤවුත්තිතො විප්පමුත්තා අපගතා.

189. **මොදතාචාමදායිකාති** ආචාමමත්තදායිකා, සාපි නාම පඤ්චමෙ කාමසග්ගෙ දිබ්බසම්පත්තියා මොදති, පස්ස තාව ඛෙත්තසම්පත්තිඵලන්ති දස්සෙති.

පුන සක්කො තස්සා දානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා තං ථොමෙන්තො –

190.

‘‘අහො දානං වරාකියා, කස්සපෙ සුප්පතිට්ඨිතං;
පරාභතෙන දානෙන, ඉජ්ඣිත්ථ වත දක්ඛිණා.

191.

‘‘යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍ය, චක්කවත්තිස්ස රාජිනො;
නාරී සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී, භත්තු චානොමදස්සිකා;
එතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ඝති සොළසිං.

192.

‘‘සුතං නික්ඛා සතං අස්සා, සතං අස්සතරීරථා;

සතං කඤ්ඤාසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
එතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

193.

‘‘සතං හෙමවතා නාගා, ඊසාදන්තා උරූළ්හවා;
සුවණ්ණකච්ඡා මිතඞ්ගා, හෙමකප්පනවාසසා;
එතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාගච්ඡන්ති සොළසිං.

194.

‘‘චතුන්නමපි දීපානං, ඉස්සරං යොධ කාරයෙ;
එතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ඝති සොළසි’’න්ති. – ආහ;

190. තත්ථ **අහොති** අච්ඡරියත්ථෙ නිපාතො. **වරාකියාති** කපණියා. **පරාභතෙනාති** පරතො ආනීතෙන, පරෙසං ඝරතො උච්ඡාචරියාය ලද්ධෙනාති අත්ථො. **දානෙනාති** දාතබ්බෙන ආචාමමත්තෙන දෙය්‍යධම්මෙන. **ඉජ්ඣිත්ථ වත දක්ඛිණාති** දක්ඛිණා දානං අහො නිප්ඵජ්ජිත්ථ, අහො මහප්ඵලා මහාජුතිකා මහාවිප්ඵාරා අහුවත්ථාති අත්ථො.

191. ඉදානි ‘‘ඉත්ථිරතනාදීනිපි තස්ස දානස්ස සතභාගම්පි සහස්සභාගම්පි න උපෙන්තී’’ති දස්සෙතුං **‘‘යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍යා’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සබ්බඞ්ගකල්‍යාණීති** ‘‘නාතිදීඝා නාතිරස්සා නාතිකිසා නාතිථූලා නාතිකාළී නාච්චොදාතා අතික්කන්තා මානුසවණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බවණ්ණ’’න්ති එවං වුත්තෙහි සබ්බෙහි අඞ්ගෙහි කාරණෙහි, සබ්බෙහි වා අඞ්ගපච්චඞ්ගෙහි කල්‍යාණී සොභනා සුන්දරා. **භත්තු චානොමදස්සිකාති** සාමිකස්ස අලාමකදස්සනා සාතිසයං දස්සනීයා පාසාදිකා. **එතස්සාචාමදානස්ස, කලං නාග්ඝති සොළසින්ති** එතස්ස එතාය දින්නස්ස ආචාමදානස්ස ඵලං සොළසභාගං කත්වා තතො එකං භාගං පුන සොළසභාගං කත්වා ගහිතභාගසඞ්ඛාතං සොළසිං කලං චක්කවත්තිරඤ්ඤො ඉත්ථිරතනභාවොපි නාග්ඝති නානුභොති න පාපුණාති. ‘‘සුවණ්ණස්ස පඤ්චදසධරණං නික්ඛ’’න්ති වදන්ති, ‘‘සතධරණ’’න්ති අපරෙ.

193. **හෙමවතාති** හිමවති ජාතා, හෙමවතජාතිකා වා. තෙ හි මහන්තා ථාමජවසම්පන්නා ච හොන්ති. **ඊසාදන්තාති** රථීසාසදිසදන්තා, ථොකංයෙව අවනතදන්තාති අත්ථො. තෙන විසාලකදාඨීභාවං නිවාරෙති. **උරූළ්හවාති** ථාමජවපරක්කමෙහි බ්‍රූහන්තො, මහන්තං යුද්ධකිච්චං වහිතුං සමත්ථාති අත්ථො. **සුවණ්ණකච්ඡාති** හෙමමයගීවෙය්‍යකපටිමුක්කා. කච්ඡසීසෙන හි සබ්බං හත්ථියොග්ගං වදති. **හෙමකප්පනවාසසාති** සුවණ්ණඛචිතගජත්ථරණකඞ්කනාදිහත්ථාලඞ්කාරසම්පන්නා.

194. **චතුන්නමපි දීපානං ඉස්සරන්ති** ද්විසහස්සපරිත්තදීපපරිවාරානං ජම්බුදීපාදීනං චතුන්නං මහාදීපානං ඉස්සරියං. තෙන සත්තරතනසමුජ්ජලං සකලං චක්කවත්තිසිරිං වදති. යං පනෙත්ථ, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

ඉධ සක්කෙන දෙවරාජෙන අත්තනා ච වුත්තං සබ්බං ආයස්මා මහාකස්සපත්ථෙරො භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ආචාමදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. චණ්ඩාලිවිමානවණ්ණනා

චණ්ඩාලි වන්ද පාදානීති චණ්ඩාලිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරන්තො පච්චූසවෙලායං බුද්ධාචිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා උට්ඨාය ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස තස්මිංයෙව නගරෙ චණ්ඩාලාවසථෙ වසන්තිං එකං මහල්ලිකං චණ්ඩාලිං ඛීණායුකං, නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්සා කම්මං උපට්ඨිතං. සො මහාකරුණාය සමුස්සාහිතමානසො ''සග්ගසංවත්තනිකං කම්මං කාරෙත්වා තෙනස්සා නිරයූපපත්තිං නිසෙධෙත්වා සග්ගෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමී''ති චින්තෙත්වා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං රාජගහං පිණ්ඩාය පවිසති. තෙන ච සමයෙන සා චණ්ඩාලී දණ්ඩං ඔලුබ්භ නගරතො නික්ඛමන්තී භගවන්තං ආගච්ඡන්තං දිස්වා අභිමුඛී හුත්වා අට්ඨාසි. භගවාපි තස්සා ගමනං නිවාරෙන්තො විය පුරතො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සත්ථු චිත්තං ඤත්වා තස්සා ච ආයුපරික්ඛයං භගවතො වන්දනාය තං නියොජෙන්තො –

195.

''චණ්ඩාලි වන්ද පාදානි, ගොතමස්ස යසස්සිනො;
තමෙව අනුකම්පාය, අට්ඨාසි ඉසිසත්තමො.

196.

''අභිප්පසාදෙහි මනං, අරහන්තම්හි තාදිනි;
ඛිප්පං පඤ්ජලිකා වන්ද, පරිත්තං තව ජීවිත''න්ති. – ගාථාද්වයමාහ;

195. තත්ථ **චණ්ඩාලීති** ජාතිආගතෙන නාමෙන තං ආලපති. **වන්දාති** අභිවාදය. **පාදානීති** සදෙවකස්ස ලොකස්ස සරණානි චරණානි. **තමෙව අනුකම්පායාති** තමෙව අනුග්ගණ්හනත්ථං, අපායූපපත්තිතො නිසෙධෙත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තාපනත්ථන්ති අධිප්පායො. **අට්ඨාසීති** නගරම්පි අපවිසිත්වා ඨිතො. **ඉසිසත්තමොති** ලොකියසෙක්ඛාසෙක්ඛපච්චෙකබුද්ධඉසීහි උත්තමො උක්කට්ඨතමො, අථ වා බුද්ධඉසීනං විපස්සිආදීනං සත්තමොති ඉසිසත්තමො.

196. **අභිප්පසාදෙහි මනන්ති** ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා’’ති තව චිත්තං පසාදෙහි. **අරහන්තම්හි තාදිනීති** ආරකත්තා කිලෙසානං, තෙසංයෙව අරීනං හතත්තා, සංසාරචක්කස්ස අරානං හතත්තා, පච්චයානං අරහත්තා, පාපකරණෙ රහාභාවා ච අරහන්තෙ, ඉට්ඨාදීසු තාදිභාවප්පත්තියා තාදිම්හි. **ඛිප්පං පඤ්ජලිකා වන්දාති** සීසංයෙව පග්ගහිතඅඤ්ජලිකා හුත්වා වන්දස්සු. කස්මාති චෙ? **පරිත්තං තව ජීවිතන්ති**, ඉදානෙව භිජ්ජනසභාවත්තා පරිත්තං අතිඉත්තරං.

ඉති ථෙරො ගාථාද්වයෙන භගවතො ගුණෙ පකිත්තෙන්තො අත්තනො ආනුභාවෙ ඨත්වා තස්සා ච ඛීණායුකතාවිභාවනෙන සංවෙජෙන්තො සත්ථු වන්දනාය නියොජෙසි. සා ච තං සුත්වා සංවෙගජාතා සත්ථරි පසන්නමානසාව හුත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං කත්වා නමස්සමානා බුද්ධගතාය පීතියා එකග්ගචිත්තා හුත්වා අට්ඨාසි. භගවා ‘‘අලමෙත්තකමෙතිස්සා සග්ගූපපත්තියා’’ති නගරං පාවිසි සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. අථ නං එකා භන්තා ගාවී තරුණවච්ඡා තතො එව අභිධාවන්තී සිඞ්ගෙන පහරිත්වා ජීවිතා වොරොපෙසි. තං සබ්බං දස්සෙතුං සඞ්ගීතිකාරා –

197.

‘‘චොදිතා භාවිතත්තෙන, සරීරන්තිමධාරිනා;
චණ්ඩාලී වන්දි පාදානි, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

198.

‘‘තමෙනං අවධී ගාවී, චණ්ඩාලිං පඤ්ජලිං ඨිතං;
නමස්සමානං සම්බුද්ධං, අන්ධකාරෙ පභඞ්කර’’න්ති. – ගාථාද්වයමාහංසු;

198. තත්ථ **පඤ්ජලිං ඨිතං නමස්සමානං සම්බුද්ධන්ති** ගතෙපි භගවති බුද්ධාරම්මණාය පීතියා සමාහිතා හුත්වා සම්මුඛා විය අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානං ඨිතං. **අන්ධකාරෙති** අවිජ්ජන්ධකාරෙන සකලෙන කිලෙසන්ධකාරෙන ච අන්ධකාරෙ ලොකෙ. **පභඞ්කරන්ති** ඤාණොභාසකරං.

සා ච තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, අච්ඡරානං සතසහස්සං වස්සා පරිවාරො අහොසි. තදහෙව ච සා සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං උපසඞ්කමිත්වා වන්දි. තමත්ථං දස්සෙතුං –

199.

‘‘ඛීණාසවං විගතරජං අනෙජං, එකං අරඤ්ඤම්හි රහො නිසින්නං;
දෙවිද්ධිපත්තා උපසඞ්කමිත්වා, වන්දාමි තං වීර මහානුභාව’’න්ති. –

දෙවතා ආහ. තං ථෙරො පුච්ඡි –

200.

‘‘සුවණ්ණවණ්ණා ජලිතා මහායසා, විමානමොරුය්හ අනෙකචිත්තා;
පරිවාරිතා අච්ඡරාසඞ්ගණෙන, කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මම’’න්ති.

200. තත්ථ **ජලිතාති** අත්තනො සරීරප්පභාය වත්ථාභරණාදීනං ඔභාසෙන ච ජලන්තී ජොතෙන්තී. **මහායසාති** මහාපරිවාරා. **විමානමොරුය්හාති** විමානතො ඔරුය්හ. **අනෙකචිත්තාති** අනෙකවිධචිත්තතායුත්තා. **සුභෙති** සුභගුණෙ. **මමන්ති** මං.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා පුන සා –

201.

‘‘අහං භද්දන්තෙ චණ්ඩාලී, තයා වීරෙන පෙසිතා;
වන්දිං අරහතො පාදෙ, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

202.

‘‘සාහං වන්දිත්වා පාදානි, චුතා චණ්ඩාලයොනියා;
විමානං සබ්බතො භද්දං, උපපන්නම්හි නන්දනෙ.

203.

‘‘අච්ඡරානං සතසහස්සං, පුරක්ඛත්වාන තිට්ඨති;
තාසාහං පවරා සෙට්ඨා, වණ්ණෙන යසසායුනා.

204.

‘‘පහූතකතකල්‍යාණා, සම්පජානා පටිස්සතා;
මුනිං කාරුණිකං ලොකෙ, තං භන්තෙ වන්දිතුමාගතා’’ති. –

චතස්සො ගාථායො ආහ.

201-4. තත්ථ **පෙසිතාති** ‘‘චණ්ඩාලි, වන්ද පාදානී’’තිආදිනා වන්දනාය උය්‍යොජිතා. යදිපි තං වන්දනාමයං පුඤ්ඤං පවත්තික්ඛණවසෙන පරිත්තං, ඛෙත්තමහන්තතාය පන ඵලමහන්තතාය ච අතිවිය මහන්තමෙවාති ආහ **‘‘පහූතකතකල්‍යාණා’’**ති. තථා බුද්ධාරම්මණාය පීතියා පවත්තික්ඛණෙ පඤ්ඤාය සතියා ච විසදභාවං සන්ධායාහ **‘‘සම්පජානා පටිස්සතා’’**ති. පුන –

205.

‘‘ඉදං වත්වාන චණ්ඩාලී, කතඤ්ඤූ කතවෙදිනී;

වන්දිත්වා අරහතො පාදෙ, තත්ථෙවන්තරධායථා''ති. –

ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

205. තත්ථ **චණ්ඩාලීති** චණ්ඩාලීභූතපුබ්බාති කත්වා වුත්තං, දෙවලොකෙ ච ඉදමාචිණ්ණං, යං මනුස්සලොකෙ නිරුළ්හසමඤ්ඤාය වොහාරො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ආයස්මා පන මහාමොග්ගල්ලානො ඉමං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

චණ්ඩාලිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. භද්දිත්ථිවිමානවණ්ණනා

නීලා පීතා ච කාළා චාති භද්දිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන ච සමයෙන කිමිලනගරෙ රොහකො නාම ගහපතිපුත්තො අහොසි සද්ධො පසන්නො සීලාචාරසම්පන්නො. තස්මිංයෙව ච නගරෙ තෙන සමානමහාභොගෙ කුලෙ එකා දාරිකා අහොසි සද්ධා පසන්නා පකතියාපි භද්දතාය භද්දාති නාමෙන. අථ රොහකස්ස මාතාපිතරො තං කුමාරිං වාරෙත්වා තාදිසෙ කාලෙ තං ආනෙත්වා ආවාහවිවාහං අකංසු. තෙ උභොපි සමග්ගවාසං වසන්ති. සා අත්තනො ආචාරසම්පත්තියා ''භද්දිත්ථී''ති තස්මිං නගරෙ පාකටා පඤ්ඤාතා අහොසි.

තෙන ච සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චසතපඤ්චසතභික්ඛුපරිවාරා ජනපදචාරිකං චරන්තා කිමිලනගරං පාපුණිංසු. රොහකො තෙසං තත්ථ ගතභාවං ඤත්වා සොමනස්සජාතො ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සපරිවාරෙ තෙ සන්තප්පෙත්වා සපුත්තදාරො තෙහි දෙසිතං ධම්මදෙසනං සුත්වා තෙසං ඔවාදෙ පතිට්ඨහන්තො සරණානි ගණ්හි, පඤ්ච සීලානි සමාදියි. භරියා පනස්ස අට්ඨමීචාතුද්දසීපන්නරසීපාටිහාරියපක්ඛෙසු උපොසථං උපවසි, විසෙසතො සීලාචාරසම්පන්නා අහොසි දෙවතාහි ච අනුකම්පිතා. තාය එව ච දෙවතානුකම්පාය අත්තනො උපරි පතිතං මිච්ඡාපවාදං නිරංකත්වා සුවිසුද්ධසීලාචාරතාය අතිවිය ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසි.

සා හි සයං කිමිලනගරෙ ඨිතා අත්තනො සාමිකස්ස වණිජ්ජාවසෙන තක්කසිලායං වසන්තස්ස, උස්සවදිවසෙ සහායෙහි උස්සාහිතස්ස නක්ඛත්තකීළාචිත්තෙ උප්පන්නෙ සරදෙවතාය අත්තනො දිබ්බානුභාවෙන තං තත්ථ නෙත්වා සාමිකෙන සහ යොජිතා තෙනෙව සමාගමෙන

පතිට්ඨිතගබ්භා හුත්වා දෙවතාය කිමිලනගරං පටිනීතා, අනුක්කමෙන ගබ්භිනිභාවෙ පාකටෙ ජාතෙ සස්සුආදීහි ‘‘අතිචාරිනී’’ති ආසඞ්කිතා, තාය එව දෙවතාය අත්තනො ආනුභාවෙන ගඞ්ගාමහොඝෙ කිමිලනගරං ඔත්ථරන්තෙ විය උපට්ඨාපිතෙ අත්තනො පතිබ්බතාභාවසංසූචකෙන සච්චාධිට්ඨානපුබ්බකෙන සපථෙන වාතවෙගසමුට්ඨිතවීචිජාලං ගඞ්ගාමහොඝං අත්තනො උපරි ආපතිතං ආයස්සඤ්ච නිවත්තෙත්වා, සාමිකෙන සමාගතාපි තෙන පුබ්බෙ සස්සුආදීහි විය ආසඞ්කිතා තක්කසිලායං තෙන දින්නං නාමමුද්දිතං සඤ්ඤාණඤ්ච අප්පෙන්තී, තං ආසඞ්කං නිරංකත්වා භත්තුනො ඤාතිජනස්ස ච මහාජනස්ස ච සම්භාවනීයා ජාතා. තෙන වුත්තං ‘‘සුවිසුද්ධසීලාචාරතාය අතිවිය ලොකෙ පත්ථටයසා අහොසී’’ති.

සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නා. අථ භගවති සාවත්ථිතො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා පාරිච්ඡත්තකමූලෙ පණ්ඩුකම්බලසිලායං නිසින්නෙ, දෙවපරිසාය ච භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසින්නාය භද්දිත්ථිපි උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ භගවා දසසහස්සිලොකධාතූසු සන්නිපතිතාය දෙවබ්‍රහ්මපරිසාය මජ්ඣෙ තාය දෙවතාය කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡන්තො –

206.

‘‘නීලා පීතා ච කාළා ච, මඤ්ජිට්ඨා අථ ලොහිතා;
උච්චාවචානං වණ්ණානං, කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතා.

207.

‘‘මන්දාරවානං පුප්ඵානං, මාලං ධාරෙසි මුද්ධනි;
නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු, රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙ.

208.

‘‘කෙන කායං උපපන්නා, තාවතිංසං යසස්සිනී;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. – ආහ;

206-7. තත්ථ **නීලා පීතා ච කාළා ච, මඤ්ජිට්ඨා අථ ලොහිතාති** එත්ථ ච-සද්දො වුත්තත්ථසමුච්චයො, සො නීලා ච පීතා චාතිආදිනා පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. **අථාති** අඤ්ඤත්ථෙ නිපාතො. තෙන ඔදාතාදිකෙ අවුත්තවණ්ණෙ සඞ්ගණ්හාති. **ඉති**-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො වෙදිතබ්බො. **ච**-සද්දො වා අවුත්තත්ථසමුච්චයො. **අථාති** ඉති-සද්දත්ථෙ නිපාතො. **උච්චාවචානං වණ්ණානන්ති** එත්ථ **උච්චාවචානන්ති** විභත්තියා අලොපො දට්ඨබ්බො, උච්චාවචවණ්ණානං නානාවිධවණ්ණානන්ති අත්ථො. **වණ්ණානන්ති** වා වණ්ණවන්තානං. **කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතාති** කිඤ්ජක්ඛෙහි පරිවාරිතානං. සාමිඅත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. ඉදං වුත්තං හොති – නීලා

ච පීතා ච කාළා ච මඤ්ජිට්ඨා ච ලොහිතා ච අථ අඤ්ඤෙ ඔදාතාදයො වාති ඉමෙසං වසෙන උච්චාවචවණ්ණානං තථාභූතෙහියෙව කිඤ්ජක්ඛෙහි කෙසරෙහි පරිවාරිතානං විචිත්තසණ්ඨානාදිතාය වා උච්චාවචානං යථාවුත්තවණ්ණවන්තානං මන්දාරවරුක්ඛසම්භූතතාය මන්දාරවානං පුප්ඵානං මාලං තෙහි කතං මාලාගුණං ත්වං දෙවතෙ අත්තනො සීසෙ ධාරෙසි පිළන්ධසීති.

යතො රුක්ඛතො තානි පුප්ඵානි, තෙසං විසෙසවණ්ණතාය අනඤ්ඤසාධාරණතං දස්සෙතුං **''නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු, රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙ''**ති වුත්තං. තත්ථ **ඉමෙති** යථාවුත්තවණ්ණසණ්ඨානාදියුත්තා පුප්ඵවන්තො රුක්ඛා න සන්තීති යොජනා. **කායෙසූති** දෙවනිකායෙසු. **සුමෙධසෙති** සුන්දරපඤ්ඤෙ.

තත්ථ **නීලාති** ඉන්දනීලමහානීලාදිමණිරතනානං වසෙන නීලොභාසා. **පීතාති** පුප්ඵරාගකක්කෙතනපුලකාදිමණිරතනානඤ්චෙව සිඞ්ගීසුවණ්ණස්ස ච වසෙන පීතොභාසා. **කාළාති** අස්මකඋපලකාදිමණිරතනානං වසෙන කණ්හොභාසා. **මඤ්ජිට්ඨාති** ජොතිරසගොමුත්තකගොමෙදකාදිමණිරතනානං වසෙන මඤ්ජිට්ඨොභාසා. **ලොහිතාති** පදුමරාගලොහිතඞ්කපවාළරතනාදීනං වසෙන ලොහිතොභාසා. කෙචි පන නීලාදිපදානි ''රුක්ඛා''ති ඉමිනා ''නීලා රුක්ඛා''තිආදිනා යොජෙත්වා වදන්ති. රුක්ඛාපි හි නීලාදිවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි සඤ්ඡන්නත්තා නීලාදියොගතො නීලාදිවොහාරං ලභන්තීති තෙහි ''නීලා…පෙ…. ලොහිතා…පෙ…. නයිමෙ අඤ්ඤෙසු කායෙසු රුක්ඛා සන්ති සුමෙධසෙති, යතො ත්වං උච්චාවචානං වණ්ණානං කිඤ්ජක්ඛපරිවාරිතානං මන්දාරවානං පුප්ඵානං මාලං ධාරෙසී''ති යොජනා කාතබ්බා. තත්ථ යථාදිට්ඨෙ වණ්ණවිසෙසයුත්තෙ පුප්ඵෙ කිත්තෙත්වා තෙසං අසාධාරණභාවදස්සනෙන රුක්ඛානං ආවෙනිකභාවදස්සනං පඨමනයො, රුක්ඛානං අසාධාරණභාවදස්සනෙන පුප්ඵානං ආවෙනිකභාවදස්සනං දුතියනයො. පඨමනයෙ වණ්ණාදයො සරූපෙන ගහිතා, දුතියනයෙ නිස්සයමුඛෙනාති අයමෙතෙසං විසෙසො.

208. **කෙනාති** කෙන පුඤ්ඤකම්මෙන, කායං තාවතිංසන්ති යොජනා. **පුච්ඡිතාචික්ඛාති** පුච්ඡිතා ත්වං ආචික්ඛ කථෙහි.

එවං භගවතා පුච්ඡිතා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

209.

''භද්දිත්ථිකාති මං අඤ්ඤංසු, කිමිලායං උපාසිකා;
සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා, සංවිභාගරතා සදා.

210.

‘‘අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදීපියං;
අදාසිං උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

211.
‘‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

212.
‘‘උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

213.
‘‘පාණාතිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච, මජ්ජපානා ච ආරකා.

214.
‘‘පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, අප්පමාදවිහාරිනී;
කතාවාසා කතකුසලා තතො චුතා, සයංපභා අනුවිචරාමි නන්දනං.

215.
‘‘භික්ඛූ චාහං පරමහිතානුකම්පකෙ, අභොජයිං තපස්සියුගං මහාමුනිං;
කතාවාසා කතකුසලා තතො චුතා, සයංපභා අනුවිචරාමි නන්දනං.

216.
‘‘අට්ඨඞ්ගිකං අපරිමිතං සුඛාවහං, උපොසථං සතතමුපාවසිං අහං;
කතාවාසා කතකුසලා තතො චුතා, සයංපභා අනුවිචරාමි නන්දන’’න්ති.

209-214. තත්ථ **භද්දිත්ථිකාති මං අඤ්ඤංසු, කිම්ලායං උපාසිකාති** ආචාරසම්පත්තියා සච්චකිරියාය උබ්බත්තමානමභොසනිවත්තනෙන අඛණ්ඩසීලාති සඤ්ජාතනිච්ඡයා භද්දා සුන්දරා අයං ඉත්ථී, තස්මා ‘‘භද්දිත්ථිකා උපාසිකා’’ති ච මං කිම්ලනගරවාසිනො ජානිංසු. **සද්ධා සීලෙන සම්පන්නාති**ආදි හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

අපිච ‘‘සද්ධා’’ති ඉමිනා සද්ධාධනං, ‘‘සංවිභාගරතා, අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදීපියං. අදාසිං උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා’’ති ඉමිනා චාගධනං, ‘‘සීලෙන සම්පන්නා, චතුද්දසිං පඤ්චදසිං…පෙ…. පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා’’ති ඉමිනා සීලධනං හිරිධනං ඔත්තප්පධනඤ්ච, ‘‘අරියසච්චාන කොවිදා’’ති ඉමිනා සුතධනං

පඤ්ඤාධනඤ්ච දස්සිතන්ති සා අත්තනො සත්තවිධඅරියධනපටිලාභං. ‘‘උපාසිකා චක්ඛුමතො…පෙ…. අනුවිචරාමි නන්දන’’න්ති ඉමිනා තස්ස දිට්ඨධම්මිකං සම්පරායිකඤ්ච ආනිසංසං විභාවෙති. තත්ථ **කතාවාසාති** නිප්ඵාදිතසුචරිතාවාසා. සුචරිතකම්මඤ්හි තදත්තෙ ආයතිඤ්ච සුඛාවාසහෙතුතාය ‘‘සුඛවිහාරස්ස ආවාසො’’ති වුච්චති. තෙනාහ ‘‘කතකුසලා’’ති.

215. පුබ්බෙ අනාමසිතඛෙත්තවිසෙසං අත්තනො දානමයං පුඤ්ඤං වත්වා ඉදානි තස්ස ආයතනගතතං දස්සෙතුං **‘‘භික්ඛූ ච’’**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **භික්ඛූති** අනවසෙසභින්නකිලෙසතාය භික්ඛූ. **පරමහිතානුකම්පකෙති** පරමං අතිවිය දිට්ඨධම්මිකාදිනා හිතෙන අනුග්ගාහකෙ. **අභොජයින්ති** පණීතෙන භොජනෙන භොජෙසිං. **තපස්සියුගන්ති** උත්තමෙන තපසා සබ්බකිලෙසමලං තාපෙත්වා සමුච්ඡින්දිත්වා ඨිතත්තා තපස්සිභූතං යුගං. **මහාමුනින්ති** තතො එව මහාඉසිභූතං, මහතො වා අත්තනො විසයස්ස මහන්තෙනෙව ඤාණෙන මුනනතො පරිච්ඡින්දනතො මහාමුනිං. සබ්බමෙතං ද්වෙ අග්ගසාවකෙ සන්ධාය වදති.

216. **අපරිමිතං සුඛාවහන්ති** අනුනාසිකලොපං අකත්වා වුත්තං. ‘‘යාවඤ්චිදං, භික්ඛවෙ, න සුකරං අක්ඛානෙන පාපුණිතුං යාව සුඛා සග්ගා’’ති (ම. නි. 3.255) වචනතො භගවතොපි වචනපථාතීතපරිමාණරහිතසුඛනිබ්බත්තකං අත්තනො වා ආනුභාවෙන අපරිමිතසුඛාවහං සුඛස්ස ආවහනකං. **සතතන්ති** සබ්බකාලං. තං තං උපොසථරක්ඛණදිවසං අහාපෙත්වා, තං තං වා උපොසථරක්ඛණදිවසං අඛණ්ඩං කත්වා පරිපුණ්ණං කත්වා සතතං වා සබ්බකාලං සුඛාවහන්ති යොජනා. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

අථ භගවා මාතුදෙවපුත්තප්පමුඛානං දසසහස්සිලොකධාතුවාසීනං දෙවබ්‍රහ්මසඞ්ඝානං තයො මාසෙ අභිධම්මපිටකං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භද්දිත්ථිවිමානං භික්ඛූනං දෙසෙසි. සා දෙසනා සම්පත්තපරිසාය සාත්ථිකා අහොසීති.

භද්දිත්ථිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සොණදින්නාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති සොණදින්නාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන නාළන්දායං සොණදින්නා නාම එකා උපාසිකා සද්ධා පසන්නා භික්ඛූනං චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්තී සුවිසුද්ධනිච්චසීලා අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං උපොසථම්පි උපවසති. සා ධම්මසවනසප්පායං පටිලභිත්වා උපනිස්සයසම්පන්නතාය චතුසච්චකම්මට්ඨානං පරිබ්‍රූහන්තී

සොතාපන්නා අහොසි. අථ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො –

217.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්ති දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

218.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

219.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.
–

ඉමාහි තීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි.

220.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

221-226.

‘‘සොණදින්නාති මං අඤ්ඤංසු…පෙ…. ගොතමස්ස යසස්සිනො.

227.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ…. වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

දෙවතා බ්‍යාකාසි. තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

සොණදින්නාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. උපොසථාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති උපොසථාවිමානං. ඉධ අට්ඨුප්පත්තියං සාකෙතෙ උපොසථා නාම එකා උපාසිකාති අයමෙව විසෙසො, සෙසං අනන්තරවිමානසදිසං. තෙන වුත්තං –

229-231.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන…පෙ….
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

232.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

233-238.

‘‘උපොසථාති මං අඤ්ඤංසු, සාකෙතායං උපාසිකා…පෙ….
උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

239.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

දෙවතා බ්‍යාකාසි. පුන අත්තනො එකං දොසං දස්සෙන්තී –

241.

‘‘අභික්ඛණං නන්දනං සුත්වා, ඡන්දො මෙ උදපජ්ජථ;
තත්ථ චිත්තං පණිධාය, උපපන්නාම්හි නන්දනං.

242.

‘‘නාකාසිං සත්ථු වචනං, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
හීනෙ චිත්තං පණිධාය, සාම්හි පච්ඡානුතාපිනී’’ති. – ද්වෙ ගාථා අභාසි;

233. තත්ථ **උපොසථාති මං අඤ්ඤංසූති** ‘‘උපොසථා’’ති ඉමිනා නාමෙන මං මනුස්සා ජානිංසු. **සාකෙතායන්ති** සාකෙතනගරෙ.

241. **අභික්ඛණන්ති** අභිණ්හං. **නන්දනං සුත්වාති** ‘‘තාවතිංසභවනෙ නන්දනවනං නාම එදිසඤ්ච එදිසඤ්චා’’ති තත්ථ නානාවිධං දිබ්බසම්පත්තිං සුත්වා. **ඡන්දොති** තන්නිබ්බත්තකපුඤ්ඤකම්මස්ස කාරණභූතො කුසලච්ඡන්දො, තදූපපත්තියා පත්ථනාභූතො තණ්හාඡන්දො වා. **උදපජ්ජථාති** උප්පජ්ජිත්ථ. **තත්ථාති** තාවතිංසභවනෙ, නන්දනාපදෙසෙනපි හි තං දෙවලොකං වදති. **උපපන්නාම්හීති** උප්පන්නා නිබ්බත්තා අම්හි.

242. **නාකාසිං සත්ථු වචනන්ති** ‘‘නාහං, භික්ඛවෙ, අප්පමත්තකම්පි භවං වණ්ණෙමී’’තිආදිනා (අ. නි. 1.320-321) සත්ථාරා වුත්තවචනං න කරිං, භවෙසු ඡන්දරාගං න පජහින්ති අත්ථො. ආදිච්චො ගොතමගොත්තො, භගවාපි ගොතමගොත්තොති සගොත්තතාය වුත්තං **‘‘බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො’’**ති. අථ වා ආදිච්චස්ස බන්ධු ආදිච්චබන්ධු, භගවා. තං පටිච්ච තස්ස අරියාය ජාතියා ජාතත්තා ආදිච්චො වා බන්ධු එතස්ස ඔරසපුත්තභාවතොති ආදිච්චබන්ධු, භගවා. තථා හි වුත්තං –

‘‘යො අන්ධකාරෙ තමසී පභඞ්කරො, වෙරොචනො මණ්ඩලී උග්ගතෙජො;

මා රාහු ගිලී චරමන්තලික්ඛෙ, පජං මමං රාහු පමුඤ්ච සූරියා''න්ති.
(සං. නි. 1.91);

හීනෙති ලාමකෙ. අත්තනො භවාභිරතිං සන්ධාය වදති. **සාම්හීති** සා අම්හි.

එවං තාය දෙවතාය භවාභිරතිනිමිත්තෙ උප්පන්නවිප්පටිසාරෙ පවෙදිතෙ ථෙරො භවස්ස පරිච්ඡින්නායුභාවවිභාවනමුඛෙන ආයතිං මනුස්සත්තභාවෙ ඨත්වා වට්ටදුක්ඛස්ස සමතික්කමො කාතුං සුකරො, සබ්බසො ඛීණාසවභාවො නාම මහානිසංසොති ච සමස්සාසෙතුං –

243.
''කීව චිරං විමානම්හි, ඉධ වච්ඡසුපොසථෙ;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, යදි ජානාසි ආයුනො''ති. –

ගාථමාහ. පුන සා –

244.
''සට්ඨී වස්සසහස්සානි, තිස්සො ච වස්සකොටියො;
ඉධ ඨත්වා මහාමුනි, ඉතො චුතා ගමිස්සාමි;
මනුස්සානං සහබ්‍යත''න්ති. – ආහ;

පුන ථෙරො –

245.
''මා ත්වං උපොසථෙ භායි, සම්බුද්ධෙනාසි බ්‍යාකතා;
සොතාපන්නා විසෙසයි, පහීනා තව දුග්ගතී''ති. –

ඉමාය ගාථාය සමුත්තෙජෙසි.

243-4. තත්ථ **කීව චිරන්ති** කිත්තකං අද්ධානං. **ඉධාති** ඉමස්මිං දෙවලොකෙ, ඉධ වා විමානස්මිං. **ආයු නොති** ආයු, **නොති** නිපාතමත්තං. ආයුනො වා චිරාචිරභාවං, අථ වා යදි ජානාසි ආයුනොති අත්ථො. **මහාමුනීති** ථෙරං ආලපති.

245. **මා ත්වං උපොසථෙ භායීති** භද්දෙ උපොසථෙ ත්වං මා භායි. කස්මා? යස්මා **සම්බුද්ධෙනාසි බ්‍යාකතා**. කින්ති? **සොතාපන්නා විසෙසයීති**. මග්ගඵලසඞ්ඛාතං විසෙසං යාතා අධිගතා, තස්මා **පහීනා තව** සබ්බාපි **දුග්ගතීති** ඉමම්පි විසෙසං යාතාති විසෙසයි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

උපොසථාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8-9. නිද්දා-සුනිද්දාවිමානවණ්ණනා

අට්ඨමනවමවිමානානි රාජගහනිදානානි. අට්ඨුප්පත්තියං යථාක්කමං ‘‘නිද්දා නාම උපාසිකා…පෙ…. ගොතමස්ස යසස්සිනො. තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ…. සුනිද්දා නාම උපාසිකා’’ති වත්තබ්බං. සෙසං වුත්තනයමෙව. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි. තථා හි එකච්චෙසු පොත්ථකෙසු පාළි පෙය්‍යාලවසෙන ඨපිතාති. තෙන වුත්තං –

246.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන…පෙ….
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

247.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

248.

‘‘නිද්දාති මමං අඤ්ඤංසු, රාජගහස්මිං උපාසිකා…පෙ….
ගොතමස්ස යසස්සිනො.

256.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

258.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන…පෙ…. සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

261.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ…..

262.

‘‘සුනිද්දාති මං අඤ්ඤංසු, රාජගහස්මිං උපාසිකා…පෙ….
ගොතමස්ස යසස්සිනො.

268.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

නිද්දා-සුනිද්දාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පඨමභික්ඛාදායිකාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති භික්ඛාදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන උත්තරමධුරායං අඤ්ඤතරා ඉත්ථී ඛීණායුකා හොති අපායෙ උප්පජ්ජනාරහා. භගවා පච්චූසවෙලායං මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො තං ඉත්ථිං අපායෙ උප්පජ්ජනාරහං දිස්වා මහාකරුණාය සඤ්චොදිතමානසො තං සුගතියං පතිට්ඨාපෙතුකාමො එකො

අදුතියො මධුරං අගමාසි. ගන්ත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරං ආදාය බහිනගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. තෙන සමයෙන සා ඉත්ථී ගෙහෙ ආහාරං සම්පාදෙත්වා එකමන්තෙ පටිසාමෙත්වා ඝටං ගහෙත්වා උදකතිත්ථං ගන්ත්වා න්හායිත්වා ඝටෙන උදකං ගහෙත්වා අත්තනො ගෙහං ගච්ඡන්තී අන්තරාමග්ගෙ භගවන්තං පස්සිත්වා ''අපි, භන්තෙ, පිණ්ඩො ලද්ධො''ති වත්වා ''ලභිස්සාමී''ති ච භගවතා වුත්තෙ අලද්ධභාවං ඤත්වා ඝටං ඨපෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා ''අහං, භන්තෙ, පිණ්ඩපාතං දස්සාමි, අධිවාසෙථා''ති ආහ. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සා භගවතො අධිවාසනං විදිත්වා පඨමතරං ගන්ත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා භගවතො පවෙසනං උදික්ඛමානා අට්ඨාසි. භගවා ගෙහං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. අථ සා භගවන්තං භොජෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො ඔනීතපත්තපාණී තස්සා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අනුමොදනං සුත්වා අනප්පකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තී යාව චක්ඛුපථසමතික්කමා බුද්ධාරම්මණං පීතිං අවිජහන්තී නමස්සමානා අට්ඨාසි. සා කතිපයදිවසාතික්කමෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො –

270.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන…පෙ.… ඔසධී විය තාරකා.

271.

''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. – ගාථාහි පුච්ඡි;

273.

''සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

274.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා,
පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ.

275.

''අද්දසං විරජං බුද්ධං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං භික්ඛං, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

276.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

දෙවතා බ්‍යාකාසි. සෙසං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථමෙව.

පඨමභික්ඛාදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී සද්ධා පසන්නා අඤ්ඤතරං ඛීණාසවත්ථෙරං පිණ්ඩාය චරන්තං දිස්වා අත්තනො ගෙහං පවෙසෙත්වා භොජනං අදාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසමෙව.

278.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ.... සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

281.

''සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

282.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා...පෙ....
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

දුතියභික්ඛාදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

එකාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස දුතියස්ස චිත්තලතාවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පාරිච්ඡත්තකවග්ගො

1. උළාරවිමානවණ්ණනා

පාරිච්ඡත්තකවග්ගෙ **උළාරො තෙ යසො වණ්ණොති** උළාරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස උපට්ඨාකකුලෙ එකා දාරිකා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතා අහොසි. සා යං තස්මිං ගෙහෙ පුරෙභත්තං ඛාදනීයභොජනීයං උප්පජ්ජති, තත්ථ අත්තනා ලද්ධපටිවීසතො උපඩ්ඪං දෙති, උපඩ්ඪං අත්තනා පරිභුඤ්ජති, අදත්වා පන න භුඤ්ජති, දක්ඛිණෙය්‍යෙ අපස්සන්තීපි ඨපෙත්වා දිට්ඨකාලෙ දෙති, යාවකානම්පි දෙතියෙව. අථස්සා මාතා ‘‘මම ධීතා දානජ්ඣාසයා දානසංවිභාගරතා’’ති හට්ඨතුට්ඨා තස්සා දිගුණං භාගං දෙති. දෙන්තී ච එකස්මිං භාගෙ තාය සංවිභාගෙ කතෙ පුන අපරං දෙති, සා තතොපි සංවිභාගං කරොතියෙව.

එවං ගච්ඡන්තෙ කාලෙ තං වයප්පත්තං මාතාපිතරො තස්මිංයෙව නගරෙ අඤ්ඤතරස්මිං කුලෙ කුමාරස්ස අදංසු. තං පන කුලං මිච්ඡාදිට්ඨිකං හොති අස්සද්ධං අප්පසන්නං. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ සපදානං පිණ්ඩාය චරමානො තස්සා දාරිකාය සසුරස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා සා දාරිකා පසන්නචිත්තා ‘‘පවිසථ භන්තෙ’’ති පවෙසෙත්වා වන්දිත්වා සස්සුයා ඨපිතං පූවං තං අපස්සන්තී ‘‘තස්සා කථෙත්වා අනුමොදාපෙස්සාමී’’ති විස්සාසෙන ගහෙත්වා ථෙරස්ස අදාසි, ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. දාරිකා ‘‘තුම්හෙහි ඨපිතං පූවං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස අදාසි’’න්ති සස්සුයා කථෙසි. සා තං සුත්වා ‘‘කින්නාමිදං පාගබ්භියං, අයං මම සන්තකං අනාපුච්ඡිත්වාව සමණස්ස අදාසී’’ති තං කටතටායමානා කොධාභිභූතා යුත්තායුත්තං අචින්තෙන්තී පුරතො ඨිතං මුසලඛණ්ඩං ගහෙත්වා අංසකූටෙ පහරි. සා සුඛුමාලතාය පරික්ඛීණායුකතාය ච තෙනෙව පහාරෙන බලවදුක්ඛාභිභූතා හුත්වා කතිපාහෙනෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්සා සතිපි අඤ්ඤස්මිං සුචරිතකම්මෙ ථෙරස්ස කතදානමෙව සාතිසයං හුත්වා උපට්ඨාසි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා –

286.

‘‘උළාරො තෙ යසො වණ්ණො, සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා;
නාරියො නච්චන්ති ගායන්ති, දෙවපුත්තා අලඞ්කතා.

287.

‘‘මොදෙන්ති පරිවාරෙන්ති, තව පූජාය දෙවතෙ;
සොවණ්ණානි විමානානි, තවිමානි සුදස්සනෙ.

288.

‘‘තුවංසි ඉස්සරා තෙසං, සබ්බකාමසමිද්ධිනී;
අභිජාතා මහන්තාසි, දෙවකායෙ පමොදසි;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

තීහි ගාථාහි පුච්ඡි.

286. තත්ථ **යසොති** පරිවාරො. **වණ්ණොති** වණ්ණනිභා සරීරොභාසො. ‘‘උළාරො’’ති පන විසෙසෙත්වා වුත්තත්තා තස්සා දෙවතාය පරිවාරසම්පත්ති ච වණ්ණසම්පත්ති ච වුත්තා හොති. තාසු ‘‘උළාරො තෙ වණ්ණො’’ති සඞ්ඛෙපතො වුත්තං වණ්ණසම්පත්තිං විසයවසෙන විත්ථාරතො දස්සෙතුං ‘‘සබ්බා ඔභාසතෙ දිසා’’ති වත්වා ‘‘උළාරො තෙ යසො’’ති වුත්තං පරිවාරසම්පත්තිං වත්ථුවසෙන විත්ථාරතො දස්සෙතුං ‘‘නාරියො නච්චන්ති’’තිආදි වුත්තං. තත්ථ **සබ්බා ඔභාසතෙ දිසාති** සබ්බාසු දිසාසු විජ්ජොතතෙ, සබ්බා වා දිසා ඔභාසයතෙ, විජ්ජොතයතීති අත්ථො. ‘‘ඔභාසතෙ’’ති පදස්ස ‘‘ඔභාසන්තෙ’’ති කෙචි වචනවිපල්ලාසෙන අත්ථං වදන්ති, තෙහි ‘‘වණ්ණෙනා’’ති විභත්ති විපරිණාමෙතබ්බා. වණ්ණෙනාති ච හෙතුම්හි කරණවචනං, වණ්ණෙන හෙතුභූතෙනාති අත්ථො. ‘‘සබ්බා දිසා’’ති ච ජාතිවසෙන දිසාසාමඤ්ඤෙ අපෙක්ඛිතෙ වචනවිපල්ලාසෙනපි පයොජනං නත්ථි. **නාරියොති** එත්ථාපි ‘‘අලඞ්කතා’’ති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. **දෙවපුත්තාති** එත්ථ ච-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො. තෙන නාරියො දෙවපුත්තා චාති සමුච්චයො වෙදිතබ්බො.

287. **මොදෙන්තීති** පමොදයන්ති. **පූජායාති** පූජනත්ථං පූජානිමිත්තං වා, නච්චන්ති ගායන්තීති යොජනා. **තවිමානීති** තව ඉමානි.

288. **සබ්බකාමසමිද්ධිනීති** සබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි, සබ්බෙහි වා තයා කාමිතෙහි ඉච්ඡිතෙහි වත්ථූහි සමිද්ධා. **අභිජාතාති** සුජාතා. **මහන්තාසීති** මහතී මහානුභාවා අසි. **දෙවකායෙ පමොදසීති** ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ දිබ්බසම්පත්තිහෙතුකෙන පරමෙන පමොදනෙන පමොදසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා තමත්ථං විස්සජ්ජෙසි –

289.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
දුස්සීලකුලෙ සුණිසා අහොසිං, අස්සද්ධෙසු කදරියෙසු අහං.

290.

‘‘සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා, සංවිභාගරතා සදා;
පිණ්ඩාය චරමානස්ස, අපූවං තෙ අදාසහං.

291.

‘‘තදාහං සස්සුයාචික්ඛිං, ‘සමණො ආගතො ඉධ;
තස්ස අදාසහං පූවං, පසන්නා සෙහි පාණිහි’.

292.

‘‘ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසි, අවිනීතාසි ත්වං වධු;
න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි, ‘සමණස්ස දදාමහං’.

293.

‘‘තතො මෙ සස්සු කුපිතා, පහාසි මුසලෙන මං;
කූටඞ්ගච්ඡි අවධි මං, නාසක්ඛිං ජීවිතුං චිරං.

294.

‘‘අහං කායස්ස භෙදා, විප්පමුත්තා තතො චුතා;
දෙවානං තාවතිංසානං, උපපන්නා සහබ්‍යතං.

295.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

289. තත්ථ **අස්සද්ධෙසූති** රතනත්තයසද්ධාය කම්මඵලසද්ධාය ච අභාවෙන අස්සද්ධෙසු, ථද්ධමච්ඡරියතාය **කදරියෙසු** සස්සුආදීසු අහං සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා අහොසින්ති යොජනා.

290-1. අපූවන්ති කපල්ලපූවං. **තෙති** නිපාතමත්තං. **සස්සුයා ආචික්ඛිං** ගහිතභාවඤාපනත්ථඤ්ච අනුමොදනත්ථඤ්චාති අධිප්පායො.

292. **ඉතිස්සාති** එත්ථ **අස්සාති** නිපාතමත්තං. **සමණස්ස දදාමහන්ති** අහං සමණස්ස අපූවං දදාමීති. යස්මා න මං සම්පුච්ඡිතුං ඉච්ඡි, තස්මා ත්වං වධු අවිනීතාසීති සස්සු පරිභාසීති යොජනා.

293. **පහාසීති** පහරි. **කූටඞ්ගච්ඡි අවධි මන්ති** එත්ථ **කූටන්ති** අංසකූටං වුත්තං පුරිමපදලොපෙන, කූටමෙව අඞ්ගන්ති කූටඞ්ගං, තං ඡින්දතීති කූටඞ්ගච්ඡි. එවං කොධාභිභූතා හුත්වා මං අවධි, මම අංසකූටං ඡින්දි, තෙනෙව උපක්කමෙන මතත්තා මං මාරෙසීති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘නාසක්ඛිං ජීවිතුං චිර’’**න්ති.

294. **විප්පමුත්තාති** තතො දුක්ඛතො සුට්ඨු මුත්තා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

උළාරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. උච්ඡුදායිකාවිමානවණ්ණනා

ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරතීතිආදි සබ්බං අනන්තරවිමානෙ වුත්තසදිසං. අයං පන විසෙසො – ඉධ උච්ඡු දින්නා, සස්සුයා ච පීඨකෙන පහටා, තඞ්ඛණඤ්ඤෙව මතා තාවතිංසෙසු උප්පන්නා, තස්සංයෙව රත්තියං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ආගතා, කෙවලකප්පං ගිජ්ඣකූටං චන්දො විය සූරියො විය ච ඔභාසෙන්තී ථෙරං වන්දිත්වා පඤ්ජලිකා නමස්සමානා එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො –

296.

‘‘ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකං, අතිරොචසි චන්දිමසූරියා විය;
සිරියා ච වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා, බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සහින්දකෙ.

297.

‘‘පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිනී, ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිභත්තචෙ;
අලඞ්කතෙ උත්තමවත්ථධාරිනී, කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

298.

‘‘කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා;
දානං සුචිණ්ණං අථ සීලසංයමං, කෙනූපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

296-7. තත්ථ **ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති** චන්දිමසූරියරස්මිසම්මිස්සෙහි සිනෙරුපස්සවිනිග්ගතෙහි පභාවිසරෙහි විජ්ජොතයමානතාය දෙවෙන ආකාසෙන සහාති සදෙවකං උපගතභූමිභාගභූතං ඉමං පථවිං විජ්ජොතෙත්වා, එකොභාසං එකපජ්ජොතං කත්වාති අත්ථො. ඔභාසයිත්වා පථවිං චන්දිමසූරියා වියාති යොජනා. **අතිරොචසීති** අතික්කමිත්වා රොචසි. තං පන අතිරොචනං කෙන කිං විය කෙන වාති ආහ **‘‘සිරියා’’**තිආදි. තත්ථ **සිරියාති** සොභග්ගාදිසොභාවිසෙසෙන. **තෙජසාති** අත්තනො ආනුභාවෙන. **ආවෙළිනීති** රතනමයපුප්ඵාවෙළවතී.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි –

299.

‘‘ඉදානි භන්තෙ ඉමමෙව ගාමං, පිණ්ඩාය අම්හාකං ඝරං උපාගමි;
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසි ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා.

300.

‘‘සස්සු ච පච්ඡා අනුයුඤ්ජතෙ මමං, කහං නු උච්ඡුං වධුකෙ අවාකිරි;
න ඡඩ්ඩිතං නො පන ඛාදිතං මයා, සන්තස්ස භික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

301.

‘‘තුය්හං න්විදං ඉස්සරියං අථො මම, ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසතෙ මමං;
පීඨං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ, තතො චුතා කාලකතාම්හි දෙවතා.

302.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

303.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සමප්පිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

304.

‘‘එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාවිපාකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

305.

‘‘එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාජුතිකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

306.

‘‘තුවඤ්ච භන්තෙ අනුකම්පකං විදුං, උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං;
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසි ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා’’ති.

299. තත්ථ **ඉදානීති** අනන්තරාතීතදිවසත්තා ආහ, අධුනාති අත්ථො. **ඉමමෙව ගාමන්ති** ඉමස්මිංයෙව ගාමෙ, රාජගහං සන්ධාය වදති. වුත්තඤ්හි ‘‘ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි ‘ගාමො’ ඉච්චෙව වුච්චතී’’ති. භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **උපාගමීති** උපගතො අහොසි. **අතුලායාති** අනුපමාය, අප්පමාණාය වා.

300. **අවාකිරීති** අපනෙසි ඡඩ්ඩෙසි, විනාසෙසි වා. **සන්තස්සාති** සාධුරූපස්ස සන්තකිලෙසස්ස පරිස්සමමප්පත්තස්ස වා.

301. **තුය්හං නූනි නු**-සද්දො අනත්තමනතාසූචනෙ නිපාතො, සො ‘‘මමා’’ති එත්ථාපි ආනෙත්වා යොජෙතබ්බො ‘‘මම නූ’’ති. **ඉදං ඉස්සරියන්ති** ගෙහෙ ආධිපච්චං සන්ධායාහ. **තතො චුතාති** තතො මනුස්සලොකතො චුතා. යස්මා ඨිතට්ඨානතො අපගතාපි ‘‘චුතා’’ති වුච්චති, තස්මා චුතිං විසෙසෙතුං **‘‘කාලකතා’’**ති වුත්තං. කාලකතාපි ච න යත්ථ කත්ථචි නිබ්බත්තා, අපිච ඛො දෙවත්තං උපගතාති දස්සෙන්තී ආහ **‘‘අම්හි දෙවතා’’**ති.

302. **තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයාති** තදෙව උච්ඡුඛණ්ඩදානමත්තං කුසලං කම්මං කතං මයා, අඤ්ඤං න ජානාමීති අත්ථො. **සුඛඤ්ච කම්මන්ති** සුඛඤ්ච කම්මඵලං. කම්මඵලඤ්හි ඉධ ‘‘කම්ම’’න්ති වුත්තං උත්තරපදලොපෙන, කාරණූපචාරෙන වා ‘‘කුසලානං, භික්ඛවෙ, ධම්මානං සමාදානහෙතු එවමිදං පුඤ්ඤං පවඩ්ඪති (දී. නි. 3.80). අනුභොමි සකං පුඤ්ඤ’’න්ති (වි. ව. 133) ච ආදීසු විය. කම්මන්ති වා කරණත්ථෙ උපයොගවචනං, කම්මෙනාති අත්ථො. කම්මෙ වා භවං කම්මං යථා කම්මන්ති. අථ වා කාමෙතබ්බතාය කම්මං. තඤ්හි සුඛරජනීයභාවතො කාමූපසංහිතං කාමෙතබ්බන්ති කමනීයං. **අත්තනාති** අත්තනා එව, සයංවසිතාය සෙරිභාවෙන සයමෙවාති අත්ථො. **පරිචාරයාමහං අත්තානන්ති** පුරිමගාථාය ‘‘අත්තනා’’ති වුත්තං පදං විභත්තිවිපරිණාමෙන ‘‘අත්තාන’’න්ති යොජෙතබ්බං.

303-5. **දෙවින්දගුත්තාති** දෙවින්දෙන සක්කෙන ගුත්තා, දෙවින්දො විය වා ගුත්තා මහාපරිවාරතාය. **සමප්පිතාති** සුට්ඨු අප්පිතා සමන්නාගතා. **මහාවිපාකාති** විපුලඵලා. **මහාජුතිකාති** මහාතෙජා, මහානුභාවාති අත්ථො.

306. **තුවන්ති** තං. **අනුකම්පකන්ති** කාරුණිකං. **විදූන්ති** සප්පඤ්ඤං, සාවකපාරමියා මත්ථකං පත්තන්ති අත්ථො. **උපෙච්චාති** උපගන්ත්වා. **වන්දින්ති** පඤ්චපතිට්ඨිතෙන අභිවාදයිං. **කුසලඤ්ච** ආරොග්‍යං **පුච්ඡිසං** අපුච්ඡිං, **අතුලාය පීතියා** ඉදඤ්ච කුසලං අනුස්සරාමීති අධිප්පායො. සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

උච්ඡුදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පල්ලඞ්කවිමානවණ්ණනා

පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ මණිසොණ්ණචිත්තෙති පල්ලඞ්කවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ධීතා කුලපදෙසාදිනා සදිසස්ස

තත්ථෙව අඤ්ඤතරස්ස කුලපුත්තස්ස දින්නා, සා ච හොති අක්කොධනා සීලාචාරසම්පන්නා පතිදෙවතා සමාදින්නපඤ්චසීලා, උපොසථෙ සක්කච්චං උපොසථසීලානි ච රක්ඛති. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා –

307.

‘‘පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ මණිසොණ්ණචිත්තෙ, පුප්ඵාභිකිණ්ණෙ සයනෙ උළාරෙ;
තත්ථච්ඡසි දෙවි මහානුභාවෙ, උච්චාවචා ඉද්ධි විකුබ්බමානා.

308.

‘‘ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති;
දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ගාථාහි පුච්ඡි.

සාපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

309.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, අඩ්ඪෙ කුලෙ සුණිසා අහොසිං;
අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසථෙ අප්පමත්තා අහොසිං.

310.

‘‘මනුස්සභූතා දහරා අපාපිකා, පසන්නචිත්තා පතිමාභිරාධයිං;
දිවා ච රත්තො ච මනාපචාරිනී, අහං පුරෙ සීලවතී අහොසිං.

311.

‘‘පාණාතිපාතා විරතා අචොරිකා, සංසුද්ධකායා සුචිබ්‍රහ්මචාරිනී;
අමජ්ජපා නො ච මුසා අභාණිං, සික්ඛාපදෙසු පරිපූරකාරිනී.

312.

‘‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, පසන්නමානසා අහං.

313.

‘‘අට්ඨඞ්ගුපෙතං අනුධම්මචාරිනී, උපොසථං පීතිමනා උපාවසිං;

ඉමඤ්ච අරියං අට්ඨඞ්ගවරෙහුපෙතං, සමාදියිත්වා කුසලං සුඛුද්‍රයං;
පතිම්හි කල්‍යාණී වසානුවත්තිනී, අහොසිං පුබ්බෙ සුගතස්ස සාවිකා.

314.

‘‘එතාදිසං කුසලං ජීවලොකෙ, කම්මං කරිත්වාන විසෙසභාගිනී;
කායස්ස භෙදා අභිසම්පරායං, දෙවිද්ධිපත්තා සුගතිම්හි ආගතා.

315.

‘‘විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ, පරිවාරිතා අච්ඡරාසඞ්ගණෙන;
සයංපභා දෙවගණා රමෙන්ති මං, දීඝායුකිං දෙවවිමානමාගත’’න්ති.

307. තත්ථ **පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙති** පල්ලඞ්කවරෙ උත්තමපල්ලඞ්කෙ. තංයෙවස්ස සෙට්ඨතං දස්සෙතුං **‘‘මණිසොණ්ණවිචිත්තෙ’’**ති වුත්තං, විවිධරතනරංසිජාලසමුජ්ජලෙහි මණීහි චෙව සුවණ්ණෙන ච විචිත්තෙ ‘‘තත්ථා’’ති ‘‘සයනෙ’’ති ච වුත්තෙ සයිතබ්බට්ඨානභූතෙ පල්ලඞ්කසෙට්ඨෙ.

308. **තෙති** තුය්හං සමන්තතො. ‘‘පමොදයන්තී’’ති පදං පන අපෙක්ඛිත්වා ‘‘ත’’න්ති විභත්ති විපරිණාමෙතබ්බා. **පමොදයන්තීති** වා පමොදනං කරොන්ති, පමොදනං තුය්හං උප්පාදෙන්තීති අත්ථො.

310. **දහරා අපාපිකාති** දහරාපි අපාපිකා. ‘‘දහරාසු පාපිකා’’ති වා පාඨො, සොයෙවත්ථො. ‘‘දහරස්සාපාපිකා’’තිපි පඨන්ති, දහරස්ස සාමිකස්ස අපාපිකා, සක්කච්චං උපට්ඨානෙන අනතිචරියාය ච භද්දිකාති අත්ථො. තෙන වුත්තං **‘‘පසන්නචිත්තා’’**තිආදි. **අභිරාධයින්ති** ආරාධෙසිං. **රත්තොති** රත්තියං.

311. **අචොරිකාති** චොරියරහිතා, අදින්නාදානා පටිවිරතාති අත්ථො. ‘‘විරතා ච චොරියා’’තිපි පාඨො, ඵෙය්‍යතො ච විරතාති අත්ථො. **සංසුද්ධකායාති** පරිසුද්ධකායකම්මන්තතාය සම්මදෙව සුද්ධකායා, තතො එව **සුචිබ්‍රහ්මචාරිනී** සාමිකතො අඤ්ඤත්ථ අබ්‍රහ්මචරියාසම්භවතො. තථා හි වුත්තං –

‘‘මයඤ්ච භරියා නාතික්කමාම,
අම්හෙපි භරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මචරියං චරාම,
තස්මා හි අම්හං දහරා න මිය්‍යරෙ’’ති. (ජා. 1.10.97);

අථ වා **සුචිබ්‍රහ්මචාරිනීති** සුචිනො සුද්ධස්ස බ්‍රහ්මස්ස සෙට්ඨස්ස උපොසථසීලස්ස, මග්ගබ්‍රහ්මචරියස්ස වා අනුරූපස්ස පුබ්බභාගබ්‍රහ්මචරියස්ස වසෙන සුචිබ්‍රහ්මචාරිනී.

313. **අනුධම්මචාරිනීති** අරියානං ධම්මස්ස අනුධම්මං චරණසීලා. ඉමඤ්ච අනන්තරං වුත්තං නිද්දොසතාය **අරියං, අට්ඨඞ්ගවරෙහි** අට්ඨහි උත්තමඞ්ගෙහි අරියත්තා එව වා **අරියට්ඨඞ්ගවරෙහි උපෙතං** ආරොග්‍යට්ඨෙන අනවජ්ජට්ඨෙන ච **කුසලං** සුඛවිපාකතාය සුඛානිසංසතාය ච **සුබුද්‍රයං උපාවසින්**ති යොජනා.

314. **විසෙසභාගිනීති** විසෙසස්ස දිබ්බස්ස සම්පත්තිභවස්ස භාගිනී. **සුගතිම්හි ආගතාති** සුගතිං ආගතා උපගතා, සුගතිම්හි වා සුගතියං දිබ්බසම්පත්තියං ආගතා. ''සුගතිඤ්හි ආගතා''තිපි පාඨො. තත්ථ **හීති** නිපාතමත්තං, හෙතුඅත්ථො වා, යස්මා සුගතිං ආගතා, තස්මා විසෙසභාගිනීති යොජනා.

315. **විමානපාසාදවරෙති** විමානෙසු උත්තමපාසාදෙ, විමානසඞ්ඛාතෙ වා අග්ගපාසාදෙ, විමානෙ වා විගතමානෙ අප්පමාණෙ මහන්තෙ වරපාසාදෙ **පරිවාරිතා අච්ඡරාසඞ්ගණෙන සයංපභා** පමොදාමි, ''අම්හී''ති වා පදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. **දීඝායුකින්**ති හෙට්ඨිමෙහි දෙවෙහි දීඝතරායුකතාය තත්‍රූපපන්නෙහි අනප්පායුකතාය ච දීඝායුකිං **මං** යථාවුත්තං **දෙවවිමානමාගතං** උපගතං **දෙවගණා රමෙන්තීති** යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පල්ලඞ්කවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. ලතාවිමානවණ්ණනා

ලතා ච සජ්ජා පවරා ච දෙවතාති ලතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථිවාසිනො අඤ්ඤතරස්ස උපාසකස්ස ධීතා ලතා නාම පණ්ඩිතා බ්‍යත්තා මෙධාවිනී පතිකුලං ගතා භත්තු සස්සුසසුරානඤ්ච මනාපචාරිනී පියවාදිනී පරිජනස්ස සඞ්ගහකුසලා ගෙහෙ කුටුම්බභාරස්ස නිත්ථරණසමත්ථා අක්කොධනා සීලාචාරසම්පන්නා දානසංවිභාගරතා අඛණ්ඩපඤ්චසීලා උපොසථරක්ඛණෙ ච අප්පමත්තා අහොසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස ධීතා හුත්වා නිබ්බත්ති ලතාත්වෙව නාමෙන. අඤ්ඤාපි තස්සා සජ්ජා, පවරා, අච්චිමතී, සුතාති චතස්සො භගිනියො අහෙසුං. තා පඤ්චපි සක්කෙන දෙවරාජෙන ආනෙත්වා නාටකිත්ථිභාවෙන පරිචාරිකට්ඨානෙ ඨපිතා. ලතා පනස්ස නච්චගීතාදීසු ඡෙකතාය ඉට්ඨතරා අහොසි.

තාසං එකතො සමාගන්ත්වා සුඛනිසජ්ජාය නිසින්නානං සඞ්ගීතනෙපුඤ්ඤං පටිච්ච විවාදො උප්පන්නො. තා සබ්බාපි වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡිංසු ''තාත, කතමා අම්හාකං නච්චාදීසු කුසලා''ති? සො එවමාහ ''ගච්ඡථ ධීතරො අනොතත්තදහතීරෙ දෙවසමාගමෙ සඞ්ගීතං පවත්තෙථ, තත්ථ වො විසෙසො පාකටො

භවිස්සතී''ති. තා තථා අකංසු. තත්ථ දෙවපුත්තා ලතාය නච්චමානාය අත්තනො සභාවෙන ඨාතුං නාසක්ඛිංසු, සඤ්ජාතපහාසා අච්ඡරියබ්භුතචිත්තජාතා නිරන්තරං සාධුකාරං දෙන්තා උක්කුට්ඨිසද්දෙ චෙලුක්ඛෙපෙ ච පවත්තෙන්තා හිමවන්තං කම්පයමානා විය මහන්තං කොලාහලමකංසු. ඉතරාසු පන නච්චන්තීසු සිසිරකාලෙ කොකිලා විය තුණ්හීභූතා නිසීදිංසු. එවං තත්ථ සඞ්ගීතෙ ලතාය විසෙසො පාකටො අහොසි.

අථ තාසං දෙවධීතානං සුතාය දෙවධීතාය එතදහොසි ''කිං නු ඛො කම්මං කත්වා අයං ලතා අම්හෙ අභිභුය්‍ය තිට්ඨති වණ්ණෙන චෙව යසසා ච, යංනූනාහං ලතාය කතකම්මං පුච්ඡෙය්‍ය''න්ති. සා තං පුච්ඡි. ඉතරාපි තස්සා එතමත්ථං විස්සජ්ජෙසි. තයිදං සබ්බං වෙස්සවණමහාරාජා දෙවචාරිකවසෙන උපගතස්ස ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආචික්ඛි. ථෙරො තමත්ථං පුච්ඡාය මූලකාරණතො පට්ඨාය භගවතො ආරොචෙන්තො –

316.

''ලතා ච සජ්ජා පවරා ච දෙවතා, අච්චිමතී රාජවරස්ස සිරීමතො;
සුතා ච රඤ්ඤො වෙස්සවණස්ස ධීතා, රාජීමතී ධම්මගුණෙහි සොභථ.

317.

''පඤ්චෙත්ථ නාරියො ආගමංසු න්හායිතුං, සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං නදිං;
තා තත්ථ න්හායිත්වා රමෙත්වා දෙවතා, නච්චිත්වා ගායිත්වා සුතා ලතං බ්‍රවි.

318.

''පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිනි, ආවෙළිනි කඤ්චනසන්නිභත්තචෙ;
තිමිරතම්බක්ඛි නභෙව සොභනෙ, දීඝායුකී කෙන කතො යසො තව.

319.

''කෙනාසි භද්දෙ පතිනො පියතරා, විසිට්ඨකල්‍යාණිතරස්සු රූපතො;
පදක්ඛිණා නච්චනගීතවාදිතෙ, ආචික්ඛ නො ත්වං නරනාරිපුච්ඡිතා''ති. –

සුතාය පුච්ඡා.

320.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, උළාරභොගෙ කුලෙ සුණිසා අහොසිං;

අක්කොධනා භත්තු වසානුවත්තිනී, උපොසථෙ අප්පමත්තා අහොසිං.

321.

‘‘මනුස්සභූතා දහරා අපාපිකා, පසන්නචිත්තා පතිමාභිරාධයිං;
සදෙවරං සස්සසුරං සදාසකං, අභිරාධයිං තම්හි කතො යසො මම.

322.

‘‘සාහං තෙන කුසලෙන කම්මුනා, චතුබ්භි ඨානෙහි විසෙසමජ්ඣගා;
ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච, ඛිඩ්ඩාරතිං පච්චනුභොමනප්පකං.

323.

‘‘සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතා, යං නො අපුච්ඡිම්හ අකිත්තයී නො;
පතිනො කිරම්හාකං විසිට්ඨ නාරීනං, ගතී ච තාසං පවරා ච දෙවතා.

324.

‘‘පතීසු ධම්මං පචරාම සබ්බා, පතිබ්බතා යත්ථ භවන්ති ඉත්ථියො;
පතීසු ධම්මං පචරිත්වා සබ්බා, ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතා.

325.

‘‘සීහො යථා පබ්බතසානුගොචරො, මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වා;
පසය්හ හන්ත්වා ඉතරෙ චතුප්පදෙ, ඛුද්දෙ මිගෙ ඛාදති මංසභොජනො.

326.

‘‘තථෙව සද්ධා ඉධ අරියසාවිකා, භත්තාරං නිස්සාය පතිං අනුබ්බතා;
කොධං වධිත්වා අභිභුය්‍ය මච්ඡරං, සග්ගම්හි සා මොදති ධම්මචාරිනී’’ති. –

ලතාය විස්සජ්ජනන්ති ආහ.

316. තත්ථ **ලතා ච සජ්ජා පවරා අච්චිමතී සුතා**ති තාසං නාමං. **ච**-සද්දො සමුච්චයත්ථො. **රාජවරස්සා**ති චතුන්නං මහාරාජානං වරස්ස සෙට්ඨස්ස දෙවරාජස්ස. සක්කස්ස පරිචාරිකාති අධිප්පායො. **රඤ්ඤො**ති මහාරාජස්ස. තෙනාහ **‘‘වෙස්සවණස්ස ධීතා’’**ති, ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං, වචනවිපල්ලාසො වා, ධීතරොති අත්ථො. රාජති විජ්ජොතතීති රාජී, රාජීති මතා පඤ්ඤාතා **රාජීමතී,** ඉදං තාසං සබ්බාසං විසෙසනං. නාමමෙව එතං එකිස්සා දෙවතායාති කෙචි, තෙසං මතෙන ‘‘පවරා’’ති සබ්බාසං

විසෙසනමෙව. **ධම්මගුණෙහීති** ධම්මියෙහි ධම්මතො අනපෙතෙහි ගුණෙහි, යථාභුච්චගුණෙහීති අත්ථො. **සොභථාති** විරොචථ.

317. **පඤ්චෙත්ථ නාරියොති** පඤ්ච යථාවුත්තනාමා දෙවධීතරො එත්ථ ඉමස්මිං හිමවන්තපදෙසෙ. **සීතොදකං උප්පලිනිං සිවං නදින්ති** අනොතත්තදහතො නික්ඛන්තනදිමුඛං සන්ධාය වදති. **නච්චිත්වා ගායිත්වාති** පිතු වෙස්සවණස්ස ආණාය දෙවසමාගමෙ තාහි කතස්ස නච්චගීතස්ස වසෙන වුත්තං. **සුතා ලතං බ්‍රවීති** සුතා දෙවධීතා ලතං අත්තනො භගිනිං කථෙසි. ‘‘සුතා ලතං බ්‍රවු’’න්තිපි පඨන්ති, සුතා ධීතරො වෙස්සවණස්ස මහාරාජස්ස ලතං කථෙසුන්ති අත්ථො.

318. **තිමිරතම්බක්ඛීති** නිවුලකෙසරභාසසදිසෙහි තම්බරාජීහි සමන්නාගතක්ඛි. **නභෙව සොභනෙති** නභං විය සොභමානෙ, සරදසමයෙ අබ්භමහිකාදිඋපක්කිලෙසවිමුත්තං නභං විය සුවිසුද්ධඞ්ගපච්චඞ්ගතාය විරාජමානෙති අත්ථො. අථ වා **නභෙවාති** නභෙ එව, සමුච්චයත්ථො එව-සද්දො, ආකාසට්ඨවිමානෙසු හිමවන්තයුගන්ධරාදිභූමිපටිබද්ධට්ඨානෙසු චාති සබ්බත්ථෙව සොභමානෙති අත්ථො. **කෙන කතොති** කෙන කීදිසෙන පුඤ්ඤෙන නිබ්බත්තිතො. **යසොති** පරිවාරසම්පත්ති කිත්තිසද්දො ච. කිත්තිසද්දග්ගහණෙන ච කිත්තිසද්දහෙතුභූතා ගුණා ගය්හන්ති.

319. **පතිනො පියතරාති** සාමිනො පියතරා සාමිවල්ලභා. තෙනස්සා සුභගතං දස්සෙති. **විසිට්ඨකල්‍යාණිතරස්සු රූපතොති** රූපසම්පත්තියා විසිට්ඨා උත්තමා කල්‍යාණිතරා සුන්දරතරා, **අස්සූති** නිපාතමත්තං. ‘‘විසිට්ඨකල්‍යාණිතරාසි රූපතො’’ති ච පඨන්ති. **පදක්ඛිණාති** පකාරෙහි, විසෙසෙන වා දක්ඛිණා කුසලා. **නච්චනගීතවාදිතෙති** එත්ථ නච්චනාති විභත්තිලොපො කතො, නච්චෙ ච ගීතෙ ච වාදිතෙ චාති අත්ථො. **නරනාරිපුච්ඡිතාති** දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි ච ‘‘කහං ලතා, කිං කරොති ලතා’’ති රූපදස්සනත්ථඤ්චෙව සිප්පදස්සනත්ථඤ්ච පුච්ඡිතා.

321. නිච්චං කායෙන අසංසට්ඨතාය දෙවො විය රමෙති, දුතියො වරොති වා දෙවරො, භත්තු කනිට්ඨභාතා, සහ දෙවරෙනාති **සදෙවරං**. සස්සු ච සසුරො ච සසුරා, සහ සසුරෙහීති **සස්සසුරං**. සහ දාසෙහි දාසීහි චාති **සදාසකං** පතිමාභිරාධයින්ති සම්බන්ධො. **තම්හි කතොති** තම්හි කුලෙ, කාලෙ වා සුණිසාකාලෙ කතො යසො තන්නිබ්බත්තකපුඤ්ඤස්ස නිබ්බත්තනෙනාති අධිප්පායො. **මමාති** ඉදං ‘‘කතො’’ති පදං අපෙක්ඛිත්වා ‘‘මයා’’ති පරිණාමෙතබ්බං.

322. **චතුබ්භි ඨානෙහීති** චතූහි කාරණෙහි, චතූසු වා ඨානෙසු නිමිත්තභූතෙසු. **විසෙසමජ්ඣගාති** අඤ්ඤාහි අතිසයං අධිගතා. **ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්චාති** ‘‘චතූහි ඨානෙහී’’ති වුත්තානං සරූපතො

දස්සනං. ආයුආදයො එව හිස්සා අඤ්ඤාහි විසිට්ඨසභාවතාය විසෙසා තස්සා තථා සම්භාවනාවසෙන ගහෙතබ්බතාය හෙතුභාවතො ‘‘ඨාන’’න්ති ච වුත්තං. විසෙසමජ්ඣගා. කීදිසං? ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛඤ්ච බලඤ්චාති යොජනා.

323. **සුතං නු තං භාසති යං අයං ලතාති** අයං ලතා අම්හාකං ජෙට්ඨභගිනී යං භාසති, තං තුම්හෙහි සුතං නු කිං අසුත’’න්ති ඉතරා තිස්සො භගිනියො පුච්ඡති. **යං නොති** යං අම්හාකං සංසයිතං. **නොති** නිපාතමත්තං, පුන **නොති** අම්හාකං, අවධාරණෙ වා ‘‘න නො සමං අත්ථි’’තිආදීසු (ඛු. පා. 6.3; සු. නි. 226) විය, තෙන අකිත්තයියෙව, අවිපරීතං බ්‍යාකාසියෙවාති අත්ථො. **පතිනො කිරම්හාකං විසිට්ඨ නාරීනං, ගතී ච තාසං පවරා ච දෙවතාති** අනත්ථතො පාලනතො පතිනො සාමිකා නා අම්හාකං නාරීනං ඉත්ථීනං විසිට්ඨා ගති ච තාසං පටිසරණඤ්ච, තාසං මාතුගාමානං සරණතො පවරා උත්තමා දෙවතා ච සම්මදෙව ආරාධිතා සම්පති ආයතිඤ්ච හිතසුඛාවහාති අත්ථො.

324. **පතීසු ධම්මං පචරාම සබ්බාති** සබ්බාව මයං පතීසු අත්තනො සාමිකෙසු පුබ්බුට්ඨානාදිකං චරිතබ්බධම්මං පචරාම. **යත්ථාති** යං නිමිත්තං, යස්මිං වා පතීසු චරිතබ්බධම්මෙ චරියමානෙ **ඉත්ථියො පතිබ්බතා** නාම **භවන්ති. ලච්ඡාමසෙ භාසති යං අයං ලතාති** අයං ලතා යං සම්පත්තිං එතරහි ලභතීති භාසති, තං සම්පත්තිං **පතීසු ධම්මං පචරිත්වාති** ලභිස්සාම.

325. **පබ්බතසානුගොචරොති** පබ්බතවනසණ්ඩචාරී. **මහින්ධරං පබ්බතමාවසිත්වාති** මහිං ධාරෙතීති මහින්ධරනාමකං පබ්බතං අචලං ආවසිත්වා අධිවසිත්වා, තත්ථ වසන්තොති අත්ථො. ‘‘ආවසිත්වා’’ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා භුම්මත්ථෙ චෙතං උපයොගවචනං. **පසය්හාති** අභිභවිත්වා. **ඛුද්දෙති** බලවසෙනනිහීනෙ පමාණතො පන මහන්තෙ හත්ථිආදිකෙපි මිගෙ සො හන්තියෙව.

326. **තථෙවාති** ගාථාය අයං උපමාසංසන්දනෙන සද්ධිං අත්ථයොජනා – යථා සීහො අත්තනො නිවාසගොචරට්ඨානභූතං පබ්බතං නිස්සාය වසන්තො අත්තනො යථිච්ඡිතමත්ථං සාධෙති, එවමෙව සා **සද්ධා** පසන්නා **අරියසාවිකා** සාසච්ඡාදනාදීහි භරණතො පොසනතො **භත්තාරං පතිං** සාමිකං **නිස්සාය** වසන්තී සබ්බත්ථාපි පතිඅනුකූලතාසඞ්ඛාතෙන වතෙන තං **අනුබ්බතා** පරිජනාදීසු උප්පජ්ජනකං **කොධං වධිත්වා** පජහිත්වා පරිග්ගහවත්ථූසු උප්පජ්ජනකං **මච්ඡෙරං අභිභුය්‍යා** අභිභවිත්වා අනුප්පාදෙත්වා පතිබ්බතාධම්මස්ස ච උපාසිකාධම්මස්ස ච සම්මදෙව චරණතො **ධම්මචාරිනී සා සග්ගම්හි** දෙවලොකෙ **මොදති,** පමොදං ආපජ්ජතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ලතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ගුත්තිලවිමානවණ්ණනා

සත්තතන්තිං සුමධුරන්ති ගුත්තිලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති රාජගහෙ විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තත්ථ පටිපාටියා ඨිතෙසු ඡත්තිංසාය විමානෙසු ඡත්තිංස දෙවධීතරො පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං ‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා’’තිආදීහි තීහි ගාථාහි පටිපාටියා පුච්ඡි. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං ‘‘වත්ථුත්තමදායිකා නාරී’’තිආදිනා බ්‍යාකරිංසු. අථ ථෙරො තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා භගවා ‘‘මොග්ගල්ලාන, තා දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං බ්‍යාකරිංසු, අථ ඛො පුබ්බෙ මයාපි පුච්ඡිතා එවමෙව බ්‍යාකරිංසූ’’ති වත්වා ථෙරෙන යාචිතො අතීතං අත්තනො ගුත්තිලාචරියං කථෙසි.

අතීතෙ බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තෙ රජ්ජං කාරෙන්තෙ බොධිසත්තො ගන්ධබ්බකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා ගන්ධබ්බසිප්පෙ පරියොදාතසිප්පතාය තිම්බරුනාරදසදිසො සබ්බදිසාසු පාකටො පඤ්ඤාතො ආචරියො අහොසි නාමෙන ගුත්තිලො නාම. සො අන්ධෙ ජිණ්ණෙ මාතාපිතරො පොසෙසි. තස්ස සිප්පනිප්ඵත්තිං සුත්වා උජ්ජෙනිවාසී මුසිලො නාම ගන්ධබ්බො උපගන්ත්වා තං වන්දිත්වා එකමන්තං ඨිතො ‘‘කස්මා ආගතොසී’’ති ච වුත්තෙ ‘‘තුම්හාකං සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හිතු’’න්ති ආහ. ගුත්තිලාචරියො තං ඔලොකෙත්වා ලක්ඛණකුසලතාය ‘‘අයං පුරිසො විසමජ්ඣාසයො කක්ඛළො ඵරුසො අකතඤ්ඤූ භවිස්සති, න සඞ්ගහෙතබ්බො’’ති සිප්පුග්ගහණත්ථං ඔකාසං නාකාසි. සො තස්ස මාතාපිතරො පයිරුපාසිත්වා තෙහි යාචාපෙසි. ගුත්තිලාචරියො මාතාපිතූහි නිප්පීළියමානො ‘‘ගරුවචනං අලඞ්ඝනීය’’න්ති තස්ස සිප්පං පට්ඨපෙත්වා විගතමච්ඡරියතාය කාරුණිකතාය ච ආචරියමුට්ඨිං අකත්වා අනවසෙසතො සිප්පං සික්ඛාපෙසි.

සොපි මෙධාවිතාය පුබ්බෙකතපරිචයතාය අකුසීතතාය ච න චිරස්සෙව පරියොදාතසිප්පො හුත්වා චින්තෙසි ‘‘අයං බාරාණසී ජම්බුදීපෙ අග්ගනගරං, යංනූනාහං ඉධ සරාජිකාය පරිසාය සිප්පං දස්සෙය්‍යං, එවාහං ආචරියතොපි ජම්බුදීපෙ පාකටො පඤ්ඤාතො භවිස්සාමී’’ති. සො ආචරියස්ස ආරොචෙසි ‘‘අහං රඤ්ඤො පුරතො සිප්පං දස්සෙතුකාමො, රාජානං මං දස්සෙථා’’ති. මහාසත්තො ‘‘අයං මම සන්තිකෙ උග්ගහිතසිප්පො පතිට්ඨං ලභතූ’’ති කරුණායමානො තං රඤ්ඤො සන්තිකං නෙත්වා ‘‘මහාරාජ ඉමස්ස මෙ අන්තෙවාසිකස්ස වීණාය පගුණතං පස්සථා’’ති ආහ. රාජා ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා තස්ස වීණාවාදනං සුත්වා පරිතුට්ඨො තං ගන්තුකාමං

නිවාරෙත්වා ‘‘මමෙව සන්තිකෙ වස, ආචරියස්ස දින්නකොට්ඨාසතො උපඩ්ඪං දස්සාමී’’ති ආහ. මුසිලො ‘‘නාහං ආචරියතො හායාමි, සමමෙව දෙථා’’ති වත්වා රඤ්ඤා ‘‘මා එවං භණි, ආචරියො නාම මහන්තො, උපඩ්ඪමෙව තුය්හං දස්සාමී’’ති වුත්තෙ ‘‘මම ච ආචරියස්ස ච සිප්පං පස්සථා’’ති වත්වා රාජගෙහතො නික්ඛමිත්වා ‘‘ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ මම ච ගුත්තිලාචරියස්ස ච රාජඞ්ගණෙ සිප්පදස්සනං භවිස්සති, තං පස්සිතුකාමා පස්සන්තූ’’ති තත්ථ තත්ථ ආහිණ්ඩන්තො උග්ඝොසෙසි.

මහාසත්තො තං සුත්වා ‘‘අයං තරුණො ථාමවා, අහං පන ජිණ්ණො දුබ්බලො, යදි පන මෙ පරාජයො භවෙය්‍ය, මතං මෙ ජීවිතා සෙය්‍යං, තස්මා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා උබ්බන්ධිත්වා මරිස්සාමී’’ති අරඤ්ඤං ගතො මරණභයතජ්ජිතො පටිනිවත්ති. පුන මරිතුකාමො හුත්වා ගන්ත්වා පුනපි මරණභයෙන පටිනිවත්ති. එවං ගමනාගමනං කරොන්තස්ස තං ඨානං විගතතිණං අහොසි. අථ දෙවරාජා මහාසත්තං උපසඞ්කමිත්වා දිස්සමානරූපො ආකාසෙ ඨත්වා එවමාහ ‘‘ආචරිය, කිං කරොසී’’ති. මහාසත්තො –

327.

‘‘සත්තතන්තිං සුමධුරං, රාමණෙය්‍යං අවාචයිං;
සො මං රඞ්ගම්හි අව්හෙති, සරණං මෙ හොහි කොසියා’’ති. –

අත්තනො චිත්තදුක්ඛං පවෙදෙසි.

තස්සත්ථො – අහං දෙවරාජ මුසිලං නාම අන්තෙවාසිකං සත්තන්නං තන්තීනං අත්ථිතාය ඡජ්ජාදිසත්තවිධසරදීපනතො ච **සත්තතන්තිං,** තං විසයං කත්වා යථාරහං ද්වාවීසතියා සුතිභෙදානං අභාපනතො සුට්ඨු මධුරන්ති **සුමධුරං,** යථාධිගතානං සමපඤ්ඤාසාය මුච්ඡනානං පරිබ්‍යත්තතාය සරස්ස ච වීණාය ච අඤ්ඤමඤ්ඤසංසන්දනෙන සුණන්තානං අතිවිය මනොරමභාවතො **රාමණෙය්‍යං,** සරගතාදිවිභාගතො ඡජ්ජාදිචතුබ්බිධං ගන්ධබ්බං අභාපෙත්වා ගන්ධබ්බසිප්පං **අවාචයින්ති** වාචෙසිං උග්ගණ්හාපෙසිං සික්ඛාපෙසිං. **සො** මුසිලො අන්තෙවාසී සමානො **මං** අත්තනො ආචරියං **රඞ්ගම්හි** රඞ්ගමණ්ඩලෙ **අව්හෙති** සාරම්භවසෙන අත්තනො විසෙසං දස්සෙතුං සඞ්ඝට්ටියති, ‘‘එහි සිප්පං දස්සෙහී’’ති මං ආචික්ඛි, තස්ස **මෙ** ත්වං **කොසිය** දෙවරාජ **සරණං** අවස්සයො **හොහී**ති.

තං සුත්වා සක්කො දෙවරාජා ‘‘මා භායි ආචරිය, අහං තෙ සරණං පරායණ’’න්ති දස්සෙන්තො –

328.

‘‘අහං තෙ සරණං හොමි, අහමාචරියපූජකො;
න තං ජයිස්සති සිස්සො, සිස්සමාචරිය ජෙස්සසී’’ති. –

ආහ. සක්කස්ස කිර දෙවරඤ්ඤො පුරිමත්තභාවෙ මහාසත්තො ආචරියො අහොසි. තෙනාහ **''අහමාචරියපූජකො''**ති. අහං ආචරියානං පූජකො, න මුසිලො විය යුගග්ගාහී, මාදිසෙසු අන්තෙවාසිකෙසු ඨිතෙසු තාදිසස්ස ආචරියස්ස කථං පරාජයො, තස්මා න තං ජයිස්සති සිස්සො, අඤ්ඤදත්ථු සිස්සං මුසිලං ආචරිය ත්වමෙව ජයිස්සසි, සො පන පරාජිතො විනාසං පාපුණිස්සතීති අධිප්පායො. එවඤ්ච පන වත්වා ''අහං සත්තමෙ දිවසෙ සාකච්ඡාමණ්ඩලං ආගමිස්සාමි, තුම්හෙ විස්සත්ථා වාදෙථා''ති සමස්සාසෙත්වා ගතො.

සත්තමෙ පන දිවසෙ රාජා සපරිවාරො රාජසභායං නිසීදි. ගුත්තිලාචරියො ච මුසිලො ච සිප්පදස්සනත්ථං සජ්ජා හුත්වා උපසඞ්කමිත්වා රාජානං වන්දිත්වා අත්තනො අත්තනො ලද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා වීණා වාදයිංසු. සක්කො ආගන්ත්වා අන්තලික්ඛෙ අට්ඨාසි. තං මහාසත්තොව පස්සති, ඉතරෙ පන න පස්සන්ති. පරිසා ද්වින්නම්පි වාදනෙ සමචිත්තා අහොසි. සක්කො ගුත්තිලං ''එකං තන්තිං ඡින්දා''ති ආහ. ඡින්නායපි තන්තියා වීණා තථෙව මධුරනිග්ඝොසා අහොසි. එවං ''දුතියං, තතියං, චතුත්ථං, පඤ්චමං, ඡට්ඨං, සත්තමං ඡින්දා''ති ආහ, තාසු ඡින්නාසුපි වීණා මධුරනිග්ඝොසාව අහොසි. තං දිස්වා මුසිලො පරාජිතභූතරූපො පත්තක්ඛන්ධො අහොසි, පරිසා හට්ඨතුට්ඨා චෙලුක්ඛෙපෙ කරොන්තී ගුත්තිලස්ස සාධුකාරමදාසි. රාජා මුසිලං සභාය නීහරාපෙසි, මහාජනො ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි පහරන්තො මුසිලං තත්ථෙව ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි.

සක්කො දෙවානමින්දො මහාපුරිසෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කත්වා දෙවලොකමෙව ගතො. තං දෙවතා ''මහාරාජ, කුහිං ගතත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා තං පවත්තිං සුත්වා ''මහාරාජ, මයං ගුත්තිලාචරියං පස්සිස්සාම, සාධු නො තං ඉධානෙත්වා දස්සෙහී''ති ආහංසු. සක්කො දෙවානං වචනං සුත්වා මාතලිං ආණාපෙසි ''ගච්ඡ වෙජයන්තරථෙන අම්හාකං ගුත්තිලාචරියං ආනෙහි, දෙවතා තං දස්සනකාමා''ති, සො තථා අකාසි. සක්කො මහාසත්තෙන සද්ධිං සම්මොදනීයං කත්වා එවමාහ ''ආචරිය, වීණං වාදය, දෙවතා සොතුකාමා''ති. ''මයං සිප්පූපජීවිනො, වෙතනෙන විනා සිප්පං න දස්සෙමා''ති. ''කීදිසං පන වෙතනං ඉච්ඡසී''ති. ''නාඤ්ඤෙන මෙ වෙතනෙන කිච්චං අත්ථි, ඉමාසං පන දෙවතානං අත්තනා අත්තනා පුබ්බෙකතකුසලකථනමෙව මෙ වෙතනං හොතූ''ති ආහ. තා ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිංසු. අථ මහාසත්තො පාටෙක්කං තාහි තදා පටිලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන තස්සා හෙතුභූතං පුරිමත්තභාවෙ කතං සුචරිතං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො විය පුච්ඡන්තො ''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනා''තිආදිගාථාහි පුච්ඡි. තාපි ''වත්ථුත්තමදායිකා නාරී''තිආදිනා යථා එතරහි ථෙරස්ස, එවමෙව තස්ස බ්‍යාකරිංසු. තෙන වුත්තං ''මොග්ගල්ලාන තා දෙවතා න කෙවලං තයා එව පුච්ඡිතා එවං බ්‍යාකරිංසු, අථ ඛො පුබ්බෙ මයාපි පුච්ඡිතා එවමෙව බ්‍යාකරිංසූ''ති.

තා කිර ඉත්ථියො කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ මනුස්සත්තභාවෙ ඨිතා තං තං පුඤ්ඤං අකංසු. තත්ථ එකා ඉත්ථී වත්ථං අදාසි, එකා සුමනමාලං, එකා ගන්ධං, එකා උළාරානි ඵලානි, එකා උච්ඡුරසං, එකා භගවතො චෙතියෙ ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං අදාසි, එකා උපොසථං උපවසි, එකා උපකට්ඨාය වෙලාය නාවාය භුඤ්ජන්තස්ස භික්ඛුනො උදකං අදාසි, එකා කොධනානං සස්සුසසුරානං අක්කොධනා උපට්ඨානං අකාසි, එකා දාසී හුත්වා අතන්දිතාචාරා අහොසි, එකො පිණ්ඩචාරිකස්ස භික්ඛුනො ඛීරභත්තං අදාසි, එකා ඵාණිතං අදාසි, එකා උච්ඡුඛණ්ඩං අදාසි, එකා තිම්බරුසකං අදාසි, එකා කක්කාරිකං අදාසි, එකා එළාලුකං අදාසි, එකා වල්ලිඵලං අදාසි, එකා ඵාරුසකං අදාසි, එකා අඞ්ගාරකපල්ලං අදාසි, එකා සාකමුට්ඨිං අදාසි, එකා පුප්ඵකමුට්ඨිං අදාසි, එකා මූලකලාපං අදාසි, එකා නිම්බමුට්ඨිං අදාසි, එකා කඤ්ජිකං අදාසි, එකා තිලපිඤ්ඤාකං අදාසි, එකා කායබන්ධනං අදාසි, එකා අංසබද්ධකං අදාසි, එකා ආයොගපට්ටං අදාසි, එකා විධූපනං, එකා තාලවණ්ටං, එකා මොරහත්ථං, එකා ඡත්තං, එකා උපාහනං, එකා පූවං, එකා මොදකං, එකා සක්ඛලිකං අදාසි. තා එකෙකා අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා පභතියා දෙවිද්ධියා විරාජමානා තාවතිංසභවනෙ සක්කස්ස දෙවරාජස්ස පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තා ගුත්තිලාචරියෙන පුච්ඡිතා ‘‘වත්ථුත්තමදායිකා නාරී’’තිආදිනා අත්තනා අත්තනා කතකුසලං පටිපාටියා බ්‍යාකරිංසු.

329.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

330.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

331.

‘‘පුච්ඡාමි තං දෙවි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

332.

‘‘සා දෙවතා අත්තමනා, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා;
පඤ්හං පුට්ඨා වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

333.

‘‘වත්ථුත්තමදායිකා නාරී, පවරා හොති නරෙසු නාරීසු;
එවං පියරූපදායිකා මනාපං, දිබ්බං සා ලභතෙ උපෙච්ච ඨානං.

334.

‘‘තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මි;
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

335.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

336.

‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතා යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

(යථා ච එත්ථ, එවං උපරි සබ්බවිමානෙසු විත්ථාරෙතබ්බං.)

341.

‘‘පුප්ඵුත්තමදායිකා නාරී, පවරා හොති නරෙසු නාරීසු…පෙ.….

349.

‘‘ගන්ධුත්තමදායිකා නාරී, පවරා හොති නරෙසු නාරීසු…පෙ.….

357.

‘‘ඵලුත්තමදායිකා නාරී…පෙ.….

365.

‘‘රසුත්තමදායිකා නාරී…පෙ.….

373.

‘‘ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකං අහමදාසිං,කස්සපස්ස භගවතො ථූපම්හි…පෙ.….

381.

‘‘භික්ඛූ ච අහං භික්ඛුනියො ච, අද්දසාසිං පන්ථපටිපන්නෙ;
තෙසාහං ධම්මං සුත්වාන, එකූපොසථං උපවසිස්සං.

382.

‘‘තස්සා මෙ පස්ස විමානං…පෙ.….

389.

‘‘උදකෙ ඨිතා උදකමදාසිං, භික්ඛුනො චිත්තෙන විප්පසන්නෙන…පෙ.….

397.

‘‘සස්සුඤ්චාහං සසුරඤ්ච, චණ්ඩිකෙ කොධනෙ ච ඵරුසෙ ච;
අනුසූයිකා උපට්ඨාසිං, අප්පමත්තා සකෙන සීලෙන…පෙ.….

405.

‘‘පරකම්මකරී ආසිං, අත්ථෙනාතන්දිතා දාසී;
අක්කොධනානතිමානිනී, සංවිභාගිනී සකස්ස භාගස්ස…පෙ.….

413.

‘‘ඛීරොදනං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස;
එවං කරිත්වා කම්මං, සුගතිං උපපජ්ජ මොදාමි…පෙ.....

421.

‘‘ඵාණිතං අහමදාසිං…පෙ.....

429.

‘‘උච්ඡුඛණ්ඩිකං අහමදාසිං…පෙ.....

437.

‘‘තිම්බරුසකං අහමදාසිං…පෙ.....

445.

‘‘කක්කාරිකං අහමදාසිං…පෙ.....

453.

‘‘එළාලුකං අහමදාසිං…පෙ.....

461.

‘‘වල්ලිඵලං අහමදාසිං…පෙ.....

469.

‘‘ඵාරුසකං අහමදාසිං…පෙ.....

477.

‘‘හත්ථප්පතාපකං අහමදාසිං…පෙ.....

485.

‘‘සාකමුට්ඨිං අහමදාසිං…පෙ.....

493.

‘‘පුප්ඵකමුට්ඨිං අහමදාසිං…පෙ.....

501.

‘‘මූලකං අහමදාසිං…පෙ.....

509. ‘‘නිම්බමුට්ඨිං අහමදාසිං…පෙ.....

517. ‘‘අම්බකඤ්ජිකං අහමදාසිං…පෙ.....

525. ‘‘දොණිනිම්මජ්ජනිං අහමදාසිං…පෙ.....

533. ‘‘කායබන්ධනං අහමදාසිං…පෙ.....

541. ‘‘අංසබද්ධකං අහමදාසිං…පෙ.....

549. ‘‘ආයොගපට්ටං අහමදාසිං…පෙ.....

557. ‘‘විධූපනං අහමදාසිං…පෙ.....

565. ‘‘තාලවණ්ටං අහමදාසිං…පෙ.....

573. ‘‘මොරහත්ථං අහමදාසිං…පෙ.....

581. ‘‘ඡත්තං අහමදාසිං…පෙ.....

589. ‘‘උපාහනං අහමදාසිං…පෙ.....

597. ‘‘පූවං අහමදාසිං…පෙ.....

605. ‘‘මොදකං අහමදාසිං…පෙ.....

613. ‘‘සක්ඛලිකං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස…පෙ.....

614.

‘‘තස්සා මෙ පස්ස විමානං, අච්ඡරා කාමවණ්ණිනීහමස්මිං;
අච්ඡරාසහස්සස්සාහං, පවරා පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකං.

615. ‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

එවං මහාසත්තො තාහි දෙවතාහි කතසුචරිතෙ බ්‍යාකතෙ තුට්ඨමානසො සම්මොදනං කරොන්තො අත්තනො ච සුචරිතචරණෙ යුත්තපයුත්තතං විවට්ටජ්ඣාසයතඤ්ච පවෙදෙන්තො ආහ –

617.

‘‘ස්වාගතං වත මෙ අජ්ජ, සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතං;
යං අද්දසාමි දෙවතායො, අච්ඡරා කාමවණ්ණියො.

618.

‘‘ඉමාසාහං ධම්මං සුත්වා, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සඤ්ඤමෙන දමෙන ච;
ස්වාහං තත්ථ ගමිස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ’’ති.

333. තත්ථ **වත්ථුත්තමදායිකාති** වත්ථානං උත්තමං සෙට්ඨං, වත්ථෙසු වා බහූසු උච්චිනිත්වා ගහිතං උක්කංසගතං පවරං කොටිභූතං වත්ථං වත්ථුත්තමං, තස්ස දායිකා. ‘‘පුප්ඵුත්තමදායිකා’’තිආදීසුපි එසෙව නයො. **පියරූපදායිකාති** පියසභාවස්ස පියජාතිකස්ස ච වත්ථුනො දායිකා. **මනාපන්ති** මනවඩ්ඪනකං. **දිබ්බන්ති** දිවි භවත්තා දිබ්බං. **උපෙච්චාති** උපගන්ත්වා චෙතෙත්වා, ‘‘එදිසං ලභෙය්‍යා’’න්ති පකප්පෙත්වාති අත්ථො. **ඨානන්ති** විමානාදිකං ඨානං, ඉස්සරියං වා. ‘‘මනාපා’’තිපි පාඨො, අඤ්ඤෙසං මනවඩ්ඪනකා හුත්වාති අත්ථො.

334. **පස්ස පුඤ්ඤානං විපාකන්ති** වත්ථුත්තමදානස්ස නාම ඉදමීදිසං ඵලං පස්සාති අත්තනා ලද්ධසම්පත්තිං සම්භාවෙන්තී වදති.

341. **පුප්ඵුත්තමදායිකාති** රතනත්තයපූජාවසෙන පුප්ඵුත්තමදායිකා, තථා ගන්ධුත්තමදායිකාති දට්ඨබ්බා. තත්ථ පුප්ඵුත්තමං සුමනපුප්ඵාදි, ගන්ධුත්තමං චන්දනගන්ධාදි, ඵලුත්තමං පනසඵලාදි, රසුත්තමං ගොරසසප්පිආදි වෙදිතබ්බං.

373. **ගන්ධපඤ්චඞ්ගුලිකන්ති** ගන්ධෙන පඤ්චඞ්ගුලිකදානං. **කස්සපස්ස භගවතො ථූපම්හීති** කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කනකථූපෙ.

381. **පන්ථපටිපන්නෙති** මග්ගං ගච්ඡන්තෙ. **එකූපොසථන්ති** එකදිවසං උපොසථවාසං.

389. **උදකමදාසින්ති** මුඛවික්ඛාලනත්ථං පිවනත්ථඤ්ච උදකං පානීයං අදාසිං.

397. **චණ්ඩිකෙති** චණ්ඩෙ. **අනුසූයිකාති** උසූයා රහිතා.

405. **පරකම්මකරීති** පරෙසං වෙය්‍යාවච්චකාරිනී. **අත්ථෙනාති** අත්ථකිච්චෙන. **සංවිභාගිනී සකස්ස භාගස්සාති** අත්ථිකානං අත්තනා පටිලද්ධභාගස්ස සංවිභජනසීලා.

413. **ඛීරොදනන්ති** ඛීරසම්මිස්සං ඔදනං, ඛීරෙන සද්ධිං ඔදනං වා.

437. **තිම්බරුසකන්ති** තිණ්ඩුකඵලං. තිපුසසදිසා එකා වල්ලිජාති තිම්බරුසං, තස්ස ඵලං තිම්බරුසකන්ති වදන්ති.

445. **කක්කාරිකන්ති** ඛුද්දකෙළාලුකං, තිපුසන්ති ච වදන්ති.

477. **හත්ථප්පතාපකන්ති** මන්දාමුඛිං.

517. **අම්බකඤ්ජිකන්ති** අම්බිලකඤ්ජිකං.

525. **දොණිනිම්මජ්ජනින්ති** සතෙලං තිලපිඤ්ඤාකං.

557. **විධූපනන්ති** චතුරස්සබීජනිං.

565. **තාලවණ්ටන්ති** තාලපත්තෙහි කතමණ්ඩලබීජනිං.

573. **මොරහත්ථන්ති** මයූරපිඤ්ඡෙහි කතං මකසබීජනිං.

617. **ස්වාගතං වත** මෙති මය්හං ඉධාගමනං සොභනං වත අහො සුන්දරං. **අජ්ජ සුප්පභාතං සුහුට්ඨිතන්**ති අජ්ජ මය්හං රත්තියා සුට්ඨු පභාතං සම්මදෙව විභායනං ජාතං, සයනතො උට්ඨානම්පි සුහුට්ඨිතං සුට්ඨු උට්ඨිතං. කිං කාරණාති ආහ **''යං අද්දසාමි දෙවතායො''**තිආදි.

618. **ධම්මං සුත්වා**ති කම්මඵලස්ස පච්චක්ඛකරණවසෙන තුම්හෙහි කතං කුසලං ධම්මං සුත්වා. **කාහාමී**ති කරිස්සාමි. **සමචරියායා**ති කායසමාචාරිකස්ස සුචරිතස්ස චරණෙන. **සඤ්ඤමෙනා**ති සීලසංවරෙන. **දමෙනා**ති මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං දමෙන. ඉදානි තස්ස කුසලස්ස අත්තනො ලොකස්ස ච විවට්ටූපනිස්සයතං දස්සෙතුං **''ස්වාහං තත්ථ ගමිස්සාමි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ''**ති වුත්තං.

එවමයං යදිපි වත්ථුත්තමදායිකාවිමානාදිවසෙන ඡත්තිංසවිමානසඞ්ගහා දෙසනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස විය ගුත්තිලාචරියස්සාපි විභාවනවසෙන පවත්තාති ''ගුත්තිලවිමාන''න්ත්වෙව සඞ්ගහං ආරුළ්හා, විමානානි පන ඉත්ථිපටිබද්ධානීති ඉත්ථිවිමානෙයෙව සඞ්ගහිතානි. තා පන ඉත්ථියො කස්සපස්ස දසබලස්ස කාලෙ යථාවුත්තධම්මචරණෙ අපරාපරුප්පන්නචෙතනාවසෙන දුතියත්තභාවතො පට්ඨාය එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ එව සංසරන්තියො අම්හාකම්පි භගවතො කාලෙ තාවතිංසභවනෙයෙව නිබ්බත්තා, ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා කම්මසරික්ඛතාය ගුත්තිලාචරියෙන පුච්ඡිතකාලෙ විය බ්‍යාකරිංසූති දට්ඨබ්බා.

ගුත්තිලවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. දද්දල්ලවිමානවණ්ණනා

දද්දල්ලමානා වණ්ණෙනාති දද්දල්ලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන නාලකගාමකෙ ආයස්මතො රෙවතත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකස්ස අඤ්ඤතරස්ස කුටුම්බිකස්ස ද්වෙ ධීතරො අහෙසුං, එකා භද්දා නාම, ඉතරා සුභද්දා නාම. තාසු භද්දා පතිකුලං ගතා සද්ධා පසන්නා බුද්ධිසම්පන්නා වඤ්ඣා ච අහොසි. සා සාමිකං ආහ ''මම කනිට්ඨා සුභද්දා නාම අත්ථි, තං ආනෙහි, සචස්සා පුත්තො භවෙය්‍ය, සො මමපි පුත්තො සියා, අයඤ්ච කුලවංසො න නස්සෙය්‍යා''ති. සො ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා අකාසි.

අථ භද්දා සුභද්දං ඔවදි ''සුභද්දෙ, දානසංවිභාගරතා ධම්මචරියාය අප්පමත්තා හොහි, එවං තෙ දිට්ඨධම්මිකො සම්පරායිකො ච අත්ථො හත්ථගතො එව හොතී''ති. සා තස්සා ඔවාදෙ ඨත්වා වුත්තනයෙන පටිපජ්ජමානා එකදිවසං ආයස්මන්තං රෙවතත්ථෙරං අත්තට්ඨමං නිමන්තෙසි. ථෙරො සුභද්දාය පුඤ්ඤූපචයං ආකඞ්ඛන්තො

සඞ්ඝුද්දෙසවසෙන සත්ත භික්ඛූ ගහෙත්වා තස්සා ගෙහං අගමාසි. සා පසන්නචිත්තා ආයස්මන්තං රෙවතත්ථෙරං තෙ ච භික්ඛූ පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන සහත්ථා සන්තප්පෙසි, ථෙරො අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා නිම්මානරතීනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජි. භද්දා පන පුග්ගලෙසු දානානි දත්වා සක්කස්ස දෙවානමින්දස්ස පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති.

අථ සුභද්දා අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා ‘‘කෙන නු ඛො අහං පුඤ්ඤෙන ඉධූපපන්නා’’ති ආවජ්ජෙන්තී ‘‘භද්දාය ඔවාදෙ ඨත්වා සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය ඉමං සම්පත්තිං සම්පත්තා, භද්දා නු ඛො කහං නිබ්බත්තා’’ති ඔලොකෙන්තී තං සක්කස්ස පරිචාරිකාභාවෙන නිබ්බත්තං දිස්වා අනුකම්පමානා තස්සා විමානං පාවිසි. අථ නං භද්දා –

619.

‘‘දද්දල්ලමානා වණ්ණෙන, යසසා ච යසස්සිනී;
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ, වණ්ණෙන අතිරොචසි.

620.

‘‘දස්සනං නාභිජානාමි, ඉදං පඨමදස්සනං;
කස්මා කායා නු ආගම්ම, නාමෙන භාසසෙ මම’’න්ති. –

ද්වීහි ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්සා –

621.

‘‘අහං භද්දෙ සුභද්දාසිං, පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ;
සහභරියා ච තෙ ආසිං, භගිනී ච කනිට්ඨිකා.

622.

‘‘සා අහං කායස්ස භෙදා, විප්පමුත්තා තතො චුතා;
නිම්මානරතීනං දෙවානං, උපපන්නා සහබ්‍යත’’න්ති. – ද්වීහි ගාථාහි
බ්‍යාකාසි;

619-20. තත්ථ **වණ්ණෙනාති** වණ්ණාදිසම්පත්තියා. **දස්සනං නාභිජානාමීති** ඉතො පුබ්බෙ තව දස්සනං නාභිජානාමි, ත්වං මයා න දිට්ඨපුබ්බාති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘ඉදං පඨමදස්සන’’න්ති. කස්මා කායා නු ආගම්ම, නාමෙන භාසසෙ මමන්ති** කතරදෙවනිකායතො ආගන්ත්වා ‘‘භද්දෙ’’ති නාමෙන මං ආලපසි.

621. **අහං භද්දෙති** එත්ථ **භද්දෙති** ආලපනං. **සුභද්දාසින්ති** අහං සුභද්දා නාම තව භගිනී කනිට්ඨිකා ආසිං අහොසිං, තත්ථ පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ

සහභරියා සමානභරියා තෙ තයා එකස්සෙව භරියා, තව පතිනො එව භරියා, ආසින්ති අත්ථො. පුන භද්දා –

623.

‘‘පහූතකතකල්‍යාණා, තෙ දෙවෙ යන්ති පාණිනො;
යෙසං ත්වං කිත්තයිස්සසි, සුභද්දෙ ජාතිමත්තනො.

624.

‘‘අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන, කෙන වා අනුසාසිතා;
කීදිසෙනෙව දානෙන, සුබ්බතෙන යසස්සිනී.

625.

‘‘යසං එතාදිසං පත්තා, විසෙසං විපුලමජ්ඣගා;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

තීහි ගාථාහි පුච්ඡි. පුන සුභද්දා –

626.

‘‘අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානි, යං දානං අදදං පුරෙ;
දක්ඛිණෙය්‍යස්ස සඞ්ඝස්ස, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

627.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

බ්‍යාකාසි.

623. තත්ථ **පහූතකතකල්‍යාණා තෙ දෙවෙ යන්තීති** පහූතකතකල්‍යාණා මහාපුඤ්ඤා තෙ නිම්මානරතිනො දෙවෙ **යන්ති** උප්පජ්ජනවසෙන ගච්ඡන්ති **පාණිනො** සත්තා, **යෙසං** නිම්මානරතීනං දෙවානං අන්තරෙ **ත්වං අත්තනො ජාතිං කිත්තයිස්සසි** කථෙසීති යොජනා.

624. **කෙන වණ්ණෙනාති** කෙන කාරණෙන. **කීදිසෙනෙවාති** එවසද්දො සමුච්චයත්ථො, කීදිසෙන වාති අත්ථො, අයමෙව වා පාඨො. **සුබ්බතෙනාති** සුන්දරෙන වතෙන, සුවිසුද්ධෙන සීලෙනාති අත්ථො.

626. **අට්ඨෙව පිණ්ඩපාතානීති** අට්ඨන්නං භික්ඛූනං දින්නපිණ්ඩපාතෙ සන්ධාය වදති. අදදන්ති අදාසිං.

එවං සුභද්දාය කථිතෙ පුන භද්දා –

629.

‘‘අහං තයා බහුතරෙ භික්ඛූ, සඤ්ඤතෙ බ්‍රහ්මචාරයො;
තප්පෙසිං අන්නපානෙන, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

630.

‘‘තයා බහුතරං දත්වා, හීනකායූපගා අහං;
කථං ත්වං අප්පතරං දත්වා, විසෙසං විපුලමජ්ඣගා;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

පුච්ඡි. තත්ථ **තයාති** නිස්සක්කෙ කරණවචනං. පුන සුභද්දා –

631.

‘‘මනොභාවනීයො භික්ඛු, සන්දිට්ඨො මෙ පුරෙ අහු;
තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං, රෙවතං අත්තනට්ඨමං.

632.

‘‘සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරො, අනුකම්පාය රෙවතො;
සඞ්ඝෙ දෙහීති මංවොච, තස්සාහං වචනං කරිං.

633.

‘‘සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා, අප්පමෙය්‍යෙ පතිට්ඨිතා;
පුග්ගලෙසු තයා දින්නං, න තං තව මහප්ඵල’’න්ති. –

අත්තනා කතකම්මං කථෙසි.

631. තත්ථ **මනොභාවනීයොති** මනවඩ්ඪනකො උළාරගුණතාය සම්භාවනීයො. **සන්දිට්ඨොති** නිමන්තනවසෙන බොධිතො කථිතො. තෙනාහ **‘‘තාහං භත්තෙන නිමන්තෙසිං, රෙවතං අත්තනට්ඨම’’**න්ති, තං මනොභාවනීයං අය්‍යං රෙවතං අත්තනට්ඨමං භත්තෙන අහං නිමන්තෙසිං.

632-3. **සො මෙ අත්ථපුරෙක්ඛාරොති** සො අය්‍යො රෙවතො දානස්ස මහප්ඵලභාවකරණෙන මම අත්ථපුරෙක්ඛාරො හිතෙසී. **සඞ්ඝෙ දෙහීති මංවොචාති** ‘‘යදි ත්වං සුභද්දෙ අට්ඨන්නං භික්ඛූනං දාතුකාමා, යස්මා පුග්ගලගතාය දක්ඛිණාය සඞ්ඝගතා එව දක්ඛිණා මහප්ඵලතරා, තස්මා සඞ්ඝෙ දෙහි, සඞ්ඝං උද්දිස්ස දානං දෙහී’’ති මං අභාසි. **තන්ති** තං දානං.

එවං සුභද්දාය වුත්තෙ භද්දා තමත්ථං සම්පටිච්ඡන්තී උත්තරි ච තථා පටිපජ්ජිතුකාමා –

634.

‘‘ඉදානෙවාහං ජානාමි, සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං;
සාහං ගන්ත්වා මනුස්සත්තං, වදඤ්ඤූ වීතමච්ඡරා;

සඞ්ඝෙ දානානි දස්සාමි, අප්පමත්තා පුනප්පුන''න්ති. –

ගාථමාහ. සුභද්දා පන අත්තනො දෙවලොකමෙව ගතා. අථ සක්කො දෙවානමින්දො සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ අත්තනො සරීරොභාසෙන අභිභුය්‍ය විරොචමානං සුභද්දං දෙවධීතරං දිස්වා තඤ්ච තාසං කථාසල්ලාපං සුත්වා තාවදෙව ච සුභද්දාය අන්තරහිතාය තං ''අයං නාමා''ති අජානන්තො –

635.

''කා එසා දෙවතා භද්දෙ, තයා මන්තයතෙ සහ;
සබ්බෙ දෙවෙ තාවතිංසෙ, වණ්ණෙන අතිරොචතී''ති. –

භද්දං පුච්ඡි. සාපිස්ස –

636.

''මනුස්සභූතා දෙවින්ද, පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ;
සහභරියා ච මෙ ආසි, භගිනී ච කනිට්ඨිකා,
සඞ්ඝෙ දානානි දත්වාන, කතපුඤ්ඤා විරොචතී''ති. –

කථෙසි. අථ සක්කො තස්සා සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය මහප්ඵලභාවං දස්සෙන්තො ධම්මං කථෙසි. තෙන වුත්තං –

637.

''ධම්මෙන පුබ්බෙ භගිනී, තයා භද්දෙ විරොචති;
යං සඞ්ඝම්හි අප්පමෙය්‍යෙ, පතිට්ඨාපෙසි දක්ඛිණං.

638.

''පුච්ඡිතො හි මයා බුද්ධො, ගිජ්ඣකූටම්හි පබ්බතෙ;
විපාකං සංවිභාගස්ස, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

639.

''යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

640.

''තං මෙ බුද්ධො වියාකාසි, ජානං කම්මඵලං සකං;
විපාකං සංවිභාගස්ස, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

641.

''චත්තාරො ච පටිපන්නා, චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා;
එස සඞ්ඝො උජුභූතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

642.

‘‘යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං.

643.

‘‘එසො හි සඞ්ඝො විපුලො මහග්ගතො, එසප්පමෙය්‍යො උදධීව සාගරො;
එතෙ හි සෙට්ඨා නරවීරසාවකා, පභඞ්කරා ධම්මමුදීරයන්ති.

644.

‘‘තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං, යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානං;
සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා, මහප්ඵලා ලොකවිදූන වණ්ණිතා.

645.

‘‘එතාදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තා, යෙ වෙදජාතා විචරන්ති ලොකෙ;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්ති ඨාන’’න්ති.

637. තත්ථ **ධම්මෙනාති** කාරණෙන ඤායෙන වා. **තයාති** නිස්සක්කෙ කරණවචනං. ඉදානි තං ‘‘ධම්මෙනා’’ති වුත්තකාරණං දස්සෙතුං **යං සඞ්ඝම්හි අප්පමෙය්‍යෙ, පතිට්ඨාපෙසි දක්ඛිණ’’**න්ති වුත්තං. **අප්පමෙය්‍යෙති** ගුණානුභාවස්ස අත්තනි කතානං කාරානං ඵලවිසෙසස්ස ච වසෙන පමිනිතුං අසක්කුණෙය්‍යෙ.

638-9. අයඤ්ච අත්ථො භගවතො සම්මුඛා ච සුතො, සම්මුඛා ච පටිග්ගහිතොති දස්සෙන්තො **‘‘පුච්ඡිතො’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **යජමානානන්ති** දදන්තානං. **පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනන්ති** අනුනාසිකලොපං කත්වා නිද්දෙසො, පුඤ්ඤඵලං ආකඞ්ඛන්තානං සත්තානං. **ඔපධිකන්ති** උපධි නාම ඛන්ධා, උපධිස්ස කරණසීලං, උපධිපයොජනන්ති වා ඔපධිකං, අත්තභාවජනකං පටිසන්ධිපවත්තිවිපාකදායකං.

640. **ජානං කම්මඵලං සකන්ති** සත්තානං සකං සකං යථාසකං පුඤ්ඤං පුඤ්ඤඵලඤ්ච හත්ථතලෙ ආමලකං විය ජානන්තො. සකන්ති වා යකාරස්ස කකාරං කත්වා වුත්තං, සයං අත්තනාති අත්ථො.

641. **පටිපන්නාති** පටිපජ්ජමානා, මග්ගට්ඨාති අත්ථො. **උජුභූතොති** උජුපටිපත්තියා උජුභාවං පත්තො දක්ඛිණෙය්‍යො ජාතො. **පඤ්ඤාසීලසමාහිතොති** පඤ්ඤාය සීලෙන ච සමාහිතො, දිට්ඨිසීලසම්පන්නො අරියාය දිට්ඨියා අරියෙන සීලෙන ච සමන්නාගතො. තෙනාපිස්ස පරමත්ථසඞ්ඝභාවමෙව විභාවෙති. දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සඞ්ඝටිතත්තා හි සඞ්ඝො. අථ වා සමාහිතං සමාධි, පඤ්ඤා සීලං සමාහිතඤ්ච

අස්ස අත්ථීති **පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.** තෙනස්ස සීලාදිධම්මක්ඛන්ධත්තයසම්පන්නතාය අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවං විභාවෙති.

643. **විපුලො මහග්ගතොති** ගුණෙහි මහත්තං ගතොති මහග්ගතො, තතො එව අත්තනි කතානං කාරානං ඵලවෙපුල්ලහෙතුතාය විපුලො. **උදධීව සාගරොති** යථා උදකං එත්ථ ධීයතීති ‘‘උදධී’’ති ලද්ධනාමො සාගරො, ‘‘එත්තකානි උදකාළ්හකානී’’තිආදිනා උදකතො අප්පමෙය්‍යො, එවමෙස ගුණතොති අත්ථො. **එතෙ හීති හි**-සද්දො අවධාරණෙ නිපාතො, එතෙ එව සෙට්ඨාති අත්ථො. වුත්තඤ්හෙතං –

> ‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඞ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී’’ති (ඉතිවු. 90; අ. නි. 4.34; 5.32).

නරවීරසාවකාති නරෙසු වීරියසම්පන්නස්ස නරස්ස සාවකා. **පභඞ්කරාති** ලොකස්ස ඤාණාලොකකරා. **ධම්මමුදීරයන්තීති** ධම්මං උද්දිසන්ති. කථං? ධම්මසාමිනා හි ධම්මපජ්ජොතො අරියසඞ්ඝෙ ඨපිතො.

644. **යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානන්ති** යෙ සත්තා අරියසඞ්ඝං උද්දිස්ස සම්මුතිසඞ්ඝෙ අන්තමසො ගොත්‍රභුපුග්ගලෙසුපි දානං දදන්ති, තං දානං සංවිභාගවසෙන දින්නම්පි **සුදින්නං,** ආහුනපාහුනවසෙන හුතම්පි **සුහුතං,** මහායාගවසෙන යිට්ඨම්පි **සුයිට්ඨ**මෙව හොති. කස්මා? යස්මා **සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා මහප්ඵලා ලොකවිදූන වණ්ණිතාති,** ලොකවිදූහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි ‘‘න ත්වෙවාහං, ආනන්ද, කෙනචි පරියායෙන සඞ්ඝගතාය දක්ඛිණාය පාටිපුග්ගලිකං දක්ඛිණං මහප්ඵලතරං වදාමි (ම. නි. 3.380). පුඤ්ඤං ආකඞ්ඛමානානං, සඞ්ඝො වෙ යජතං මුඛං (ම. නි. 2.400; සු. නි. 574; මහාව. 300). අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තං ලොකස්සා’’ති (ම. නි. 1.74; සං. නි. 5.997) ච ආදිනා මහප්ඵලතා වණ්ණිතා පසත්ථා ථොමිතාති අත්ථො.

645. **ඊදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තාති** එතාදිසං සඞ්ඝං උද්දිස්ස අත්තනා කතං දානං අනුස්සරන්තා. **වෙදජාතාති** ජාතසොමනස්සා. **විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලන්ති** මච්ඡෙරමෙව චිත්තස්ස මලිනභාවකරණතො **මච්ඡෙරමලං,** අථ වා මච්ඡෙරඤ්ච අඤ්ඤං ඉස්සාලොභදොසාදිමලඤ්චාති මච්ඡෙරමලං. තඤ්ච අවිජ්ජාවිචිකිච්ඡාවිපල්ලාසාදීහි සහ මූලෙහීති සමූලං විනෙය්‍ය විනයිත්වා වික්ඛම්භෙත්වා අනින්දිත්වා සග්ගමුපෙන්ති ඨානන්ති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඉමං පන සබ්බං පවත්තිං සක්කො දෙවානමින්දො ‘‘දද්දල්ලමානා වණ්ණෙනා’’තිආදිනා ආයස්මතො මහාමොග්ගල්ලානස්ස ආචික්ඛි, ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො භගවතො ආරොචෙසි, භගවා තමත්ථං

අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසි.

දද්දල්ලවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. පෙසවතීවිමානවණ්ණනා

ඵලිකරජතහෙමජාලඡන්නන්ති පෙසවතීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන මගධෙසු නාලකගාමෙ එකස්මිං ගහපතිමහාසාරකුලෙ පෙසවතී නාම කුලසුණ්හා අහොසි. සා කිර කස්සපස්ස භගවතො යොජනිකෙ කනකථූපෙ කයිරමානෙ දාරිකා හුත්වා මාතරා සද්ධිං චෙතියට්ඨානං ගන්ත්වා මාතරං පුච්ඡි ''කිං ඉමෙ, අම්ම, කරොන්තී''ති? ''චෙතියං කාතුං සුවණ්ණිට්ඨකා කරොන්තී''ති. තං සුත්වා දාරිකා පසන්නමානසා මාතරං ආහ – ''අම්ම, මම ගීවාය ඉදං සොවණ්ණමයං ඛුද්දකපිළන්ධනං අත්ථි, ඉමාහං චෙතියත්ථාය දෙමී''ති. මාතා ''සාධු දෙහී''ති වත්වා තං ගීවතො ඔමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණකාරස්ස හත්ථෙ අදාසි ''ඉදං ඉමාය දාරිකාය පරිච්චජිතං, ඉමම්පි පක්ඛිපිත්වා ඉට්ඨකං කරොහී''ති. සුවණ්ණකාරො තථා අකාසි. සා දාරිකා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා සුගතියංයෙව අපරාපරං සංසරන්තී අම්හාකං භගවතො කාලෙ නාලකගාමෙ නිබ්බත්තා අනුක්කමෙන ද්වාදසවස්සිකා ජාතා.

සා එකදිවසං මාතරා පෙසිතං මූලං ගහෙත්වා තෙලත්ථාය අඤ්ඤතරං ආපණං අගමාසි. තස්මිඤ්ච ආපණෙ අඤ්ඤතරො කුටුම්බියපුත්තො පිතරා නිදහිත්වා ඨපිතං බහුං හිරඤ්ඤසුවණ්ණං මුත්තාමණිරතනානි ච ගහෙතුං උද්ධරන්තො ආපණිකො කම්මබලෙන කථලපාසාණසක්ඛරරූපෙන උපට්ඨහන්තානි දිස්වා තතො එකදෙසං ''පුඤ්ඤවන්තානං වසෙන හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි භවිස්සතී''ති වීමංසිතුං රාසිං කත්වා ඨපෙසි. අථ නං සා දාරිකා දිස්වා ''කස්මා ආපණෙ රතනානි එවං ඨපිතානි, නනු නාම සම්මදෙව පටිසාමෙතබ්බානී''ති ආහ. ආපණිකො තං සුත්වා ''මහාපුඤ්ඤා අයං දාරිකා, ඉමිස්සා වසෙන සබ්බමිදං හිරඤ්ඤාදි එව හුත්වා අම්හාකං විනියොගං ගමිස්සති, සඞ්ගණ්හිස්සාමි න''න්ති චින්තෙත්වා තස්සා මාතු සන්තිකං ගන්ත්වා ''ඉමං දාරිකං මය්හං පුත්තස්සත්ථාය දෙහී''ති වාරෙත්වා බහුධනං දත්වා ආවාහවිවාහං කත්වා තං අත්තනො ගෙහං ආනෙසි. අථස්සා සීලාචාරං ඤත්වා භණ්ඩාගාරං විවරිත්වා ''කිං එත්ථ පස්සසී''ති වත්වා තාය ''හිරඤ්ඤසුවණ්ණමණිමෙව රාසිකතං පස්සාමී''ති වුත්තෙ ''එතානි අම්හාකං කම්මබලෙන අන්තරධායන්තානි තව පුඤ්ඤවිසෙසෙන පුන විසෙසානි ජාතානි, තස්මා ඉතො පට්ඨාය ඉමස්මිං ගෙහෙ සබ්බං ත්වංයෙව විචාරෙහි, තයා දින්නමෙව මයං පරිභුඤ්ජිස්සාමා''ති වත්වා තතො පභුති තං ''පෙසවතී''ති වොහරිංසු.

තෙන ච සමයෙන ආයස්මා ධම්මසෙනාපති අත්තනො ආයුසඞ්ඛාරානං පරික්ඛීණභාවං ඤත්වා ‘‘මය්හං මාතුයා රූපසාරිබ්‍රාහ්මණියා පොසාවනිකමූලං දත්වා පරිනිබ්බායිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පරිනිබ්බානං අනුජානාපෙත්වා සත්ථු ආණාය මහන්තං පාටිහාරියං දස්සෙත්වා අනෙකෙහි ථුතිසහස්සෙහි භගවන්තං ථොමෙත්වා යාව දස්සනවිසයාතික්කමා අභිමුඛොව අපක්කමිත්වා පුන වන්දිත්වා භික්ඛුසඞ්ඝපරිවුතො විහාරා නික්ඛම්ම භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ඔවාදං දත්වා ආයස්මන්තං ආනන්දං සමස්සාසෙත්වා චතස්සොපි පරිසා නිවත්තෙත්වා අනුක්කමෙන නාලකගාමං පත්වා මාතරං සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පච්චූසසමයෙ ජාතොවරකෙ පරිනිබ්බායි. පරිනිබ්බුතස්ස චස්ස සරීරසක්කාරකරණවසෙන දෙවා චෙව මනුස්සා ච සත්තාහං වීතිනාමෙසුං, අගරුචන්දනාදීහි හත්ථසතුබ්බෙධං චිතකමකංසු.

පෙසවතීපි ථෙරස්ස පරිනිබ්බානං සුත්වා ‘‘ගන්තා පූජෙස්සාමී’’ති සුවණ්ණපුප්ඵෙහි ගන්ධජාතෙහි ච පූරිතානි චඞ්කොටකානි ගාහාපෙත්වා ගන්තුකාමා සසුරං ආපුච්ඡිත්වා තෙන ‘‘ත්වං ගරුභාරා, තත්ථ ච මහාජනසම්මද්දො, පුප්ඵගන්ධානි පෙසෙත්වා ඉධෙව හොහී’’ති වුත්තාපි සද්ධාජාතා ‘‘යදිපි මෙ තත්ථ ජීවිතන්තරායො සියා, ගන්තාව පූජාසක්කාරං කරිස්සාමී’’ති තං වචනං අග්ගහෙත්වා සපරිවාරා තත්ථ ගන්ත්වා ගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජෙත්වා කතඤ්ජලී අට්ඨාසි. තස්මිඤ්ච සමයෙ ථෙරං පූජෙතුං ආගතානං රාජපරිසානං හත්ථී මත්තො හුත්වා තං පදෙසං උපගඤ්ඡි. තං දිස්වා මරණභයභීතෙසු මනුස්සෙසු පලායන්තෙසු ජනසම්මද්දෙන පතිතං පෙසවතිං මහාජනො අක්කමිත්වා මාරෙසි. සා පූජාසක්කාරං කත්වා ථෙරගතාය සද්ධාය සම්පන්නචිත්තා එව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි.

සා තාවදෙව අත්තනො දිබ්බසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘‘කීදිසෙන නු ඛො පුඤ්ඤෙන මයා එසා ලද්ධා’’ති, තස්සා හෙතුං උපධාරෙන්තී ථෙරං උද්දිස්ස කතං පූජාසක්කාරං දිස්වා, රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නමානසා සත්ථාරං වන්දිතුං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතා සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවා සුමහතියා දෙවිද්ධියා චන්දො විය ච සූරියො විය ච දස දිසා ඔභාසයමානා සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො සමීපෙ නිසින්නො භගවන්තං එවමාහ ‘‘පටිභාති මං භගවා ඉමිස්සා දෙවතාය කතකම්මං පුච්ඡිතු’’න්ති. ‘‘පටිභාතු තං, වඞ්ගීසා’’ති භගවා අවොච. අථ ආයස්මා වඞ්ගීසො තාය දෙවතාය කතකම්මං පුච්ඡිතුකාමො පඨමං තාවස්සා විමානං සංවණ්ණෙන්තො ආහ –

646.

‘‘ඵලිකරජතහෙමජාලඡන්නං, විවිධචිත්‍රතලමද්දසං සුරම්මං;
බ්‍යම්හං සුනිම්මිතං තොරණූපපන්නං, රුචකුපකිණ්ණමිදං සුභං විමානං.

647.

‘‘භාති ච දස දිසා නභෙව සුරියො, සරදෙ තමොනුදො සහස්සරංසී;
තථා තපති මිදං තව විමානං, ජලමිව ධූමසිඛො නිසෙ නභග්ගෙ.

648.

‘‘මුසතීව නයනං සතෙරතාව, ආකාසෙ ඨපිතමිදං මනුඤ්ඤං;
වීණාමුරජසම්මතාළඝුට්ඨං, ඉද්ධං ඉන්දපුරං යථා තවෙදං.

649.

‘‘පදුමකුමුදුප්පලකුවලයං, යොධිකබන්ධුකනොජකා ච සන්ති;
සාලකුසුමිතපුප්ඵිතා අසොකා, විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිදං.

650.

‘‘සළලලබුජභුජකසංයුත්තා, කුසකසුඵුල්ලිතලතාවලම්බිනීහි;
මණිජාලසදිසා යසස්සිනී, රම්මා පොක්ඛරණී උපට්ඨිතා තෙ.

651.

‘‘උදකරුහා ච යෙත්ථි පුප්ඵජාතා, ථලජා යෙ ච සන්ති රුක්ඛජාතා;
මානුසකාමානුස්සකා ච දිබ්බා, සබ්බෙ තුය්හං නිවෙසනම්හි ජාතා.

652.

‘‘කිස්ස සංයමදමස්සයං විපාකො, කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නා;
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං, තදනුපදං අවචාසිළාරපම්හෙ’’ති.

646. තත්ථ **ඵලිකරජතහෙමජාලඡන්නන්ති** ඵලිකමණීහි රජතහෙමජාලෙහි ච ඡාදිතං, ඵලිකමණිමයාහි භිත්තීහි රජතහෙමමයෙහි ජාලෙහි ච සමන්තතො හෙට්ඨා ච උපරි ච ඡාදිතං, විවිධවණ්ණානං විචිත්තසන්නිවෙසානඤ්ච තලානං භූමීනං වසෙන **විවිධචිත්‍රතලං අද්දසං** පස්සිං. **සුරම්මන්ති** සුට්ඨු රමණීයං. විහරිතුකාමා වසන්ති එත්ථාති **බ්‍යම්හං,** භවනං. **තොරණූපපන්නන්ති** විවිධමාලාකම්මාදිවිචිත්තෙන සත්තරතනමයෙන තොරණෙන උපෙතං. තොරණන්ති වා ද්වාරකොට්ඨකපාසාදස්ස නාමං, තෙන ච අනෙකභූමකෙන විචිත්තාකාරෙන තං විමානං උපෙතං. **රුචකුපතිණ්ණන්ති** සුවණ්ණවාලිකාහි ඔකිණ්ණඞ්ගණං. වාලිකසදිසා හි සුවණ්ණඛණ්ඩා රුචා නාම, රුචමෙව රුචකන්ති වුත්තං. **සුභන්ති** සොභති, සුට්ඨු භාතීති වා සුභං. **විමානන්ති** විසිට්ඨමානං, පමාණතො මහන්තන්ති අත්ථො.

647. **භාතීති** ජොතති උජ්ජලති. **නභෙව සූරියොති** ආකාසෙ ආදිච්චො විය. **සරදෙති** සරදසමයෙ. **තමොනුදොති** අන්ධකාරවිද්ධංසනො. **තථා තපති මිදන්ති** යථා සරදකාලෙ සහස්සරංසී සූරියො, තථා තපති දිබ්බති ඉදං තව විමානං, ම-කාරො පදසන්ධිකරො. **ජලමිව ධූමසිඛොති** ජලන්තො අග්ගි විය. අග්ගි හි තස්ස අග්ගතො ධූමො පඤ්ඤායතීති ''ධූමසිඛො ධූමකෙතූ''ති ච වුච්චති. **නිසෙති** නිසති, රත්තියන්ති අත්ථො. **නභග්ගෙති** නභකොට්ඨාසෙ, ආකාසපදෙසෙති වුත්තං හොති. ''නගග්ගෙ''ති වා පාඨො, පබ්බතසිඛරෙති අත්ථො. ඉදං තව විමානන්ති යොජනා.

648. **මුසතීව නයනන්ති** අතිවිය අත්තනො පභස්සරතාය පටිහනන්තං දස්සනකිච්චං කාතුං අදෙන්තං ඔලොකෙන්තානං චක්ඛුං මුසති විය. තෙනාහ **''සතෙරතාවා''**ති, විජ්ජුලතා වියාති අත්ථො. **වීණාමුරජසම්මතාළඝුට්ඨන්ති** මහතීආදිවීණානං භෙරිආදිපටහානං හත්ථතාළකංසතාළානඤ්ච සද්දෙහි ඝොසිතං එකනින්නාදං. **ඉද්ධන්ති** දෙවපුත්තෙහි දෙවධීතාහි දිබ්බසම්පත්තියා ච සමිද්ධං. **ඉන්දපුරං යථාති** සුදස්සනනගරං විය.

649. පදුමානි ච කුමුදානි ච උප්පලානි ච කුවලයානි ච **පදුමකුමුදුප්පලකුවලයන්ති** එකත්තවසෙන වුත්තං. අත්ථීති වචනං පරිණාමෙත්වා යොජෙතබ්බං. තත්ථ පදුමග්ගහණෙන පුණ්ඩරීකම්පි ගහිතං, කුමුදග්ගහණෙන සෙතරත්තභෙදානි සබ්බානි කුමුදානි, උප්පලග්ගහණෙන රත්තඋප්පලං සබ්බා වා උප්පලජාති, කුවලයග්ගහණෙන නීලුප්පලමෙව ගහිතන්ති වෙදිතබ්බං. **යොධිකබන්ධුකනොජකා ච සන්තීති** ච-කාරො නිපාතමත්තං, යොධිකබන්ධුජීවකඅනොජකරුක්ඛා ච සන්තීති අත්ථො. කෙචි ''අනොජකාපි සන්තී''ති පාඨං වත්වා ''අනොජකාපීති වුත්තං හොතී''ති අත්ථං වදන්ති. **සාලකුසුමිතපුප්ඵිතා අසොකාති** සාලා කුසුමිතා පුප්ඵිතා අසොකාති යොජෙතබ්බං. **විවිධදුමග්ගසුගන්ධසෙවිතමිදන්ති** නානාවිධානං උත්තමරුක්ඛානං සොභනෙහි ගන්ධෙහි සෙවිතං පරිභාවිතං ඉදං තෙ විමානන්ති අත්ථො.

650. **සළලලබුජභුජකසංයුත්තාති** තීරෙ ඨිතෙහි සළලෙහි ලබුජෙහි භුජකරුක්ඛෙහි ච සහිතා. භුජකො නාම එකො සුගන්ධරුක්ඛො දෙවලොකෙ ච ගන්ධමාදනෙ ච අත්ථි, අඤ්ඤත්ථ නත්ථීති වදන්ති. **කුසකසුඵුල්ලිතලතාවලම්බිනීහීති** කුසකෙහි තාලනාළිකෙරාදීහි තිණජාතීහි ඔලම්බමානාහි සන්තානකවල්ලිආදීහි සුට්ඨු කුසුමිතලතාහි ච සංයුත්තාති යොජනා. **මණිජාලසදිසාති** මණිජාලසදිසජලා. ''මණිජලසදිසා''තිපි පාළි, මණිසදිසජලාති අත්ථො. **යසස්සිනීති** දෙවතාය ආලපනං. **උපට්ඨිතා තෙති** යථාවුත්තගුණා රමණීයා පොක්ඛරණී තව විමානසමීපෙ ඨිතා.

651. **උදකරුහාති** යථාවුත්තෙ පදුමාදිකෙ සන්ධාය වදති. **යෙත්ථීති** යෙ අත්ථි. **ඵලජාති** යොධිකාදිකා. **යෙ ච සන්තීති** යෙ අඤ්ඤෙපි රුක්ඛජාතා පුප්ඵූපගා ච ඵලූපගා ච, තෙපි තව විමානසමීපෙ සන්තියෙව.

652. **කිස්ස සංයමදමස්සයං විපාකොති** කායසංයමාදීසු කීදිසස්ස සංයමස්ස, ඉන්ද්‍රියදමනාදීසු කීදිසස්ස දමස්ස අයං විපාකො. **කෙනාසීති** අඤ්ඤමෙව උපපත්තිනිබ්බත්තකං, අඤ්ඤං උපභොගසුඛනිබ්බත්තකං හොතීති ''කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නා''ති වත්වා පුන **''යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමාන''**න්ති ආහ. තත්ථ **කම්මඵලෙනාති** කම්මඵලෙන විපච්චිතුං ආරද්ධෙනාති වචනසෙසො, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **තදනුපදං අවචාසීති** තං කම්මං මයා වුත්තපදස්ස අනුපදං අනුරූපපදං කත්වා කථෙය්‍යාසි. **අළාරපම්හෙති** බහලසංහතපඛුමෙ, ගොපඛුමෙති අධිප්පායො.

අථ දෙවතා ආහ –

653.

''යථා ච මෙ අධිගතමිදං විමානං, කොඤ්චමයූරචකොර සඞ්ඝචරිතං;
දිබ්‍යපිලවහංසරාජචිණ්ණං, දිජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතං.

654.

''නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා,
පාටලිජම්බුඅසොකරුක්ඛවන්තං;
යථා ච මෙ අධිගතමිදං විමානං, තං තෙ පවෙදයාමි සුණොහි භන්තෙ.

655.

''මගධවරපුරත්ථිමෙන, නාලකගාමො නාම අත්ථි භන්තෙ;
තත්ථ අහොසිං පුරෙ සුණිසා, පෙසවතීති තත්ථ ජානිංසු මමං.

656.

''සාහමපචිතත්ථධම්මකුසලං, දෙවමනුස්සපූජිතං මහන්තං;
උපතිස්සං නිබ්බුතමප්පමෙය්‍යං, මුදිතමනා කුසුමෙහි අබ්භුකිරිං.

657.

''පරමගතිගතඤ්ච පූජයිත්වා, අන්තිමදෙහධරං ඉසිං උළාරං;
පහාය මානුසකං සමුස්සයං, තිදසගතා ඉධ මාවසාමි ඨාන''න්ති.

653. තත්ථ **කොඤ්චමයූරචකොරසඞ්ඝචරිතන්ති** සාරසසිඛණ්ඩිකුම්භකාරකුක්කුටගණෙහි තත්ථ තත්ථ විචරිතං. **දිබ්‍යපිලවහංසරාජචිණ්ණන්ති** උදකෙ පිලවිත්වා විචරණතො ''පිලවා''ති ලද්ධනාමෙහි උදකසකුණෙහි හංසරාජෙහි ච තහිං තහිං විචරිතං.

දිජකාරණ්ඩවකොකිලාභිනදිතන්ති කාරණ්ඩවෙහි කාදම්බෙහි කොකිලෙහි අඤ්ඤෙහි ච දිජෙහි අභිනාදිතං.

654. **නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධාති** නානාවිධසාඛාපසාඛවන්තා නානාපුප්ඵරුක්ඛා නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛා, තෙහි විවිධං විත්තාකාරං විචිත්තසන්නිවෙසං නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා. ''විවිධ''න්ති හි වත්තබ්බෙ ''විවිධා''ති වුත්තං. සන්තානකාති හි කාමවල්ලියො, නානාවිධපුප්ඵරුක්ඛා ච විවිධා එත්ථ සන්ති, තෙහි වා විවිධන්ති නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධා. ''නානාසන්තානකපුප්ඵරුක්ඛවිවිධං, පාටලිජම්බුඅසොකරුක්ඛවන්ත''න්ති ච කෙචි පඨන්ති. තෙහි ''පුප්ඵරුක්ඛා සන්තී''ති පදං ආනෙත්වා සම්බන්ධිතබ්බං. ''පුප්ඵරුක්ඛා''ති වා අවිභත්තිකනිද්දෙසො, පුප්ඵරක්ඛන්ති වුත්තං හොති.

655. **මගධවරපුරත්ථිමෙනාති** මගධවරෙ පුරත්ථිමෙන, අභිසම්බොධිට්ඨානතාය උත්තමෙ මගධරට්ඨෙ පුරත්ථිමදිසාය. **තත්ථ අහොසිං පුරෙ සුණිසාති** පුබ්බෙ අහං තස්මිං නාලකගාමෙ එකස්මිං ගහපතිකුලෙ සුණිසා සුණ්හා අහොසිං.

656. **සාති** සයං. අත්ථෙ ච ධම්මෙ ච කුසලොති අත්ථධම්මකුසලො, භගවා. අපචිතො අත්ථධම්මකුසලො එතෙනාති **අපචිතත්ථධම්මකුසලො,** ධම්මසෙනාපති, තං. අපචිතං වා අපචයො, නිබ්බානං, තස්මිං අවසිට්ඨඅත්ථධම්මෙ ච කුසලං, අපචිතෙ වා පූජනීයෙ අත්ථෙ ධම්මෙ නිරොධෙ මග්ගෙ ච කුසලං. මහන්තෙහි උළාරෙහි සීලක්ඛන්ධාදීහි සමන්නාගතත්තා **මහන්තං. කුසුමෙහීති** රතනමයෙහි ඉතරෙහි ච කුසුමෙහි.

657. **පරමගතිගතන්ති** අනුපාදිසෙසනිබ්බානං පත්තං. **සමුස්සයන්ති** සරීරං. **තිදසගතාති** තිදසභවනං ගතා, තාවතිංසං දෙවනිකායං උපපන්නා. **ඉධාති** ඉමස්මිං දෙවලොකෙ. **ආවසාමි ඨානන්ති** ඉමං විමානං අධිවසාමි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මතා වඞ්ගීසෙන දෙවතාය ච කථිතකථාමග්ගං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා භගවා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පෙසවතීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. මල්ලිකාවිමානවණ්ණනා

පීතවත්ථෙ පීතධජෙති මල්ලිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? ධම්මචක්කප්පවත්තනමාදිං කත්වා යාව සුභද්දපරිබ්බාජකවිනයනා කතබුද්ධකිච්චෙ කුසිනාරායං උපවත්තනෙ මල්ලරාජූනං සාලවනෙ යමකසාලානමන්තරෙ විසාඛපුණ්ණමායං පච්චූසවෙලායං අනුපාදිසෙසාය

නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ භගවති ලොකනාථෙ දෙවමනුස්සෙහි තස්ස සරීරපූජාය කයිරමානාය තදා කුසිනාරායං වසමානා බන්ධුලමල්ලස්ස භරියා මල්ලරාජපුත්තී මල්ලිකා නාම උපාසිකා සද්ධා පසන්නා විසාඛාය මහාඋපාසිකාය පසාධනසදිසං අත්තනො මහාලතාපසාධනං ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා දුකූලචුම්බටකෙන මජ්ජිත්වා අඤ්ඤඤ්ච බහුං ගන්ධමාලාදිං ගහෙත්වා භගවතො සරීරං පූජෙසි. අයමෙත්ථ සඞ්ඛෙපො, විත්ථාරතො පන මල්ලිකාවත්ථු ධම්මපදවණ්ණනායං ආගතමෙව.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, තෙන පූජානුභාවෙන අස්සා අඞ්ගෙහි අසාධාරණා උළාරා දිබ්බසම්පත්ති අහොසි. වත්ථාලඞ්කාරවිමානානි සත්තරතනසමුජ්ජලානි විසෙසතො සිඞ්ගීසුවණ්ණොභාසානි අතිවිය පභස්සරානි සබ්බා දිසා ආසිඤ්චමානාව සුවණ්ණරසධාරාපිඤ්ජරා කරොන්ති. අථායස්මා නාරදො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දිස්වා උපගඤ්ඡි. සා තං දිස්වා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. සො තං –

658.

‘‘පීතවත්ථෙ පීතධජෙ, පීතාලඞ්කාරභූසිතෙ;
පීතන්තරාහි වග්ගූහි, අපිළන්ධාව සොභසි.

659.

‘‘කා කම්බුකායූරධරෙ, කඤ්චනාවෙළභූසිතෙ;
හෙමජාලකසඤ්ඡන්නෙ, නානාරතනමාලිනී.

660.

‘‘සොවණ්ණමයා ලොහිතඞ්ගමයා ච, මුත්තාමයා වෙළුරියමයා ච;
මසාරගල්ලා සහලොහිතඞ්ගා, පාරෙවතක්ඛීහි මණීහි චිත්තතා.

661.

‘‘කොචි කොචි එත්ථ මයූරසුස්සරො, හංසස්සරඤ්ඤො කරවීකසුස්සරො;
තෙසං සරො සුය්‍යති වග්ගුරූපො, පඤ්චඞ්ගිකං තූරියමිවප්පවාදිතං.

662.

‘‘රථො ච තෙ සුභො වග්ගු, නානාරතනචිත්තිතො;
නානාවණ්ණාහි ධාතූහි, සුවිභත්තොව සොභති.

663.

‘‘තස්මිං රථෙ කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙ, යා ත්වං ඨිතා භාසසිමං පදෙසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. – පුච්ඡි;

658. තත්ථ **පීතවත්ථෙති** පරිසුද්ධචාමීකරපභස්සරතාය පීතොභාසනිවාසනෙ. **පීතධජෙති** විමානද්වාරෙ රථෙ ච සමුස්සිතහෙමමයවිපුලකෙතුභාවතො පීතොභාසධජෙ. **පීතාලඞ්කාරභූසිතෙති** පීතොභාසෙහි ආභරණෙහි අලඞ්කතෙ. සතිපි අලඞ්කාරානං නානාවිධරංසිජාලසමුජ්ජලවිවිධරතනවිචිත්තභාවෙ තාදිසසුචරිතවිසෙසනිබ්බත්තතාය පන සුපරිසුද්ධචාමීකරමරීචිජාලවිජ්ජොතිතත්තා විසෙසතො පීතනිභාසානි තස්සා ආභරණානි අහෙසුං. **පීතන්තරාහීති** පීතවණ්ණෙහි උත්තරියෙහි. ''සන්තරුත්තරපරමං තෙන භික්ඛුනා තතො චීවරං සාදිතබ්බ''න්තිආදීසු (පාරා. 523-524) නිවාසනෙ අන්තරසද්දො ආගතො, ඉධ පන ''අන්තරසාටකා''තිආදීසු විය උත්තරියෙ දට්ඨබ්බො. අන්තරා උත්තරියං උත්තරාසඞ්ගො උපසංබ්‍යානන්ති පරියායසද්දා එතෙ. **වග්ගූහීති** සොභනෙහි සණ්හමට්ඨෙහි. **අපිළන්ධාව සොභසීති** ත්වං ඉමෙහි අලඞ්කාරෙහි අනලඞ්කතාපි අත්තනො රූපසම්පත්තියාව සොභසි. තෙ පන අලඞ්කාරා තව සරීරං පත්වා සොභන්ති, තස්මා අනලඞ්කතාපි ත්වං අලඞ්කතසදිසීති අධිප්පායො.

659. **කා කම්බුකායූරධරෙති** කා ත්වං කතරදෙවනිකායපරියාපන්නා සුවණ්ණමයපරිහාරකධරෙ, සුවණ්ණමයකෙයූරධරෙ වා. කම්බුපරිහාරකන්ති ච හත්ථාලඞ්කාරවිසෙසො වුච්චති, කායූරන්ති භුජාලඞ්කාරවිසෙසො. අථ වා කම්බූති සුවණ්ණං, තස්මා කම්බුකායූරධරෙ සුවණ්ණමයබාහාභරණධරෙති අත්ථො. **කඤ්චනාවෙළභූසිතෙති** කඤ්චනමයාවෙළපිළන්ධනභූසිතෙ. **හෙමජාලකසඤ්ඡන්නෙති** රතනපරිසිබ්බිතෙන හෙමමයෙන ජාලකෙන ඡාදිතසරීරෙ. **නානාරතනමාලිනීති** නක්ඛත්තමාලාය විය කාළපක්ඛරත්තියං සීසෙ පටිමුක්කාහි විවිධාහි රතනාවලීහි නානාරතනමාලිනී කා ත්වන්ති පුච්ඡති.

660. **සොවණ්ණමයා**තිආදි යාහි රතනමාලාහි සා දෙවතා නානාරතනමාලිනීති වුත්තා, තාසං දස්සනං. තත්ථ **සොවණ්ණමයාති** සිඞ්ගීසුවණ්ණමයා මාලා. **ලොහිතඞ්ගමයාති** පදුමරාගාදිරත්තමණිමයා. **මසාරගල්ලාති** මසාරගල්ලමණිමයා. **සහලොහිතඞ්ගාති** ලොහිතඞ්ගමණිමයාහි සද්ධිං කබරමණිමයා චෙව ලොහිතඞ්ගසඞ්ඛාතරත්තමණිමයා චාති අත්ථො. **පාරෙවතක්ඛීහි මණීහි චිත්තතාති** පාරෙවතක්ඛිසදිසෙහි මණීහි යථාවුත්තමණීහි ච සඞ්ඛතචිත්තභාවා ඉමා තව කෙසහත්ථෙ රතනමාලාති අධිප්පායො.

661. **කොචි කොචීති** එකච්චො එකච්චො. **එත්ථාති** එතෙසු මාලාදාමෙසු. **මයූරසුස්සරොති** මයූරො විය සුන්දරනාදො. **හංසස්සරඤ්ඤොති** හංසස්සරො අඤ්ඤො, හංසසදිසස්සරො අපරො. **කරවීකසුස්සරොති** කරවීකො විය සොභනස්සරො. තෙසං මාලාදාමානං යථා මයූරස්සරො, හංසස්සරො,

කරවීකස්සරො, එවං වග්ගුරූපො මධුරාකාරො සරො සූයති. කිම්ව? **පඤ්චඞ්ගිකං තූරියම්වප්පවාදිතං**. යථා කුසලෙන වාදිතෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ තූරියෙ, එවං තෙසං සරො සූයති, වග්ගුරූපොති අත්ථො. භුම්මත්ථෙ හි ඉදං උපයොගවචනං.

662. **නානාවණ්ණාහි ධාතූහීති** අනෙකරූපාහි අක්ඛචක්කරථසාදිඅවයවධාතූහි. **සුවිභත්තොව සොභතීති** අවයවානං අඤ්ඤමඤ්ඤං යුත්තප්පමාණතාය විභත්තිවිභාගසම්පත්තියා ච සුවිභත්තොව හුත්වා විරාජති. අථ වා සුවිභත්තොවාති කෙවලං කම්මනිබ්බත්තොපි සුසික්ඛිතෙන සිප්පාචරියෙන විභත්තොව විරචිතො විය සොභතීති අත්ථො.

663. **කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙති** සාතිසයං පීතොභාසතාය කඤ්චනබිම්බකසදිසෙ තස්මිං රථෙ. කඤ්චනබිම්බවණ්ණෙති වා තස්සා දෙවතාය ආලපනං, ගන්ධොදකෙන ධොවිත්වා ජාතිහිඞ්ගුලකරසෙන මජ්ජිත්වා දුකූලචුම්බටකෙන මජ්ජිතකඤ්චනපටිමාසදිසෙති අත්ථො. **භාසසිමං පදෙසන්ති** ඉමං සකලම්පි භූමිපදෙසං භාසයසි විජ්ජොතයසි.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සාපි දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

664.

‘‘සොවණ්ණජාලං මණිසොණ්ණචිත්තිතං, මුත්තාචිතං හෙමජාලෙන ඡන්නං;
පරිනිබ්බුතෙ ගොතමෙ අප්පමෙය්‍යෙ, පසන්නචිත්තා අහමාභිරොපයිං.

665.

‘‘තාහං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා’’ති.

664. තත්ථ **සොවණ්ණජාලන්ති** සරීරප්පමාණෙන කතං සුවණ්ණමයං ජාලං. **මණිසොණ්ණචිත්තිතන්ති** සීසාදිට්ඨානෙසු සීසූපගගීවූපගාදිආභරණවසෙන නානාවිධෙහි මණීහි ච සුවණ්ණෙන ච චිත්තිතං. **මුත්තාචිතන්ති** අන්තරන්තරා ආබද්ධාහි මුත්තාවලීහි ආචිතං. **හෙමජාලෙන ඡන්නන්ති** හෙමමයෙන පභාජාලෙන ඡන්නං. තඤ්හි නානාවිධෙහි මණීහි චෙව සුවණ්ණෙන ච චිත්තිතං මුත්තාවලීහි ආචිතම්පි සුපරිසුද්ධස්ස රත්තසුවණ්ණස්සෙව යෙභුය්‍යතාය දිවාකරකිරණසම්ඵස්සතො අතිවිය පභස්සරෙන හෙමමයෙන පභාජාලෙන සඤ්ඡාදිතං එකොභාසං හුත්වා කඤ්චනාදාසං විය තිට්ඨති. **පරිනිබ්බුතෙති** අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතෙ. **ගොතමෙති** භගවන්තං ගොත්තෙන නිද්දිසති. **අප්පමෙය්‍යොති** ගුණානුභාවතො පමිනිතුං

අසක්කුණෙය්‍යො. **පසන්නචිත්තාති** කම්මඵලවිසයාය බුද්ධාරම්මණාය ච සද්ධාය පසන්නමානසා. **අභිරොපයින්ති** පූජාවසෙන සරීරෙ රොපෙසිං පටිමුඤ්චිං.

665. **තාහන්ති** තං අහං. **කුසලන්ති** කුච්ඡිතසලනාදිඅත්ථෙන කුසලං. **බුද්ධවණ්ණිතන්ති** ''යාවතා, භික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා ද්විපදා වා''තිආදිනා (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34) සම්මාසම්බුද්ධෙන පසත්ථං. **අපෙතසොකාති** සොකහෙතූනං භොගබ්‍යසනාදීනං අභාවෙන අපගතසොකා. තෙන චිත්තදුක්ඛාභාවමාහ. **සුඛිතාති** සඤ්ජාතසුඛා සුඛප්පත්තා. එතෙන සරීරදුක්ඛාභාවං වදති. චිත්තදුක්ඛාභාවෙන චස්සා පමොදාපත්ති, සරීරදුක්ඛාභාවෙන අරොගතා. තෙනාහ **''සම්පමොදාමනාමයා''**ති. සෙසං වුත්තනයමෙව. අයඤ්ච අත්ථො තදා අත්තනා දෙවතාය ච කථිතනියාමෙනෙව සඞ්ගීතිකාලෙ ආයස්මතා නාරදෙන ධම්මසඞ්ගාහකානං ආරොචිතො, තෙ ච තං තථෙව සඞ්ගහං ආරොපයිංසූති.

මල්ලිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. විසාලක්ඛිවිමානවණ්ණනා

කා නාම ත්වං විසාලක්ඛීති විසාලක්ඛිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ රඤ්ඤා අජාතසත්තුනා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතා සරීරධාතුයො ගහෙත්වා රාජගහෙ ථූපෙ ච මහෙ ච කතෙ රාජගහවාසිනී එකා මාලාකාරධීතා සුනන්දා නාම උපාසිකා අරියසාවිකා සොතාපන්නා පිතුං ගෙහතො පෙසිතං බහුං මාලඤ්ච ගන්ධඤ්ච පෙසෙත්වා දෙවසිකං චෙතියෙ පූජං කාරෙසි, උපොසථදිවසෙසු පන සයමෙව ගන්ත්වා පූජං අකාසි. සා අපරභාගෙ අඤ්ඤතරෙන රොගෙන ඵුට්ඨා කාලං කත්වා සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිචාරිකා හුත්වා නිබ්බත්ති. අථෙකදිවසං සා සක්කෙන දෙවානමින්දෙන සහ චිත්තලතාවනං පාවිසි. තත්ථ ච අඤ්ඤාසං දෙවතානං පභා පුප්ඵාදීනං පභාහි පටිහතා හුත්වා විචිත්තවණ්ණා හොති, සුනන්දාය පන පභා තාහි අනභිභූතා සභාවෙනෙව අට්ඨාසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා තාය කතසුචරිතං ඤාතුකාමො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

666.

''කා නාම ත්වං විසාලක්ඛි, රම්මෙ චිත්තලතාවනෙ;
සමන්තා අනුපරියාසි, නාරීගණපුරක්ඛතා.

667.

''යදා දෙවා තාවතිංසා, පවිසන්ති ඉමං වනං;
සයොග්ගා සරථා සබ්බෙ, චිත්‍රා හොන්ති ඉධාගතා.

668.

''තුය්හඤ්ච ඉධ පත්තාය, උය්‍යානෙ විචරන්තියා;

කායෙ න දිස්සති චිත්තං, කෙන රූපං තවෙදිසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල''න්ති.

666. තත්ථ **කා නාම ත්වන්ති** පුරිමත්තභාවෙ කා නාම කීදිසී නාම ත්වං, යත්ථ කතෙන සුචරිතෙන අයං තෙ ඊදිසී ආනුභාවසම්පත්ති අහොසීති අධිප්පායො. **විසාලක්ඛීති** විපුලලොචනෙ.

667. **යදාති** යස්මිං කාලෙ. **ඉමං වනන්ති** ඉමං චිත්තලතානාමකං උපවනං. **චිත්‍රා හොන්තීති** ඉමස්මිං චිත්තලතාවනෙ විචිත්තපභාසංසග්ගෙන අත්තනො සරීරවත්ථාලඞ්කාරාදීනං පකතිඔභාසතොපි විසිට්ඨභාවප්පත්තියා විචිත්‍රාකාරා හොන්ති. **ඉධාගතාති** ඉධ ආගතා සම්පත්තා, ඉධ වා ආගමනහෙතු.

668. **ඉධ පත්තායාති** ඉමං ඨානං සම්පත්තාය උපගතාය. **කෙන රූපං තවෙදිසන්ති** කෙන කාරණෙන තව රූපං සරීරං එදිසං එවරූපං, චිත්තලතාවනස්ස පභං අභිභවන්තං තිට්ඨතීති අධිප්පායො.

එවං සක්කෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

669.

''යෙන කම්මෙන දෙවින්ද, රූපං මය්හං ගතී ච මෙ;
ඉද්ධි ච ආනුභාවො ච, තං සුණොහි පුරින්දද.

670.

''අහං රාජගහෙ රම්මෙ, සුනන්දා නාමුපාසිකා;
සද්ධා සීලෙන සම්පන්නා, සංවිභාගරතා සදා.

671.

''අච්ඡාදනඤ්ච භත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදීපියං;
අදාසිං උජුභූතෙසු, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

672.

''චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

673.

''උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සඤ්ඤමා සංවිභාගා ච, විමානං ආවසාමහං.

674.

''පාණාතිපාතා විරතා, මුසාවාදා ච සඤ්ඤතා;

ථෙයයා ච අතිචාරා ච, මජ්ජපානා ච ආරකා.

675.

‘‘පඤ්චසික්ඛාපදෙ රතා, අරියසච්චාන කොවිදා;
උපාසිකා චක්ඛුමතො, ගොතමස්ස යසස්සිනො.

676.

‘‘තස්සා මෙ ඤාතිකුලා දාසී, සදා මාලාභිහාරති;
තාහං භගවතො ථූපෙ, සබ්බමෙවාභිරොපයිං.

677.

‘‘උපොසථෙ චහං ගන්ත්වා, මාලාගන්ධවිලෙපනං;
ථූපස්මිං අභිරොපෙසිං, පසන්නා සෙහි පාණිභි.

678.

‘‘තෙන කම්මෙන දෙවින්ද, රූපං මය්හං ගතී ච මෙ;
ඉද්ධි ච ආනුභාවො ච, යං මාලං අභිරොපයිං.

679.

‘‘යඤ්ච සීලවතී ආසිං, න තං තාව විපච්චති;
ආසා ච පන මෙ දෙවින්ද, සකදාගාමිනී සියා’’න්ති.

669. තත්ථ **ගතීති** අයං දෙවගති, නිබ්බත්ති වා. **ඉද්ධීති** අයං දෙවිද්ධි, අධිප්පායසමිජ්ඣනං වා. **ආනුභාවොති** පභාවො. **පුරින්දදාති** සක්කං ආලපති. සො හි පුරෙ දානං අදාසීති ‘‘පුරින්දදො’’ති වුච්චති.

676. **ඤාතිකුලාති** පිතු ගෙහං සන්ධාය වදති. **සදා මාලාභිහාරතීති** සදා සබ්බකාලං දිවසෙ දිවසෙ ඤාතිකුලතො දාසියා පුප්ඵං මය්හං අභිහරීයති. **සබ්බමෙවාභිරොපයින්ති** මය්හං පිළන්ධනත්ථාය පිතුගෙහතො ආභටං මාලං අඤ්ඤඤ්ච ගන්ධාදිං සබ්බමෙව අත්තනා අපරිභුඤ්ජිත්වා භගවතො ථූපෙ පූජනවසෙන අභිරොපයිං පූජං කාරෙසිං.

677-8. **උපොසථෙ චහං ගන්ත්වාති** උපොසථදිවසෙ අහමෙව ථූපට්ඨානං ගන්ත්වා. **යං මාලං අභිරොපයින්ති** යං තදා භගවතො ථූපෙ මාලාගන්ධාභිරොපනං කතං, තෙන කම්මෙනාති යොජනා.

679. **න තං තාව විපච්චතීති** යං සීලවතී ආසිං, තං සීලරක්ඛණං තං රක්ඛිතං සීලං පූජාමයපුඤ්ඤස්ස බලවභාවෙන අලද්ධොකාසං න තාව විපච්චති, න විපච්චිතුං ආරද්ධං, අපරස්මිංයෙව අත්තභාවෙ තස්ස විපාකොති අත්ථො. **ආසා ච පන මෙ දෙවින්ද, සකදාගාමිනී සියන්ති** ‘‘කථං නු ඛො අහං සකදාගාමිනී භවෙයා’’න්ති පත්ථනා ච මෙ දෙවින්ද, අරියධම්මවිසයාව, න

භවවිසෙසවිසයා. සා පන සප්පිමණ්ඩං ඉච්ඡතො දධිතො පචිතං විය අනිප්ඵාදිනීති දස්සෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඉමං පන අත්ථං සක්කො දෙවානමින්දො අත්තනා ච තාය දෙවධීතාය ච වුත්තනියාමෙනෙව ආයස්මතො වඞ්ගීසත්ථෙරස්ස ආරොචෙසි. ආයස්මා වඞ්ගීසො සඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගාහකානං මහාථෙරානං ආරොචෙසි, තෙ ච තං තථෙව සඞ්ගීතිං ආරොපයිංසූති.

විසාලක්ඛිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පාරිච්ඡත්තකවිමානවණ්ණනා

පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙති පාරිච්ඡත්තකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී අඤ්ඤතරො උපාසකො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා, ස්වාතනාය නිමන්තෙත්වා, අත්තනො ගෙහද්වාරෙ මහන්තං මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා සාණිපාකාරං පරික්ඛිපිත්වා උපරි විතානං බන්ධිත්වා ධජපටාකාදයො උස්සාපෙත්වා නානාවිරාගවණ්ණානි වත්ථානි ගන්ධදාමමාලාදාමානි ච ඔලම්බෙත්වා සිත්තසම්මට්ඨෙ පදෙසෙ ආසනානි පඤ්ඤාපෙත්වා භගවතො කාලං ආරොචෙසි. අථ භගවා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය දෙවවිමානං විය අලඞ්කතපටියත්තං මණ්ඩපං පවිසිත්වා සහස්සරංසී විය අණ්ණවකුච්ඡිං ඔභාසයමානො පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. උපාසකො ගන්ධපුප්ඵධූමදීපෙහි භගවන්තං පූජෙසි.

තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරා කට්ඨහාරිකා ඉත්ථී අන්ධවනෙ සුපුප්ඵිතං අසොකරුක්ඛං දිස්වා සපල්ලවඞ්කුරානි පිණ්ඩීකතානි බහූනි අසොකපුප්ඵානි ගහෙත්වා ආගච්ඡන්තී, භගවන්තං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා පසන්නචිත්තා ආසනස්ස සමන්තතො තෙහි පුප්ඵෙහි පුප්ඵසන්ථරං සන්ථරන්තී, භගවතො පූජං කත්වා වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා නමස්සමානා අගමාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා යෙභුය්‍යෙන නන්දනවනෙ නච්චන්තී ගායන්තී පාරිච්ඡත්තකමාලා ගන්ථෙන්තී පමොදමානා කීළන්තී සුඛං අනුභවති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා තං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

680.

‘‘පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙ, රමණීයෙ මනොරමෙ;
දිබ්බමාලං ගන්ථමානා, ගායන්තී සම්පමොදසි.

681.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;

දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති, සවනීයා මනොරමා.

682.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

683.

‘‘විවත්තමානා කායෙන, යා වෙණීසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

684.

‘‘වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

685.

‘‘යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුචිගන්ධා මනොරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා.

686.

‘‘ඝායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති.

680. තත්ථ **පාරිච්ඡත්තකෙ කොවිළාරෙති** පාරිච්ඡත්තකනාමකෙ කොවිළාරපුප්ඵෙ ආදාය දිබ්බමාලං ගන්ථමානාති යොජනා. යඤ්හි ලොකියා ‘‘පාරිජාත’’න්ති වදන්ති, තං මාගධභාසාය ‘‘පාරිච්ඡත්තක’’න්ති වුච්චති. කොවිළාරොති ච කොවිළාරජාතිකො, සො ච මනුස්සලොකෙපි දෙවලොකෙපි කොවිළාරො, තස්සාපි ජාතීති වදන්ති.

681. තස්සා පන දෙවතාය නච්චනකාලෙ අඞ්ගහාරවසෙන සරීරතො ච පිළන්ධනතො ච අතිවිය මධුරො සද්දො නිච්ඡරති, ගන්ධො සදා සබ්බා දිසාපි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ **‘‘තස්සා තෙ නච්චමානායා’’**තිආදි. තත්ථ **සවනීයාති** සොතුං යුත්තා, සවනස්ස වා හිතා, කණ්ණසුඛාති අත්ථො.

683. **විවත්තමානා කායෙනාති** තව කායෙන සරීරෙන පරිවත්තමානෙන, ඉත්ථම්භූතලක්ඛණෙ චෙතං කරණවචනං. **යා වෙණීසු පිළන්ධනාති** යානි තෙ කෙසවෙණීසු පිළන්ධනානි, විභත්තිලොපො චෙත්ථ දට්ඨබ්බො, ලිඞ්ගවිපල්ලාසො වා.

684. **වටංසකාති** රතනමයා කණ්ණිකා වටංසකාති අත්ථො. **වාතධුතාති** මන්දෙන මාලුතෙන ධූපයමානා. **වාතෙන සම්පකම්පිතාති** වාතෙන සමන්තතො විසෙසතො කම්පිතා චලිතා. අථ වා **වටංසකා වාතධුතා,**

වාතෙන සම්පකම්පිතාති අවාතෙරිතාපි වාතෙරිතාපි යෙ තෙ වටංසකා කම්පිතා, තෙසං සුයාති නිග්ඝොසොති අත්ථයොජනා.

685. **වාති ගන්ධො දිසා සබ්බාති** තස්සා තෙ සිරස්මිං දිබ්බමාලාය ගන්ධො වායති සබ්බා දිසා. යථා කිං? **රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථාති**, යථා නාම මඤ්ජූසකො රුක්ඛො සුපුප්ඵිතො අත්තනො ගන්ධෙන බහූනි යොජනානි ඵරමානො සබ්බා දිසා වායති, එවං තව සිරස්මිං පිළන්ධනමාලාය ගන්ධොති අත්ථො. සො කිර රුක්ඛො ගන්ධමාදනෙ පච්චෙකබුද්ධානං උපොසථකරණමණ්ඩලමාළකමජ්ඣෙ තිට්ඨති. යත්තකානි දෙවලොකෙ ච මනුස්සලොකෙ ච සුරභිකුසුමානි, තානි තස්ස සාඛග්ගෙසු නිබ්බත්තන්ති. තෙන සො අතිවිය සුගන්ධො හොති. එවං තාය දෙවතාය පිළන්ධනමාලාය ගන්ධොති. තෙන වුත්තං ‘‘රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා’’ති.

686. යදිපි තස්ස සග්ගස්ස ඡඵස්සායතනිකභාවතො සබ්බානිපි තත්ථ ආරම්මණානි පියරූපානියෙව, ගන්ධරූපානං පන සවිසෙසානං තස්සා දෙවතාය ලාභිභාවතො **‘‘ඝායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුස’’**න්ති වුත්තං.

අථ දෙවතා ද්වීහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

687.

‘‘පභස්සරං අච්චිමන්තං, වණ්ණගන්ධෙන සංයුතං;
අසොකපුප්ඵමාලාහං, බුද්ධස්ස උපනාමයිං.

688.

‘‘තාහං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා’’ති.

687. තත්ථ සුධොතපවාළසඞ්ඝාතසන්නිභස්ස කිඤ්ජක්ඛකෙසරසමුදායෙන භාසුරංසිජාලස්ස විය අසොකපුප්ඵුත්තමස්ස තදා උපට්ඨිතතං සන්ධායාහ **‘‘පභස්සරං අච්චිමන්ත’’**න්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තාය දෙවතාය අත්තනො සුචරිතකම්මෙ කථිතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා තතො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තං පවත්තිං කථෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

පාරිච්ඡත්තකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස තතියස්ස පාරිච්ඡත්තකවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මඤ්ජිට්ඨකවග්ගො

1. මඤ්ජිට්ඨකවිමානවණ්ණනා

මඤ්ජිට්ඨකවග්ගෙ **මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මින්ති** මඤ්ජිට්ඨකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො භගවන්තං නිමන්තෙත්වා අනන්තරවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව මණ්ඩපං සජ්ජෙත්වා තත්ථ නිසින්නං සත්ථාරං පූජෙත්වා දානං දෙති. තෙන ච සමයෙන අඤ්ඤතරා කුලදාසී අන්ධවනෙ සුපුප්ඵිතං සාලරුක්ඛං දිස්වා තත්ථ පුප්ඵානි ගහෙත්වා හීරෙහි ආවුණිත්වා වටංසකෙ කත්වා පුන බහූනි මුත්තපුප්ඵානි අග්ගපුප්ඵානි ච ගහෙත්වා නගරං පවිට්ඨා. තස්මිං මණ්ඩපෙ යුගන්ධරපබ්බතකුච්ඡිං ඔභාසයමානං බාලසූරියං විය ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙත්වා නිසින්නං, භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා තෙහි පුප්ඵෙහි පූජෙන්තී වටංසකානි ආසනස්ස සමන්තතො ඨපෙත්වා ඉතරානි ච පුප්ඵානි ඔකිරිත්වා සක්කච්චං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා අගමාසි. සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, තත්ථ තස්සා රත්තඵලිකමයං විමානං, තස්ස ච පුරතො සුවණ්ණවාලුකාසන්ථතභූමිභාගං මහන්තං සාලවනං පාතුරහොසි. සා යදා විමානතො නික්ඛමිත්වා සාලවනං පවිසති, තදා සාලසාඛා ඔනමිත්වා තස්සා උපරි කුසුමානි ඔකිරන්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන උපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතකම්මං පුච්ඡි –

689.

‘‘මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මිං, සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙ;
පඤ්චඞ්ගිකෙන තූරියෙන, රමසි සුප්පවාදිතෙ.

690.

‘‘තම්හා විමානා ඔරුය්හ, නිම්මිතා රතනාමයා;
ඔගාහසි සාලවනං, පුප්ඵිතං සබ්බකාලිකං.

691.

‘‘යස්ස යස්සෙව සාලස්ස, මූලෙ තිට්ඨසි දෙවතෙ;
සො සො මුඤ්චති පුප්ඵානි, ඔනමිත්වා දුමුත්තමො.

692.

‘‘වාතෙරිතං සාලවනං, ආධුතං දිජසෙවිතං;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා.

693.

‘‘සායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති.

689. තත්ථ **මඤ්ජිට්ඨකෙ විමානස්මින්**ති රත්තඵලිකමයෙ විමානෙ. සින්දුවාරකණවීරමකුලසදිසවණ්ණඤ්හි ‘‘මඤ්ජිට්ඨක’’න්ති වුච්චති. **සොණ්ණවාලුකසන්ථතෙ**ති සමන්තතො විප්පකිණ්ණාහි සුවණ්ණවාලුකාහි සන්ථතභූමිභාගෙ. **රමසි සුප්පවාදිතෙ**ති සුට්ඨු පවාදිතෙන පඤ්චඞ්ගිකෙන තූරියෙන අභිරමසි.

690. **නිමිත්තා රතනාමයා**ති තව සුචරිතසිප්පිනා අභිනිම්මිතා රතනමයා විමානා. **ඔගාහසී**ති පවිසසි. **සබ්බකාලිකන්**ති සබ්බකාලෙ සුඛං සබ්බඋතුසප්පායං, සබ්බකාලෙ පුප්ඵනකං වා.

692. **වාතෙරිතන්**ති යථා පුප්ඵානි ඔකිරන්ති, එවං වාතෙන ඊරිතං චලිතං. **ආධුතන්**ති මන්දෙන මාලුතෙන සණිකසණිකං විධූපයමානං. **දිජසෙවිතන්**ති මයූරකොකිලාදිසකුණසඞ්ඝෙහි උපසෙවිතං.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා සා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

694.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දාසී අයිරකුලෙ අහුං;
බුද්ධං නිසින්නං දිස්වාන, සාලපුප්ඵෙහි ඔකිරිං.

695.

‘‘වටංසකඤ්ච සුකතං, සාලපුප්ඵමයං අහං;
බුද්ධස්ස උපනාමෙසිං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

696.

‘‘තාහං කම්මං කරිත්වාන, කුසලං බුද්ධවණ්ණිතං;
අපෙතසොකා සුඛිතා, සම්පමොදාමනාමයා’’ති.

694-5. තත්ථ **අයිරකුලෙ**ති අය්‍යකුලෙ, සාමිකගෙහෙති අත්ථො. **අහුන්**ති අහොසිං. **ඔකිරින්**ති පුප්ඵෙහි විප්පකිරිං. **උපනාමෙසින්**ති පූජාවසෙන උපනාමෙසිං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො සපරිවාරාය තස්සා දෙවතාය ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා සදෙවකස්ස ලොකස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මඤ්ජිට්ඨකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. පභස්සරවිමානවණ්ණනා

පභස්සරවරවණ්ණනිභෙති පභස්සරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙ අභිප්පසන්නො හොති. තස්සෙකා ධීතා සද්ධා පසන්නා, සාපි ථෙරෙ ගරුචිත්තීකාරබහුලා හොති. අථෙකදිවසං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො තං කුලං උපසඞ්කමි. සා ථෙරං දිස්වා සොමනස්සජාතා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා ථෙරෙ තත්ථ නිසින්නෙ සුමනමාලාය පූජෙත්වා මධුරං ගුළඵාණිතං ථෙරස්ස පත්තෙ ආකිරි, ථෙරො අනුමොදිතුකාමො නිසීදි. සා සරාවාසස්ස බහුකිච්චතාය අනොකාසතං පවෙදෙත්වා ''අඤ්ඤස්මිං දිවසෙ ධම්මං සොස්සාමී''ති ථෙරං වන්දිත්වා උය්‍යොජෙසි. තදහෙව ච සා කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

697.

''පභස්සරවරවණ්ණනිභෙ, සුරත්තවත්ථවසනෙ;
මහිද්ධිකෙ චන්දනරුචිරගත්තෙ,
කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

698.

''පල්ලඞ්කො ච තෙ මහග්ඝො, නානාරතනචිත්තිතො රුචිරො;
යත්ථ ත්වං නිසින්නා විරොචසි, දෙවරාජාරිව නන්දනෙ වනෙ.

699.

''කිං ත්වං පුරෙ සුචරිතමාචරී භද්දෙ, කිස්ස කම්මස්ස විපාකං;
අනුභොසි දෙවලොකස්මිං, දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ;
කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල''න්ති.

697. තත්ථ **පභස්සරවරවණ්ණනිභෙ**ති නිභාති දිබ්බතීති නිභා, වණ්ණොව නිභා වණ්ණනිභා, අතිවිය ඔභාසනතො පභස්සරා ඡවිදොසාභාවෙන වරා උත්තමා වණ්ණනිභා එතිස්සාති පභස්සරවරවණ්ණනිභා. ආමන්තනවසෙන ''පභස්සරවරවණ්ණනිභෙ''ති වුත්තං. **සුරත්තවත්ථවසනෙ**ති සුට්ඨු රත්තවත්ථනිවත්ථෙ. **චන්දනරුචිරගත්තෙ**ති චන්දනානුලිත්තං විය රුචිරගත්තෙ, ගොසීතචන්දනෙන බහලතරානුලිත්තං විය සුරත්තමනුඤ්ඤසරීරාවයවෙති අත්ථො, චන්දනානුලෙපෙන වා රුචිරගත්තෙ.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

700.

''පිණ්ඩාය තෙ චරන්තස්ස, මාලං ඵාණිතඤ්ච අදදං භන්තෙ;
තස්ස කම්මස්සිදං විපාකං, අනුභොමි දෙවලොකස්මිං.

701.

‘‘හොති ච මෙ අනුතාපො, අපරද්ධං දුක්ඛිතඤ්ච මෙ භන්තෙ;
සාහං ධම්මං නාස්සොසිං, සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

702.

‘‘තං තං වදාමි භද්දන්තෙ, යස්ස මෙ අනුකම්පියො කොචි;
ධම්මෙසු තං සමාදපෙථ, සුදෙසිතං ධම්මරාජෙන.

703.

‘‘යෙසං අත්ථි සද්ධා බුද්ධෙ, ධම්මෙ ච සඞ්ඝරතනෙ;
තෙ මං අතිවිරොචන්ති, ආයුනා යසසා සිරියා.

704.

‘‘පතාපෙන වණ්ණෙන උත්තරිතරා, අඤ්ඤෙ මහිද්ධිකතරා මයා දෙවා’’ති.

700. තත්ථ **මාල**න්ති සුමනපුප්ඵං. **ඵාණිත**න්ති උච්ඡුරසං ගහෙත්වා කතඵාණිතං.

701. **අනුතාපො**ති විප්පටිසාරො. තස්ස කාරණමාහ **‘‘අපරද්ධං දුක්ඛිතඤ්ච මෙ භන්තෙ’’**ති. ඉදානි තං සරූපතො දස්සෙති **‘‘සාහං ධම්මං නාස්සොසි’’**න්ති, සා අහං තදා තව දෙසෙතුකාමස්ස ධම්මං න සුණිං. කීදිසං? **සුදෙසිතං ධම්මරාජෙනා**ති, සම්මාසම්බුද්ධෙන ආදිකල්‍යාණාදිතාය එකන්තනිය්‍යානිකතාය ච ස්වාඛාතන්ති අත්ථො.

702. **තන්ති** තස්මා ධම්මරාජෙන සුදෙසිතත්තා අසවනස්ස ච මාදිසානං අනුතාපහෙතුභාවතො. **ත**න්ති තුවං, තුය්හන්ති අත්ථො. **යස්සා**ති යො අස්ස. **අනුකම්පියො**ති අනුකම්පිතබ්බො. **කොචී**ති යො කොචි. **ධම්මෙසූ**ති සීලාදිධම්මෙසු. ‘‘ධම්මෙ හී’’ති වා පාඨො, සාසනධම්මෙති අත්ථො. හීති නිපාතමත්තං, වචනවිපල්ලාසො වා. **ත**න්ති අනුකම්පිතබ්බපුග්ගලං. **සුදෙසිත**න්ති සුට්ඨු දෙසිතං.

703-4. **තෙ මං අතිවිරොචන්තී**ති තෙ රතනත්තයෙ පසන්නා දෙවපුත්තා මං අතික්කමිත්වා විරොචන්ති. **පතාපෙනා**ති තෙජසා ආනුභාවෙන. **අඤ්ඤෙ**ති යෙ අඤ්ඤෙ. **මයා**ති නිස්සක්කෙ කරණවචනං. වණ්ණෙන උත්තරිතරා මහිද්ධිකතරා ච දෙවා, තෙ රතනත්තයෙ අභිප්පසන්නායෙවාති දස්සෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පභස්සරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. නාගවිමානවණ්ණනා

අලඞ්කතා මණිකඤ්චනාචිතන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන බාරාණසිවාසිනී එකා උපාසිකා සද්ධා පසන්නා සීලාචාරසම්පන්නා භගවන්තං උද්දිස්ස වත්ථයුගං වායාපෙත්වා සුපරිධොතං කාරාපෙත්වා උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදමූලෙ ඨපෙත්වා එවමාහ ‘‘පටිග්ගණ්හාතු, භන්තෙ භගවා, ඉමං වත්ථයුගං අනුකම්පං උපාදාය යං මම අස්ස දීඝරත්තං හිතාය සුඛායා’’ති. භගවා තං පටිග්ගහෙත්වා තස්සා උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා ධම්මං දෙසෙසි, සා දෙසනාවසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා ගෙහං අගමාසි. සා න චිරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පන්නා සක්කස්ස දෙවරාජස්ස පියා අහොසි වල්ලභා යසුත්තරා නාම නාමෙන. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන හෙමජාලසඤ්ඡන්නො කුඤ්ජරවරො නිබ්බත්ති, තස්ස ච ඛන්ධෙ මණිමයො මණ්ඩපො, මජ්ඣෙ සුපඤ්ඤත්තරතනපල්ලඞ්කො නිබ්බත්ති, ද්වීසු දන්තෙසු චස්ස කමලකුවලයුජ්ජලා රමණීයා ද්වෙ පොක්ඛරණියො පාතුරහෙසුං. තත්ථ පදුමකණ්ණිකාසු ඨිතා දෙවධීතා පග්ගහිතපඤ්චඞ්ගිකතූරියා නච්චන්ති චෙව ගායන්ති ච.

සත්ථා බාරාණසියං යථාභිරන්තං විහරිත්වා යෙන සාවත්ථි තෙන චාරිකං පක්කාමි. අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා තත්‍ර සුදං භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. අථ සා දෙවතා අත්තනා අනුභූයමානං දිබ්බසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තී ‘‘සත්ථු වත්ථයුගදානකාරණ’’න්ති ඤත්වා සඤ්ජාතසොමනස්සා භගවති පසාදබහුමානා වන්දිතුකාමා අභික්කන්තාය රත්තියා හත්ථික්ඛන්ධවරගතා ආකාසෙන ආගන්ත්වා තතො ඔතරිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අනුඤ්ඤාය ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

705.

‘‘අලඞ්කතා මණිකඤ්චනාචිතං, සොවණ්ණජාලචිතං මහන්තං;
අභිරුය්හ ගජවරං සුකප්පිතං, ඉධාගමා වෙහායසං අන්තලික්ඛෙ.

706.

‘‘නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතා, අච්ඡොදකා පදුමිනියො සුඵුල්ලා;
පදුමෙසු ච තූරියගණා පභිජ්ජරෙ, ඉමා ච නච්චන්ති මනොහරායො.

707.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තාසි මහානුභාවෙ, මනුස්සභූතා කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවා, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

705. තත්ථ **අලඞ්කතාති** සබ්බාභරණවිභූසිතා. **මණිකඤ්චනාචිතන්ති** තෙහි දිබ්බමානෙහි මණිසුවණ්ණෙහි ආචිතං. **සොවණ්ණජාලචිතන්ති** හෙමජාලසඤ්ඡන්නං. **මහන්තන්ති** විපුලං. **සුකප්පිතන්ති** ගමනසන්නාහවසෙන සුට්ඨු සන්නද්ධං. **වෙහායසන්ති** වෙහායසභූතෙ හත්ථිපිට්ඨෙ. **අන්තලික්ඛෙති** ආකාසෙ, ‘‘අලඞ්කතමණිකඤ්චනාචිත’’න්තිපි පාඨො. අයඤ්හෙත්ථ සඞ්ඛෙපත්ථො – දෙවතෙ, ත්වං සබ්බාලඞ්කාරෙහි අලඞ්කතා අලඞ්කතමණිකඤ්චනාචිතං, අතිවිය දිබ්බමානෙහි මණීහි කඤ්චනෙහි ච අලඞ්කරණවසෙන ඛචිතං, හෙමජාලෙහි කුම්භාලඞ්කාරාදිභෙදෙහි හත්ථාලඞ්කාරෙහි චිතං ආමුත්තං මහන්තං අතිවිය බ්‍රහන්තං උත්තමං ගජං ආරුය්හ හත්ථිපිට්ඨියා නිසින්නා ආකාසෙනෙව ඉධ අම්හාකං සන්තිකං ආගතාති.

706. **නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතාති** එරාවණස්ස විය නාගරාජස්ස ඉමස්ස ද්වීසු දන්තෙසු ද්වෙ පොක්ඛරණියො සුචරිතසිප්පිනා සුට්ඨු විරචිතා. **තූරියගණාති** පඤ්චඞ්ගිකතූරියසමූහා. **පභිජ්ජරෙති** ද්වාදසන්නං ලයභෙදානං වසෙන පභෙදං ගච්ඡන්ති. ‘‘පවජ්ජරෙ’’ති ච පඨන්ති, පකාරෙහි වාදීයන්තීති අත්ථො.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨා දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි විස්සජ්ජෙසි –

708.

‘‘බාරාණසියං උපසඞ්කමිත්වා, බුද්ධස්සහං වත්ථයුගං අදාසිං;
පාදානි වන්දිත්වා ඡමා නිසීදිං, විත්තා චහං අඤ්ජලිකං අකාසිං.

709.

‘‘බුද්ධො ච මෙ කඤ්චනසන්නිභත්තචො, අදෙසයි සමුදයදුක්ඛනිච්චතං;
අසඞ්ඛතං දුක්ඛනිරොධසස්සතං, මග්ගං අදෙසයි යතො විජානිසං.

710.

‘‘අප්පායුකී කාලකතා තතො චුතා, උපපන්නා තිදසගණං යසස්සිනී;
සක්කස්සහං අඤ්ඤතරා පජාපති, යසුත්තරා නාම දිසාසු විස්සුතා’’ති.

708-9. තත්ථ **ඡමාති** භූමියං. භුම්මත්ථෙ හි ඉදං පච්චත්තවචනං. **විත්තාති** තුට්ඨා. **යතොති** යතො සත්ථු සාමුක්කංසිකධම්මදෙසනතො. **විජානිසන්ති** චත්තාරි අරියසච්චානි පටිවිජ්ඣිං.

710. **අප්පායුකීති** ‘‘ඊදිසං නාම උළාරං පුඤ්ඤං කත්වා න තයා එතස්මිං දුක්ඛබහුලෙ මනුස්සත්තභාවෙ එවං ඨාතබ්බ’’න්ති සඤ්ජාතාභිසන්ධිනා විය පරික්ඛයං ගතෙන කම්මුනා අප්පායුකා සමානා. **අඤ්ඤතරා පජාපතීති**

සොළසසහස්සානං මහෙසීනං අඤ්ඤතරා. **දිසාසු විස්සුතාති** ද්වීසු දෙවලොකෙසු සබ්බදිසාසු පාකටා පඤ්ඤාතා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

නාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. අලොමවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති අලොමවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා බාරාණසියං ඉසිපතනෙ මිගදායෙ විහරන්තො පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය බාරාණසිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථෙකා අලොමා නාම දුග්ගතිත්ථී භගවන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තා අඤ්ඤං දාතබ්බං අපස්සන්තී ''ඊදිසම්පි භගවතො දින්නං මය්හං මහප්ඵලං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා පරිභින්නවණ්ණං අලොණං සුක්ඛකුම්මාසං උපනෙසි, භගවා පටිග්ගහෙසි. සා තං දානං ආරම්මණං කත්වා සොමනස්සං පවෙදෙසි, සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො –

711.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ.... වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

පුච්ඡි. සාපි තස්ස බ්‍යාකාසි, තං දස්සෙතුං –

714.

''සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵල''න්ති. – වුත්තං;

715.

''අහඤ්ච බාරාණසියං, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
අදාසිං සුක්ඛකුම්මාසං, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

716.

''සුක්ඛාය අලොණිකාය ච, පස්ස ඵලං කුම්මාසපිණ්ඩියා;
අලොමං සුඛිතං දිස්වා, කො පුඤ්ඤං න කරිස්සති.

717.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

716. තත්ථ **අලොමං සුඛිතං දිස්වාති** අලොමම්පි නාම සුක්ඛකුම්මාසමත්තං දත්වා එවං දිබ්බසුඛෙන සුඛිතං දිස්වා. **කො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති** කො නාම අත්තනො හිතසුඛං ඉච්ඡන්තො පුඤ්ඤං න කරිස්සතීති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අලොමවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. කඤ්ජිකදායිකාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති කඤ්ජිකදායිකාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා අන්ධකවින්දෙ විහරති. තෙන ච සමයෙන භගවතො කුච්ඡියං වාතරොගො උප්පජ්ජි. භගවා ආයස්මන්තං ආනන්දං ආමන්තෙසි ''ගච්ඡ ත්වං ආනන්ද, පිණ්ඩාය චරිත්වා මය්හං භෙසජ්ජත්ථං කඤ්ජිකං ආහරා''ති. ''එවං භන්තෙ''ති ඛො ආයස්මා ආනන්දො භගවතො පටිස්සුණිත්වා මහාරාජදත්තියං පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො උපට්ඨාකවෙජ්ජස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා වෙජ්ජස්ස භරියා පච්චුග්ගන්ත්වා වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ථෙරං පුච්ඡි ''කීදිසෙන වො, භන්තෙ, භෙසජ්ජෙන අත්ථො''ති. සා කිර බුද්ධිසම්පන්නා ''භෙසජ්ජෙන පයොජනෙ සති ථෙරො ඉධාගච්ඡති, න භික්ඛත්ථ''න්ති සල්ලක්ඛෙසි. ''කඤ්ජිකෙනා''ති ච වුත්තෙ ''න යිදං භෙසජ්ජං මය්හං අයාසස්ස, තථා හෙස භගවතො පත්තො, හන්දාහං ලොකනාථස්ස අනුච්ඡවිකං කඤ්ජිකං සම්පාදෙමී''ති සොමනස්සජාතා සඤ්ජාතබහුමානා බදරයූසෙන යාගුං සම්පාදෙත්වා පත්තං පූරෙත්වා තස්ස පරිවාරභාවෙන අඤ්ඤඤ්ච භොජනං පටියාදෙත්වා පෙසෙසි. තං පරිභුත්තමත්තස්සෙව භගවතො සො ආබාධො වූපසමි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තී මොදති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරෙන විචරන්තිං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

719.

''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන ...පෙ.... වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

සාපි බ්‍යාකාසි.

721.

''සා දෙවතා අත්තමනා...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

723.

''අහං අන්ධකවින්දම්හි, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
අදාසිං කොලසම්පාකං, කඤ්ජිකං තෙලධූපිතං.

724.

''පිප්ඵල්‍යා ලසුණෙන ච, මිස්සං ලාමඤ්ජකෙන ච;
අදාසිං උජුභූතස්මිං, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

725.

''යා මහෙසිත්තං කාරෙය්‍ය, චක්කවත්තිස්ස රාජිනො;
නාරී සබ්බඞ්ගකල්‍යාණී, භත්තු චානොමදස්සිකා;
එකස්ස කඤ්ජිකදානස්ස, කලං නාග්ඝති සොළසිං.

726.

‘‘සතං නික්ඛා සතං අස්සා, සතං අස්සතරීරථා;
සතං කඤ්ඤාසහස්සානි, ආමුත්තමණිකුණ්ඩලා;
එකස්ස කඤ්ජිකදානස්ස, කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

727.

‘‘සතං හෙමවතා නාගා, ඊසාදන්තා උරූළ්හවා;
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඞ්ගා, හෙමකප්පනවාසසා,
එකස්ස කඤ්ජිකදානස්ස, කලං නාග්ඝන්ති සොළසිං.

728.

‘‘චතුන්නමපි දීපානං, ඉස්සරං යොධ කාරයෙ;
එකස්ස කඤ්ජිකදානස්ස, කලං නාග්ඝති සොළසි’’න්ති.

723-4. තත්ථ **අදාසිං කොලසම්පාපකං, කඤ්ජිකං තෙලධූපිතන්ති** බදරමොදකකසාවෙ චතුගුණොදකසමොදිතෙ පාකෙන චතුත්ථභාගාවසිට්ඨං යාගුං පචිත්වා තං තිකටුකඅජමොදහිඞ්ගුජීරකලසුණාදීහි කටුකභණ්ඩෙහි අභිසඞ්ඛරිත්වා සුධූපිතං කත්වා ලාමඤ්ජගන්ධං ගාහාපෙත්වා පසන්නචිත්තෙන භගවතො පත්තෙ ආකිරිත්වා සත්ථාරං උද්දිසිත්වා අදාසිං, ථෙරස්ස හත්ථෙ පතිට්ඨපෙසින්ති දස්සෙති. තෙනාහ –

‘‘පිප්ඵල්‍යා ලසුණෙන ච, මිස්සං ලාමඤ්ජකෙන ච;
අදාසිං උජුභූතස්මිං, විප්පසන්නෙන චෙතසා’’ති.

සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තාය දෙවතාය අත්තනා සමුපචිතසුචරිතකම්මෙ ආවිකතෙ සපරිවාරාය තස්සා ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා තං පවත්තිං භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

කඤ්ජිකදායිකාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. විහාරවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති විහාරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන විසාඛා මහාඋපාසිකා අඤ්ඤතරස්මිං උස්සවදිවසෙ උය්‍යානෙ විචරණත්ථං සහායිකාහි පරිජනෙන ච උස්සාහිතා සුන්හාතානුලිත්තා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා මහාලතාපසාධනං පිළන්ධිත්වා පඤ්චමත්තෙහි සහායිකාසතෙහි පරිවාරිතා මහන්තෙන ඉස්සරියෙන මහතා පරිච්ඡෙදෙන ගෙහතො නික්ඛම්ම උය්‍යානං උද්දිස්ස

ගච්ඡන්තී චින්තෙසි ‘‘බාලදාරිකාය විය කිං මෙ මොසකීළිතෙන, හන්දාහං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං මනොභාවනීයෙ ච අයෙය වන්දිස්සාමි, ධම්මඤ්ච සොස්සාමී’’ති විහාරං ගන්ත්වා එකමන්තෙ ඨත්වා මහාලතාපිළන්ධනං ඔමුඤ්චිත්වා තං දාසියා හත්ථෙ දත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්සා භගවා ධම්මං දෙසෙසි.

සා ධම්මං සුත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා මනොභාවනීයෙ ච භික්ඛූ වන්දිත්වා විහාරතො නික්ඛමිත්වා ථොකං ගන්ත්වා දාසිං ආහ ‘‘හන්ද ජෙ ආභරණං පිළන්ධිස්සාමී’’ති. සා තං භණ්ඩිකං කත්වා බන්ධිත්වා විහාරෙ ඨපෙත්වා තහං තහං විචරිත්වා ගමනකාලෙ විස්සරිත්වා ගතත්තා ‘‘විස්සරිතං මයා, තිට්ඨ අයෙය ආහරිස්සාමී’’ති නිවත්තිතුකාමා අහොසි. විසාඛා ‘‘සචෙ ජෙ විහාරෙ ඨපෙත්වා විස්සරිතං, තස්ස විහාරස්සෙව අත්ථාය තං පරිච්චජිස්සාමී’’ති විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා අත්තනො අධිප්පායං පවෙදෙන්තී ‘‘විහාරං, භන්තෙ, කාරෙස්සාමි, අධිවාසෙතු මෙ භගවා අනුකම්පං උපාදායා’’ති ආහ. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන.

සා තං පිළන්ධනං සතසහස්සාධිකනවකොටිඅග්ඝනකං විස්සජ්ජෙත්වා ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන නවකම්මාධිට්ඨායකෙන සුවිභත්තභිත්තිථම්භතුලාගොපානසිකණ්ණිකද්වාරබාහවාතපාන සොපානාදිගෙහාවයවං මනොහරං සුවිකප්පිතකට්ඨකම්මරමණීයං සුපරිකම්මකතසුධාකම්මං මනුඤ්ඤං සුවිරචිතමාලාකම්මලතාකම්මාදිචිත්තකම්මවිචිත්තං සුපරිනිට්ඨිතමණිකුට්ටිම සදිසභූමිතලං දෙවවිමානසදිසං හෙට්ඨාභූමියං පඤ්ච ගබ්භසතානි, උපරිභූමියං පඤ්ච ගබ්භසතානීති ගබ්භසහස්සපටිමණ්ඩිතං බුද්ධස්ස භගවතො භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච වසනානුච්ඡවිකං මහන්තං පාසාදං තස්ස පරිවාරපාසාදසහස්සඤ්ච තෙසං පරිවාරභාවෙන කුටිමණ්ඩපචඞ්කමනාදීනි ච කාරෙන්තී නවහි මාසෙහි විහාරං නිට්ඨාපෙසි. පරිනිට්ඨිතෙ ච විහාරෙ නවහෙව හිරඤ්ඤකොටීහි විහාරමහං කාරෙන්තී පඤ්චමත්තෙහි සහායිකාසතෙහි සද්ධිං පාසාදං අභිරුහිත්වා තස්ස සම්පත්තිං දිස්වා සොමනස්සජාතා සහායිකා ආහ ‘‘ඉමං එවරූපං පාසාදං කාරෙන්තියා යං මයා පුඤ්ඤං පසුතං, තං අනුමොදථ, පත්තිදානං වො දම්මී’’ති. ‘‘අහො සාධු අහො සාධූ’’ති පසන්නචිත්තා සබ්බාපි අනුමොදිංසු.

තත්ථ අඤ්ඤතරා උපාසිකා විසෙසතො තං පත්තිදානං මනසාකාසි. සා න චිරස්සෙව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්සා පුඤ්ඤානුභාවෙන අනෙකකූටාගාරපාකාරඋය්‍යානපොක්ඛරණීආදිපටිමණ්ඩිතං සොළසයොජනායාමවිත්ථාරබ්බෙධං අත්තනො පභාය යොජනසතං

චරන්තං ආකාසචාරිං මහන්තං විමානං පාතුරහොසි. සා ගච්ඡන්තීපි අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා සහ විමානෙන ගච්ඡති. විසාඛා පන මහාඋපාසිකා විපුලපරිච්චාගතාය සද්ධාසම්පත්තියා ච නිම්මානරතීසු නිබ්බත්තිත්වා සුනිම්මිතදෙවරාජස්ස අග්ගමහෙසිභාවං සම්පාපුණි. අථායස්මා අනුරුද්ධො දෙවචාරිකං චරන්තො තං විසාඛාය සහායිකං තාවතිංසභවනෙ උප්පන්නං දිස්වා –

729.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
ඔභාසෙන්තී දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

730.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති, සවනීයා මනොරමා.

731.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

732.

‘‘විවත්තමානා කායෙන, යා වෙණීසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

733.

‘‘වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

734.

‘‘යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුචිගන්ධා මනොරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා.

735.

‘‘ඝායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි. සාපි තස්ස එවං බ්‍යාකාසි –

736.

‘‘සාවත්ථියං මය්හං සඛී භදන්තෙ, සඞ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං;
තත්ථප්පසන්නා අහමානුමොදිං, දිස්වා අගාරඤ්ච පියඤ්ච මෙතං.

737.

‘‘තායෙව මෙ සුද්ධනුමොදනාය, ලද්ධං විමානබ්භුතදස්සනෙය්‍යං;
සමන්තතො සොළසයොජනානි, වෙහායසං ගච්ඡති ඉද්ධියා මම.

738.
‘‘කූටාගාරා නිවෙසා මෙ, විභත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආභන්ති, සමන්තා සතයොජනං.

739.
‘‘පොක්ඛරඤ්ඤො ච මෙ එත්ථ, පුථුලොමනිසෙවිතා;
අච්ඡොදකා විප්පසන්නා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

740.
‘‘නානාපදුමසඤ්ඡන්නා, පුණ්ඩරීකසමොතතා;
සුරභී සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා.

741.
‘‘ජම්බුයො පනසා තාලා, නාළිකෙරවනානි ච;
අන්තොනිවෙසනෙ ජාතා, නානාරුක්ඛා අරොපිමා.

742.
‘‘නානාතූරියසඞ්ඝුට්ඨං, අච්ඡරාගණඝොසිතං;
යොපි මං සුපිනෙ පස්සෙ, සොපි වින්තො සියා නරො.

743.
‘‘එතාදිසං අබ්භුතදස්සනෙය්‍යං, විමානං සබ්බසො පභං;
මම කම්මෙ හි නිබ්බත්තං, අලං පුඤ්ඤානි කාතවෙ’’ති.

736. තත්ථ **සාවත්ථියං මය්හං සඛී භදන්තෙ, සඞ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරන්ති** භන්තෙ අනුරුද්ධ, සාවත්ථියා සමීපෙ පාචීනපස්සෙ මය්හං මම සක්ඛී සහායිකා විසාඛා මහාඋපාසිකා ආගතාගතං චාතුද්දිසං භික්ඛුසඞ්ඝං උද්දිස්ස නවහිරඤ්ඤකොටිපරිච්චාගෙන පුබ්බාරාමං නාම මහන්තං විහාරං කාරෙසි. **තත්ථප්පසන්නා අහමානුමොදින්ති** තස්මිං විහාරෙ කතපරියොසිතෙ සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදියමානෙ තාය කතෙ පත්තිදානෙ ‘‘අහො ඨානෙ වත පරිච්චාගො කතො’’ති පසන්නා රතනත්තයෙ කම්මඵලෙ ච සඤ්ජාතපසාදා අහං අනුමොදිං. වත්ථුවසෙන තස්සා අනුමොදනාය උළාරභාවං දස්සෙතුං **‘‘දිස්වා අගාරඤ්ච පියඤ්ච මෙත’’**න්ති ආහ. සහස්සගබ්භං අතිවිය රමණීයං දෙවවිමානසදිසං තඤ්ච අගාරං මහන්තං පාසාදං පියඤ්ච මෙ බුද්ධප්පමුඛං සඞ්ඝං උද්දිස්ස තාදිසං මහන්තං ධනපරිච්චාගං දිස්වා අනුමොදින්ති යොජනා.

737. **තායෙව මෙ සුද්ධනුමොදනායාති** යථාවුත්තාය දෙය්‍යධම්මපරිච්චාගාභාවෙන සුද්ධාය කෙවලාය අනුමොදනායෙව. **ලද්ධං විමානබ්භුතදස්සනෙය්‍යන්ති** මය්හං පුබ්බෙ ඊදිසස්ස අභූතපුබ්බතාය අබ්භුතං සමන්තභද්දකභාවෙන අතිවිය සුරූපතාය ච දස්සනෙය්‍යං ඉමං විමානං ලද්ධං අධිගතං. එවං තස්ස විමානස්ස අභිරූපතං දස්සෙත්වා ඉදානි පමාණමහත්තං පභාවමහත්තං උපභොගවත්ථුමහත්තඤ්ච දස්සෙතුං **''සමන්තතො සොළසයොජනානී''**තිආදි වුත්තං. තත්ථ **ඉද්ධියා මමාති** මම පුඤ්ඤිද්ධියා.

739. **පොක්ඛරඤ්ඤොති** පොක්ඛරණියො. **පුථුලොමනිසෙවිතාති** දිබ්බමච්ඡෙහි උපසෙවිතා.

740. **නානාපදුමසඤ්ඡන්නාති** සතපත්තසහස්සපත්තාදිභෙදෙහි නානාවිධෙහි රත්තපදුමෙහි රත්තකමලෙහි ච සඤ්ඡාදිතා. **පුණ්ඩරීකසමොතතාති** නානාවිධෙහි සෙතකමලෙහි සමන්තතො අවතතා, නානාරුක්ඛා අරොපිමා සුරභී සම්පවායන්තීති යොජනා.

742. **සොපීති** සො සුපිනදස්සාවීපි. **චිත්තොති** තුට්ඨො.

743. **සබ්බසො පභන්ති** සමන්තතො ඔභාසමානං. **කම්මෙ හීති** කම්මනිමිත්තං. **හීති** නිපාතමත්තං. චෙතනානං වා අපරාපරුප්පත්තියා බහුභාවතො ''කම්මෙහී''ති වුත්තං. **අලන්ති** යුත්තං. **කාතවෙති** කාතුං.

ඉදානි ථෙරො විසාඛාය නිබ්බත්තට්ඨානං කථාපෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ –

744.

''තායෙව තෙ සුද්ධනුමොදනාය,
ලද්ධං විමානබ්භුතදස්සනෙය්‍යං;
යා චෙව සා දානමදාසි නාරී,
තස්සා ගතිං බ්‍රූහි කුහිං උප්පන්නා සා''ති.

744. තත්ථ **යා චෙව සා දානමදාසි නාරීති** යස්ස දානස්ස අනුමොදනාය ත්වං ඊදිසං සම්පත්තිං පටිලභි, තං දානං යා චෙව සා නාරී අදාසීති විසාඛං මහාඋපාසිකං සන්ධාය වදති. තාය එව දෙවතාය තස්සා සම්පත්තිං කථාපෙතුකාමො ආහ ''තස්සා ගතිං බ්‍රූහි කුහිං උප්පන්නා සා''ති. **තස්සා ගතින්ති** තාය නිබ්බත්තදෙවගතිං.

ඉදානි ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං දස්සෙන්තී ආහ –

745.

‘‘යා සා අහු මය්හං සඛී භදන්තෙ, සඞ්ඝස්ස කාරෙසි මහාවිහාරං;
විඤ්ඤාතධම්මා සා අදාසි දානං, උප්පන්නා නිම්මානරතීසු දෙවෙසු.

746.

‘‘පජාපතී තස්ස සුනිම්මිතස්ස,
අචින්තියො කම්මවිපාක තස්සා;
යමෙතං පුච්ඡසි ‘කුහිං උප්පන්නා සා’ති,
තං තෙ වියාකාසිං අනඤ්ඤථා අහ’’න්ති.

745. තත්ථ **විඤ්ඤාතධම්මාති** විඤ්ඤාතසාසනධම්මා, පටිවිද්ධචතුසච්චධම්මාති අත්ථො.

746. **සුනිම්මිතස්සාති** සුනිම්මිතස්ස දෙවරාජස්ස. **අචින්තියො කම්මවිපාක තස්සාති** විභත්තිලොපං කත්වා නිද්දෙසො, තස්සා මම සඛියා නිබ්බානරතීසු නිබ්බත්තාය කම්මවිපාකො පුඤ්ඤකම්මස්ස විපාකභූතා දිබ්බසම්පත්ති අචින්තියා අප්පමෙය්‍යාති අත්ථො. **අනඤ්ඤථාති** අවිපරීතං යථාසභාවතො. කථං පනායං තස්සා සම්පත්තිං අඤ්ඤාසීති? සුභද්දා විය භද්දාය, විසාඛාපි දෙවධීතා ඉමිස්සා සන්තිකං අගමාසි.

ඉදානි දෙවධීතා ථෙරං අඤ්ඤෙසම්පි දානසමාදපනෙ නියොජෙන්තී ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි –

747.

‘‘තෙනහඤ්ඤෙපි සමාදපෙථ, සඞ්ඝස්ස දානානි දදාථ විත්තා;
ධම්මඤ්ච සුණාථ පසන්නමානසා, සුදුල්ලභො ලද්ධො මනුස්සලාභො.

748.

‘‘යං මග්ගං මග්ගාධිපතී අදෙසයි, බ්‍රහ්මස්සරො කඤ්චනසන්නිභත්තචො;
සඞ්ඝස්ස දානානි දදාථ විත්තා, මහප්ඵලා යත්ථ භවන්ති දක්ඛිණා.

749.

‘‘යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා, චත්තාරි එතානි යුගානි හොන්ති;
තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා සුගතස්ස සාවකා, එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානි.

750.

‘‘චත්තාරො ච පටිපන්නා, චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතා;
එස සඞ්ඝො උජුභූතො, පඤ්ඤාසීලසමාහිතො.

751.

‘‘යජමානානං මනුස්සානං, පුඤ්ඤපෙක්ඛාන පාණිනං;
කරොතං ඔපධිකං පුඤ්ඤං, සඞ්ඝෙ දින්නං මහප්ඵලං.

752.

‘‘එසො හි සඞ්ඝො විපුලො මහග්ගතො, එසප්පමෙය්‍යො උදධීව සාගරො;
එතෙ හි සෙට්ඨා නරවීරසාවකා, පභඞ්කරා ධම්මමුදීරයන්ති.

753.

‘‘තෙසං සුදින්නං සුහුතං සුයිට්ඨං, යෙ සඞ්ඝමුද්දිස්ස දදන්ති දානං;
සා දක්ඛිණා සඞ්ඝගතා පතිට්ඨිතා, මහප්ඵලා ලොකවිදූන වණ්ණිතා.

754.

‘‘එතාදිසං යඤ්ඤමනුස්සරන්තා, යෙ වෙදජාතා විචරන්ති ලොකෙ;
විනෙය්‍ය මච්ඡෙරමලං සමූලං, අනින්දිතා සග්ගමුපෙන්ති ඨාන’’න්ති.

747. තත්ථ **තෙනහඤ්ඤෙපීති** තෙනහි අඤ්ඤෙපි. **තෙනාති** ච තෙන කාරණෙන, **හීති** නිපාතමත්තං. ‘‘සමාදපෙථා’’ති වත්වා සමාදපනාකාරං දස්සෙතුං **‘‘සඞ්ඝස්ස දානානි දදාථා’’**තිආදි වුත්තං. අට්ඨහි අක්ඛණෙහි වජ්ජිතං මනුස්සභාවං සන්ධායාහ **‘‘සුදුල්ලභො ලද්ධො මනුස්සලාභො’’**ති. තත්ථ අට්ඨ අක්ඛණා නාම තයො අපායා අරූපා අසඤ්ඤසත්තා පච්චන්තදෙසො ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්ලං නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකතා අපාතුභාවො බුද්ධස්සාති.

748. **යං මග්ගන්ති** යං ඛෙත්තවිසෙසෙ කතං දානං, තං එකන්තෙන සුගතිසම්පාපනතො සුගතිගාමිමග්ගං අපායමග්ගතො ජග්ඝමග්ගාදිතො ච අතිවිය සෙට්ඨභාවෙන මග්ගාධිපන්ති කත්වා. දානම්පි හි සද්ධාහිරියො විය ‘‘දෙවලොකගාමිමග්ගො’’ති වුච්චති. යථාහ –

‘‘සද්ධා හිරියං කුසලඤ්ච දානං, ධම්මා එතෙ සප්පුරිසානුයාතා;
එතඤ්හි මග්ගං දිවියං වදන්ති, එතෙන හි ගච්ඡති දෙවලොක’’න්ති.(අ. නි. 8.32; කථා. 480);

‘‘මග්ගාධිපතී’’ති වා පාඨො, තස්ස අරියමග්ගෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස අධිපතිභූතො සත්ථාති අත්ථො දට්ඨබ්බො. **සඞ්ඝස්ස දානානි දදාථාති**ආදිනා පුනපි දක්ඛිණෙය්‍යෙසු දානසංවිභාගෙ නියොජෙන්තී ආහ.

749. ඉදානි තං දක්ඛිණෙය්‍යං අරියසඞ්ඝං සරූපතො දස්සෙන්තී **‘‘යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **යෙති** අනියමිතනිද්දෙසො. **පුග්ගලාති** සත්තා. **අට්ඨාති** තෙසං ගණනපරිච්ඡෙදො. තෙ හි චත්තාරො ච

පටිපන්නා චත්තාරො ච ඵලෙ ඨිතාති අට්ඨ හොන්ති. **සතං පසත්ථාති** සප්පුරිසෙහි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ච දෙවමනුස්සෙහි පසත්ථා. කස්මා? සහජාතසීලාදිගුණයොගතො. තෙසඤ්හි චම්පකබකුලකුසුමාදීනං විය සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො සහජාතසීලසමාධිආදයො ගුණා, තෙන තෙ වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නානි විය පුප්ඵානි දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පාසංසියා ච හොන්ති. තෙන වුත්තං ''යෙ පුග්ගලා අට්ඨ සතං පසත්ථා''ති. තෙ පන සඞ්ඛෙපතො සොතාපත්තිමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගං, එවං යාව අරහත්තමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්ති චත්තාරි යුගානි හොන්ති. තෙනාහ **''චත්තාරි එතානි යුගානි හොන්ති තෙ දක්ඛිණෙය්‍යා''**ති. **තෙති** පුබ්බෙ අනියමතො උද්දිට්ඨානං නියමෙත්වා දස්සනං. තෙ හි සබ්බෙපි කම්මං කම්මඵලඤ්ච සද්දහිත්වා දාතබ්බදෙය්‍යධම්මසඞ්ඛාතං දක්ඛිණං අරහන්තීති දක්ඛිණෙය්‍යා ගුණවිසෙසයොගෙන දානස්ස මහප්ඵලභාවසාධනතො. **සුගතස්ස සාවකාති** සම්මාසම්බුද්ධස්ස ධම්මසවනන්තෙ අරියාය ජාතියා ජාතතාය තං ධම්මං සුණන්තීති සාවකා. **එතෙසු දින්නානි මහප්ඵලානීති** එතෙසු සුගතස්ස සාවකෙසු අප්පකානිපි දානානි දින්නානි පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධියා මහප්ඵලානි හොන්ති. තෙනාහ භගවා ''යාවතා, භික්ඛවෙ, සඞ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඞ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායතී''තිආදි (අ. නි. 4.34; 5.32; ඉතිවු. 90).

750. **චත්තාරො ච පටිපන්නාති**ආදි හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

ඉධ පන ආයස්මා අනුරුද්ධො අත්තනා දෙවතාය ච වුත්තමත්ථං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

විහාරවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. චතුරිත්ථිවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති චතුරිත්ථිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගතො. සො තත්ථ පටිපාටියා ඨිතෙසු චතූසු විමානෙසු චතස්සො දෙවධීතරො පච්චෙකං අච්ඡරාසහස්සපරිවාරා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තියො දිස්වා තාහි පුබ්බෙ කතකම්මං පුච්ඡන්තො –

755. ''අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන...පෙ....වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

ඉමාහි ගාථාහි පටිපාටියා පුච්ඡි. තාපි තස්ස පුච්ඡානන්තරං පටිපාටියා බ්‍යාකරිංසු. තං දස්සෙතුං –

758. ‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ.…යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

අයං ගාථා වුත්තා.

තා කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එසිකානාමකෙ රට්ඨෙ පණ්ණකතෙ නාම නගරෙ කුලගෙහෙ නිබ්බත්තා වයප්පත්තා තස්මිංයෙව නගරෙ පතිකුලං ගතා සමග්ගවාසං වසන්ති. තාසු එකා අඤ්ඤතරං පිණ්ඩචාරිකං භික්ඛුං දිස්වා පසන්නචිත්තා ඉන්දීවරකලාපං අදාසි, අපරා අඤ්ඤස්ස නීලුප්පලහත්ථකං අදාසි, අපරා පදුමහත්ථකං අදාසි, අපරා සුමනමකුළානි අදාසි. තා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තිංසු, තාසං අච්ඡරාසහස්සං පරිවාරො අහොසි. තා තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා තතො චුතා තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන අපරාපරං තත්ථෙව සංසරන්තියො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තත්ථෙව උප්පන්නා වුත්තනයෙන ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතා. තාසු එකා අත්තනා කතං පුබ්බකම්මං ථෙරස්ස කථෙන්තී –

759.

‘‘ඉන්දීවරානං හත්ථකං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස;
එසිකානං උණ්ණතස්මිං, නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

760.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ආහ. අපරා –

766.

‘‘නීලුප්පලහත්ථකං අහමදාසිං, භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස;
එසිකානං උණ්ණතස්මිං, නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

767. ‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ආහ. අපරා –

773.

‘‘ඔදාතමූලකං හරිතපත්තං, උදකස්මිං සරෙ ජාතං අහමදාසිං;
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස, එසිකානං උණ්ණතස්මිං;
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

774. ‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ආහ. අපරා –

780.

‘‘අහං සුමනා සුමනස්ස සුමනමකුළානි, දන්තවණ්ණානි අහමදාසිං;
භික්ඛුනො පිණ්ඩාය චරන්තස්ස, එසිකානං උණ්ණතස්මිං;
නගරවරෙ පණ්ණකතෙ රම්මෙ.

781. ‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ආහ.

759. තත්ථ **ඉන්දීවරානං හත්ථකන්ති** උද්දාලකපුප්ඵහත්ථං වාතසාතකපුප්ඵකලාපං. **එසිකානන්ති** එසිකාරට්ඨස්ස. **උණ්ණතස්මිං නගරවරෙති** උණ්ණතෙ භූමිපදෙසෙ නිවිට්ඨෙ මෙසොදරං ලිහන්තෙහි විය අච්චුග්ගතෙහි පාසාදකූටාගාරාදීහි උණ්ණතෙ උත්තමනගරෙ. **පණ්ණකතෙති** එවංනාමකෙ නගරෙ.

766. **නීලුප්පලහත්ථකන්ති** කුවලයකලාපං.

773. **ඔදාතමූලකන්ති** සෙතමූලං, භිසමූලානං ධවලතාය වුත්තං, පදුමකලාපං සන්ධාය වදති. තෙනාහ ‘‘හරිතපත්ත’’න්තිආදි. තත්ථ **හරිතපත්තන්ති** නීලපත්තං. අවිජහිතමකුළපත්තස්ස හි පදුමස්ස බාහිරපත්තානි හරිතවණ්ණානි එව හොන්ති. **උදකස්මිං සරෙ ජාතන්ති** සරෙ උදකම්හි ජාතං, සරොරුහන්ති අත්ථො.

780. **සුමනාති** එවංනාමා. **සුමනස්සාති** සුන්දරචිත්තස්ස. **සුමනමකුළානීති** ජාතිසුමනපුප්ඵමකුළානි. **දන්තවණ්ණානීති** සජ්ජුකං උල්ලිඛිතහත්ථිදන්තසදිසවණ්ණානි.

එවං තාහි අත්තනා කතකම්මෙ කථිතෙ ථෙරො තාසං අනුපුබ්බිං කථං කථෙත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සච්චපරියොසානෙ සා සබ්බාපි සහපරිවාරා සොතාපන්නා අහෙසුං. ථෙරො තං පවත්තිං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා ධම්මදෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා ජාතාති.

චතුරිත්ථිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අම්බවිමානවණ්ණනා

දිබ්බං තෙ අම්බවනං රම්මන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරා උපාසිකා ආවාසදානස්ස මහප්ඵලතං මහානිසංසතඤ්ච සුත්වා ඡන්දජාතා භගවන්තං අභිවාදෙත්වා එවමාහ ‘‘අහං, භන්තෙ, එකං ආවාසං කාරෙතුකාමා, ඉච්ඡාමි තාදිසං ඔකාසං, ආචික්ඛථූ’’ති. භගවා භික්ඛූ ආණාපෙසි, භික්ඛූ තස්සා ඔකාසං දස්සෙසුං. සා තත්ථ රමණීයං ආවාසං කාරෙත්වා තස්ස සමන්තතො අම්බරුක්ඛෙ රොපෙසි. සො ආවාසො සමන්තතො අම්බපන්තීහි පරික්ඛිත්තො ඡායූදකසම්පන්නො මුත්තාජාලසදිසවාලුකාකිණ්ණපණ්ඩරභූමිභාගො අතිවිය මනොහරො අහොසි. සා තං විහාරං නානාවණ්ණෙහි වත්ථෙහි පුප්ඵදාමගන්ධදාමාදීහි ච දෙවවිමානං විය අලඞ්කරිත්වා තෙලපදීපං ආරොපෙත්වා අම්බරුක්ඛෙ ච අහතෙහි වත්ථෙහි වෙඨෙත්වා සඞ්ඝස්ස නිය්‍යාදෙසි.

සා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, තස්සා මහන්තං විමානං පාතුරහොසි අම්බවනපරික්ඛිත්තං. සා තත්ථ අච්ඡරාගණපරිවාරිතා දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපගන්ත්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

783.

‘‘දිබ්බං තෙ අම්බවනං රම්මං, පාසාදෙත්ථ මහල්ලකො;
නානාතූරියසඞ්ඝුට්ඨො, අච්ඡරාගණඝොසිතො.

784.

‘‘පදීපො චෙත්ථ ජලති, නිච්චං සොවණ්ණයො මහා;
දුස්සඵලෙහි රුක්ඛෙහි, සමන්තා පරිවාරිතො.

785. ‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.… වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

787. ‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

788.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, පුරිමාය ජාතියා මනුස්සලොකෙ;
විහාරං සඞ්ඝස්ස කාරෙසිං, අම්බෙහි පරිවාරිතං.

789.

‘‘පරියොසිතෙ විහාරෙ, කාරෙන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙ;
අම්බෙහි ඡාදයිත්වාන, කත්වා දුස්සමයෙ ඵලෙ.

790.

‘‘පදීපං තත්ථ ජාලෙත්වා, භොජයිත්වා ගණුත්තමං;
නියාාදෙසිං තං සඞ්ඝස්ස, පසන්නා සෙහි පාණිහි.

791.

‘‘තෙන මෙ අම්බවනං රම්මං, පාසාදෙත්ථ මහල්ලකො;
නානාතූරියසඞ්ඝුට්ඨො, අච්ඡරාගණඝොසිතො.

792.

‘‘පදීපො චෙත්ථ ජලති, නිච්චං සොවණ්ණයො මහා;
දුස්සඵලෙහි රුක්ඛෙහි, සමන්තා පරිවාරිතො.

793.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා
පභාසතී’’ති. –

සා දෙවතා බ්‍යාකාසි.

783. තත්ථ **මහල්ලකොති** මහන්තො ආයාමවිත්ථාරෙහි උබ්බෙධෙන ච විපුලො, උළාරතමොති අත්ථො. **අච්ඡරාගණඝොසිතොති** තං පමොදිතුං සඞ්ගීතිවසෙන චෙව පියසල්ලාපවසෙන ච අච්ඡරාසඞ්ඝෙන සමුග්ඝොසිතො.

784. **පදීපො චෙත්ථ ජලතීති** සූරියරස්මිසමුජ්ජලකිරණවිතානො රතනප්පදීපො ච එත්ථ එතස්මිං පාසාදෙ අභිජලති. **දුස්සඵලෙහීති** දුස්සානි ඵලානි එතෙසන්ති දුස්සඵලා. තෙහි සමුග්ගිරියමානදිබ්බවත්ථෙහීති අත්ථො.

789. **කාරෙන්තෙ නිට්ඨිතෙ මහෙති** කතපරියොසිතස්ස විහාරස්ස මහෙ පූජාය කරීයමානාය ච. **කත්වා දුස්සමයෙ ඵලෙති** දුස්සෙයෙව තෙසං අම්බානං ඵලං කත්වා.

790. **ගණුත්තමන්ති** ගණානං උත්තමං භගවතො සාවකසඞ්ඝං. **නියාාදෙසින්ති** සම්පටිච්ඡාපෙසිං, අදාසින්ති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. පීතවිමානවණ්ණනා

පීතවත්ථෙ පීතධජෙති පීතවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ රඤ්ඤා අජාතසත්තුනා අත්තනා පටිලද්ධා භගවතො සරීරධාතුයො ගහෙත්වා ථූපෙ ච මහෙ ච කතෙ රාජගහවාසිනී අඤ්ඤතරා උපාසිකා පාතොව කතසරීරපටිජග්ගනා ‘‘සත්ථු ථූපං පූජෙස්සාමී’’ති යථාලද්ධානි චත්තාරි කොසාතකීපුප්ඵානි ගහෙත්වා සද්ධාවෙගෙන සමුස්සාහිතමානසා මග්ගපරිස්සයං අනුපධාරෙත්වාව ථූපාභිමුඛී ගච්ඡති. අථ නං තරුණවච්ඡා ගාවී අභිධාවන්තී වෙගෙන ආපතිත්වා සිඞ්ගෙන පහරිත්වා

ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සා තාවදෙව තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්තන්තී සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො උය්‍යානකීළාය ගච්ඡන්තස්ස පරිවාරභූතානං අඩ්ඪතියානං නාටකකොටීනං මජ්ඣෙ අත්තනො සරීරපභාය තා සබ්බා අභිභවන්තී සහ රථෙන පාතුරහොසි. තං දිස්වා සක්කො දෙවරාජා විම්හිතචිත්තො අච්ඡරියබ්භුතජාතො ''කීදිසෙන නු ඛො ඔළාරිකෙන කම්මුනා අයං එදිසිං සුමහතිං දෙවිද්ධිමුපාගතා''ති තං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

795.

''පීතවත්ථෙ පීතධජෙ, පීතාලඞ්කාරභූසිතෙ;
පීතචන්දනලිත්තඞ්ගෙ, පීතඋප්පලමාලිනී.

796.

''පීතපාසාදසයනෙ, පීතාසනෙ පීතභාජනෙ;
පීතඡත්තෙ පීතරථෙ, පීතස්සෙ පීතබීජනෙ.

797.

''කිං කම්මමකරී භද්දෙ, පුබ්බෙ මානුසකෙ භවෙ;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල''න්ති.

සාපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

798.

''කොසාතකී නාම ලතත්ථි භන්තෙ, තිත්තිකා අනභිච්ඡිතා;
තස්සා චත්තාරි පුප්ඵානි, ථූපං අභිහරිං අහං.

799.

''සත්ථු සරීරමුද්දිස්ස, විප්පසන්නෙන චෙතසා;
නාස්ස මග්ගං අවෙක්ඛිස්සං, න තග්ගමනසා සතී.

800.

''තතො මං අවධී ගාවී, ථූපං අපත්තමානසං;
තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යං, භියො නූන ඉතො සියා.

801.

''තෙන කම්මෙන දෙවින්ද, මඝවා දෙවකුඤ්ජර;
පහාය මානුසං දෙහං, තව සහබ්‍යමාගතා''ති.

795-6. තත්ථ **පීතචන්දනලිත්තඞ්ගෙ**ති සුවණ්ණවණ්ණෙන චන්දනෙන අනුලිත්තසරීරෙ. **පීතපාසාදසයනෙ**ති සබ්බසොවණ්ණමයෙන පාසාදෙන සුවණ්ණපරික්ඛිත්තෙහි සයනෙහි ච සමන්නාගතෙ. එවං සබ්බත්ථ හෙට්ඨා උපරි ච පීතසද්දෙන සුවණ්ණමෙව ගහිතන්ති දට්ඨබ්බං.

798. **ලතත්ථීති** ලතා අත්ථි. **භන්තෙති** සක්කං දෙවරාජානං ගාරවෙන ආලපති. **අනභිච්ඡිතාති** න අභිකඞ්ඛිතා.

799. **සරීරන්ති** සරීරභූතං ධාතුං. අවයවෙ චායං සමුදායවොහාරො යථා ‘‘පටො ඩඩ්ඪො, සමුද්දො දිට්ඨො’’ති ච. **අස්සාති** ගොරූපස්ස. **මග්ගන්ති** ආගමනමග්ගං. **න අවෙක්ඛිස්සන්ති** න ඔලොකයිං. කස්මා? **න තග්ගමනසා සතීති**, තස්සං ගාවියං ගතමනා ඨපිතමනා න හොන්තී, අඤ්ඤදත්ථු භගවතො ථූපගතමනා එව සමානාති අත්ථො. ‘‘තදඞ්ගමනසා සතී’’ති ච පාඨො, තදඞ්ගෙ තස්ස භගවතො ධාතුයා අඞ්ගෙ මනො එතිස්සාති තදඞ්ගමනසා. එවංභූතා අහං තදා තස්සා මග්ගං නාවෙක්ඛිස්සන්ති දස්සෙති.

800. **ථූපං අපත්තමානසන්ති** ථූපං චෙතියං අසම්පත්තඅජ්ඣාසයං, මනසි භවොති හි මානසො, අජ්ඣාසයො මනොරථො. ‘‘ථූපං උපගන්ත්වා පුප්ඵෙහි පූජෙස්සාමී’’ති උප්පන්නමනොරථස්ස අසම්පුණ්ණතාය එවං වුත්තං. ථූපං චෙතියං පන පුප්ඵෙහි පූජනචිත්තං සිද්ධමෙව, යෙන සා දෙවලොකෙ උප්පන්න. **තඤ්චාහං අභිසඤ්චෙය්‍යන්ති** තඤ්චෙ අහං අභිසඤ්චිනෙය්‍යං, පුප්ඵපූජනෙන හි පුඤ්ඤං අහං ථූපං අභිගන්ත්වා යථාධිප්පායං පූජනෙන සම්මදෙව චිනෙය්‍යං උපචිනෙය්‍යන්ති අත්ථො. **භිය්‍යො නූන ඉතො සියාති** ඉතො යථාලද්ධසම්පත්තිතොපි භිය්‍යො උපරි උත්තරිතරා සම්පත්ති සියාති මඤ්ඤෙති අත්ථො.

801. **මඝවා දෙවකුඤ්ජරාති** ආලපනං. තත්ථ **දෙවකුඤ්ජරාති** සබ්බබලපරක්කමාදිවිසෙසෙහි දෙවෙසු කුඤ්ජරසදිසො. **සහබ්‍යන්ති** සහභාවං.

802.

‘‘ඉදං සුත්වා තිදසාධිපති, මඝවා දෙවකුඤ්ජරො;
තාවතිංසෙ පසාදෙන්තො, මාතලිං එතදබ්‍රවී’’ති. –

ඉදං ධම්මසඞ්ගාහකවචනං. තතො සක්කො මාතලිපමුඛස්ස දෙවගණස්ස ඉමාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙසි –

803.

‘‘පස්ස මාතලි අච්ඡෙරං, චිත්තං කම්මඵලං ඉදං;
අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං, පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵලං.

804.

‘‘නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හි, අප්පකා නාම දක්ඛිණා;
තථාගතෙ වා සම්බුද්ධෙ, අථ වා තස්ස සාවකෙ.

805.

‘‘එහි මාතලි අම්හෙපි, භියྱො භියྱො මහෙමසෙ;
තථාගතස්ස ධාතුයො, සුඛො පුඤ්ඤානමුච්චයො.

806.

‘‘තිට්ඨන්තෙ නිබ්බුතෙ චාපි, සමෙ චිත්තෙ සමං ඵලං;
චෙතොපණිධිහෙතුහි, සත්තා ගච්ඡන්ති සුග්ගතිං.

807.

‘‘බහූනං වත අත්ථාය, උප්පජ්ජන්ති තථාගතා;
යත්ථ කාරං කරිත්වාන, සග්ගං ගච්ඡන්ති දායකා’’ති.

802. තත්ථ **පසාදෙන්තොති** පසන්නෙ කරොන්තො, රතනත්තයෙ සද්ධං උප්පාදෙන්තොති අත්ථො.

803. **චිත්තන්ති** විචිත්තං අචින්තෙය්‍යං. **කම්මඵලන්ති** දෙය්‍යධම්මස්ස අනුළාරත්තෙපි ඛෙත්තසම්පත්තියා ච චිත්තසම්පත්තියා ච උළාරස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස ඵලං පස්සාති යොජනා. **අප්පකම්පි කතං දෙය්‍යං, පුඤ්ඤං හොති මහප්ඵලන්ති** එත්ථ **කතන්ති** කාරවසෙන සක්කාරවසෙන ආයතනෙ විනියුත්තං. **දෙය්‍යන්ති** දාතබ්බවත්ථුං. **පුඤ්ඤන්ති** තථාපවත්තං පුඤ්ඤකම්මං.

804. ඉදානි යත්ථ අප්පකම්පි කතං පුඤ්ඤං මහප්ඵලං හොති, තං පාකටං කත්වා දස්සෙන්තො **‘‘නත්ථි චිත්තෙ පසන්නම්හී’’**ති ගාථමාහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

805-6. **අම්හෙපීති** මයම්පි. **මහෙමසෙති** මහාමසෙ පූජාමසෙ. **චෙතොපණිධිහෙතු හීති** අත්තනො චිත්තස්ස සම්මදෙව ඨපනනිමිත්තං, අත්තසම්මාපණිධානෙනාති අත්ථො. තෙනාහ භගවා –

‘‘න තං මාතාපිතා කයිරා, අඤ්ඤෙ වාපි ච ඤාතකා;
සම්මා පණිහිතං චිත්තං, සෙය්‍යසො නං තතො කරෙ’’ති. (ධ. ප. 43);

එවඤ්ච පන වත්වා සක්කො දෙවානමින්දො උය්‍යානකීළාය උස්සාහං පටිප්පස්සම්භෙත්වා තතොව පටිනිවත්තිත්වා අත්තනා අභිණ්හං පූජනෙය්‍යට්ඨානභූතෙ චූළාමණිචෙතියෙ සත්තාහං පූජං අකාසි. අථ අපරෙන සමයෙන දෙවචාරිකං ගතස්ස ආයස්මතො නාරදත්ථෙරස්ස තං පවත්තිං ගාථාහෙව කථෙසි, ථෙරො ධම්මසඞ්ගාහකානං ආරොචෙසි, තෙ තථා නං සඞ්ගහං ආරොපෙසුන්ති.

පීතවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උච්ඡුවිමානවණ්ණනා

ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකන්ති උච්ඡුවිමානං. තං හෙට්ඨා උච්ඡුවිමානෙන පාළිතො ච අට්ඨුප්පත්තිතො ච සදිසමෙව. කෙවලං තත්ථ සස්සු සුණිසං පීඨකෙන පහරිත්වා මාරෙසි, ඉධ පන ලෙඩ්ඩුනාති අයමෙව විසෙසො. වත්ථුනො පන භින්නත්තා උභයම්පි විසුංයෙව සඞ්ගහං ආරුළ්හන්ති වෙදිතබ්බං.

808.

‘‘ඔභාසයිත්වා පථවිං සදෙවකං, අතිරොචසි චන්දිමසූරියා විය;
සිරියා ච වණ්ණෙන යසෙන තෙජසා, බ්‍රහ්මාව දෙවෙ තිදසෙ සහින්දකෙ.

809.

‘‘පුච්ඡාමි තං උප්පලමාලධාරිනී, ආවෙළිනී කඤ්චනසන්නිභත්තචෙ;
අලඞ්කතෙ උත්තමවත්ථධාරිනී, කා ත්වං සුභෙ දෙවතෙ වන්දසෙ මමං.

810.

‘‘කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතා පුරිමාය ජාතියා;
දානං සුචිණ්ණං අථ සීලසඤ්ඤමං, කෙනුපපන්නා සුගතිං යසස්සිනී;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො පුච්ඡි. තතො දෙවතා ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

811.

‘‘ඉදානි භන්තෙ ඉමමෙව ගාමං, පිණ්ඩාය අම්හාකං ඝරං උපාගමි;
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා.

812.

‘‘සස්සු ච පච්ඡා අනුයුඤ්ජතෙ මමං, කහං නු උච්ඡුං වධුකෙ අවාකිරි;
න ඡඩ්ඩිතං නො පන ඛාදිතං මයා, සන්තස්ස භික්ඛුස්ස සයං අදාසහං.

813.

‘‘‘තුය්හං න්විදං ඉස්සරියං අථො මම’, ඉතිස්සා සස්සු පරිභාසතෙ මමං;
ලෙඩ්ඩුං ගහෙත්වා පහාරං අදාසි මෙ, තතො චුතා කාලකතාම්හි දෙවතා.

814.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

815.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සමප්පිතා කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

816.

‘‘එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාවිපාකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;
දෙවෙහි සද්ධිං පරිචාරයාමහං, මොදාමහං කාමගුණෙහි පඤ්චහි.

817.

‘‘එතාදිසං පුඤ්ඤඵලං අනප්පකං, මහාජුතිකා මම උච්ඡුදක්ඛිණා;
දෙවින්දගුත්තා තිදසෙහි රක්ඛිතා, සහස්සනෙත්තොරිව නන්දනෙ වනෙ.

818.

‘‘තුවඤ්ච භන්තෙ අනුකම්පකං විදුං, උපෙච්ච වන්දිං කුසලඤ්ච පුච්ඡිසං;
තතො තෙ උච්ඡුස්ස අදාසිං ඛණ්ඩිකං, පසන්නචිත්තා අතුලාය පීතියා’’ති.

සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

උච්ඡුවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. වන්දනවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති වන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා සෙනාසනං පටිසාමෙත්වා පත්තචීවරමාදාය සාවත්ථිං උද්දිස්ස භගවන්තං දස්සනත්ථාය ගච්ඡන්තා අඤ්ඤතරස්ස ගාමස්ස මජ්ඣෙන අතික්කමන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරා ඉත්ථී තෙ භික්ඛූ දිස්වා පසන්නචිත්තා සඤ්ජාතගාරවබහුමානා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාව දස්සනූපචාරා පසාදසොම්මානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා ඔලොකෙන්තී අට්ඨාසි. සා අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. අථ නං තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

819. ‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන…පෙ.…වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

822. ‘‘සා දෙවතා අත්තමනා…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

823.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතා, දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ;
පාදානි වන්දිත්වා මනං පසාදයිං, චිත්තා වහං අඤ්ජලිකං අකාසිං.

824.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

823. තත්ථ **සමණෙති** සමිතපාපෙ. **සීලවන්තෙති** සීලගුණයුත්තෙ. **මනං පසාදයින්ති** ‘‘සාධුරූපා වතිමෙ අය්‍යා ධම්මචාරිනො සමචාරිනො බ්‍රහ්මචාරිනො’’ති තෙසං ගුණෙ ආරබ්භ චිත්තං පසාදෙසිං. **චිත්තා වහං අඤ්ජලිකං අකාසින්ති** තුට්ඨා සොමනස්සජාතා අහං වන්දිං. පෙසලානං භික්ඛූනං පසාදවිකසිතානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා දස්සනමත්තම්පි ඉමෙසං සත්තානං බහූපකාරං, පගෙව වන්දනාති. තෙනාහ **‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො’’**තිආදි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

වන්දනවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. රජ්ජුමාලාවිමානවණ්ණනා

අභික්කන්තෙන වණ්ණෙනාති රජ්ජුමාලාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ගයාගාමකෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධීතා තස්මිංයෙව ගාමෙ එකස්ස බ්‍රාහ්මණකුමාරස්ස දින්නා පතිකුලං ගතා, තස්මිං ගෙහෙ ඉස්සරියං වත්තෙන්තී තිට්ඨති. සා තස්මිං ගෙහෙ දාසියා ධීතරං දිස්වා න සහති. දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය කොධෙන තටතටායමානා අක්කොසති පරිභාසති, ඛටකඤ්චස්සා දෙති. යදා පන සා වයප්පත්තියා කිච්චසමත්ථා ජාතා, තදා නං ජණ්ණුකප්පරමුට්ඨීහි පහරතෙව යථා තං පුරිමජාතිසු බද්ධාඝාතා.

සා කිර දාසී කස්සපදසබලස්ස කාලෙ තස්සා සාමිනී අහොසි, ඉතරා දාසී. සා තං ලෙඩ්ඩුදණ්ඩාදීහි මුට්ඨිආදීහි ච අභිණ්හං අභිහනති. සා තෙන නිබ්බින්නා යථාබලං දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා ‘‘අනාගතෙ අහං සාමිනී හුත්වා ඉමිස්සා උපරි ඉස්සරියං වත්තෙය්‍ය’’න්ති පත්ථනං ඨපෙසි. අථ සා දාසී තතො චුතා අපරාපරං සංසරන්තී ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ වුත්තනයෙන

ගයාගාමකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තිත්වා පතිකුලං ගතා, ඉතරාපි තස්සා දාසී අහොසි. එවං බද්ධාඝාතතාය සා තං විහෙඨෙති.

එවං විහෙඨෙන්තී අකාරණෙනෙව කෙසෙසු ගහෙත්වා හත්ථෙහි ච පාදෙහි ච සුහතං හනි. සා න්හාපිතසාලං ගන්ත්වා ඛුරමුණ්ඩං කාරෙත්වා අගමාසි. සාමිනී ''කිං ජෙ දුට්ඨදාසි මුණ්ඩනමත්තෙන තව විප්පමොක්ඛො''ති රජ්ජුං සීසෙ බන්ධිත්වා තත්ථ නං ගහෙත්වා ඔණමෙත්වා සාතෙති, තස්සා තඤ්ච රජ්ජුං අපනෙතුං න දෙති. තතො පට්ඨාය දාසියා ''රජ්ජුමාලා''ති නාමං අහොසි.

අථෙකදිවසං සත්ථා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො රජ්ජුමාලාය සොතාපත්තිඵලූපනිස්සයං, තස්සා ච බ්‍රාහ්මණියා සරණෙසු සීලෙසු ච පතිට්ඨානං දිස්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණා බුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තො. රජ්ජුමාලාපි ඛො දිවසෙ දිවසෙ තාය තථා විහෙඨියමානා ''කිං මෙ ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙනා''ති නිබ්බින්නරූපා ජීවිතෙ මරිතුකාමා ඝටං ගහෙත්වා උදකතිත්ථං ගච්ඡන්තී විය ගෙහතො නික්ඛන්තා අනුක්කමෙන වනං පවිසිත්වා භගවතො නිසින්නරුක්ඛස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්ස රුක්ඛස්ස සාඛාය රජ්ජුං බන්ධිත්වා පාසං කත්වා උබ්බන්ධිතුකාමා ඉතො චිතො ච ඔලොකෙන්තී අද්දස භගවන්තං තත්ථ නිසින්නං පාසාදිකං පසාදනීයං උත්තමදමථසමථමනුප්පත්තං ඡබ්බණ්ණබුද්ධරස්මියො විස්සජ්ජෙන්තං. දිස්වා බුද්ධගාරවෙන ආකඩ්ඪියමානහදයා ''කිං නු ඛො භගවා මාදිසානම්පි ධම්මං දෙසෙති, යමහං සුත්වා ඉතො දුජ්ජීවිතතො මුච්චෙය්‍ය''න්ති චින්තෙසි.

අථ භගවා තස්සා චිත්තාචාරං ඔලොකෙත්වා ''රජ්ජුමාලෙ''ති ආහ. සා තං සුත්වා අමතෙන විය අභිසිත්තා පීතියා නිරන්තරං ඵුට්ඨා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තස්සා භගවා අනුපුබ්බිකථානුපුබ්බිකං චතුසච්චකථං කථෙසි, සා සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. සත්ථා ''වට්ටති එත්තකො රජ්ජුමාලාය අනුග්ගහො, ඉදානෙසා කෙනචි අප්පධංසියා ජාතා''ති අරඤ්ඤතො නික්ඛමිත්වා ගාමස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. රජ්ජුමාලාපි අත්තානං විනිපාතෙතුං අභබ්බතාය ඛන්තිමෙත්තානුද්දයසම්පන්නතාය ච ''බ්‍රාහ්මණී මං හනතු වා විහෙඨෙතු වා යං වා තං වා කරොතූ''ති ඝටෙන උදකං ගහෙත්වා ගෙහං අගමාසි. සාමිකො ගෙහද්වාරෙ ඨිතො තං දිස්වා ''ත්වං අජ්ජ උදකතිත්ථං ගතා චිරායිත්වා ආගතා, මුඛවණ්ණො ච තෙ අතිවිය විප්පසන්නො, ත්වඤ්ච අඤ්ඤෙන ආකාරෙන උපට්ඨාසි, කිං එත''න්ති පුච්ඡි. සා තස්ස තං පවත්තිං ආචික්ඛි.

බ්‍රාහ්මණො තස්සා වචනං සුත්වා තුස්සිත්වා ගෙහං ගන්ත්වා රජ්ජුමාලාය උපරි ''තයා න කිඤ්චි කාතබ්බ''න්ති සුණිසාය වත්වා තුට්ඨමානසො

සීසතරං සත්ථු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා සාදරෙන කතපටිසන්ථාරො සත්ථාරං නිමන්තෙත්වා අත්තනො ගෙහං ආනෙත්වා පණීතෙන ඛාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිවිසිත්වා භගවන්තං භුත්තාවිං ඔනීතපත්තපාණිං උපසඞ්කමිත්වා එකමන්තං නිසීදි, සුණිසාපිස්ස උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. ගයාගාමවාසිනොපි බ්‍රාහ්මණගහපතිකා තං පවත්තිං සුත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අප්පෙකච්චෙ අභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු, අප්පෙකච්චෙ සම්මොදනීයං කත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු.

සත්ථා රජ්ජුමාලාය තස්සා ච බ්‍රාහ්මණියා පුරිමජාතීසු කතකම්මං විත්ථාරතො කථෙත්වා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණී ච මහාජනො ච තත්ථ සන්නිපතිතො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. සත්ථා ආසනා උට්ඨහිත්වා සාවත්ථිමෙව අගමාසි. බ්‍රාහ්මණො රජ්ජුමාලං ධීතුට්ඨානෙ ඨපෙසි. තස්ස සුණිසා රජ්ජුමාලං පියචක්ඛූහි ඔලොකෙන්ති යාවජීවං මනාපෙනෙව සිනෙහෙන පරිහරි. රජ්ජුමාලා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, අච්ඡරාසහස්සඤ්චස්සා පරිවාරො අහොසි. සා සට්ඨිසකටභාරප්පමාණෙහි දිබ්බාභරණෙහි පටිමණ්ඩිතත්තභාවා අච්ඡරාසහස්සපරිවුත්තා නන්දනවනාදීසු මහතිං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානා පමුදිතමනා විචරති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං ගතො තං මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන මහතියා දෙවිද්ධියා විජ්ජොතමානං දිස්වා තාය කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි.

826.

‘‘අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, යා ත්වං තිට්ඨසි දෙවතෙ;
හත්ථෙ පාදෙ ච විග්ගය්හ, නච්චසි සුප්පවාදිතෙ.

827.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති, සවනීයා මනොරමා.

828.

‘‘තස්සා තෙ නච්චමානාය, අඞ්ගමඞ්ගෙහි සබ්බසො;
දිබ්බා ගන්ධා පවායන්ති, සුචිගන්ධා මනොරමා.

829.

‘‘විවත්තමානා කායෙන, යා වෙණීසු පිළන්ධනා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

830.

‘‘වටංසකා වාතධුතා, වාතෙන සම්පකම්පිතා;
තෙසං සුයාති නිග්ඝොසො, තූරියෙ පඤ්චඞ්ගිකෙ යථා.

831.

‘‘යාපි තෙ සිරස්මිං මාලා, සුචිගන්ධා මනොරමා;
වාති ගන්ධො දිසා සබ්බා, රුක්ඛො මඤ්ජූසකො යථා.

832.

‘‘ඝායසෙ තං සුචිගන්ධං, රූපං පස්සසි අමානුසං;
දෙවතෙ පුච්ඡිතාචික්ඛ, කිස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති.

826. තත්ථ **හත්ථෙ පාදෙ ච විග්ගය්හාති** හත්ථෙ ච පාදෙ ච විවිධෙහි ආකාරෙහි ගහෙත්වා, පුප්ඵමුට්ඨිපුප්ඵඤ්ජලිආදිභෙදස්ස සාභිනයස්ස දස්සනවසෙන විවිධෙහි ආකාරෙහි හත්ථෙ, ච, සමපාදාදීනම්පි ඨානවිසෙසානං දස්සනවසෙන විවිධෙහි ආකාරෙහි පාදෙ ච උපාදියිත්වාති අත්ථො. ච-සද්දෙන සාභිනයං සඞ්ගණ්හාති. **නච්චසීති** නටසි. **යා ත්වන්ති** යා වුත්තනයවසෙන නච්චං කරොසීති අත්ථො. **සුප්පවාදිතෙති** සුන්දරෙ පවජ්ජනෙ සති තව නච්චස්ස අනුරූපවසෙන වීණාවංසමුදිඞ්ගතාළාදිකෙ වාදියමානෙ, පඤ්චඞ්ගිකෙ තූරියෙ පග්ගය්හමානෙති අත්ථො. සෙසං හෙට්ඨාවිමානෙ වුත්තනයමෙව.

එවං ථෙරෙන පුච්ඡිතා සා දෙවතා අත්තනො පුරිමජාතිආදිං ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

833.

‘‘දාසී අහං පුරෙ ආසිං, ගයායං බ්‍රාහ්මණස්සහං;
අප්පපුඤ්ඤා අලක්ඛිකා, රජ්ජුමාලාති මං විදූ.

834.

‘‘අක්කොසානං වධානඤ්ච, තජ්ජනාය ච උග්ගතා;
කුටං ගහෙත්වා නික්ඛම්ම, අගඤ්ඡිං උදහාරියා.

835.

‘‘විපථෙ කුටං නික්ඛිපිත්වා, වනසණ්ඩං උපාගමිං;
‘ඉධෙවාහං මරිස්සාමි, කො අත්ථො ජීවිතෙන මෙ’.

836.

‘‘දළ්හං පාසං කරිත්වාන, ආසුම්භිත්වාන පාදපෙ;
තතො දිසා විලොකෙසිං, ‘කො නු ඛො වනමස්සිතො’.

837.

‘‘තත්ථද්දසාසිං සම්බුද්ධං, සබ්බලොකහිතං මුනිං;
නිසින්නං රුක්ඛමූලස්මිං, ඣායන්තං අකුතොභයං.

838.

‘‘තස්සා මෙ අහු සංවෙගො, අබ්භුතො ලොමහංසනො;
‘කො නු ඛො වනමස්සිතො, මනුස්සො උදාහු දෙවතා’.

839.

‘‘පාසාදිකං පසාදනීයං, වනා නිබ්බනමාගතං;
දිස්වා මනො මෙ පසීදි, නායං යාදිසකීදිසො.

840.

‘‘ගුත්තින්ද්‍රියො ඣානරතො, අබහිග්ගතමානසො;
හිතො සබ්බස්ස ලොකස්ස, බුද්ධො අයං භවිස්සති.

841.

‘‘භයභෙරවො දුරාසදො, සීහොව ගුහමස්සිතො;
දුල්ලභායං දස්සනාය, පුප්ඵං ඔදුම්බරං යථා.

842.

‘‘සො මං මුදූහි වාචාහි, ආලපිත්වා තථාගතො;
රජ්ජුමාලෙති මංවොච, සරණං ගච්ඡ තථාගතං.

843.

‘‘තාහං ගිරං සුණිත්වාන, නෙලං අත්ථවතිං සුචිං;
සණ්හං මුදුකඤ්ච වග්ගුඤ්ච, සබ්බසොකාපනූදනං.

844.

‘‘කල්ලචිත්තඤ්ච මං ඤත්වා, පසන්නං සුද්ධමානසං;
හිතො සබ්බස්ස ලොකස්ස, අනුසාසි තථාගතො.

845.

‘‘ඉදං දුක්ඛන්ති මංවොච, අයං දුක්ඛස්ස සම්භවො;
දුක්ඛනිරොධො මග්ගො ච, අඤ්ජසො අමතොගධො.

846.

‘‘අනුකම්පකස්ස කුසලස්ස, ඔවාදම්හි අහං ඨිතා;
අජ්ඣගා අමතං සන්තිං, නිබ්බානං පදමච්චුතං.

847.

‘‘සාහං අවට්ඨිතාපෙමා, දස්සනෙ අවිකම්පිනී;
මූලජාතාය සද්ධාය, ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසා.

848.

‘‘සාහං රමාමි කීළාමි, මොදාමි අකුතොභයා;
දිබ්බමාලං ධාරයාමි, පිවාමි මධුමද්දවං.

849.
‘‘සට්ඨිතූරියසහස්සානි, පටිබොධං කරොන්ති මෙ;
ආළම්බො ගග්ගරො භීමො, සාධුවාදී ච සංසයො.

850.
‘‘පොක්ඛරො ච සුඵස්සො ච, විණාමොක්ඛා ච නාරියො;
නන්දා චෙව සුනන්දා ච, සොණදින්නා සුචිම්හිතා.

851.
‘‘අලම්බුසා මිස්සකෙසී ච, පුණ්ඩරීකාතිදාරුණී;
එණීඵස්සා සුඵස්සා ච, සුභද්දා මුදුවාදිනී.

852.
‘‘එතා චඤ්ඤා ච සෙය්‍යාසෙ, අච්ඡරානං පබොධිකා;
තා මං කාලෙනුපාගන්ත්වා, අභිභාසන්ති දෙවතා.

853.
‘‘හන්ද නච්චාම ගායාම, හන්ද තං රමයාමසෙ;
නයිදං අකතපුඤ්ඤානං, කතපුඤ්ඤානමෙවිදං.

854.
‘‘අසොකං නන්දනං රම්මං, තිදසානං මහාවනං;
සුඛං අකතපුඤ්ඤානං, ඉධ නත්ථි පරත්ථ ච.

855.
‘‘සුඛඤ්ච කතපුඤ්ඤානං, ඉධ චෙව පරත්ථ ච;
තෙසං සහබ්‍යකාමානං, කත්තබ්බං කුසලං බහුං;
කතපුඤ්ඤා හි මොදන්ති, සග්ගෙ භොගසමඞ්ගිනො.

856.
‘‘බහූනං වත අත්ථාය, උප්පජ්ජන්ති තථාගතා;
දක්ඛිණෙය්‍යා මනුස්සානං, පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමාකරා;
යත්ථ කාරං කරිත්වාන, සග්ගෙ මොදන්ති දායකා’’ති.

833. තත්ථ **දාසී අහං පුරෙ ආසින්ති** පුරෙ පුරිමජාතියං අහං අන්තොජාතා දාසී අහොසිං. තත්ථ කස්සාති ආහ **‘‘ගයායං බ්‍රාහ්මණස්සහ’’**න්ති, ගයානාමකෙ ගාමෙ අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස. **හන්ති** නිපාතමත්තං. **අප්පපුඤ්ඤාති** මන්දභාග්‍යා අපුඤ්ඤා. **අලක්ඛිකාති** නිස්සිරිකා කාලකණ්ණී.

රජ්ජුමාලාති මං විදූන්ති, කෙසෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪනපරිකඩ්ඪනදුක්ඛෙන මුණ්ඩකෙ කතෙ පුනපි තදත්ථමෙව සීසෙ දළ්හං බන්ධිත්වා ඨපිතරජ්ජුකුණ්ඩලකවසෙන ''රජ්ජුමාලා''ති මං මනුස්සා ජානිංසු.

834. වධානන්ති තාළනානං. **තජ්ජනායාති** භයසංතජ්ජනෙන. **උග්ගතාති** උග්ගතාය දොමනස්සුප්පත්තියා. **උදහාරියාති** උදකහාරිකා, උදකං ආහරන්තී විය හුත්වාති අධිප්පායො.

835. **විපථෙති** අපථෙ, මග්ගතො අපක්කමිත්වාති අත්ථො. **ක්වත්ථොති** කො අත්ථො. සොයෙව වා පාඨො.

836. **දළ්හං පාසං කරිත්වානාති** බන්ධනපාසං ථිරං අච්ඡිජ්ජනකං කත්වා. **ආසුම්භිත්වාන පාදපෙති** විටපෙ ලග්ගනවසෙන පාදපෙ රුක්ඛෙ ඛිපිත්වා. **තතො දිසා විලොකෙසිං, කො නු ඛො වනමස්සිතොති** ඉමං වනං පවිසනවසෙන අස්සිතො නු ඛො කොචි අත්ථි, යතො මෙ මරණන්තරායො සියාති අධිප්පායො.

837. **සම්බුද්ධන්තිආදි** තදා තස්සා තාදිසෙ නිච්ඡයෙ අසතිපි සභාවවසෙන වුත්තං. තස්සත්ථො – සයමෙව සම්මදෙව ච සබ්බස්සාපි බුජ්ඣිතබ්බස්ස බුද්ධත්තා **සම්බුද්ධං,** මහාකරුණායොගෙන හීනාදිභෙදභින්නස්ස සබ්බස්සාපි ලොකස්ස එකන්තහිතත්තා **සබ්බලොකහිතං,** උභයලොකං මුනනතො **මුනිං,** නිසජ්ජාවසෙන කිලෙසාභිසඞ්ඛාරෙහි ඨානා චාවනාභාවෙන ච **නිසින්නං,** ආරම්මණූපනිජ්ඣානෙන ලක්ඛණූපනිජ්ඣානෙන ච **ඣායන්තං,** බොධිමූලෙයෙව භයහෙතූනං සමුච්ඡින්නත්තා කුතොචිපි භයාභාවතො **අකුතොභයන්ති** වෙදිතබ්බං.

838. **සංවෙගො** නාම සහොත්තප්පං ඤාණං, සො තස්සා භගවතො දස්සනෙන උප්පජ්ජි. තෙනාහ **''තස්සා මෙ අහු සංවෙගො''**ති.

839. **පාසාදිකන්ති** පසාදාවහං, ද්වත්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණඅසීතිඅනුබ්‍යඤ්ජනබ්‍යාමප්පභාකෙතුමාලාලඞ්කතාය සමන්තපාසාදිකාය අත්තනො සරීරසොභාසම්පත්තියා රූපකායදස්සනබ්‍යාවටස්ස ජනස්ස සාධුභාවතො පසාදසංවඩ්ඪනන්ති අත්ථො. **පසාදනීයන්ති** දසබල-චතුවෙසාරජ්ජඡඅසාධාරණඤාණ-අට්ඨාරසාවෙණික-බුද්ධධම්මපභුතිඅපරිමාණගුණසමන්නාගතාය ධම්මකායසම්පත්තියා සරික්ඛකජනස්ස පසීදිතබ්බයුත්තං, පාසාදිකන්ති අත්ථො. **වනාති** කිලෙසවනතො අපක්කමිත්වා. **නිබ්බනමාගතන්ති** නිත්තණ්හභාවං නිබ්බානමෙව උපගතං අධිගතං. **යාදිසකීදිසොති** යො වා සො වා, පචුරජනොති අත්ථො.

840-41. මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං අග්ගමග්ගගොපනාය ගොපිතත්තා **ගුත්තින්ද්‍රියො**. අග්ගඵලජ්ඣානාභිරතියා **ඣානරතො**. තතො එව බහිභූතෙහි රූපාදිආරම්මණෙහි අපක්කමිත්වා විසයජ්ඣත්තෙ නිබ්බානෙ ච ඔගාළ්හචිත්තතාය **අබහිග්ගතමානසො**. මිච්ඡාගාහමොචනභයෙන විපල්ලාසවන්තෙහි මිච්ඡාදිට්ඨිකෙහි භායිතබ්බතො තෙසඤ්ච භයජනනතො **භයභෙරවො**. පයොගාසයවිපන්නෙහි අනුපගමනීයතො ච කෙනචිපි අනාසාදනීයතො ච **දුරාසදො**. **දුල්ලභායන්ති** දුල්ලභො අයං. **දස්සනායාති** දට්ඨුම්පි. **පුප්ඵං ඔදුම්බරං යථාති** යථා නාම උදුම්බරෙ භවං පුප්ඵං දුල්ලභදස්සනං, කදාචිදෙව භවෙය්‍ය, න වා භවෙය්‍ය, එවං ඊදිසස්ස උත්තමපුග්ගලස්සාති අත්ථො.

842. **සො තථාගතො මුදූහි වාචාහි** සණ්හාය වාචාය **''රජ්ජුමාලෙ''ති මං ආලපිත්වා** ආමන්තෙත්වා **සරණං ගච්ඡ තථාගතන්ති** ''තථා ආගතො''තිආදිනා **තථාගතං** සම්මාසම්බුද්ධං **සරණං ගච්ඡාති මං අවොච** අභාසීති යොජනා.

843-4. **තාහන්ති** තං අහං. **ගිරන්ති** වාචං. **නෙලන්ති** නිද්දොසං. **අත්ථවතින්ති** අත්ථයුත්තං සාත්ථං, එකන්තහිතං වා. වචීසොචෙය්‍යතාය **සුචිං**. අකක්ඛළතාය **සණ්හං**. වෙනෙය්‍යානං මුදුභාවකරත්තා **මුදු**. සවනීයභාවෙන **වග්ගුං**. **සබ්බසොකාපනූදනන්ති** ඤාතිබ්‍යසනාදිවසෙන උප්පජ්ජනකස්ස සබ්බස්සාපි සොකස්ස විනොදනං ගිරං සුත්වාන පසන්නචිත්තා අහොසින්ති සම්බන්ධො. සබ්බමෙතං දානකථං ආදිං කත්වා උස්සක්කිත්වා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං විභාවනවසෙන පවත්තිතං භගවතො අනුපුබ්බිකථං සන්ධාය වදති. තෙනෙවාහ **''කල්ලචිත්තඤ්ච මං ඤත්වා''**තිආදි.

තත්ථ **කල්ලචිත්තන්ති** කම්මනියචිත්තං, හෙට්ඨා පවත්තිතදෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං චිත්තදොසානං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවූපගමනෙන කම්මක්ඛමචිත්තං, භාවනාකම්මස්ස යොග්ගචිත්තන්ති අත්ථො. තෙනෙවාහ **''පසන්නං සුද්ධමානස''**න්ති. තත්ථ **''පසන්න''**න්ති ඉමිනා අස්සද්ධියාපගමමාහ, **''සුද්ධමානස''**න්ති ඉමිනා කාමච්ඡන්දාදිඅපගමනෙන මුදුචිත්තතං උදග්ගචිත්තතඤ්ච දස්සෙති. **අනුසාසීති** ඔවදි, සාමුක්කංසිකාය ධම්මදෙසනාය සහ උපායෙන පවත්තිනිවත්තියො උපදිසීති අත්ථො. තෙනෙවාහ **''ඉදං දුක්ඛ''**න්තිආදි. අනුසාසිතාකාරදස්සනඤ්හෙතං.

845. තත්ථ **ඉදං දුක්ඛන්ති මංවොචාති** ඉදං තණ්හාවජ්ජං තෙභූමකං ධම්මජාතං බාධකසභාවත්තා කුච්ඡිකං හුත්වා තුච්ඡසභාවත්තා තථත්තා ච දුක්ඛං අරියසච්චන්ති මය්හං අභාසි. **අයං දුක්ඛස්ස සම්භවොති** අයං ආමතණ්හාදිභෙදා තණ්හා යථාවුත්තස්ස දුක්ඛස්ස සම්භවො පභවො

උප්පත්ති හෙතු සමුදයො අරියසච්චන්ති. **දුක්ඛනිරොධොති** දුක්ඛස්ස සන්තිභාවො අසඞ්ඛතධාතු නිරොධො අරියසච්චන්ති. අන්තද්වයස්ස පරිවජ්ජනතො **අඤ්ජසො** නිබ්බානගාමිනිපටිපදාභාවතො **අමතොගධො** මග්ගො අරියසච්චන්ති මං අවොචාති සම්බන්ධො.

846. **කුසලස්සාති** ඔවාදදානෙ වෙනෙය්‍යදමනෙ ඡෙකස්ස, අප්පමාදපටිපත්තියා වා මත්ථකප්පත්තියා අනවජ්ජස්ස. **ඔවාදම්හි අහං ඨිතාති** යථාවුත්තෙ ඔවාදෙ අනුසිට්ඨියං සික්ඛාත්තයපාරිපූරියා සච්චපටිවෙධෙන අහං පතිට්ඨිතා. තෙනාහ **''අජ්ඣගා අමතං සන්තිං, නිබ්බානං පදමච්චුත''**න්ති, ඉදං ඔවාදෙ පතිට්ඨානස්ස කාරණවචනං. යා නිච්චතාය මරණාභාවතො **අමතං,** සබ්බදුක්ඛවූපසමතාය **සන්තිං,** අධිගතානං අචවනහෙතුතාය **අච්චුතං නිබ්බානං පදං අජ්ඣගා** අධිගඤ්ඡි, සා එකංසෙන සත්ථු ඔවාදෙ පතිට්ඨිතා නාමාති.

847. **අවට්ඨිතාපෙමාති** දළ්හභත්තී රතනත්තයෙ නිච්චලපසාදසිනෙහා. කස්මා? යස්මා **දස්සනෙ අවිකම්පිනී,** ''සම්මාසම්බුද්ධො භගවා, ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො''ති එතස්මිං සම්මාදස්සනෙ අචලා කෙනචි අචාලනීයා. කෙන පනෙතං අවිකම්පනන්ති ආහ **''මූලජාතාය සද්ධායා''**ති. අයං ''ඉතිපි සො භගවා අරහ''න්තිආදිනා (ම. නි. 1.74; සං. නි. 5.997; අ. නි. 9.27) සම්මාසම්බුද්ධෙ, ''ස්වාක්ඛාතො භගවතා ධම්මො'තිආදිනා තස්ස ධම්මෙ, ''සුප්පටිපන්නො භගවතො සාවකසඞ්ඝො''තිආදිනා තස්ස සඞ්ඝෙ ච සච්චාභිසමයසඞ්ඛාතෙන මූලෙන ජාතමූලා සද්ධා, තාය අහං අවිකම්පිනීති දස්සෙති. තතො එව **ධීතා බුද්ධස්ස ඔරසාති** සම්මාසම්බුද්ධස්ස උරෙ වායාමජනිතාභිජාතිතාය ඔරසපුත්තී.

848. **සාහං රමාමීති** සා අහං තදා අරියාය ජාතියා ඉදානි දෙවූපපත්තියා ආගතා මග්ගරතියා ඵලරතියා ච රමාමි, කාමගුණරතියා **කීළාමි,** උභයෙනාපි **මොදාමි**. අත්තානුවාදභයාදීනං අපගතත්තා **අකුතොභයා. මධුමද්දවන්ති** මධුසඞ්ඛාතං මද්දවකරං, නච්චනගායනකාලෙසු සරීරස්ස සරස්ස ච මුදුභාවාවහං ගන්ධපානං සන්ධාය වදති.''මධුමාදව''න්තිපි පඨන්ති, ආදවං යාවදවං යාවදෙව දවත්ථං මධුරං පිවාමීති අත්ථො.

849. **පුඤ්ඤක්ඛෙත්තානමාකරාති** සදෙවකස්ස ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛෙත්තභූතානං අරියානං මග්ගඵලට්ඨානං අරියසඞ්ඝස්ස ආකරා උප්පත්තිට්ඨානං තථාගතා. **යථාති** යස්මිං පුඤ්ඤක්ඛෙත්තෙ. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනා ච දෙවතාය ච පවත්තිතං ඉමං කථාසල්ලාපං මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා

තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

රජ්ජුමාලාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

ද්වාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස චතුත්ථස්ස මඤ්ජිට්ඨකවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච ඉත්ථිවිමානවණ්ණනා.

2. පුරිසවිමානං

5. මහාරථවග්ගො

1. මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමානවණ්ණනා

මහාරථවග්ගෙ **කො මෙ වන්දති පාදානීති** මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා චම්පායං විහරති ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ. සො පච්චූසවෙලායං බුද්ධාචිණ්ණං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා තතො වුට්ඨාය වෙනෙය්‍යබන්ධවෙ සත්තෙ වොලොකෙන්තො අද්දස ‘‘අජ්ජ මයි සායන්හසමයෙ ධම්මං දෙසෙන්තෙ එකො මණ්ඩූකො මම සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරූපක්කමෙන මරිත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා මහතා දෙවපරිවාරෙන මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව ආගමිස්සති, තත්ථ බහූනං ධම්මාභිසමයො භවිස්සතී’’ති දිස්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං චම්පානගරං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා, භික්ඛූනං සුලභපිණ්ඩපාතං කත්වා කතභත්තකිච්චො විහාරං පවිසිත්වා භික්ඛූසු වත්තං දස්සෙත්වා, අත්තනො අත්තනො දිවාට්ඨානං ගතෙසු ගන්ධකුටිං පවිසිත්වා ඵලසමාපත්තිසුඛෙන දිවසභාගං ඛෙපෙත්වා, සායන්හසමයෙ චතූසු පරිසාසු සන්නිපතිතාසු සුරභිගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තඞ්ඛණානුරූපෙන පාටිහාරියෙන පොක්ඛරණිතීරෙ ධම්මසභාමණ්ඩපං පවිසිත්වා අලඞ්කතවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො මනොසිලාතලෙ සීහනාදං නදන්තො අජම්භීතකෙසරසීහො විය අට්ඨඞ්ගසමන්නාගතං බ්‍රහ්මස්සරං නිච්ඡාරෙන්තො අචින්තෙය්‍යෙන බුද්ධානුභාවෙන අනුපමාය බුද්ධලීලාය ධම්මං දෙසෙතුං ආරභි.

තස්මිඤ්ච ඛණෙ එකො මණ්ඩූකො පොක්ඛරණිතො ආගන්ත්වා ‘‘ධම්මො එසො වුච්චතී’’ති ධම්මසඤ්ඤාය සරෙ නිමිත්තං ගණ්හන්තො පරිසපරියන්තෙ නිපජ්ජි. අථෙකො වච්ඡපාලො තං පදෙසං ආගතො සත්ථාරං ධම්මං දෙසෙන්තං පරිසඤ්ච පරමෙන උපසමෙන ධම්මං සුණන්තං දිස්වා තග්ගතමානසො දණ්ඩමොලුබ්භ තිට්ඨන්තො මණ්ඩූකං අනොලොකෙත්වා තස්ස සීසෙ සන්නිරුම්භිත්වා අට්ඨාසි. සො ධම්මසඤ්ඤාය පසන්නචිත්තො තාවදෙව කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්තිත්වා සුත්තප්පබුද්ධො විය තත්ථ අච්ඡරාසඞ්ඝපරිවුතං අත්තානං දිස්වා ‘‘කුතො නු ඛො ඉධ අහං නිබ්බත්තො’’ති ආවජ්ජෙන්තො පුරිමජාතිං දිස්වා ‘‘අහම්පි නාම ඉධ උප්පජ්ජිං, ඊදිසඤ්ච සම්පත්තිං පටිලභිං, කිං නු ඛො කම්මං අකාසි’’න්ති උපධාරෙන්තො අඤ්ඤං න අද්දස අඤ්ඤත්‍ර භගවතො සරෙ නිමිත්තග්ගාහා. සො තාවදෙව සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔතරිත්වා, මහාජනස්ස පස්සන්තස්සෙව මහතා පරිවාරෙන මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන උපසඞ්කමිත්වා, භගවතො පාදෙ සිරසා වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සමානො අට්ඨාසි. අථ නං භගවා ජානන්තොව මහාජනස්ස කම්මඵලං බුද්ධානුභාවඤ්ච පච්චක්ඛං කාතුං –

857.

‘‘කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔභාසයං දිසා’’ති. –

පුච්ඡි. තත්ථ **කොති** දෙවනාගයක්ඛමනුස්සාදීසු කො, කතමොති අත්ථො. **මෙති** මම. **පාදානීති** පාදෙ. **ඉද්ධියාති** ඉමාය ඊදිසාය දෙවිද්ධියා. **යසසාති** ඉමිනා ඊදිසෙන පරිවාරෙන පරිච්ඡෙදෙන ච. **ජලන්ති** විජ්ජොතමානො. **අභික්කන්තෙනාති** අතිවිය කන්තෙන කමනීයෙන සුන්දරෙන. **වණ්ණෙනාති** ඡවිවණ්ණෙන, සරීරවණ්ණනිභායාති අත්ථො.

අථ දෙවපුත්තො අත්තනො පුරිමජාතිආදිං ආවි කරොන්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

858.

‘‘මණ්ඩූකොහං පුරෙ ආසිං, උදකෙ වාරිගොචරො;
තව ධම්මං සුණන්තස්ස, අවධී වච්ඡපාලකො.

859.

‘‘මුහුත්තං චිත්තපසාදස්ස, ඉද්ධිං පස්ස යසඤ්ච මෙ;
ආනුභාවඤ්ච මෙ පස්ස, වණ්ණං පස්ස ජුතිඤ්ච මෙ.

860.

‘‘යෙ ච තෙ දීඝමද්ධානං, ධම්මං අස්සොසුං ගොතම;
පත්තා තෙ අචලට්ඨානං, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචරෙ’’ති.

858. තත්ථ **පුරෙති** පුරිමජාතියං. **උදකෙති** ඉදං තදා අත්තනො උප්පත්තිට්ඨානදස්සනං. **උදකෙ මණ්ඩූකොති** එතෙන උද්ධුමායිකාදිකස්ස ථලෙ මණ්ඩූකස්ස නිවත්තනං කතං හොති. ගාවො චරන්ති එත්ථාති ගොචරො, ගොචරො වියාති ගොචරො, සාසෙසනට්ඨානං. වාරි උදකං ගොචරො එතස්සාති **වාරිගොචරො**. උදකචාරීපි හි කොචි කච්ඡපාදි අවාරිගොචරොපි හොතීති ‘‘වාරිගොචරො’’ති විසෙසෙත්වා වුත්තං. **තව ධම්මං සුණන්තස්සාති** බ්‍රහ්මස්සරෙන කරවීකරුතමඤ්ජුනා දෙසෙන්තස්ස තව ධම්මං ‘‘ධම්මො එසො වුච්චතී’’ති සරෙ නිමිත්තග්ගාහවසෙන සුණන්තස්ස, අනාදරෙ චෙතං සාමිවචනං වෙදිතබ්බං. **අවධී වච්ඡපාලකොති** වච්ඡෙ රක්ඛන්තො ගොපාලදාරකො මම සමීපං ආගන්ත්වා දණ්ඩමොලුබ්භිත්වා තිට්ඨන්තො මම සීසෙ දණ්ඩං සන්නිරුම්භිත්වා මං මාරෙසි.

859. **මුහුත්තං චිත්තපසාදස්සාති** තව ධම්මෙ මුහුත්තමත්තං උප්පන්නස්ස චිත්තපසාදස්ස හෙතුභූතස්ස **ඉද්ධින්ති** සමිද්ධිං, දිබ්බවිභූතින්ති අත්ථො. **යසන්ති** පරිවාරං. **ආනුභාවන්ති** කාමවණ්ණිතාදිදිබ්බානුභාවං.

වණ්ණන්ති සරීරවණ්ණසම්පත්තිං. **ජුතින්ති** ද්වාදසයොජනානි ඵරණසමත්ථං පභාවිසෙසං.

860. **යෙති** යෙ සත්තා. ච-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ. **තෙති** තව. **දීඝමද්ධානන්ති** බහුවෙලං. **අස්සොසුන්ති** සුණිංසු. **ගොතමාති** භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපති. **අචලට්ඨානන්ති** නිබ්බානං. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – ගොතම භගවා අහං විය ඉත්තරමෙව කාලං අසුණිත්වා යෙ පන කතපුඤ්ඤා චිරං කාලං තව ධම්මං අස්සොසුං සොතුං ලභිංසු, තෙ දීඝරත්තං සංසාරබ්‍යසනාභිභූතා ඉමෙ සත්තා යත්ථ ගන්ත්වා න සොචෙය්‍යුං, තං අසොකං සස්සතභාවෙන අචලං සන්තිපදං පත්තා එව, න තෙසං තස්ස පත්තියා අන්තරායොති.

අථස්ස භගවා සම්පත්තපරිසාය ච උපනිස්සයසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො දෙවපුත්තො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි, චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. දෙවපුත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච අඤ්ජලිං කත්වා සහ පරිවාරෙන දෙවලොකමෙව ගතොති.

මණ්ඩූකදෙවපුත්තවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. රෙවතීවිමානවණ්ණනා

උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙති රෙවතීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා බාරාණසියං විහරති ඉසිපතනෙ මිගදායෙ. තෙන සමයෙන බාරාණසියං සද්ධාසම්පන්නස්ස කුලස්ස පුත්තො නන්දියො නාම උපාසකො අහොසි සද්ධාසම්පන්නො දායකො දානපති සඞ්ඝුපට්ඨාකො. අථස්ස මාතාපිතරො සම්මුඛගෙහතො මාතුලධීතරං රෙවතිං නාම කඤ්ඤං ආනෙතුකාමා අහෙසුං. සා පන අස්සද්ධා අදානසීලා, නන්දියො තං න ඉච්ඡි. තස්ස මාතා රෙවතිං ආහ ''අම්ම, ත්වං ඉමං ගෙහං ආගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නිසීදනට්ඨානං හරිතෙන ගොමයෙන උපලිම්පිත්වා ආසනානි පඤ්ඤාපෙහි, ආධාරකෙ ඨපෙහි, භික්ඛූනං ආගතකාලෙ වන්දිත්වා පත්තං ගහෙත්වා නිසීදාපෙත්වා ධමකරණෙන පානීයං පරිස්සාවෙත්වා භුත්තකාලෙ පත්තානි ධොවාහි, එවං මෙ පුත්තස්ස ආරාධිකා භවිස්සසී''ති. සා තථා අකාසි. අථ නං ''ඔවාදක්ඛමා ජාතා''ති පුත්තස්ස ආරොචෙත්වා තෙන ''සාධූ''ති සම්පටිච්ඡිතෙ දිවසං ඨපෙත්වා ආවාහං කරිංසු.

අථ නං නන්දියො ආහ ''සචෙ භික්ඛුසඞ්ඝං මාතාපිතරො ච මෙ උපට්ඨහිස්සසි, එවං ඉමස්මිං ගෙහෙ වසිතුං ලභිස්සසි, අප්පමත්තා හොහී''ති. සා ''සාධූ''ති පටිස්සුණිත්වා කිඤ්චි කාලං සද්ධා විය හුත්වා භත්තාරං අනුවත්තෙන්තී ද්වෙ පුත්තෙ විජායි. නන්දියස්ස මාතාපිතරො කාලමකංසු. ගෙහෙ සබ්බිස්සරියං තස්සා එව අහොසි. නන්දියොපි මහාදානපති හුත්වා

භික්ඛුසඞ්ඝස්ස දානං පට්ඨපෙසි, කපණද්ධිකාදීනම්පි ගෙහද්වාරෙ පාකවත්තං පට්ඨපෙසි. ඉසිපතනමහාවිහාරෙ චතූහි ගබ්භෙහි පටිමණ්ඩිතං චතුසාලං කාරෙත්වා මඤ්චපීඨාදීනි අත්ථරාපෙත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා තථාගතස්ස හත්ථෙ දක්ඛිණොදකං පාතෙත්වා නියྱාදෙසි, සහ දක්ඛිණොදකදානෙන තාවතිංසභවනෙ ආයාමතො ච විත්ථාරතො ච සමන්තා ද්වාදසයොජනිකො යොජනසතුබ්බෙධො සත්තරතනමයො අච්ඡරාගණසහස්සසඞ්ඝුට්ඨො දිබ්බපාසාදො උග්ගඤ්ඡි.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං පාසාදං දිස්වා අත්තානං වන්දිතුං ආගතෙ දෙවපුත්තෙ පුච්ඡි ‘‘කස්සායං පාසාදො’’ති? ‘‘ඉමස්ස, භන්තෙ, පාසාදස්ස සාමිකො මනුස්සලොකෙ බාරාණසියං නන්දියො නාම කුටුම්බියපුත්තො සඞ්ඝස්ස ඉසිපතනමහාවිහාරෙ චතුසාලං කාරෙසි, තස්සායං නිබ්බත්තො පාසාදො’’ති ආහංසු. පාසාදෙ නිබ්බත්තදෙවච්ඡරායොපි ථෙරං වන්දිත්වා ‘‘භන්තෙ, මයං බාරාණසියං නන්දියස්ස නාම උපාසකස්ස පරිචාරිකා භවිතුං ඉධ නිබ්බත්තා, තස්ස එවං වදෙථ ‘‘තුය්හං පරිචාරිකා භවිතුං නිබ්බත්තා, දෙවතායො තයි චිරායන්තෙ උක්කණ්ඨිතා, දෙවලොකසම්පත්ති නාම මත්තිකාභාජනං භින්දිත්වා සුවණ්ණභාජනස්ස ගහණං විය අතිමනාප’න්ති වත්වා ඉධාගමනත්ථාය තස්ස වදෙථා’’ති ආහංසු. ථෙරො ‘‘සාධූ’’ති පටිස්සුණිත්වා සහසා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා චතුපරිසමජ්ඣෙ භගවන්තං පුච්ඡි ‘‘නිබ්බත්තති නු ඛො, භන්තෙ, කතපුඤ්ඤානං මනුස්සලොකෙ ඨිතානංයෙව දිබ්බසම්පත්ති’’ති? ‘‘නනු තෙ, මොග්ගල්ලාන, නන්දියස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තා දිබ්බසම්පත්ති සාමං දිට්ඨා, කස්මා මං පුච්ඡසී’’ති? ‘‘එවං, භන්තෙ, නිබ්බත්තතී’’ති. අථස්ස සත්ථා ‘‘යථා චිරං විප්පවසිත්වා ආගතං පුරිසං මිත්තබන්ධවා අභිනන්දන්ති සම්පටිච්ඡන්ති, එවං කතපුඤ්ඤං පුග්ගලං ඉතො පරලොකං ගතං සකානි පුඤ්ඤානි සම්පත්තිහත්ථෙහි සම්පටිච්ඡන්ති පටිග්ගණ්හන්තී’’ති දස්සෙන්තො –

861.

‘‘චිරප්පවාසිං පුරිසං, දූරතො සොත්ථිමාගතං;
ඤාතිමිත්තා සුහජ්ජා ච, අභිනන්දන්ති ආගතං.

862.

‘‘තථෙව කතපුඤ්ඤම්පි, අස්මා ලොකා පරං ගතං;
පුඤ්ඤානි පටිග්ගණ්හන්ති, පියං ඤාතීව ආගත’’න්ති. – ගාථා
අභාසි;

නන්දියො තං සුත්වා භියොසොමත්තාය දානානි දෙති, පුඤ්ඤානි කරොති, සො වණිජ්ජාය ගච්ඡන්තො රෙවතිං ආහ ‘‘භද්දෙ, මයා පට්ඨපිතං

සඞ්ඝස්ස දානං අනාථානං පාකවත්තඤ්ච ත්වං අප්පමත්තා පවත්තෙය්‍යාසී''ති. සා ''සාධූ''ති පටිස්සුණි. සො පවාසගතොපි යත්ථ යත්ථ වාසං කප්පෙති, තත්ථ තත්ථ භික්ඛූනං අනාථානඤ්ච යථාවිභවං දානං දෙතියෙව. තස්ස අනුකම්පාය ඛීණාසවා දූරතොපි ආගන්ත්වා දානං සම්පටිච්ඡන්ති. රෙවතී පන තස්මිං ගතෙ කතිපාහමෙව දානං පවත්තෙත්වා අනාථානං භත්තං උපච්ඡින්දි, භික්ඛූනම්පි භත්තං කණාජකං බිලඞ්ගදුතියං අදාසි. භික්ඛූනං භුත්තට්ඨානෙ අත්තනා භුත්තාවසෙසානි සිත්ථානි මච්ඡමංසඛණ්ඩමිස්සකානි චලකට්ඨිකානි ච පකිරිත්වා මනුස්සානං දස්සෙති ''පස්සථ සමණානං කම්මං, සද්ධාදෙය්‍යං නාම එවං ඡඩ්ඩෙන්තී''ති.

අථ නන්දියො වොහාරකසිද්ධිං යථාලාභො ආගන්ත්වා තං පවත්තිං සුත්වා රෙවතිං ගෙහතො නීහරිත්වා ගෙහං පාවිසි. දුතියදිවසෙ බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං පවත්තෙත්වා නිච්චභත්තං අනාථභත්තඤ්ච සම්මදෙව පවත්තෙසි, අත්තනො සහායෙහි උපනීතං රෙවතිං සාසච්ඡාදනපරමතාය ඨපෙසි. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ අත්තනො විමානෙයෙව නිබ්බත්ති. රෙවතී පන සබ්බං දානං පච්ඡින්දිත්වා ''ඉමෙසං වසෙන මය්හං ලාභසක්කාරො පරිහායී''ති භික්ඛුසඞ්ඝං අක්කොසන්තී පරිභාසන්තී විචරති. අථ වෙස්සවණො ද්වෙ යක්ඛෙ ආණාපෙසි ''ගච්ඡථ, භණෙ, බාරාණසිනගරෙ උග්ඝොසථ ''ඉතො සත්තමෙ දිවසෙ රෙවතී ජීවන්තීයෙව නිරයෙ පක්ඛිපීයතී'ති''. තං සුත්වා මහාජනො සංවෙගජාතො භීතතසිතො අහොසි.

අථ රෙවතී පන පාසාදං අභිරුහිත්වා ද්වාරං ථකෙත්වා නිසීදි. සත්තමෙ දිවසෙ තස්සා පාපකම්මසඤ්චොදිතෙන වෙස්සවණෙන රඤ්ඤා ආණත්තා ජලිතකපිලකෙසමස්සුකා විපිටවිරූපනාසිකා පරිණතදාඨා ලොහිතක්ඛා සජලධරසමානවණ්ණා අතිවිය භයානකරූපා ද්වෙ යක්ඛා උපගන්ත්වා ''උට්ඨෙහි, රෙවතෙ, සුපාපධම්මෙ''තිආදීනි වදන්තා නානාබාහාසු ගහෙත්වා ''මහාජනො පස්සතූ''ති සකලනගරෙ වීථිතො වීථිං පරිබ්භමාපෙත්වා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා තාවතිංසභවනං නෙත්වා නන්දියස්ස විමානං සම්පත්තිඤ්චස්සා දස්සෙත්වා තං විලපන්තිංයෙව උස්සදනිරයසමීපං පාපෙසුං. තං යමපුරිසා උස්සදනිරයෙ ඛිපිංසු. තෙනාහ –

863.

''උට්ඨෙහි රෙවතෙ සුපාපධම්මෙ, අපාරුතද්වාරෙ අදානසීලෙ;
නෙස්සාම තං යත්ථ ථුනන්ති දුග්ගතා, සමප්පිතා නෙරයිකා දුක්ඛෙනා''ති.

තත්ථ **උට්ඨෙහීති** උට්ඨහ, න දානෙස පාසාදො තං නිරයභයතො රක්ඛිතුං සක්කොති, තස්මා සීඝං උට්ඨහිත්වා ආගච්ඡාහීති අත්ථො. **රෙවතෙති** තං නාමෙන ආලපති. **සුපාපධම්මෙතිආදිනා** උට්ඨානස්ස කාරණං

වදති. යස්මා ත්වං අරියානං අක්කොසනපරිභාසනාදිනා සුට්ඨු ලාමකපාපධම්මා, යස්මා ච අපාරුතං ද්වාරං නිරයස්ස තව පවෙසනත්ථං, තස්මා උට්ඨෙහීති. **අදානසීලෙ**ති කස්සචි කිඤ්චි න දානසීලෙ කදරියෙ මච්ඡරිනී, ඉදම්පි උට්ඨානස්සෙව කාරණවචනං. යස්මා දානසීලානං අමච්ඡරීනං තව සාමිකසදිසානං සුගතියං නිවාසො, තාදිසානං පන අදානසීලානං මච්ඡරීනං නිරයෙ නිවාසො, තස්මා උට්ඨෙහි, මුහුත්තමත්තම්පි තව ඉධ ඨාතුං න දස්සාමීති අධිප්පායො. **යත්ථ ථුනන්ති දුග්ගතා**ති දුක්ඛගතත්තා දුග්ගතා. **නෙරයිකා**ති නිරයදුක්ඛෙන සමප්පිතා සමඞ්ගීභූතා යස්මිං නිරයෙ ථුනන්ති, යාව පාපකම්මං න ඛීයන්ති හොති, තාව නික්ඛමිතුං අලභන්තා නිත්ථුනන්ති, තත්ථ තං නෙස්සාම නයිස්සාම ඛිපිස්සාමාති යොජනා.

864.

‘‘ඉච්චෙව වත්වාන යමස්ස දූතා, තෙ ද්වෙ යක්ඛා ලොහිතක්ඛා බ්‍රහන්තා;
පච්චෙකබාහාසු ගහෙත්වා රෙවතං, පක්කාමයුං දෙවගණස්ස සන්තිකෙ’’ති. –

ඉදං සඞ්ගීතිකාරවචනං.

තත්ථ **ඉච්චෙව වත්වානා**ති ඉති එව ‘‘උට්ඨෙහී’’තිආදිනා වත්වා, වචනසමනන්තරමෙවාති අත්ථො. **යමස්ස දූතා**ති අප්පටිසෙධනියතස්ස යමස්ස රඤ්ඤො දූතසදිසා. වෙස්සවණෙන හි තෙ පෙසිතා. තථා හි තෙ තාවතිංසභවනං නයිංසු. කෙචි ‘‘න යමස්ස දූතා’’ති න-කාරං ‘‘යමස්සා’’ති පදෙන සම්බන්ධිත්වා ‘‘වෙස්සවණස්ස දූතා’’ති අත්ථං වදන්ති, තං න යුජ්ජති. න හි න යමදූතතාය වෙස්සවණස්ස දූතාති සිජ්ඣති. යජන්ති තත්ථ බලිං උපහරන්තීති **යක්ඛා. ලොහිතක්ඛා**ති රත්තනයනා. යක්ඛානඤ්හි නෙත්තානි අතිලොහිතානි හොන්ති. **බ්‍රහන්තා**ති මහන්තා. **පච්චෙකබාහාසූ**ති එකො එකබාහායං, ඉතරො ඉතරබාහායන්ති පච්චෙකං බාහාසු. **රෙවතන්**ති රෙවතිං. රෙවතාතිපි තස්සා නාමමෙව. තථා හි ‘‘රෙවතෙ’’ති වුත්තං. **පක්කාමයුන්**ති පක්කාමෙසුං, උපනෙසුන්ති අත්ථො. **දෙවගණස්සා**ති තාවතිංසභවනෙ දෙවසඞ්ඝස්ස.

එවං තෙහි යක්ඛෙහි තාවතිංසභවනං නෙත්වා නන්දියවිමානස්ස අවිදූරෙ ඨපිතා රෙවතී තං සූරියමණ්ඩලසදිසං අතිවිය පභස්සරං දිස්වා –

865.

‘‘ආදිච්චවණ්ණං රුචිරං පභස්සරං, බ්‍යම්හං සුභං කඤ්චනජාලඡන්නං;
කස්සෙතමාකිණ්ණජනං විමානං, සූරියස්ස රංසීරිව ජොතමානං.

866.

‘‘නාරීගණා චන්දනසාරලිත්තා, උභතො විමානං උපසොභයන්ති;
තං දිස්සති සූරියසමානවණ්ණං, කො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ’’ති. –

තෙ යක්ඛෙ පුච්ඡි. තෙපි තස්සා –

867.

‘‘බාරාණසියං නන්දියො නාමාසි, උපාසකො අමච්ඡරී දානපති වදඤ්ඤූ;
තස්සෙතමාකිණ්ණජනං විමානං, සූරියස්ස රංසීරිව ජොතමානං.

868.

‘‘නාරීගණා චන්දනසාරලිත්තා, උභතො විමානං උපසොභයන්ති;
තං දිස්සති සූරියසමානවණ්ණං, සො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ’’ති. –

ආචික්ඛිංසු.

868. තත්ථ **චන්දනසාරලිත්තාති** සාරභූතෙන චන්දනගන්ධෙන අනුලිත්තසරීරා. **උභතො විමානන්ති** විමානං උභතො අන්තො චෙව බහි ච සඞ්ගීතාදීහි උපෙච්ච සොභයන්ති.

අථ රෙවතී –

869.

‘‘නන්දියස්සාහං භරියා, අගාරිනී සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා;
භත්තු විමානෙ රමිස්සාමි දානහං, න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායා’’ති. –

ආහ. තත්ථ **අගාරිනීති** ගෙහසාමිනී. ‘‘භරියා සගාමිනී’’තිපි පඨන්ති, භරියා සහගාමිනීති අත්ථො. **සබ්බකුලස්ස ඉස්සරා භත්තූති** මම භත්තු නන්දියස්ස සබ්බකුටුම්බිකස්ස ඉස්සරා සාමිනී අහොසිං, තස්මා ඉදානිපි විමානෙ ඉස්සරා භවිස්සාමීති ආහ. **විමානෙ රමිස්සාමි දානහන්ති** එවං පලොභෙතුමෙව හි තං තෙ තත්ථ නෙසුං. **න පත්ථයෙ නිරයං දස්සනායාති** යං පන නිරයං මං තුම්හෙ නෙතුකාමා, තං නිරයං දස්සනායපි න පත්ථයෙ, කුතො පවිසිතුන්ති වදති.

එවං වදන්තිමෙව ‘‘ත්වං තං පත්ථෙහි වා මා වා, කිං තව පත්ථනායා’’ති නිරයසමීපං නෙත්වා –

870.

‘‘එසො තෙ නිරයො සුපාපධම්මෙ, පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ;
න හි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො, සග්ගූපගානං ලභති සහබ්‍යත’’න්ති. –

ගාථමාහංසු. තස්සත්ථො – **එසො** තව **නිරයො,** තයා දීඝරත්තං මහාදුක්ඛං අනුභවිතබ්බට්ඨානභූතො. කස්මා? **පුඤ්ඤං තයා අකතං ජීවලොකෙ,** යස්මා මනුස්සලොකෙ අප්පමත්තකම්පි තයා පුඤ්ඤං නාම න කතං, එවං අකතපුඤ්ඤො පන තාදිසො සත්තො **මච්ඡරී** අත්තනො සම්පත්තිනිගූහනලක්ඛණෙන මච්ඡරෙන සමන්නාගතො, පරෙසං රොසුප්පාදනෙන **රොසකො,** ලොභාදීහි පාපධම්මෙහි සමඞ්ගීභාවතො **පාපධම්මො සග්ගූපගානං** දෙවානං **සහබ්‍යතං** සහභාවං **න ලභතීති** යොජනා.

එවං පන වත්වා තෙ ද්වෙ යක්ඛා තත්ථෙවන්තරධායිංසු. තංසදිසෙ පන ද්වෙ නිරයපාලෙ සංසවකෙ නාම ගූථනිරයෙ පක්ඛිපිතුං ආකඩ්ඪන්තෙ පස්සිත්වා –

871.

‘‘කිං නු ගූථඤ්ච මුත්තඤ්ච, අසුචි පටිදිස්සති;
දුග්ගන්ධං කිමිදං මීළ්හං, කිමෙතං උපවායතී’’ති. –

තං නිරයං පුච්ඡි.

872.

‘‘එස සංසවකො නාම, ගම්භීරො සතපොරිසො;
යත්ථ වස්සසහස්සානි, තුවං පච්චසි රෙවතෙ’’ති. –

තස්මිං කථිතෙ තත්ථ අත්තනො නිබ්බත්තිහෙතුභූතං කම්මං පුච්ඡන්තී –

873.

‘‘කිං නු කායෙන වාචාය, මනසා දුක්කටං කතං;
කෙන සංසවකො ලද්ධො, ගම්භීරො සතපොරිසො’’ති. – ආහ;

874.

‘‘සමණෙ බ්‍රාහ්මණෙ චාපි, අඤ්ඤෙ වාපි වනිබ්බකෙ;
මුසාවාදෙන වඤ්චෙසි, තං පාපං පකතං තයා’’ති. –

තස්සා තං කම්මං කථෙත්වා පුන තෙ –

875.

‘‘තෙන සංසවකො ලද්ධො, ගම්භීරො සතපොරිසො;

තත්ථ වස්සසහස්සානි, තුවං පච්චසි රෙවතෙ''ති. –

ආහංසු. තත්ථ **සංසවකො නාමාති** නිච්චකාලං ගූථමුත්තාදිඅසුචිස්ස සංසවනතො පග්ඝරණතො සංසවකො නාම.

න කෙවලං තුය්හං ඉධ සංසවකලාභො එව, අථ ඛො එත්ථ අනෙකානි වස්සසහස්සානි පච්චිත්වා උත්තිණ්ණාය හත්ථච්ඡෙදාදිලාභොපීති දස්සෙතුං –

876.

''හත්ථෙපි ඡින්දන්ති අථොපි පාදෙ, කණ්ණෙපි ඡින්දන්ති අථොපි නාසං;
අථොපි කාකොළගණා සමෙච්ච, සඞ්ගම්ම ඛාදන්ති විඵන්දමාන''න්ති. –

තත්ථ ලද්ධබ්බකාරණං ආහංසු. තත්ථ **කාකොළගණාති** කාකසඞ්ඝා. තෙ කිරස්සා තිගාවුතප්පමාණෙ සරීරෙ අනෙකසතානි අනෙකසහස්සානි පතිත්වා තාලක්ඛන්ධපරිමාණෙහි සුනිසිතග්ගෙහි අයොමයෙහි මුඛතුණ්ඩෙහි විජ්ඣිත්වා විජ්ඣිත්වා ඛාදන්ති, මංසං ගහිතගහිතට්ඨානෙ කම්මබලෙන පූරතෙව. තෙනාහ ''කාකොළගණා සමෙච්ච, සඞ්ගම්ම ඛාදන්ති විඵන්දමාන''න්ති.

පුන සා මනුස්සලොකං පච්චානයනාය යාචනාදිවසෙන තං තං විප්පලපි. තෙන වුත්තං –

877.

''සාධු ඛො මං පටිනෙථ, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ච;
යං කත්වා සුඛිතා හොන්ති, න ච පච්ඡානුතප්පරෙ''ති.

පුන නිරයපාලා –

878.

''පුරෙ තුවං පමජ්ජිත්වා, ඉදානි පරිදෙවසි;
සයං කතානං කම්මානං, විපාකං අනුභොස්සසී''ති. –

ආහංසු. පුන සා ආහ –

879.

''කො දෙවලොකතො මනුස්සලොකං, ගන්ත්වාන පුට්ඨයො මෙ එවං වදෙය්‍ය;
නික්ඛිත්තදණ්ඩෙසු දදාථ දානං, අච්ඡාදනං සෙය්‍යමථන්නපානං;

න හි මච්ඡරී රොසකො පාපධම්මො, සග්ගූපගානං ලභති සහබ්‍යතං.

880.

‘‘සාහං නූන ඉතො ගන්ත්වා, යොනිං ලද්ධාන මානුසිං;
වදඤ්ඤූ සීලසම්පන්නා, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමචරියාය, සංයමෙන දමෙන ච.

881.

‘‘ආරාමානි ච රොපිස්සං, දුග්ගෙ සඞ්කමානි ච;
පපඤ්ච උදපානඤ්ච, විප්පසන්නෙන චෙතසා.

882.

‘‘චාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිහාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඞ්ගසුසමාගතං.

883.

‘‘උපොසථං උපවසිස්සං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
න ච දානෙ පමජ්ජිස්සං, සාමං දිට්ඨමිදං මයා’’ති.

884.

‘‘ඉච්චෙවං විප්පලපන්තිං, ඵන්දමානං තතො තතො;
ඛිපිංසු නිරයෙ ඝොරෙ, උද්ධංපාදං අවංසිර’’න්ති. –

ඉදං සඞ්ගීතිකාරවචනං. පුන සා –

885.

‘‘අහං පුරෙ මච්ඡරිනී අහොසිං, පරිභාසිකා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
විතථෙන ච සාමිකං වඤ්චයිත්වා, පච්චාමහං නිරයෙ ඝොරරූපෙ’’ති.
–

ඔසානගාථමාහ. තත්ථ **‘‘අහං පුරෙ මච්ඡරිනී’’**ති ගාථා නිරයෙ නිබ්බත්තාය වුත්තා, ඉතරා අනිබ්බත්තාය එවාති වෙදිතබ්බා. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති.

භික්ඛූ රෙවතියා යක්ඛෙහි ගහෙත්වා නීතභාවං භගවතො ආරොචෙසුං. තං සුත්වා භගවා ආදිතො පට්ඨාය ඉමං වත්ථුං කථෙත්වා උපරි විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ බහූ සොතාපත්තිඵලාදීනි පාපුණිංසු. කාමඤ්චෙතං රෙවතීපටිබද්ධාය කථාය යෙභුය්‍යභාවතො ‘‘රෙවතීවිමාන’’න්ති වොහරීයති, යස්මා පන රෙවතී විමානදෙවතා න හොති, නන්දියස්ස පන දෙවපුත්තස්ස

විමානාදිසම්පත්තිපටිසංයුත්තඤ්චෙතං, තස්මා පුරිසවිමානෙස්වෙව සඞ්ගහං ආරොපිතන්ති දට්ඨබ්බං.

රෙවතීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඡත්තමාණවකවිමානවණ්ණනා

යො වදතං පවරො මනුජෙසූති ඡත්තමාණවකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සෙතබ්‍යායං අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කිච්ඡාලද්ධො පුත්තො ඡත්තො නාම බ්‍රාහ්මණමාණවො අහොසි. සො වයප්පත්තො පිතරා පෙසිතො උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස සන්තිකෙ මෙධාවිතාය අනලසතාය ච න චිරෙනෙව මන්තෙ විජ්ජාට්ඨානානි ච උග්ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණසිප්පෙ නිප්ඵත්තිං පත්තො. සො ආචරියං අභිවාදෙත්වා ‘‘මයා තුම්හාකං සන්තිකෙ සිප්පං සික්ඛිතං, කිං වො ගරුදක්ඛිණං දෙමී’’ති ආහ. ආචරියො ‘‘ගරුදක්ඛිණා නාම අන්තෙවාසිකස්ස විභවානුරූපා, කහාපණසහස්සමානෙහී’’ති ආහ. ඡත්තමාණවො ආචරියං අභිවාදෙත්වා සෙතබ්‍යං ගන්ත්වා මාතාපිතරො වන්දිත්වා තෙහි අභිනන්දියමානො කතපටිසන්ථාරො තමත්ථං පිතු ආරොචෙත්වා ‘‘දෙථ මෙ දාතබ්බයුත්තකං, අජ්ජෙව දත්වා ආගමිස්සාමී’’ති ආහ. තං මාතාපිතරො ‘‘තාත, අජ්ජ විකාලො, ස්වෙ ගමිස්සසී’’ති වත්වා කහාපණෙ නීහරිත්වා භණ්ඩිකං බන්ධාපෙත්වා ඨපෙසුං. චොරා තං පවත්තිං ඤත්වා ඡත්තමාණවකස්ස ගමනමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනගහනෙ නිලීනා අච්ඡිංසු ‘‘මාණවං මාරෙත්වා කහාපණෙ ගණ්හිස්සාමා’’ති.

භගවා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො ඡත්තමාණවකස්ස සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨානං, චොරෙහි මාරිතස්ස දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිං, තතො සහ විමානෙන ආගතස්ස තත්ථ සන්නිපතිතපරිසාය ච ධම්මාභිසමයං දිස්වා පඨමතරමෙව ගන්ත්වා මාණවකස්ස ගමනමග්ගෙ අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. මාණවො ආචරියධනං ගහෙත්වා සෙතබ්‍යතො උක්කට්ඨාභිමුඛො ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ භගවන්තං නිසින්නං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා අට්ඨාසි. ‘‘කුහිං ගමිස්සසී’’ති භගවතා වුත්තො ‘‘උක්කට්ඨං, භො ගොතම, ගමිස්සාමි මය්හං ආචරියස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස ගරුදක්ඛිණං දාතු’’න්ති ආහ. අථ භගවා ‘‘ජානාසි පන ත්වං, මාණව, තීණි සරණානි, පඤ්ච සීලානී’’ති වත්වා තෙන ‘‘නාහං ජානාමි, කිමත්ථියානි පනෙතානි කීදිසානි වා’’ති වුත්තෙ ‘‘ඉදමීදිස’’න්ති සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස ච ඵලානිසංසං විභාවෙත්වා ‘‘උග්ගණ්හාහි තාව, මාණවක, සරණගමනවිධි’’න්ති වත්වා ‘‘සාධු උග්ගණ්හිස්සාමි, කථෙථ භන්තෙ භගවා’’ති තෙන යාචිතො තස්ස රුචියා අනුරූපං ගාථාබන්ධවසෙන සරණගමනවිධිං දස්සෙන්තො –

886.

‘‘යො වදතං පවරො මනුජෙසු, සක්‍යමුනී භගවා කතකිච්චො;
පාරගතො බලවීරියසමඞ්ගී, තං සුගතං සරණත්ථමුපෙහි.

887.

‘‘රාගවිරාගමනෙජමසොකං, ධම්මමසඞ්ඛතමප්පටිකූලං;
මධුරමිමං පගුණං සුවිභත්තං, ධම්මමිමං සරණත්ථමුපෙහි.

888.

‘‘යත්ථ ච දින්න මහප්ඵලමාහු, චතූසු සුචීසු පුරිසයුගෙසු;
අට්ඨ ච පුග්ගල ධම්මදසා තෙ, සඞ්ඝමිමං සරණත්ථමුපෙහී’’ති. –

තිස්සො ගාථායො අභාසි.

886. තත්ථ **යොති** අනියමිතවචනං, තස්ස ‘‘ත’’න්ති ඉමිනා නියමනං වෙදිතබ්බං. **වදතන්ති** වදන්තානං. **පවරොති** සෙට්ඨො, කථිකානං උත්තමො වාදීවරොති අත්ථො. **මනුජෙසූති** උක්කට්ඨනිද්දෙසො යථා ‘‘සත්ථා දෙවමනුස්සාන’’න්ති. භගවා පන දෙවමනුස්සානම්පි බ්‍රහ්මානම්පි සබ්බෙසම්පි සත්තානං පවරොයෙව, භගවතො ච චරිමභවෙ මනුස්සෙසු උප්පන්නතාය වුත්තං ‘‘මනුජෙසූ’’ති. තෙනෙවාහ **‘‘සක්‍යමුනී’’**ති. සක්‍යකුලප්පසුතතාය සක්‍යො, කායමොනෙය්‍යාදීහි සමන්නාගතතො අනවසෙසස්ස ච ඤෙය්‍යස්ස මුනනතො මුනි චාති **සක්‍යමුනි**. භාග්‍යවන්තතාදීහි චතූහි කාරණෙහි **භගවා**. චතූහි මග්ගෙහි කාතබ්බස්ස පරිඤ්ඤාදිපභෙදස්ස සොළසවිධස්ස කිච්චස්ස කතත්තා නිප්ඵාදිතත්තා **කතකිච්චො**. පාරං සක්කායස්ස පරතීරං නිබ්බානං ගතො සයම්භුඤාණෙන අධිගතොති **පාරගතො**. අසදිසෙන කායබලෙන, අනඤ්ඤසාධාරණෙන ඤාණබලෙන, චතුබ්බිධසම්මප්පධානවීරියෙන ච සමන්නාගතත්තා **බලවීරියසමඞ්ගී**. සොභනගමනත්තා, සුන්දරං ඨානං ගතත්තා, සම්මා ගතත්තා, සම්මා ච ගදිතත්තා **සුගතො**. තං සුගතං සම්මාසම්බුද්ධං **සරණත්ථං** සරණාය පරායණාය අපායදුක්ඛවට්ටදුක්ඛපරිත්තාණාය **උපෙහි** උපගච්ඡ, අජ්ජ පට්ඨාය අහිතනිවත්තනෙන හිතසංවඩ්ඪනෙන ‘‘අයං මෙ භගවා සරණං තාණං ලෙණං පරායණං ගති පටිසරණ’’න්ති භජ සෙව, එවං ජානාහි වා බුජ්ඣස්සූති අත්ථො.

887. **රාගවිරාගන්ති** අරියමග්ගමාහ. තෙන හි අරියා අනාදිකාලභාවිතම්පි රාගං විරජ්ජෙන්ති. **අනෙජමසොකන්ති** අරියඵලං. තඤ්හි එජාසඞ්ඛාතාය තණ්හාය අවසිට්ඨානඤ්ච සොකනිමිත්තානං කිලෙසානං සබ්බසො පටිප්පස්සම්භනතො ‘‘අනෙජං අසොක’’න්ති ච වුච්චති. **ධම්මන්ති** සභාවධම්මං. සභාවතො ගහෙතබ්බධම්මො හෙස යදිදං මග්ගඵලනිබ්බානානි, න පරියත්තිධම්මො විය පඤ්ඤත්තිධම්මවසෙන.

ධම්මන්ති වා පරමත්ථධම්මං, නිබ්බානන්ති අත්ථො. සමෙච්ච සම්භුයා පච්චයෙහි කතං සඞ්ඛතං, න සඞ්ඛතන්ති **අසඞ්ඛතං**. තදෙව නිබ්බානං. නත්ථි එත්ථ කිඤ්චිපි පටිකූලන්ති **අප්පටිකූලං**. සවනවෙලායං උපපරික්ඛණවෙලායං පටිපජ්ජනවෙලායන්ති සබ්බදාපි ඉට්ඨමෙවාති **මධුරං**. සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණසන්නිස්සයාය පටිභානසම්පදාය පවත්තිතත්තා සුප්පවත්තිභාවතො නිපුණභාවතො ච **පගුණං**. විභජිතබ්බස්ස අත්ථස්ස ඛන්ධාදිවසෙන කුසලාදිවසෙන උද්දෙසාදිවසෙන ච සුට්ඨු විභජනතො **සුවිභත්තං**. තීහිපි පදෙහි පරියත්තිධම්මමෙව වදති. තෙනෙව හිස්ස ආපාථකාලෙ විය විමද්දනකාලෙපි කථෙන්තස්ස විය සුණන්තස්සාපි සම්මුඛීභාවතො උභතොපච්චක්ඛතාය දස්සනත්ථං **''ඉම''**න්ති වුත්තං. **ධම්මන්ති** යථාවපටිපජ්ජන්තෙ අපායදුක්ඛපාතතො ධාරණත්ථෙන ධම්මං, ඉදං චතුබ්බිධස්සාපි ධම්මස්ස සාධාරණවචනං. පරියත්තිධම්මොපි හි සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨානමත්තායපි යථාවපටිපත්තියා අපායදුක්ඛපාතතො ධාරෙති එව. ඉමස්ස ච අත්ථස්ස ඉදමෙව විමානං සාධකන්ති දට්ඨබ්බං. සාධාරණභාවෙන යථාවුත්තධම්මස්ස පච්චක්ඛං කත්වා දස්සෙන්තො පුන **''ඉම''**න්ති ආහ.

888. **යත්ථාති** යස්මිං අරියසඞ්ඝෙ. **දින්නන්ති** පරිච්චත්තං අන්නාදිදෙය්‍යධම්මං. **දින්න මහප්ඵලන්ති** ගාථාසුඛත්ථං අනුනාසිකලොපො කතො. අච්චන්තමෙව කිලෙසාසුචිතො විසුජ්ඣනෙන **සුචීසු** ''සොතාපන්නො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො''තිආදිනා (අ. නි. 8.60) වුත්තෙසු **චතූසු පුරිසයුගෙසු. අට්ඨාති** මග්ගට්ඨඵලට්ඨෙසු යුගළෙ අකත්වා විසුං විසුං ගහණෙන අට්ඨ පුග්ගලා. ගාථාසුඛත්ථමෙව චෙත්ථ **''පුග්ගල ධම්මදසා''**ති රස්සං කත්වා නිද්දෙසො. **ධම්මදසාති** චතුසච්චධම්මස්ස නිබ්බානධම්මස්ස ච පච්චක්ඛතො දස්සනකා. දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතභාවෙන **සඞ්ඝං**.

එවං භගවතා තීහි ගාථාහි සරණගුණසන්දස්සනෙන සද්ධිං සරණගමනවිධිම්හි වුත්තෙ මාණවො තංතංසරණගුණානුස්සරණමුඛෙන සරණගමනවිධිනො අත්තනො හදයෙ ඨපිතභාවං විභාවෙන්තො තස්සා තස්සා ගාථාය අනන්තරං ''යො වදතං පවරො''තිආදිනා තං තං ගාථං පච්චනුභාසි. එවං පච්චනුභාසිත්වා යීතස්ස පඤ්ච සික්ඛාපදානි සරූපතො ඵලානිසංසතො ච විභාවෙත්වා තෙසං සමාදානවිධිං කථෙසි. සො තම්පි සුට්ඨු උපධාරෙත්වා පසන්නමානසො ''හන්දාහං භගවා ගමිස්සාමී''ති වත්වා රතනත්තයගුණං අනුස්සරන්තො තංයෙව මග්ගං පටිපජ්ජි. භගවාපි ''අලං ඉමස්ස එත්තකං කුසලං දෙවලොකූපපත්තියා''ති ජෙතවනමෙව අගමාසි.

මාණවස්ස පන පසන්නචිත්තස්ස රතනත්තයගුණං සල්ලක්ඛණවසෙන ''සරණං උපෙමී''ති පවත්තචිත්තුප්පාදතාය සරණෙසු ච, භගවතා වුත්තනයෙන පඤ්චන්නං සීලානං අධිට්ඨානෙන සීලෙසු ච පතිට්ඨිතස්ස

තෙනෙව නයෙන රතනත්තයගුණෙ අනුස්සරන්තස්සෙව ගච්ඡන්තස්ස චොරා මග්ගෙ පරියුට්ඨිංසු. සො තෙ අගණෙත්වා රතනත්තයගුණෙ අනුස්සරන්තොයෙව ගච්ඡති. තඤ්චෙකො චොරො ගුම්බන්තරං උපනිස්සාය ඨිතො විසපීතෙන සරෙන සහසාව විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා කහාපණභණ්ඩිකං ගහෙත්වා අත්තනො සහායෙහි සද්ධිං පක්කාමි. මාණවො පන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ තිංසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ සුත්තප්පබුද්ධො විය අච්ඡරාසහස්සපරිවුතො සට්ඨිසකටභාරාලඞ්කාරපටිමණ්ඩිතත්තභාවො නිබ්බත්ති, තස්ස විමානස්ස ආභා සාතිරෙකානි වීසතියොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති.

අථ මාණවං කාලකතං දිස්වා සෙතබ්‍යගාමවාසිනො මනුස්සා සෙතබ්‍යං ගන්ත්වා තස්ස මාතාපිතූනං උක්කට්ඨගාමවාසිනො ච උක්කට්ඨං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස පොක්ඛරසාතිස්ස කථෙසුං. තං සුත්වා තස්ස මාතාපිතරො ඤාතිමිත්තා බ්‍රාහ්මණො ච පොක්ඛරසාති සපරිවාරා අස්සුමුඛා රොදමානා තං පදෙසං අගමංසු, යෙභුය්‍යෙන සෙතබ්‍යවාසිනො ච උක්කට්ඨවාසිනො ච ඉච්ඡානඞ්ගලවාසිනො ච සන්නිපතිංසු, මහාසමාගමො අහොසි. අථ මාණවස්ස මාතාපිතරො මග්ගස්ස අවිදූරෙ චිතකං සජ්ජෙත්වා සරීරකිච්චං කාතුං ආරභිංසු.

අථ භගවා චින්තෙසි ''මයි ගතෙ ඡත්තමාණවො මං වන්දිතුං ආගමිස්සති, ආගතඤ්ච තං කතකම්මං කථාපෙන්තො කම්මඵලං පච්චක්ඛං කාරෙත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, එවං මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං තං පදෙසං උපගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමූලෙ නිසීදි ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙන්තො. අථ ඡත්තමාණවදෙවපුත්තොපි අත්තනො සම්පත්තිං පච්චවෙක්ඛිත්වා, තස්සා කාරණං උපධාරෙන්තො සරණගමනඤ්ච සීලසමාදානඤ්ච දිස්වා, විම්හයජාතො භගවති සඤ්ජාතපසාදබහුමානො ''ඉදානෙවාහං ගන්ත්වා භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච වන්දිස්සාමි, රතනත්තයගුණෙ ච මහාජනස්ස පාකටෙ කරිස්සාමී''ති කතඤ්ඤුතං නිස්සාය සකලං තං අරඤ්ඤපදෙසං එකාලොකං කරොන්තො, සහ විමානෙන ආගන්ත්වා විමානතො ඔරුය්හ මහතා පරිවාරෙන සද්ධිං දිස්සමානරූපො උපසඞ්කමිත්වා භගවතො පාදෙසු සිරසා නිපතන්තො අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං දිස්වා මහාජනො ''කො නු ඛො අයං දෙවො වා බ්‍රහ්මා වා''ති අච්ඡරියබ්භුතජාතො උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං පරිවාරෙසි. භගවා තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පාකටං කාතුං –

889.

''න තථා තපති නභෙ සූරියො, චන්දො ච න භාසති න ඵුස්සො;
යථා අතුලමිදං මහප්පභාසං, කො නු ත්වං තිදිවා මහිං උපාගා.

890.

‘‘ජින්දති රංසී පභඞ්කරස්ස, සාධිකවීසතියොජනානි ආභා;
රත්තිමපි යථා දිවං කරොති, පරිසුද්ධං විමලං සුභං විමානං.

891.

‘‘බහුපදුමවිචිත්‍රපුණ්ඩරීකං, වොකිණ්ණං කුසුමෙහි නෙකචිත්තං;
අරජවිරජහෙමජාලඡන්නං, ආකාසෙ තපති යථාපි සූරියො.

892.

‘‘රත්තම්බරපීතවාසසාහි, අගරුපියඞ්ගුචන්දනුස්සදාහි;
කඤ්චනතනුසන්නිභත්තචාහි, පරිපූරං ගගනංව තාරකාහි.

893.

‘‘නරනාරියො බහුකෙත්ථනෙකවණ්ණා, කුසුමවිභූසිතාභරණෙත්ථ සුමනා;
අනිලපමුඤ්චිතා පවන්ති සුරභිං, තපනියවිතතා සුවණ්ණඡන්නා.

894.

‘‘කිස්ස සංයමස්ස අයං විපාකො, කෙනාසි කම්මඵලෙනිධූපපන්නො;
යථා ච තෙ අධිගතමිදං විමානං, තදනුපදං අවචාසි ඉඞ්ඝ පුට්ඨො’’ති.
–

තං දෙවපුත්තං පටිපුච්ඡි.

886. තත්ථ **තපතීති** දිප්පති. **නභෙති** ආකාසෙ. **ඵුස්සොති** ඵුස්සතාරකා. **අතුලන්ති** අනුපමං, අප්පමාණං වා. ඉදං වුත්තං හොති – යථා ඉදං තව විමානං අනුපමං අප්පමාණං පභස්සරභාවෙන තතො එව මහප්පභාසං ආකාසෙ දිප්පති, න තථා තාරකරූපානි දිප්පන්ති, න චන්දො, තානි තාව තිට්ඨන්තු, නාපි සූරියො දිප්පති, එවංභූතො කො නු ත්වං දෙවලොකතො ඉමං භූමිපදෙසං උපගතො, තං පාකටං කත්වා ඉමස්ස මහාජනස්ස කථෙහීති.

890. **ජින්දතීති** විච්ඡින්දති, පවත්තිතුං අදෙන්තො පටිහනතීති අත්ථො. **රංසීති** රස්මියො. **පභඞ්කරස්සාති** සූරියස්ස. තස්ස ච විමානස්ස පභා සමන්තතො පඤ්චවීසති යොජනානි ඵරිත්වා තිට්ඨති. තෙනාහ **‘‘සාධිකවීසතියොජනානි ආභා’’**ති. **රත්තිමපි යථා දිවං කරොතීති** අත්තනො පභාය අන්ධකාරං විධමන්තං රත්තිභාගම්පි දිවසභාගං විය කරොති. පරිසමන්තතො අන්තො චෙව බහි ච සුද්ධතාය **පරිසුද්ධං**. සබ්බසො මලාභාවෙන **විමලං**. සුන්දරතාය **සුභං**.

891. **බහුපදුමවිචිත්‍රපුණ්ඩරීකන්ති** බහුවිධරත්තකමලඤ්චෙව විචිත්තවණ්ණසෙතකමලඤ්ච. සෙතකමලං පදුමං, රත්තකමලං පුණ්ඩරීකන්ති වදන්ති. **වොකිණ්ණං කුසුමෙහීති** අඤ්ඤෙහි ච නානාවිධෙහි පුප්ඵෙහි සමොකිණ්ණං. **නෙකචිත්තන්ති** මාලාකම්මලතාකම්මාදිනානාවිධවිචිත්තං. **අරජවිරජහෙමජාලඡන්නන්ති** සයං අපගතරජං විරජෙන නිද්දොසෙන කඤ්චනජාලෙන ඡාදිතං.

892. **රත්තම්බරපීතවාසසාහීති** රත්තවත්ථාහි චෙව පීතවත්ථාහි ච. එකා හි රත්තං දිබ්බවත්ථං නිවාසෙත්වා පීතං උත්තරියං කරොති, අපරා පීතං නිවාසෙත්වා රත්තං උත්තරියං කරොති. තං සන්ධාය වුත්තං ''රත්තම්බරපීතවාසසාහී''ති. **අගරුපියඞ්ගුචන්දනුස්සදාහීති** අගරුගන්ධෙන පියඞ්ගුමාලාහි චන්දනගන්ධෙහි ච උස්සදාහි, උස්සන්නදිබ්බාගරුගන්ධාදිකාහීති අත්ථො. **කඤ්චනතනුසන්නිභත්තචාහීති** කනකසදිසසුඛුමච්ඡවීහි. **පරිපූරන්ති** තහං තහං විචරන්තීහි සඞ්ගීතිපසුතාහි ච පරිපුණ්ණං.

893. **බහුකෙත්ථාති** බහුකා එත්ථ. **අනෙකවණ්ණාති** නානාරූපා. **කුසුමවිභූසිතාභරණාති** විසෙසතො සුරභිවායනත්ථං දිබ්බකුසුමෙහි අලඞ්කතදිබ්බාභරණා. **එත්ථාති** එතස්මිං විමානෙ. **සුමනාති** සුන්දරමනා පමුදිතචිත්තා. **අනිලපමුඤ්චිතා පවන්ති සුරභින්ති** අනිලෙන පමුඤ්චිතගන්ධානං පුප්ඵානං වායුනා විමුත්තපත්තපුටං විය විබන්ධතාය විකසිතතාය ච සුගන්ධං පවායන්ති. ''අනිලපධූපිතා''තිපි පඨන්ති, වාතෙන මන්දං ආවුය්හමානා හෙමමයපුප්ඵාති අත්ථො. කනකචීරකාදීහි වෙණිආදීසු ඔතතතාය **තපනියවිතතා**. යෙභුය්‍යෙන කඤ්චනාභරණෙහි අච්ඡාදිතසරීරතාය **සුවණ්ණඡන්නා. නරනාරියොති** දෙවපුත්තා දෙවධීතරො ච බහුකා එත්ථ තව විමානෙති දස්සෙති.

894. **ඉඞ්ඝාති** චොදනත්ථෙ නිපාතො **පුට්ඨොති** පුච්ඡිතො ඉමස්ස මහාජනස්ස කම්මඵලපච්චක්ඛභාවායාති අධිප්පායො.

තතො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

895.

''සයමිධ පථෙ සමෙච්ච මාණවෙන, සත්ථානුසාසි අනුකම්පමානො;
තව රතනවරස්ස ධම්මං සුත්වා, කරිස්සාමීති ච බ්‍රවිත්ථ ඡත්තො.

896.

''ජිනවරපවරං උපෙහි සරණං, ධම්මඤ්චාපි තථෙව භික්ඛුසඞ්ඝං;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

897.

‘‘මා ච පාණවධං විවිධං චරස්සු අසුචිං,
න හි පාණෙසු අසඤ්ඤතං අවණ්ණයිංසු සප්පඤ්ඤා;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

898.
‘‘මා ච පරජනස්ස රක්ඛිතම්පි, ආදාතබ්බමමඤ්ඤිථො අදින්නං;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

899.
‘‘මා ච පරජනස්ස රක්ඛිතායො, පරභරියා අගමා අනරියමෙතං;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

900.
‘‘මා ච විතථං අඤ්ඤථා අභාණි, න හි මුසාවාදං අවණ්ණයිංසු සප්පඤ්ඤා;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

901.
‘‘යෙන ච පුරිසස්ස අපෙති සඤ්ඤා, තං මජ්ජං පරිවජ්ජයස්සු සබ්බං;
නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙ, පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසිං.

902.
‘‘ස්වාහං ඉධ පඤ්ච සික්ඛා කරිත්වා, පටිපජ්ජිත්වා තථාගතස්ස ධම්මෙ;
ද්වෙපථමගමාසිං චොරමජ්ඣෙ, තෙ මං තත්ථ වධිංසු භොගහෙතු.

903.
‘‘එත්තකමිදං අනුස්සරාමි කුසලං, තතො පරං න මෙ විජ්ජති අඤ්ඤං;
තෙන සුචරිතෙන කම්මුනාහං, උප්පන්නො තිදිවෙසු කාමකාමී.

904.
‘‘පස්ස ඛණමුහුත්තසඤ්ඤමස්ස, අනුධම්මප්පටිපත්තියා විපාකං;
ජලමිව යසසා සමෙක්ඛමානා, බහුකාමං පිහයන්ති හීනකම්මා.

905.
‘‘පස්ස කතිපයාය දෙසනාය, සුගතිඤ්චම්හි ගතො සුඛඤ්ච පත්තො;
යෙ ච තෙ සතතං සුණන්ති ධම්මං, මඤ්ඤෙ තෙ අමතං ඵුසන්ති ඛෙමං.

906.

‘‘අප්පම්පි කතං මහාවිපාකං, විපුලං හොති තථාගතස්ස ධම්මෙ;
පස්ස කතපුඤ්ඤතාය ඡත්තො, ඔභාසෙති පථවිං යථාපි සූරියො.

907.

‘‘කිමිදං කුසලං කිමාචරෙම, ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්ති;
තෙ මයං පුනරෙව ලද්ධ මානුසත්තං, පටිපන්නා විහරෙමු සීලවන්තො.

908.

‘‘බහුකාරො අනුකම්පකො ච සත්ථා, ඉති මෙ සති අගමා දිවා දිවස්ස;
ස්වාහං උපගතොම්හි සච්චනාමං, අනුකම්පස්සු පුනපි සුණෙම්හ ධම්මං.

909.

‘‘යෙ චිධ පජහන්ති කාමරාගං, භවරාගානුසයඤ්ච පහාය මොහං;
න ච තෙ පුන මුපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යං, පරිනිබ්බානගතා හි සීතිභූතා’’ති.

895. තත්ථ **සයමිධ පථෙ සමෙච්ච මාණවෙනාති** ඉධ ඉමස්මිං පථෙ මහාමග්ගෙ සයමෙව උපගතෙන මාණවෙන බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන සමෙච්ච සමාගන්ත්වා. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි සත්තානං යථාරහමනුසාසනතො **සත්ථා** භගවා, ත්වං යං මාණවං යථාධම්මං **අනුසාසි අනුකම්පමානො** අනුග්ගණ්හන්තො, **තව රතනවරස්ස** අග්ගරතනස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස, තං **ධම්මං සුත්වා ඉති** එවං **කරිස්සාමි** යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජිස්සාමීති, සො **ඡත්තො** ඡත්තනාමකො මාණවො **බ්‍රවිත්ථ** කථෙසීති පදයොජනා.

896. එවං යථාපුච්ඡිතං කම්මං කාරණතො දස්සෙත්වා ඉදානි තං සරූපතො විභාගතො ච දස්සෙන්තො සත්ථාරා සමාදපිතභාවං අත්තනා ච තත්ථ පච්ඡා පතිට්ඨිතභාවං දස්සෙතුං **‘‘ජිනවරපවර’’**න්තිආදිමාහ. තත්ථ **නොති පඨමං අවොචහං භන්තෙති** භන්තෙ භගවා ‘‘සරණගමනං ජානාසී’’ති තයා වුත්තො ‘‘නො’’ති න ‘‘ජානාමී’’ති පඨමං අවොචං අහං. **පච්ඡා තෙ වචනං තථෙවකාසින්**ති පච්ඡා තයා වුත්තං කථං පරිවත්තෙන්තො තව වචනං තථෙව අකාසිං පටිපජ්ජිං, තීණිපි සරණානි උපගච්ඡින්ති අත්ථො.

897. **විවිධන්**ති උච්චාවචං, අප්පසාවජ්ජං මහාසාවජ්ජඤ්චාති අත්ථො. **මා චරස්සූති** මා අකාසි. **අසුචින්**ති කිලෙසාසුචිමිස්සතාය න සුචිං. **පාණෙසු අසඤ්ඤතන්**ති පාණඝාතතො අවිරතං. **න හි අවණ්ණයිංසූති** න හි වණ්ණයන්ති. පච්චුප්පන්නකාලත්ථෙ හි ඉදං අතීතකාලවචනං. අථ වා

‘‘අවණ්ණයිංසූ’’ති එකදෙසෙන සකලස්ස කාලස්ස උපලක්ඛණං, තස්මා යථා න වණ්ණයිංසු අතීතමද්ධානං, එවං එතරහිපි න වණ්ණයන්ති, අනාගතෙපි න වණ්ණයිස්සන්තීති වුත්තං හොති.

898-900. **පරජනස්ස රක්ඛිතන්ති** පරපරිග්ගහිතවත්ථුං. තෙනාහ ‘‘අදින්න’’න්ති. **මා අගමාති** මා අජ්ඣාචරිං. **විතථන්ති** අතථං, මුසාති අත්ථො. **අඤ්ඤථාති** අඤ්ඤථාව, විතථසඤ්ඤී එවං විතථන්ති ජානන්තො එවං මා භණීති අත්ථො.

901. **යෙනාති** යෙන මජ්ජෙන, පීතෙනාති අධිප්පායො. **අපෙතීති** විගච්ඡති. **සඤ්ඤාති** ධම්මසඤ්ඤා, ලොකසඤ්ඤා එව වා. **සබ්බන්ති** අනවසෙසං, බීජතො පට්ඨායාති අත්ථො.

902. **ස්වාහන්ති** සො තදා ඡත්තමාණවභූතො අහං. **ඉධ** ඉමස්මිං මග්ගපදෙසෙ, ඉමස්මිං වා තව සාසනෙ. තෙනාහ **‘‘තථාගතස්ස ධම්මෙ’’**ති. **පඤ්ච සික්ඛාති** පඤ්ච සීලානි. **කරිත්වාති** ආදියිත්වා, අධිට්ඨායාති අත්ථො. **ද්වෙපථන්ති** ද්වින්නං ගාමසීමානං වෙමජ්ඣභූතං පථං, සීමන්තරිකපථන්ති අත්ථො. **තෙති** තෙ චොරා. **තත්ථාති** සීමන්තරිකමග්ගෙ. **භොගහෙතූති** ආමිසකිඤ්චික්ඛනිමිත්තං.

903. **තතොති** යථාවුත්තකුසලතො **පරං** උපරි **අඤ්ඤං කුසලං න විජ්ජති** න උපලබ්භති, යමහං අනුස්සරෙය්‍යන්ති අත්ථො. **කාමකාමීති** යථිච්ඡිතකාමගුණසමඞ්ගී.

904. **ඛණමුහුත්තසඤ්ඤමස්සාති** ඛණමුහුත්තමත්තං පවත්තසීලස්ස. **අනුධම්මප්පටිපත්තියාති** යථාධිගතස්ස ඵලස්ස අනුරූපධම්මං පටිපජ්ජමානස්ස භගවා පස්ස, තුය්හං ඔවාදධම්මස්ස වා අනුරූපාය ධම්මපටිපත්තියා වුත්තනියාමෙනෙව සරණගමනස්ස සීලසමාදානස්ස චාති අත්ථො. **ජලමිව යසසාති** ඉද්ධියා පරිවාරසම්පත්තියා ච ජලන්තං විය. **සමෙක්ඛමානාති** පස්සන්තා. **බහුකාති** බහවො. **පිහයන්තීති** ‘‘කථං නු ඛො මයං එදිසා භවෙය්‍යාමා’’ති පත්ථෙන්ති. **හීනකම්මාති** මම සම්පත්තිතො නිහීනභොගා.

905. **කතිපයායාති** අප්පිකාය. **යෙති** යෙ භික්ඛූ චෙව උපාසකාදයො ච. ච-සද්දො බ්‍යතිරෙකෙ. **තෙති** තව. **සතතන්ති** දිවසෙ දිවසෙ.

906. **විපුලන්ති** උළාරඵලං විපුලානුභාවං. **තථාගතස්ස ධම්මෙති** තථාගතස්ස සාසනෙ ඔවාදෙ ඨත්වා කතන්ති යොජනා. එවං අනුද්දෙසිකවසෙන වුත්තමෙවත්ථං අත්තුද්දෙසිකවසෙන දස්සෙන්තො **‘‘පස්සා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **පස්සාති** භගවන්තං වදති, අත්තානමෙව වා අඤ්ඤං විය ච කත්වා වදති.

907. **කිමිදං කුසලං කිමාචරෙමාති** කුසලං නාමෙතං කිංසභාවං කීදිසං, කථං වා තං ආචරෙය්‍යාම. **ඉච්චෙකෙ හි සමෙච්ච මන්තයන්තීති** එවමෙකෙ සමෙච්ච සමාගන්ත්වා පථවිං පරිවත්තෙන්තා විය සිනෙරුං උක්ඛිපන්තා විය ච සුදුක්කරං කත්වා මන්තයන්ති විචාරෙන්ති, මයං පන අකිච්ඡෙනෙව පුනපි කුසලං ආචරෙය්‍යාමාති අධිප්පායො. තෙනෙවාහ **''මය''**න්තිආදි.

908. **බහුකාරොති** බහූපකාරො, මහාඋපකාරො වා. **අනුකම්පකොති** කාරුණිකො. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. **ඉතීති** එවං, භගවතො අත්තනි පටිපන්නාකාරං සන්ධාය වදති. **මෙ සතීති** මයි සති විජ්ජමානෙ, චොරෙහි අවධිතෙ එවාති අත්ථො. **දිවා දිවස්සාති** දිවසස්සපි දිවා, කාලස්සෙවාති අත්ථො. **ස්වාහන්ති** සො ඡත්තමාණවභූතො අහං. **සච්චනාමන්ති** ''භගවා අරහං සම්මාසම්බුද්ධො''තිආදිනාමෙහි අවිතථනාමං භූතත්ථනාමං. **අනුකම්පස්සූති** අනුග්ගණ්හාහි. **පුනපීති** භියොපි **සුණෙමු,** තව ධම්මං සුණෙය්‍යාමයෙවාති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තො සබ්බමෙතං කතඤ්ඤුතාභාවෙ ඨත්වා සත්ථු පයිරුපාසනෙ ච ධම්මස්සවනෙ ච අතිත්තිමෙව දීපෙන්තො වදති. භගවා දෙවපුත්තස්ස ච තත්ථ සන්නිපතිතපරිසාය ච අජ්ඣාසයං ඔලොකෙත්වා අනුපුබ්බිකථං කථෙසි. අථ නෙසං අල්ලචිත්තතං ඤත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං පකාසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො චෙව මාතාපිතරො චස්ස සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, මහතො ච ජනකායස්ස ධම්මාභිසමයො අහොසි.

909. පඨමඵලෙ පතිට්ඨිතො දෙවපුත්තො උපරිමග්ගෙසු අත්තනො ගරුචිත්තීකාරං, තදධිගමස්ස ච මහානිසංසතං විභාවෙන්තො **''යෙ චිධ පජහන්ති කාමරාග''**න්ති පරියොසානගාථමාහ. තස්සත්ථො – **යෙ ඉධ** ඉමස්මිං සාසනෙ ඨිතා **පජහන්ති** අනවසෙසතො සමුච්ඡින්දන්ති **කාමරාගං, න ච තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යං** ඔරම්භාගියානං සංයොජනානං සමුච්ඡින්නත්තා. යෙ ච පන **පහාය මොහං** සබ්බසො සමුග්ඝාතෙත්වා **භවරාගානුසයඤ්ච** පජහන්ති, තෙ පුන උපෙන්ති ගබ්භසෙය්‍යන්ති වත්තබ්බමෙව නත්ථි. කස්මා? **පරිනිබ්බානගතා හි සීතිභූතා,** තෙ හි උත්තමපුරිසා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බානං ගතා එවං ඉධෙව සබ්බවෙදයිතානං සබ්බපරිළාහානං බ්‍යන්තිභාවෙන සීතිභූතා.

ඉති දෙවපුත්තො අත්තනො අරියසොතසමාපන්නභාවං පවෙදෙන්තො අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා දෙසනාය කූටං ගහෙත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස අපචිතිං දස්සෙත්වා මාතාපිතරො ආපුච්ඡිත්වා දෙවලොකමෙව ගතො, සත්ථාපි උට්ඨායාසනා ගතො සද්ධිං භික්ඛුසඞ්ඝෙන. මාණවස්ස පන මාතාපිතරො බ්‍රාහ්මණො පොක්ඛරසාති සබ්බො ච මහාජනො භගවන්තං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. භගවා

ජෙතවනං ගන්ත්වා සන්නිපතිතාය පරිසාය ඉමං විමානං විත්ථාරතො කථෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

ඡත්තමාණවකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කක්කටකරසදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති කක්කටකරසදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ආරද්ධවිපස්සකො කණ්ණසූලෙන පීළිතො අකල්ලසරීරතාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙතුං නාසක්ඛි, වෙජ්ජෙහි වුත්තවිධිනා භෙසජ්ජෙ කතෙපි රොගො න වූපසමි. සො භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසි. අථස්ස භගවා ''කක්කටකරසභොජනං සප්පාය''න්ති ඤත්වා ආහ ''ගච්ඡ ත්වං භික්ඛු මගධඛෙත්තෙ පිණ්ඩාය චරාහී''ති.

සො භික්ඛු ''දීඝදස්සිනා අද්ධා කිඤ්චි දිට්ඨං භවිස්සතී''ති චින්තෙත්වා ''සාධු භන්තෙ''ති භගවතො පටිස්සුණිත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා පත්තචීවරමාදාය මගධඛෙත්තං ගන්ත්වා අඤ්ඤතරස්ස ඛෙත්තපාලස්ස කුටියා ද්වාරෙ පිණ්ඩාය අට්ඨාසි. සො ච ඛෙත්තපාලො කක්කටකරසං සම්පාදෙත්වා භත්තඤ්ච පචිත්වා ''ථොකං විස්සමිත්වා භුඤ්ජිස්සාමී''ති නිසින්නො ථෙරං දිස්වා පත්තං ගහෙත්වා කුටිකායං නිසීදාපෙත්වා කක්කටකරසභත්තං අදාසි. ථෙරස්ස තං භත්තං ථොකං භුත්තස්සයෙව කණ්ණසූලං පටිප්පස්සම්භි, ඝටසතෙන න්හාතො විය අහොසි. සො සප්පායාහාරවසෙන චිත්තඵාසුකං ලභිත්වා විපස්සනාවසෙන චිත්තං අභිනින්නාමෙන්තො අපරියොසිතෙයෙව භොජනෙ අනවසෙසතො ආසවෙ ඛෙපෙත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාය ඛෙත්තපාලං ආහ ''උපාසක, තව පිණ්ඩපාතභොජනෙන මය්හං රොගො වූපසන්තො, කායචිත්තං කල්ලං ජාතං, ත්වම්පි ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ඵලෙන විගතකායචිත්තදුක්ඛො භවිස්සසී''ති වත්වා අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි.

ඛෙත්තපාලො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ මණිථම්භෙ කනකවිමානෙ සත්තසතකූටාගාරපටිමණ්ඩිතෙ වෙළුරියමයගබ්භෙ නිබ්බත්ති, ද්වාරෙ චස්ස යථූපචිතකම්මසංසූචකො මුත්තාසික්කාගතො සුවණ්ණකක්කටකො ඔලම්බමානො අට්ඨාසි. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුබ්බෙ වුත්තනයෙන තත්ථ ගතො තං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

910.

''උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

911.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

912.
‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

913.
‘‘පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සොපිස්ස බ්‍යාකාසි, තං දස්සෙතුං –

914.
‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. – වුත්තං;

915.
‘‘සතිසමුප්පාදකරො, ද්වාරෙ කක්කටකො ඨිතො;
නිට්ඨිතො ජාතරූපස්ස, සොභති දසපාදකො.

916.
‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

917.
‘‘අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතො යමකාසි පුඤ්ඤං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

910. තත්ථ උච්චන්ති අච්චුග්ගතං. **මණිථූණන්ති** පදුමරාගාදිමණිමයථම්භං. **සමන්තතොති** චතූසුපි පස්සෙසු. **රුචකත්ථතාති** තස්සං තස්සං භූමියං සුවණ්ණඵලකෙහි අත්ථතා.

911. **පිවසි ඛාදසි චාති** කාලෙන කාලං උපයුජ්ජමානං ගන්ධපානං සුධාභොජනඤ්ච සන්ධාය වදති. **පවදන්තීති** පවජ්ජන්ති. **දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්චාති** දිබ්බා රසා අනප්පකා පඤ්ච කාමගුණා එත්ථ එතස්මිං තව විමානෙ සංවිජ්ජන්තීති අත්ථො. **සුවණ්ණඡන්නාති** හෙමාභරණවිභූසිතා.

915. **සතිසමුප්පාදකරොති** සතුප්පාදකරො, යෙන පුඤ්ඤකම්මෙන අයං දිබ්බසම්පත්ති මයා ලද්ධා, තත්ථ සතුප්පාදස්ස කාරකො, ‘‘කක්කටකරසදානෙන අයං තයා සම්පත්ති ලද්ධා’’ති එවං සතුප්පාදං කරොන්තොති අත්ථො. **නිට්ඨිතො ජාතරූපස්සාති** ජාතරූපෙන සිද්ධො ජාතරූපමයො. එකමෙකස්මිං පස්සෙ පඤ්ච පඤ්ච කත්වා දස පාදා එතස්සාති **දසපාදකො ද්වාරෙ කක්කටකො ඨිතො සොභති.** සො එව මම පුඤ්ඤකම්මං තාදිසානං මහෙසීනං විභාවෙති, න එත්ථ මයා වත්තබ්බං අත්ථීති අධිප්පායො. තෙනාහ **‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො’’**තිආදි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කක්කටකරසදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ද්වාරපාලකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණන්ති ද්වාරපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන ච සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො චත්තාරි නිච්චභත්තානි සඞ්ඝස්ස දෙති. තස්ස පන ගෙහං පරියන්තෙ ඨිතං චොරභයෙන යෙභුය්‍යෙන පිහිතද්වාරමෙව හොති. භික්ඛූ ගන්ත්වා කදාචි ද්වාරස්ස පිහිතත්තා භත්තං අලද්ධාව පටිගච්ඡන්ති. උපාසකො භරියං ආහ ‘‘කිං, භද්දෙ, අය්‍යානං සක්කච්චං භික්ඛා දීයතී’’ති? සා ආහ ‘‘එකෙසු දිවසෙසු අය්‍යා නාගමිංසූ’’ති. ‘‘කිං කාරණ’’න්ති? ‘‘ද්වාරස්ස පිහිතත්තා මඤ්ඤෙ’’ති. තං සුත්වා උපාසකො සංවෙගප්පත්තො හුත්වා එකං පුරිසං ද්වාරපාලං කත්වා ඨපෙසි ‘‘ත්වං අජ්ජතො පට්ඨාය ද්වාරං රක්ඛන්තො නිසීද, යදා ච අය්‍යා ආගමිස්සන්ති, තදා තෙ පවෙසෙත්වා පවිට්ඨානං නෙසං පත්තපටිග්ගහණආසනපඤ්ඤාපනාදි සබ්බං යුත්තපයුත්තං ජානාහී’’ති. සො ‘‘සාධූ’’ති තථා කරොන්තො භික්ඛූනං සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා උප්පන්නසද්ධො කම්මඵලං සද්දහිත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි, සක්කච්චං භික්ඛූ උපට්ඨහි.

අපරභාගෙ නිච්චභත්තදායකො උපාසකො කාලං කත්වා යාමෙසු නිබ්බත්ති. ද්වාරපාලො පන සක්කච්චං භික්ඛූනං උපට්ඨහිත්වා පරස්ස පරිච්චාගෙ වෙය්‍යාවච්චකරණෙන අනුමොදනෙන ච තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තස්ස ද්වාදසයොජනිකං කනකවිමානන්තිආදි සබ්බං කක්කටකවිමානෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. පුච්ඡාවිස්සජ්ජනගාථා එවමාගතා –

918.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

919.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;

දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

920. ‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.… වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

922. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

923.

‘‘දිබ්බං මමං වස්සසහස්සමායු, වාචාභිගීතං මනසා පවත්තිතං;
එත්තාවතා ඨස්සති පුඤ්ඤකම්මො, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො.

924.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

923. තත්ථ **දිබ්බං මමං වස්සසහස්සමායූ**ති යස්මිං දෙවනිකායෙ සයං උප්පන්නො, තෙසං තාවතිංසදෙවානං ආයුප්පමාණමෙව වදති. තෙසඤ්හි මනුස්සානං ගණනාය වස්සසතං එකො රත්තිදිවො, තාය රත්තියා තිංසරත්තිකො මාසො, තෙන මාසෙන ද්වාදසමාසිකො සංවච්ඡරො, තෙන සංවච්ඡරෙන සහස්සසංවච්ඡරානි ආයු, තං මනුස්සානං ගණනාය තිස්සො වස්සකොටියො සට්ඨි ච වස්සසතසහස්සානි හොන්ති. **වාචාභිගීත**න්ති වාචාය අභිගීතං, ‘‘ආගච්ඡන්තු අයයා, ඉදං ආසනං පඤ්ඤත්තං, ඉධ නිසීදථා’’තිආදිනා, ‘‘කිං අයයානං සරීරස්ස ආරොග්‍යං, කිං වසනට්ඨානං ඵාසුක’’න්තිආදිනා පටිසන්ථාරවසෙන ච වාචාය කථිතමත්තං. **මනසා පවත්තිත**න්ති ‘‘ඉමෙ අයයා පෙසලා බ්‍රහ්මචාරිනො ධම්මචාරිනො’’තිආදිනා චිත්තෙන පවත්තිතං පසාදමත්තං, න පන මම සන්තකං කිඤ්චි පරිච්චත්තං අත්ථීති දස්සෙති. **එත්තාවතා**ති එත්තකෙන එවං කථනමත්තෙන පසාදමත්තෙනපි. **ඨස්සති පුඤ්ඤකම්මො**ති කතපුඤ්ඤො නාම හුත්වා දෙවලොකෙ ඨස්සති චිරං පවත්තිස්සති, තිට්ඨන්තො ච දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගීභූතො තස්මිං දෙවනිකායෙ දෙවානං වලඤ්ජනියාමෙනෙව දිබ්බෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමඞ්ගීභූතො සමන්නාගතො හුත්වා ඉන්ද්‍රියානි පරිචාරෙන්තො විහරතීති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ද්වාරපාලකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පඨමකරණීයවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණන්ති කරණීයවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො උපාසකො න්හානොපකරණානි ගහෙත්වා අචිරවතිං ගන්ත්වා න්හත්වා

ආගච්ඡන්තො භගවන්තං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිසන්තං දිස්වා උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා එවමාහ ''භන්තෙ කෙන නිමන්තිතා''ති. භගවා තුණ්හී අහොසි. සො කෙනචි අනිමන්තිතභාවං ඤත්වා ආහ ''අධිවාසෙතු මෙ, භන්තෙ, භගවා භත්තං අනුකම්පං උපාදායා''ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හීභාවෙන. සො භගවන්තං අත්තනො ගෙහං නෙත්වා බුද්ධාරහං ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා තත්ථ භගවන්තං නිසීදාපෙත්වා පණීතෙන අන්නපානෙන සන්තප්පෙසි. භගවා කතභත්තකිච්චො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසං. තෙන වුත්තං –

926. ''උච්චමිදං මණිථූණං විමානං...පෙ.... නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

928. ''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

930. ''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

931.

''කරණීයානි පුඤ්ඤානි, පණ්ඩිතෙන විජානතා;
සම්මග්ගතෙසු බුද්ධෙසු, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

931.

''අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො, අරඤ්ඤා ගාමමාගතො;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසූපගො අහං.

933. ''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

931. තත්ථ **පණ්ඩිතෙනාති** සප්පඤ්ඤෙන. **විජානතාති** අත්තනො හිතාහිතං ජානන්තෙන. **සම්මග්ගතෙසූති** සම්මාපටිපන්නෙසු, **බුද්ධෙසූති** සම්මාසම්බුද්ධෙසු.

932. **අත්ථායාති** හිතාය, වුඩ්ඪියා වා. **අරඤ්ඤාති** විහාරතො, ජෙතවනං සන්ධාය වදති. **තාවතිංසූපගොති** තාවතිංසදෙවකායං, තාවතිංසභවනං වා උප්පජ්ජනවසෙන උපගතො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කරණීයවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. දුතියකරණීයවිමානවණ්ණනා

සත්තමවිමානං ඡට්ඨවිමානසදිසං. කෙවලං තත්ථ උපාසකෙන භගවතො ආහාරො දින්නො, ඉධ අඤ්ඤතරස්ස ථෙරස්ස. එසං වුත්තනයමෙව. තෙන වුත්තං –

935.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

936.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

937. ‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.… වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

938.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

940.

‘‘කරණීයානි පුඤ්ඤානි, පණ්ඩිතෙන විජානතා;
සම්මග්ගතෙසු භික්ඛූසු, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

941.

‘‘අත්ථාය වත මෙ භික්ඛු, අරඤ්ඤා ගාමමාගතො;
තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා, තාවතිංසූපගො අහං.

942. ‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.… වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

දුතියකරණීයවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමසූචිවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති සූචිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස චීවරකම්මං කාතබ්බං හොති, අත්ථො ච හොති සූචියා. සො රාජගහෙ පිණ්ඩාය චරන්තො කම්මාරස්ස ගෙහද්වාරෙ අට්ඨාසි. තං දිස්වා කම්මාරො ආහ ‘‘කෙන, භන්තෙ, අත්ථො’’ති? ‘‘චීවරකම්මං කාතබ්බං අත්ථි, සූචියා අත්ථො’’ති. කම්මාරො පසන්නමානසො කතපරියොසිතා ද්වෙ සූචියො දත්වා ‘‘පුනපි, භන්තෙ, සූචියා අත්ථෙ සති මම ආචික්ඛෙය්යාථා’’ති වත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි. ථෙරො තස්ස අනුමොදනං කත්වා පක්කාමි. සො

අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. අථ ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො තං දෙවපුත්තං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

944.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

948. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

949.

‘‘යං දදාති න තං හොති, යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව සෙය්‍යො;
සූචි දින්නා සූචිමෙව සෙය්‍යො.

950.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ....
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

949. තත්ථ **යං දදාතීති** යාදිසං දෙය්‍යධම්මං දදාති. **න තං හොතීති** තස්ස තාදිසමෙව ඵලං න හොති. අථ ඛො ඛෙත්තසම්පත්තියා ච චිත්තසම්පත්තියා ච තතො විපුලතරං උළාරතරමෙව ඵලං හොති. තස්මා **යඤ්චෙව දජ්ජා තඤ්චෙව සෙය්‍යොති** යංකිඤ්චිදෙව විජ්ජමානං දජ්ජා දදෙය්‍ය, තඤ්චෙව තදෙව සෙය්‍යො, යස්ස කස්සචි අනවජ්ජස්ස දෙය්‍යධම්මස්ස දානමෙව සෙය්‍යො, කස්මා? මයා හි **සූචි දින්නා සූචිමෙව සෙය්‍යො,** සූචිදානමෙව මය්හං සෙය්‍යං ජාතං, යතො අයමීදිසී සම්පත්ති ලද්ධාති අධිප්පායො.

සූචිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියසූචිවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණන්ති දුතියසූචිවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී එකො තුන්නකාරකො විහාරපෙක්ඛකො හුත්වා වෙළුවනං ගතො. තත්ථ අඤ්ඤතරං භික්ඛුං වෙළුවනෙ කතසූචියා චීවරං සිබ්බන්තං දිස්වා සූචිඝරෙන සද්ධිං සූචියො අදාසි. සෙසං සබ්බං වුත්තනයමෙව.

952.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

956.

''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

957.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, පුරිමජාතියා මනුස්සලොකෙ.

958.

''අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං;
තස්ස අදාසහං සූචිං, පසන්නො සෙහි පාණිහි.

959.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

තං සබ්බං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතියසූචිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. පඨමනාගවිමානවණ්ණනා

සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගන්ති නාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො. තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්තං සබ්බසෙතං මහන්තං දිබ්බනාගං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතා දිබ්බානුභාවෙන ආකාසෙන ගච්ඡන්තං, සබ්බා දිසා චන්දො විය සූරියො විය ච ඔභාසයමානං. දිස්වා යෙන සො දෙවපුත්තො තෙනුපසඞ්කමි. අථ සො දෙවපුත්තො තතො ඔරුය්හ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ ථෙරො –

961.

''සුසුක්කඛන්ධං අභිරුය්හ නාගං, අකාචිනං දන්තිං බලිං මහාජවං;
අභිරුය්හ ගජවරං සුකප්පිතං, ඉධාගමා වෙහායසං අන්තලික්ඛෙ.

962.

''නාගස්ස දන්තෙසු දුවෙසු නිම්මිතා, අච්ඡොදකා පදුමිනියො සුඵුල්ලා;
පදුමෙසු ච තූරියගණා පවජ්ජරෙ, ඉමා ච නච්චන්ති මනොහරායො.

963.

''දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. –

තස්ස සම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

961. තත්ථ **සුසුක්කඛන්ධන්ති** සුට්ඨු සෙතඛන්ධං. කිඤ්චාපි තස්ස නාගස්ස චත්තාරො පාදා, වත්ථිකොසං, මුඛප්පදෙසො, උභො කණ්ණා, වාලධීති එත්තකං මුඤ්චිත්වා සබ්බො කායො සෙතොව, ඛන්ධප්පදෙසස්ස පන සාතිසයං ධවලතරතාය වුත්තං ‘‘සුසුක්කඛන්ධ’’න්ති. **නාගන්ති** දිබ්බං හත්ථිනාගං. **අකාචිනන්ති** නිද්දොසං, සබලලවඩ්ඩකතිලකාදිඡවිදොසවිරහිතන්ති අත්ථො. ‘‘ආජානීය’’න්තිපි පාළි, ආජානීයලක්ඛණූපෙතන්ති අත්ථො. **දන්තින්ති** විපුලරුචිරදන්තවන්තං. **බලින්ති** බලවන්තං මහාබලං. **මහාජවන්ති** අතිජවං සීඝගාමිං. පුන **අභිරුය්හාති** එත්ථ අනුනාසිකලොපො දට්ඨබ්බො, අභිරුය්හං ආරොහනීයන්ති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං පන ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං කථෙන්තො –

965.

‘‘අට්ඨෙව මුත්තපුප්ඵානි, කස්සපස්ස මහෙසිනො;
ථූපස්මිං අභිරොපෙසිං, පසන්නො සෙහි පාණිභි.

966.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි;

තස්සත්ථො – අහං පුබ්බෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යොජනිකෙ කනකථූපෙ වණ්ටතො මුච්චිත්වා ගච්ඡමූලෙ පතිතානි අට්ඨ මුත්තපුප්ඵානි ලභිත්වා තානි ගහෙත්වා පූජනවසෙන පසන්නචිත්තො හුත්වා අභිරොපෙසිං පූජෙසිං.

අතීතෙ කිර කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ යොජනිකෙ කනකථූපෙ ච කාරිතෙ සපරිවාරො කිකී කාසිරාජා ච නාගරා ච නෙගමා ච ජානපදා ච දිවසෙ දිවසෙ පුප්ඵපූජං කරොන්ති. තෙසු තථා කරොන්තෙසු පුප්ඵානි මහග්ඝානි දුල්ලභානි ච අහෙසුං. අඤ්ඤතරො උපාසකො මාලාකාරවීථියං විචරිත්වා එකමෙකෙන කහාපණෙන එකමෙකම්පි පුප්ඵං අලභන්තො අට්ඨ කහාපණානි ගහෙත්වා පුප්ඵාරාමං ගන්ත්වා මාලාකාරං ආහ ‘‘ඉමෙහි අට්ඨහි කහාපණෙහි අට්ඨ පුප්ඵානි දෙහී’’ති. ‘‘නත්ථයො පුප්ඵානි, සම්මදෙව උපධාරෙත්වා ඔචිනිත්වා දින්නානී’’ති. ‘‘අහං ඔලොකෙත්වා ගණ්හාමී’’ති. ‘‘යදි එවං, ආරාමං පවිසිත්වා ගවෙසාහී’’ති. සො පවිසිත්වා ගවෙසන්තො පතිතානි අට්ඨ පුප්ඵානි ලභිත්වා මාලාකාරං ආහ ‘‘ගණ්හ, තාත, කහාපණානී’’ති. ‘‘තව පුඤ්ඤෙන ලද්ධානි, නාහං කහාපණානි ගණ්හාමී’’ති ආහ. ඉතරො ‘‘නාහං මුධා පුප්ඵානි ගහෙත්වා භගවතො පූජං කරිස්සාමී’’ති කහාපණානි තස්ස පුරතො ඨපෙත්වා පුප්ඵානි ගහෙත්වා චෙතියඞ්ගණං ගන්ත්වා පසන්නචිත්තො පූජං අකාසි. සො

අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා පුනපි දෙවලොකෙ, පුනපි දෙවලොකෙති එවං අපරාපරං දෙවෙසුයෙව සංසරන්තො තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන ඉමස්මිම්පි බුද්ධුප්පාදෙ තාවතිංසෙසුයෙව උප්පජ්ජි. තං සන්ධාය හෙට්ඨා වුත්තං ‘‘තත්ථ අද්දස අඤ්ඤතරං දෙවපුත්ත’’න්තිආදි.

තං පනෙතං පවත්තිං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

නාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. දුතියනාගවිමානවණ්ණනා

මහන්තං නාගං අභිරුය්හාති දුතියනාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො සද්ධො පසන්නො පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨිතො උපොසථදිවසෙසු උපොසථසීලං සමාදියිත්වා පුරෙභත්තං අත්තනො විභවානුරූපං භික්ඛූනං දානානි දත්වා සයං භුඤ්ජිත්වා සුද්ධවත්ථනිවත්ථො සුද්ධුත්තරාසඞ්ගො පච්ඡාභත්තං යෙභුයොන අට්ඨ පානානි ගාහාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස නියයාදෙත්වා භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා ධම්මං සුණාති. එවං සො සක්කච්චං දානමයං සීලමයඤ්ච බහුං සුචරිතං උපචිනිත්වා ඉතො චුතො තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙතො මහන්තො දිබ්බො හත්ථිනාගො පාතුරහොසි. සො තං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහන්තෙන දිබ්බානුභාවෙන කාලෙන කාලං උය්‍යානකීළං ගච්ඡති.

අථෙකදිවසං කතඤ්ඤුතාය චොදියමානො අඩ්ඪරත්තිසමයෙ තං දිබ්බනාගං අභිරුය්හ මහතා පරිවාරෙන ‘‘භගවන්තං වන්දිස්සාමී’’ති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා කෙවලකප්පං වෙළුවනං ඔභාසෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො ඔරුය්හ භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. තං භගවතො සමීපෙ ඨිතො ආයස්මා වඞ්ගීසො භගවතො අනුඤ්ඤාය ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

968.

‘‘මහන්තං නාගං අභිරුය්හ, සබ්බසෙතං ගජුත්තමං;
වනා වනං අනුපරියාසි, නාරීගණපුරක්ඛතො;
ඔභාසෙන්තො දිසා සබ්බා, ඔසධී විය තාරකා.

969.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….

වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

තත්ථ පුච්ඡිතො සොපි තස්ස ගාථාහි එව බ්‍යාකාසි.

971.
''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, වඞ්ගීසෙනෙව පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

972.
''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, උපාසකො චක්ඛුමතො අහොසිං;
පාණාතිපාතා විරතො අහොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං.

973.
''අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාණිං, සකෙන දාරෙන ච තුට්ඨො අහොසිං;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

974.
''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

තත්ථ අපුබ්බං නත්ථි, සෙසං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව.

දුතියනාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. තතියනාගවිමානවණ්ණනා

කො නු දිබ්බෙන යානෙනාති තතියනාගවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙ. තෙන සමයෙන තයො ඛීණාසවත්ථෙරා ගාමකාවාසෙ වස්සං උපගච්ඡිංසු. තෙ වුත්ථවස්සා පවාරෙත්වා ''භගවන්තං වන්දිස්සාමා''ති රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා අන්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරස්මිං ගාමකෙ මිච්ඡාදිට්ඨිකබ්‍රාහ්මණස්ස උච්ඡුඛෙත්තසමීපං ගන්ත්වා උච්ඡුපාලං පුච්ඡිංසු ''ආවුසො, සක්කා අජ්ජ රාජගහං පාපුණිතු''න්ති. ''න සක්කා, භන්තෙ, ඉතො අඩ්ඪයොජනෙ රාජගහං, ඉධෙව වසිත්වා ස්වෙ ගච්ඡථා''ති ආහ. ''අත්ථෙත්ථ කොචි වසනයොග්ගො ආවාසො''ති? ''නත්ථි, භන්තෙ, අහං පන වො වසනට්ඨානං ජානිස්සාමී''ති. ථෙරා අධිවාසෙසුං.

සො උච්ඡුසුයෙව යථායිතෙසු සාඛාමණ්ඩපාකාරෙන දණ්ඩකානි බන්ධිත්වා උච්ඡුපණ්ණෙහි ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා පලාලං අත්ථරිත්වා එකස්ස ථෙරස්ස අදාසි, දුතියස්ස ථෙරස්ස තීහි උච්ඡූහි දණ්ඩකසඞ්ඛෙපෙන බන්ධිත්වා තිණෙන ඡාදෙත්වා හෙට්ඨා ච තිණසන්ථරං කත්වා අදාසි,

ඉතරස්ස අත්තනො කුටියං ද්වෙ තයො දණ්ඩකෙ සාඛායො ච නීහරිත්වා චීවරෙන පටිච්ඡාදෙන්තො චීවරකුටිං කත්වා අදාසි. තෙ තත්ථ වසිංසු. අථ විභාතාය රත්තියා කාලස්සෙව හත්ථං පචිත්වා දන්තකට්ඨඤ්ච මුඛොදකඤ්ච දත්වා සහ උච්ඡුරසෙන භත්තං අදාසි. තෙසං භුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං කත්වා ගච්ඡන්තානං එකෙකං උච්ඡුං අදාසි ''මය්හං භාගො භවිස්සතී''ති. සො ථොකං මග්ගං ථෙරෙ අනුගන්ත්වා නිවත්තන්තො අත්තනො වෙය්‍යාවච්චඤ්ච දානඤ්ච ආරබ්භ උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිවත්ති.

ඛෙත්තසාමිකො පන ගච්ඡන්තානං භික්ඛූනං පටිපථෙන ආගච්ඡන්තො භික්ඛූ පුච්ඡි ''කුතො වො උච්ඡු ලද්ධා''ති? ''උච්ඡුපාලකෙන දින්නා''ති. තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො කුපිතො අනත්තමනො තටතටායමානො කොධාභිභූතො තස්ස පිට්ඨිතො උපධාවිත්වා මුග්ගරෙන තං පහරන්තො එකප්පහාරෙනෙව ජීවිතා වොරොපෙසි. සො අත්තනා කතපුඤ්ඤකම්මමෙව අනුස්සරන්තො කාලං කත්වා සුධම්මාදෙවසභායං නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සබ්බසෙතො මහන්තො දිබ්බවරවාරණො නිබ්බත්ති.

උච්ඡුපාලකස්ස මරණං සුත්වා තස්ස මාතාපිතරො චෙව ඤාතිමිත්තා ච අස්සුමුඛා රොදමානා තං ඨානං අගමංසු, සබ්බෙ ච ගාමවාසිනො සන්නිපතිංසු. තත්‍රස්ස මාතාපිතරො සරීරකිච්චං කාතුං ආරභිංසු. තස්මිං ඛණෙ සො දෙවපුත්තො තං දිබ්බහත්ථිං අභිරුහිත්වා සබ්බතාළාවචරපරිවුතො පඤ්චඞ්ගිකෙන තූරියෙන පවජ්ජමානෙන මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා දෙවලොකතො ආගන්ත්වා තාය පරිසාය දිස්සමානරූපො ආකාසෙ අට්ඨාසි. අථ නං තත්ථ පණ්ඩිතජාතිකො පුරිසො ඉමාහි ගාථාහි තෙන කතපුඤ්ඤකම්මං පුච්ඡි –

976.

''කො නු දිබ්බෙන යානෙන, සබ්බසෙතෙන හත්ථිනා;
තූරියතාළිතනිග්ඝොසො, අන්තලික්ඛෙ මහීයති.

977.

''දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
අජානන්තා තං පුච්ඡාම, කථං ජානෙමු තං මය''න්ති.

සොපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි එතමත්ථං බ්‍යාකාසි –

978.

''නාම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නාපි සක්කො පුරින්දදො;
සුධම්මා නාම යෙ දෙවා, තෙසං අඤ්ඤතරො අහ''න්ති.

979.

‘‘පුච්ඡාම දෙවං සුධම්මං, පුථුං කත්වාන අඤ්ජලිං;
කිං කත්වා මානුසෙ කම්මං, සුධම්මං උපපජ්ජතී’’ති – පුනපි පුච්ඡි;

980.

‘‘උච්ඡාගාරං තිණාගාරං, වත්ථාගාරඤ්ච යො දදෙ;
තිණ්ණං අඤ්ඤතරං දත්වා, සුධම්මං උපපජ්ජතී’’ති. – පුනපි බ්‍යාකාසි;

976. තත්ථ **තූරියතාළිතනිග්ඝොසොති** තාළිතපඤ්චඞ්ගිකදිබ්බතූරියනිග්ඝොසො අත්තානං උද්දිස්ස පවජ්ජමානදිබ්බතූරියසද්දො. **අන්තලික්ඛෙ මහීයතීති** ආකාසෙ ඨත්වා ආකාසට්ඨෙනෙව මහතා පරිවාරෙන පූජීයති.

977. **දෙවතා නුසීති** දෙවතා නු අසි, කිං නු ත්වං දෙවොසීති අත්ථො. **ගන්ධබ්බොති** ගන්ධබ්බකායිකදෙවො අසීති අත්ථො. **අදු සක්කො පුරින්දදොති** උදාහු පුරෙ දදාතීති ‘‘පුරින්දදො’’ති විස්සුතො සක්කො නුසි, අථ සක්කො දෙවරාජා අසීති අත්ථො. එත්ථ ච සතිපි සක්කගන්ධබ්බානං දෙවභාවෙ තෙසං විසුං ගහිතත්තා ගොබලිබද්දඤායෙන තදඤ්ඤදෙවවාචකො දෙවසද්දො දට්ඨබ්බො.

978. අථ දෙවපුත්තො ‘‘විස්සජ්ජනං නාම පුච්ඡාසභාගෙන හොතී’’ති තෙහි පුච්ඡිතං දෙවගන්ධබ්බසක්කභාවං පටික්ඛිපිත්වා අත්තානං ආචික්ඛන්තො ‘‘නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො’’තිආදිමාහ. තත්ථ **නම්හි දෙවොති** තයා ආසඞ්කිතො යො කොචි දෙවො න හොමි න ගන්ධබ්බො න සක්කො, අපිච ඛො **සුධම්මා නාම යෙ දෙවා, තෙසං අඤ්ඤතරො අහං,** සුධම්මා දෙවතා නාම තාවතිංසදෙවනිකායස්සෙව අඤ්ඤතරදෙවනිකායො. සො කිර උච්ඡුපාලො තෙසං දෙවානං සම්පත්තිං සුත්වා පගෙව තත්ථ චිත්තං පණිධාය ඨිතොති කෙචි වදන්ති.

979. **පුථුන්ති** මහන්තං, පරිපුණ්ණං කත්වාති අත්ථො. සක්කච්චකිරියාදීපනත්ථඤ්හෙතං වුත්තං.

980. සුධම්මාදෙවයානං පුට්ඨො දෙවපුත්තො කකණ්ටකනිමිත්තං වදන්තො විය දිට්ඨමත්තමෙව ගහෙත්වා අත්තනා කතපුඤ්ඤං ආචික්ඛන්තො **‘‘උච්ඡාගාර’’**න්ති ගාථමාහ. තත්ථ **තිණ්ණං අඤ්ඤතරං දත්වාති** යදිපි මයා තීණි අගාරානි දින්නානි, තීසු පන අඤ්ඤතරෙනාපි අයමත්ථොපි සිජ්ඣතීති නයග්ගාහෙන දෙවපුත්තො එවමාහ. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

එවං සො තෙන පුච්ඡි තමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා රතනත්තයගුණං පකාසෙන්තො මාතාපිතූහි සද්ධිං සම්මොදනං කත්වා දෙවලොකමෙව

ගතො. මනුස්සා දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා භගවති භික්ඛුසඞ්ඝෙ ච සඤ්ජාතපසාදබහුමානා බහුං දානූපකරණං සජ්ජෙත්වා සකටානං පූරෙත්වා වෙළුවනං ගන්ත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඞ්ඝස්ස මහාදානං දත්වා සත්ථු තං පවත්තිං ආරොචයිංසු. සත්ථා තං පුච්ඡාවිස්සජ්ජනං තථෙව වත්වා තමෙව අත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා විත්ථාරෙන ධම්මං දෙසෙත්වා තෙ සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාපෙසි. තෙ ච පතිට්ඨිතසද්ධා භගවන්තං වන්දිත්වා අත්තනො ගාමං උපගන්ත්වා උච්ඡුපාලස්ස මතට්ඨානෙ විහාරං කාරයිංසූති.

තතියනාගවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. චූළරථවිමානවණ්ණනා

දළ්හධම්මා නිසාරස්සාති චූළරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගං කත්වා තත්ථ තත්ථ සත්ථු ථූපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු මහාකස්සපත්ථෙරප්පමුඛෙසු ධම්මං සඞ්ගායිතුං උච්චිනිත්වා ගහිතෙසු සාවකෙසු යාව වස්සූපගමනා වෙනෙය්‍යාපෙක්ඛාය අත්තනො අත්තනො පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා මහාකච්චායනො පච්චන්තදෙසෙ අඤ්ඤතරස්මිං අරඤ්ඤායතනෙ විහරති. තෙන සමයෙන අස්සකරට්ඨෙ පොතලිනගරෙ අස්සකරාජා රජ්ජං කාරෙති, තස්ස ජෙට්ඨාය දෙවියා පුත්තො සුජාතො නාම කුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො කනිට්ඨාය දෙවියා නිබන්ධනෙන පිතරා රට්ඨතො පබ්බාජිතො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනචරකෙ නිස්සාය අරඤ්ඤෙ වසති. සො කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා සීලමත්තෙ පතිට්ඨිතො පුථුජ්ජනකාලකිරියං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා අපරාපරං සුගතියංයෙව පරිබ්භමන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ භගවතො අභිසම්බොධිතො තිංසවස්සෙ අස්සකරට්ඨෙ අස්සකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිස්මිං නිබ්බත්ති, ''සුජාතො''තිස්ස නාමං අහොසි. සො මහන්තෙන පරිවාරෙන වඩ්ඪති.

තස්ස පන මාතරි කාලකතාය රාජා අඤ්ඤං රාජධීතරං අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ ඨපෙසි. සාපි අපරෙන සමයෙන පුත්තං විජායි. තස්සා රාජා පුත්තං දිස්වා පසන්නො ''භද්දෙ, තයා ඉච්ඡිතං වරං ගණ්හාහී''ති වරං අදාසි. සා ගහිතකං කත්වා ඨපෙත්වා යදා සුජාතකුමාරො සොළසවස්සුද්දෙසිකො ජාතො, තදා රාජානං ආහ ''දෙව, තුම්හෙහි මම පුත්තං දිස්වා තුට්ඨචිත්තෙහි වරො දින්නො, තං ඉදානි දෙථා''ති. ''ගණ්හ, දෙවී''ති. ''මය්හං පුත්තස්ස රජ්ජං දෙථා''ති. ''නස්ස, වසලි, මම ජෙට්ඨපුත්තෙ දෙවකුමාරසදිසෙ සුජාතකුමාරෙ ඨිතෙ කස්මා එවං වදසී''ති පටික්ඛිපි. දෙවී පුනප්පුනං නිබන්ධනං කරොන්තී මනං අලභිත්වා එකදිවසං ආහ ''දෙව, යදි සච්චෙ තිට්ඨසි, දෙහි එවා''ති. රාජා ''අනුපධාරෙත්වා මයා ඉමිස්සා වරො දින්නො, අයඤ්ච එවං වදතී''ති විප්පටිසාරී හුත්වා සුජාතකුමාරං පක්කොසිත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා අස්සූනි පවත්තෙසි.

කුමාරො පිතරං සොචමානං දිස්වා දොමනස්සප්පත්තො අස්සූනි පවත්තෙත්වා ''අනුජානාහි, දෙව, අහං අඤ්ඤත්ථ ගමිස්සාමී''ති ආහ. තං සුත්වා රඤ්ඤා ''අඤ්ඤං තෙ නගරං මාපෙස්සාමි, තත්ථ වසෙය්‍යාසී''ති වුත්තෙ කුමාරො න ඉච්ඡි. ''මම සහායානං රාජූනං සන්තිකෙ පෙසෙස්සාමී''ති ච වුත්තෙ තම්පි නානුජානි. කෙවලං ''දෙව, අරඤ්ඤං ගමිස්සාමී''ති ආහ. රාජා පුත්තං ආලිඞ්ගිත්වා සීසෙ චුම්බිත්වා ''මමච්චයෙන ඉධාගන්ත්වා රජ්ජෙ පතිට්ඨහා''ති වත්වා විස්සජ්ජෙසි.

සො අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වනචරකෙ නිස්සාය වසන්තො එකදිවසං මිගවං ගතො. තස්ස සමණකාලෙ සහායවරො එකො දෙවපුත්තො හිතෙසිතාය මිගරූපෙන තං පලොභෙන්තො ධාවිත්වා ආයස්මතො මහාකච්චායනස්ස වසනට්ඨානසමීපං පත්වා අන්තරධායි. සො ''ඉමං මිගං ඉදානි ගණ්හිස්සාමී''ති උපධාවන්තො ථෙරස්ස වසනට්ඨානං පත්වා තං අපස්සන්තො බහි පණ්ණසාලාය ථෙරං නිසින්නං දිස්වා තස්ස සමීපෙ චාපකොටිං ඔලුබ්භ අට්ඨාසි. ථෙරො තං ඔලොකෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය සබ්බං තස්ස පවත්තිං ඤත්වා අනුග්ගණ්හන්තො අජානන්තො විය සඞ්ගහං කරොන්තො –

981.

''දළ්හධම්මා නිසාරස්ස, ධනුං ඔලුබ්භ තිට්ඨසි;
ඛත්තියො නුසි රාජඤ්ඤො, අදු ලුද්දො වනෙචරො''ති. –

පුච්ඡි. තත්ථ **දළ්හධම්මාති** දළ්හධනු. දළ්හධනු නාම ද්විසහස්සථාමං වුච්චති. ද්විසහස්සථාමන්ති ච යස්ස ආරොපිතස්ස ජියාය බද්ධො ලොහසීසාදීනං භාරො දණ්ඩෙ ගහෙත්වා යාව කණ්ඩප්පමාණා උක්ඛිත්තස්ස පථවිතො මුච්චති. **නිසාරස්සාති** නිරතිසයසාරස්ස විසිට්ඨසාරස්ස රුක්ඛස්ස ධනුං, සාරතරරුක්ඛමයං ධනුන්ති අත්ථො. **ඔලුබ්භාති** සන්නිරුම්භිත්වා. **රාජඤ්ඤොති** රාජකුමාරො. **වනෙචරොති** වනචරො.

අථ සො අත්තානං ආවිකරොන්තො –

982.

''අස්සකාධිපතිස්සාහං, භන්තෙ පුත්තො වනෙචරො;
නාමං මෙ භික්ඛු තෙ බ්‍රූමි, සුජාතො ඉති මං විදූ.

983.

''මිගෙ ගවෙසමානොහං, ඔගාහන්තො බ්‍රහාවනං;
මිගං තඤ්චෙව නාද්දක්ඛිං, තඤ්ච දිස්වා ඨිතො අහ''න්ති. –

ආහ. තත්ථ **අස්සකාධිපතිස්සාති** අස්සකරට්ඨාධිපතිනො අස්සකරාජස්ස. **භික්ඛූති** ථෙරං ආලපති. **මිගෙ ගවෙසමානොති** මිගසූකරාදිකෙ ගවෙසන්තො, මිගවං චරන්තොති අත්ථො.

තං සුත්වා ථෙරො තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොන්තො –

984.

‘‘ස්වාගතං තෙ මහාපුඤ්ඤ, අථො තෙ අදුරාගතං;
එත්තො උදකමාදාය, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ.

985.

‘‘ඉදම්පි පානීයං සීතං, ආභතං ගිරිගබ්භරා;
රාජපුත්ත තතො පිත්වා, සන්ථතස්මිං උපාවිසා’’ති. – ආහ;

984. තත්ථ **අදුරාගතන්ති** දූරාගමනවජ්ජිතං, මහාපුඤ්ඤ, තෙ ඉධාගමනං ස්වාගතං, න තෙ අප්පකම්පි දූරාගමනං අත්ථි තුය්හඤ්ච මය්හඤ්ච පීතිසොමනස්සජනනතොති අධිප්පායො. ‘‘අධුනාගත’’න්තිපි පාඨො, ඉදානි ආගමනන්ති අත්ථො.

985. **සන්ථතස්මිං උපාවිසාති** අනන්තරහිතාය භූමියා අනිසීදිත්වා අමුකස්මිං තිණසන්ථාරකෙ නිසීදාති.

තතො රාජකුමාරො ථෙරස්ස පටිසන්ථාරං සම්පටිච්ඡන්තො ආහ –

986.

‘‘කල්‍යාණී වත තෙ වාචා, සවනීයා මහාමුනි;
නෙලා අත්ථවතී වග්ගු, මන්ත්වා අත්ථඤ්ච භාසසි.

987.

‘‘කා තෙ රති වනෙ විහරතො, ඉසිනිසභ වදෙහි පුට්ඨො;
තව වචනපථං නිසාමයිත්වා, අත්ථධම්මපදං සමාචරෙමසෙ’’ති.

986. තත්ථ **කල්‍යාණීති** සුන්දරා සොභනා. **සවනීයාති** සොතුං යුත්තා. **නෙලාති** නිද්දොසා. **අත්ථවතීති** අත්ථයුත්තා දිට්ඨධම්මිකාදිනා හිතෙන උපෙතා. **වග්ගූති** මධුරා. **මන්ත්වාති** ජානිත්වා පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්දිත්වා. **අත්ථන්ති** අත්ථතො අනපෙතං එකන්තහිතාවහං.

987. **ඉසිනිසභාති** ඉසීසු නිසභ ආජානීයසදිස. **වචනපථන්ති** වචනං. වචනමෙව හි අත්ථාධිගමස්ස උපායභාවතො ‘‘වචනපථ’’න්ති වුත්තං. **අත්ථධම්මපදං සමාචරෙමසෙති** ඉධ චෙව සම්පරායෙ ච අත්ථාවහං සීලාදිධම්මකොට්ඨාසං පටිපජ්ජාමසෙ.

ඉදානි ථෙරො අත්තනො සම්මාපටිපත්තිං තස්ස අනුච්ඡවිකං වදන්තො –

988.

‘‘අහිංසා සබ්බපාණීනං, කුමාරම්හාක රුච්චති;
ථෙය්‍යා ච අතිචාරා ච, මජ්ජපානා ච ආරති.

989.

‘‘ආරති සමචරියා ච, බාහුසච්චං කතඤ්ඤුතා;
දිට්ඨෙව ධම්මෙ පාසංසා, ධම්මා එතෙ පසංසියා’’ති. – ආහ;

989. තත්ථ **ආරති සමචරියා චාති** යථාවුත්තා ච පාපධම්මතො ආරති, පටිවිරති කායසමතාදිසමචරියා ච. **බාහුසච්චන්ති** පරියත්තිබාහුසච්චං. **කතඤ්ඤුතාති** පරෙහි අත්තනො කතස්ස උපකාරස්ස ජානනා. **පාසංසාති** අත්ථකාමෙහි කුලපුත්තෙහි පකාරතො ආසංසිතබ්බා. **ධම්මා එතෙති** එතෙ යථාවුත්තා අහිංසාදිධම්මා. **පසංසියාති** විඤ්ඤූහි පසංසිතබ්බා.

එවං ථෙරො තස්ස අනුච්ඡවිකං සම්මාපටිපත්තිං වත්වා අනාගතංසඤාණෙන ආයුසඞ්ඛාරෙ ඔලොකෙන්තො ‘‘පඤ්චමාසමත්තමෙවා’’ති දිස්වා තං සංවෙජෙත්වා දළ්හං තත්ථ සම්මාපටිපත්තියං පතිට්ඨාපෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

990.

‘‘සන්තිකෙ මරණං තුය්හං, ඔරං මාසෙහි පඤ්චහි;
රාජපුත්ත විජානාහි, අත්තානං පරිමොචයා’’ති.

තත්ථ **අත්තානං පරිමොචයාති** අත්තානං අපායදුක්ඛතො මොචෙහි.

තතො කුමාරො අත්තනො මුත්තියා උපායං පුච්ඡන්තො ආහ –

991.

‘‘කතමං ස්වාහං ජනපදං ගන්ත්වා, කිං කම්මං කිඤ්ච පොරිසං;
කාය වා පන විජ්ජාය, භවෙය්‍යං අජරාමරො’’ති.

තත්ථ **කතමං ස්වාහන්ති** කතමං සු අහං, කතමං නු ති අත්ථො. **කිං කම්මං කිඤ්ච පොරිසන්ති** කත්වාති වචනසෙසො. **පොරිසන්ති** පුරිසකිච්චං.

තතො ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙතුං ඉමා ගාථායො අවොච –

992.

‘‘න විජ්ජතෙ සො පදෙසො, කම්මං විජ්ජා ච පොරිසං;
යත්ථ ගන්ත්වා භවෙ මච්චො, රාජපුත්තාජරාමරො.

993.

‘‘මහද්ධනා මහාභොගා, රට්ඨවන්තොපි ඛත්තියා;
පහූතධනධඤ්ඤාසෙ, තෙපි නො අජරාමරා.

994.

‘‘යදි තෙ සුතා අන්ධකවෙණ්ඩුපුත්තා, සූරා වීරා වික්කන්තප්පහාරිනො;
තෙපි ආයුක්ඛයං පත්තා, විද්ධස්තා සස්සතීසමා.

995.

‘‘ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා වෙස්සා, සුද්දා චණ්ඩාලපුක්කුසා;
එතෙ චඤ්ඤෙ ච ජාතියා, තෙපි නො අජරාමරා.

996.

‘‘යෙ මන්තං පරිවත්තෙන්ති, ඡළඞ්ගං බ්‍රහ්මචින්තිතං;
එතෙ චඤ්ඤෙ ච විජ්ජාය, තෙපි නො අජරාමරා.

997.

‘‘ඉසයො චාපි යෙ සන්තා, සඤ්ඤතත්තා තපස්සිනො;
සරීරං තෙපි කාලෙන, විජහන්ති තපස්සිනො.

998.

‘‘භාවිතත්තාපි අරහන්තො, කතකිච්චා අනාසවා;
නික්ඛිපන්ති ඉමං දෙහං, පුඤ්ඤපාපපරික්ඛයා’’ති.

992. තත්ථ **යත්ථ ගන්ත්වාති** යං පදෙසං ගන්ත්වා කම්මං විජ්ජං පොරිසඤ්ච කායපයොගෙන ඉතරපයොගෙන ච උපගන්ත්වා පාපුණිත්වා භවෙය්‍ය අජරාමරොති අත්ථො.

993. හෙට්ඨිමකොටියා කොටිසතාදිපරිමාණං සංහරිත්වා ඨපිතං මහන්තං ධනං එතෙසන්ති **මහද්ධනා.** කුම්භත්තයාදිකහාපණපරිබ්බයො මහන්තො භොගො එතෙසන්ති **මහාභොගා. රට්ඨවන්තොති** රට්ඨසාමිකා, අනෙකයොජනපරිමාණං රට්ඨං පසාසන්තාති අධිප්පායො. **ඛත්තියාති** ඛත්තියජාතිකා. **පහූතධනධඤ්ඤාසෙති** මහාධනධඤ්ඤසන්නිචයා, අත්තනො පරිසාය ච සත්තට්ඨසංවච්ඡරපහොනකධනධඤ්ඤසන්නිචයා. **තෙපි නො අජරාමරාති** ජරාමරණධම්මා එව, මහද්ධනතාදීනිපි තෙසං උපරි නිපතන්තං ජරාමරණං නිවත්තෙතුං න සක්කොන්තීති අත්ථො.

994. **අන්ධකවෙණ්ඩුපුත්තාති** අන්ධකවෙණ්ඩුස්ස පුත්තාති පඤ්ඤාතා. **සූරාති** සත්තිමන්තො. **වීරාති** වීරියවන්තො. **වික්කන්තප්පහාරිනොති** සූරවීරභාවෙනෙව පටිසත්තුබලං වික්කම්ම පසය්හ පහරණසීලා. **විද්ධස්තාති**

විනට්ඨා. **සස්සතීසමාති** කුලපරම්පරාය සස්සතීහි චන්දසූරියාදීහි සමානා, තෙපි අචිරකාලපවත්තකුලන්වයාති අත්ථො.

995. **ජාතියාති** අත්තනො ජාතියා, විසිට්ඨතරා පන ජාතිපි නෙසං ජරාමරණං නිවත්තෙතුං න සක්කොතීති අත්ථො.

996. **මන්තන්ති** වෙදං. **ඡළඞ්ගන්ති** කප්පබ්‍යාකරණනිරුත්තිසික්ඛාඡන්දොවිචිතිජොතිසත්ථසඞ්ඛාතෙහි ඡහි අඞ්ගෙහි ඡළඞ්ගං. **බ්‍රහ්මචින්තිතන්ති** බ්‍රහ්මෙහි අට්ඨකාදීහි චින්තිතං පඤ්ඤාචක්ඛුනා දිට්ඨං.

997. **සන්තාති** උපසන්තකායවචීකම්මන්තා. **සඤ්ඤතත්තාති** සඤ්ඤතචිත්තා. **තපස්සිනොති** තපනිස්සිතා.

ඉදානි කුමාරො අත්තනා කත්තබ්බං වදන්තො –

999.

‘‘සුභාසිතා අත්ථවතී, ගාථායො තෙ මහාමුනි;
නිජ්ඣත්තොම්හි සුභට්ඨෙන, ත්වඤ්ච මෙ සරණං භවා’’ති. –

ආහ. තත්ථ **නිජ්ඣත්තොම්හීති** නිජ්ඣාපිතො ධම්මොජසඤ්ඤාය සඤ්ඤත්තිගතො අම්හි. **සුභට්ඨෙනාති** සුට්ඨු භාසිතෙන.

තතො ථෙරො තං අනුසාසන්තො ඉමං ගාථං අභාසි –

1000.

‘‘මා මං ත්වං සරණං ගච්ඡ, තමෙව සරණං වජ;
සක්‍යපුත්තං මහාවීරං, යමහං සරණං ගතො’’ති.

තතො රාජකුමාරො ආහ –

1001.

‘‘කතරස්මිං සො ජනපදෙ, සත්ථා තුම්හාක මාරිස;
අහම්පි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං, ජිනං අප්පටිපුග්ගල’’න්ති.

පුන ථෙරො ආහ –

1002.

‘‘පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙ, ඔක්කාකකුලසම්භවො;
තත්ථාසි පුරිසාජඤ්ඤො, සො ච ඛො පරිනිබ්බුතො’’ති.

තත්ථ ථෙරෙන නිසින්නපදෙසතො මජ්ඣිමදෙසස්ස පාචීනදිසාභාගත්තා වුත්තං **‘‘පුරත්ථිමස්මිං ජනපදෙ’’**ති.

එවං සො රාජපුත්තො ථෙරස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා පසන්නමානසො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. තෙන වුත්තං –

1003.

‘‘සචෙ හි බුද්ධො තිට්ඨෙය්‍ය, සත්ථා තුම්හාක මාරිස;
යොජනානි සහස්සානි, ගච්ඡෙය්‍යං පයිරුපාසිතුං.

1004.

‘‘යතො ච ඛො පරිනිබ්බුතො, සත්ථා තුම්හාක මාරිස;
නිබ්බුතම්පි මහාවීරං, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1005.

‘‘උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1006.

‘‘පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො’’ති.

එවං පන තං සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨිතං ථෙරො එවමාහ ‘‘රාජකුමාර, තුය්හං ඉධ අරඤ්ඤවාසෙන අත්ථො නත්ථි, න චිරං තව ජීවිතං, පඤ්චමාසබ්භන්තරෙ එව කාලං කරිස්සසි, තස්මා තව පිතු සන්තිකමෙව ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො භවෙය්‍යාසී’’ති වත්වා අත්තනො සන්තිකෙ ධාතුයො දත්වා විස්සජ්ජෙසි. සො ගච්ඡන්තො ‘‘අහං, භන්තෙ, තුම්හාකං වචනෙන ඉතො ගමිස්සාමි, තුම්හෙහිපි මය්හං අනුකම්පාය තත්ථ ආගන්තබ්බ’’න්ති වත්වා ථෙරස්ස අධිවාසනං විදිත්වා වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතු නගරං ගන්ත්වා උය්‍යානං පවිසිත්වා අත්තනො ආගතභාවං රඤ්ඤො නිවෙදෙසි.

තං සුත්වා රාජා සපරිවාරො උය්‍යානං ගන්ත්වා කුමාරං ආලිඞ්ගිත්වා අන්තෙපුරං නෙත්වා අභිසිඤ්චිතුකාමො අහොසි. කුමාරො ‘‘දෙව, මය්හං අප්පකං ආයු, ඉතො චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන මරණං භවිස්සති, කිං මෙ රජ්ජෙන, තුම්හෙ නිස්සාය පුඤ්ඤමෙව කරිස්සාමී’’ති වත්වා ථෙරස්ස ගුණං රතනත්තයස්ස ච ආනුභාවං පවෙදෙසි. තං සුත්වා රාජා සංවෙගප්පත්තො රතනත්තයෙ ච ථෙරෙ ච පසන්නමානසො මහන්තං විහාරං කාරෙත්වා මහාකච්චායනත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ දූතං පාහෙසි. ථෙරොපි රාජානං මහාජනඤ්ච අනුග්ගණ්හන්තො ආගච්ඡි. රාජා ච සපරිවාරො දූරතොව

පච්චුග්ගමනං කත්වා ථෙරං විහාරං පවෙසෙත්වා චතූහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨහි. කුමාරො ච සීලානි සමාදියිත්වා ථෙරං භික්ඛූ චෙව සක්කච්චං උපට්ඨහන්තො දානානි දදන්තො ධම්මං සුණන්තො චතුන්නං මාසානං අච්චයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස පුඤ්ඤානුභාවෙන සත්තරතනපටිමණ්ඩිතො සත්තයොජනප්පමාණො රථො උප්පජ්ජි, අනෙකානි වස්ස අච්ඡරාසහස්සානි පරිවාරො අහොසි.

රාජා කුමාරස්ස සරීරසක්කාරං කත්වා භික්ඛුසඞ්ඝස්ස ච මහාදානං පවත්තෙත්වා චෙතියස්ස පූජං අකාසි, තත්ථ මහාජනො සන්නිපති, ථෙරොපි සපරිවාරො තං පදෙසං උපගඤ්ඡි. අථ දෙවපුත්තො අත්තනා කතකුසලකම්මං ඔලොකෙත්වා කතඤ්ඤුතාය ‘‘ගන්ත්වා ථෙරං වන්දිස්සාමි, සාසනගුණෙ ච පාකටෙ කරිස්සාමී’’ති චින්තෙත්වා දිබ්බරථං ආරුය්හ මහතා පරිවාරෙන දිස්සමානරූපො ආගන්ත්වා රථා ඔරුය්හ ථෙරස්ස පාදෙ වන්දිත්වා පිතරා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ථෙරං පයිරුපාසමානො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තං ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

1007.

‘‘සහස්සරංසීව යථාමහප්පභො, දිසං යථා භාති නභෙ අනුක්කමං;
තථාපකාරො තවායං මහාරථො, සමන්තතො යොජනසත්තමායතො.

1008.

‘‘සුවණ්ණපට්ටෙහි සමන්තමොත්ථටො, උරස්ස මුත්තාහි මණීහි චිත්තිතො;
ලෙඛා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස ච, සොභෙන්ති වෙළුරියමයා සුනිම්මිතා.

1009.

‘‘සීසඤ්චිදං වෙළුරියස්ස නිම්මිතං, යුගඤ්චිදං ලොහිතකාය චිත්තිතං;
යුත්තා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස ච, සොභන්ති අස්සා ච ඉමෙ මනොජවා.

1010.

‘‘සො තිට්ඨසි හෙමරථෙ අධිට්ඨිතො, දෙවානමින්දොව සහස්සවාහනො;
පුච්ඡාමි තාහං යසවන්ත කොවිදං, කථං තයා ලද්ධො අයං උළාරො’’ති.

1007. තත්ථ **සහස්සරංසීති** සූරියො. සො හි අනෙකසහස්සරංසිමන්තතාය ‘‘සහස්සරංසී’’ති වුච්චති. **යථාමහප්පභොති** අත්තනො මහත්තස්ස අනුරූපප්පභො. යථා හි මහත්තෙන සූරියමණ්ඩලෙන සදිසං ජොතිමණ්ඩලං නත්ථි, එවං පභායපි. තථා හි තං එකස්මිං ඛණෙ තීසු මහාදීපෙසු ආලොකං ඵරන්තං තිට්ඨති. **දිසං යථා භාති නභෙ අනුක්කමන්ති** නභෙ ආකාසෙ යථෙව දිසං අනුක්කමන්තො ගච්ඡන්තො යථා යෙන පකාරෙන භාති දිබ්බති ජොතති. **තථාපකාරොති** තාදිසාකාරො. **තවායන්ති** තව අයං.

1008. **සුවණ්ණපට්ටෙහීති** සුවණ්ණමයෙහි පට්ටෙහි. **සමන්තමොත්ථටො** සමන්තතො ඡාදිතො. **උරස්සාති** උරො අස්ස, රථස්ස උරොති ච ඊසාමූලං වදති. **ලෙඛාති** වෙළුරියමයා මාලාකම්මලතාකම්මාදිලෙඛා. තාසං සුවණ්ණපට්ටෙසු ච රජතපට්ටෙසු ච දිස්සමානත්තා වුත්තං **‘‘සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස චා’’**ති. **සොභෙන්තීති** රථං සොභයන්ති.

1009. **සීසන්ති** රථකුබ්බරසීසං. **වෙළුරියස්ස නිම්මිතන්ති** වෙළුරියෙන නිම්මිතං, වෙළුරියමණිමයන්ති අත්ථො. **ලොහිතකායාති** ලොහිතකමණිනා, යෙන කෙනචි රත්තමණිනා වා. **යුත්තාති** යොජිතා, අථ වා **යොත්තා සුවණ්ණස්ස ච රූපියස්ස චාති** සුවණ්ණමයා ච රූපියමයා ච යොත්තා, සඞ්ඛලිකාති අත්ථො.

1010. **අධිට්ඨිතොති** අත්තනො දෙවිද්ධියා සකලමිදං යානං අභිභවිත්වා ඨිතො. **සහස්සවාහනොති** සහස්සයුත්තවාහනො, සහස්සආජානීයයුත්තරථො දෙවානමින්දො යථාති අධිප්පායො. **යසවන්තාති** ආලපනං, යසස්සීති අත්ථො. **කොවිදන්ති** කුසලඤාණවන්තං, රථාරොහනෙ වා ඡෙකං. **අයං උළාරොති** අයං උළාරො මහන්තො යසොති අධිප්පායො.

එවං ථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1011.

‘‘සුජාතො නාමහං භන්තෙ, රාජපුත්තො පුරෙ අහුං;
ත්වඤ්ච මං අනුකම්පාය, සඤ්ඤමස්මිං නිවෙසයි.

1012.

‘‘ඛීණායුකඤ්ච මං ඤත්වා, සරීරං පාදාසි සත්ථුනො;
ඉමං සුජාත පූජෙහි, තං තෙ අත්ථාය හෙහිති.

1013.

‘‘තාහං ගන්ධෙහි මාලෙහි, පූජයිත්වා සමුය්‍යුතො;
පහාය මානුසං දෙහං, උපපන්නොම්හි නන්දනං.

1014.

“නන්දනෙ ච වනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගීතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො”ති.

1012-3. තත්ථ **සරීරන්ති** සරීරධාතුං. **හෙහිතීති** භවිස්සති. **සමුය්‍යුතොති** සම්මා උය්‍යුත්තො, යුත්තප්පයුත්තොති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තො ථෙරෙන පුච්ඡිතමත්ථං කථෙත්වා ථෙරං වන්දිත්වා පදක්ඛිණං කත්වා පිතරං ආපුච්ඡිත්වා රථං ආරුය්හ දෙවලොකමෙව ගතො. ථෙරොපි තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය විත්ථාරෙන ධම්මකථං කථෙසි. සා ධම්මකථා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසි. අථ ථෙරො තං සබ්බං අත්තනා ච තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව සඞ්ගීතිකාලෙ ධම්මසඞ්ගාහකානං ආරොචෙසි, තෙ ච තං තථා සඞ්ගහං ආරොපෙසුන්ති.

චූළරථවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. මහාරථවිමානවණ්ණනා

සහස්සයුත්තං හයවාහනං සුභන්ති මහාරථවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනෙ ගොපාලස්ස නාම දෙවපුත්තස්ස අත්තනො විමානතො නික්ඛමිත්වා සහස්සයුත්තං මහන්තං දිබ්බරථං අභිරුය්හ මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානකීළනත්ථං ගච්ඡන්තස්ස අවිදූරෙ පාතුරහොසි. තං දිස්වා දෙවපුත්තො සඤ්ජාතගාරවබහුමානො සහසා රථතො ඔරුය්හ උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ අට්ඨාසි.

තස්සිදං පුබ්බකම්මං – සො කිර විපස්සිං භගවන්තං සුවණ්ණමාලාය පූජෙත්වා “ඉමස්ස පුඤ්ඤස්ස ආනුභාවෙන මය්හං භවෙ භවෙ සොවණ්ණමයා උරච්ඡදමාලා නිබ්බත්තතූ”ති කතපණිධානාය අනෙකකප්පෙසු සුගතීසුයෙව සංසරන්තියා කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ කිකිස්ස කාසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිම්හි නිබ්බත්තාය යථාපණිධානං සුවණ්ණමාලාලාභෙන “උරච්ඡදමාලා”ති ලද්ධනාමාය දෙවකඤ්ඤාසදිසාය රාජධීතාය ආචරියො ගොපාලො නාම බ්‍රාහ්මණො හුත්වා සසාවකසඞ්ඝස්ස කස්සපස්ස භගවතො අසදිසදානාදීනි මහාදානානි පවත්තෙත්වා ඉන්ද්‍රියානං අපරිපක්කභාවෙන අත්තානං රාජධීතරඤ්ච උද්දිස්ස සත්ථාරා දෙසිතං ධම්මං සුත්වාපි විසෙසං නිබ්බත්තෙතුං අසක්කොන්තො පුථුජ්ජනකාලකිරියමෙව කත්වා යථූපචිතපුඤ්ඤානුභාවෙන තාවතිංසෙසු යොජනසතිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති, අනෙකකොටිඅච්ඡරාපරිවාරො අහොසි, සත්තරතනමයො චස්ස සහස්සයුත්තො සුවිභත්තභිත්තිවිචිත්තො

සිනිද්ධමධුරනිග්ඝොසො අත්තනො පභාසමුදයෙන අවභාසන්තො විය දිවඞ්කරමණ්ඩලං දිබ්බො ආජඤ්ඤරථො නිබ්බත්ති.

සො තත්ථ යාවතායුකං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අපරාපරං දෙවෙසුයෙව සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන යථාවුත්තසම්පත්තිවිභවො ගොපාලො එව නාම දෙවපුත්තො හුත්වා තාවතිංසෙසුයෙව නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය වුත්තං ‘‘තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො…පෙ…. අඤ්ජලිං සිරසි පග්ගය්හ අට්ඨාසී’’ති.

එවං පන උපසඞ්කමිත්වා ඨිතං තං දෙවපුත්තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

1015.

‘‘සහස්සයුත්තං හයවාහනං සුභං, ආරුය්හිමං සන්දනං නෙකචිත්තං;
උය්‍යානභූමිං අභිතො අනුක්කමං, පුරින්දදො භූතපතීව වාසවො.

1016.

‘‘සොවණ්ණමයා තෙ රථකුබ්බරා උභො, ඵලෙහි අංසෙහි අතීව සඞ්ගතා;
සුජාතගුම්බා නරවීරනිට්ඨිතා, විරොචති පන්නරසෙව චන්දො.

1017.

‘‘සුවණ්ණජාලාවතතො රථො අයං, බහූහි නානාරතනෙහි චිත්තිතො;
සුනන්දිඝොසො ච සුභස්සරො ච, විරොචතී චාමරහත්ථබාහුභි.

1018.

‘‘ඉමා ච නාභ්‍යො මනසාභිනිම්මිතා, රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතා;
ඉමා ච නාභ්‍යො සතරාජිචිත්තිතා, සතෙරතා විජ්ජුරිවප්පභාසරෙ.

1019.

‘‘අනෙකචිත්තාවතතො රථො අයං, පුථූ ච නෙමී ච සහස්සරංසිකො;
තෙසං සරො සුය්‍යති වග්ගුරූපො, පඤ්චඞ්ගිකං තූරියමිවප්පවාදිතං.

1020.

‘‘සිරස්මිං චිත්තං මණිචන්දකප්පිතං, සදා විසුද්ධං රුචිරං පභස්සරං;
සුවණ්ණරාජීහි අතීව සඞ්ගතං, වෙළුරියරාජීව අතීව සොභති.

1021.

‘‘ඉමෙ ච වාළී මණිචන්දකප්පිතා, ආරොහකම්බූ සුජවා බ්‍රහූපමා;

බ්‍රහා මහන්තා බලිනො මහාජවා, මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ.

1022.

‘‘ඉමෙ ච සබ්බෙ සහිතා චතුක්කමා, මනො තවඤ්ඤාය තථෙව සිංසරෙ;
සමං වහන්ති මුදුකා අනුද්ධතා, ආමොදමානා තුරගානමුත්තමා.

1023.

‘‘ධුනන්ති වග්ගන්ති පතන්ති චම්බරෙ, අබ්භුද්ධුනන්තා සුකතෙ පිළන්ධනෙ;
තෙසං සරො සුයයති වග්ගුරූපො, පඤ්චඞ්ගිකං තූරියමිවප්පවාදිතං.

1024.

‘‘රථස්ස ඝොසො අපිළන්ධනාන ච, ඛුරස්ස නාදො අභිහිංසනාය ච;
ඝොසො සුවග්ගු සමිතස්ස සුයයති, ගන්ධබ්බතූරියානි විචිත්‍රසංවනෙ.

1025.

‘‘රථෙ ඨිතාතා මිගමන්දලොචනා, ආළාරපම්හා හසිතා පියංවදා;
වෙළුරියජාලාවතතා තනුච්ඡවා, සදෙව ගන්ධබ්බසූරග්ගපූජිතා.

1026.

‘‘තා රත්තරත්තම්බරපීතවාසසා, විසාලනෙත්තා අභිරත්තලොචනා;
කුලෙ සුජාතා සුතනූ සුචිම්හිතා, රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1027.

‘‘තා කම්බුකෙයූරධරා සුවාසසා, සුමජ්ඣිමා ඌරුථනූපපන්නා;
වට්ටඞ්ගුලියො සුමුඛා සුදස්සනා, රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1028.

‘‘අඤ්ඤා සුවෙණී සුසු මිස්සකෙසියො, සමං විභත්තාභි පභස්සරාභි ච;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1029.

‘‘ආවෙළිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා, අලඞ්කතා චන්දනසාරවාසිතා;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1030.

‘‘තා මාලිනියො පදුමුප්පලච්ඡදා, අලඞ්කතා චන්දනසාරවාසිතා;
අනුබ්බතා තා තව මානසෙ රතා, රථෙ ඨිතා පඤ්ජලිකා උපට්ඨිතා.

1031.

‘‘කණ්ඨෙසු තෙ යානි පිළන්ධනානි, හත්ථෙසු පාදෙසු තථෙව සීසෙ;
ඔභාසයන්තී දස සබ්බසො දිසා, අබ්භුද්දයං සාරදිකොව භාණුමා.

1032.

‘‘වාතස්ස වෙගෙන ච සම්පකම්පිතා, භුජෙසු මාලා අපිළන්ධනානි ච;
මුඤ්චන්ති ඝොසං රුචිරං සුචිං සුභං, සබ්බෙහි විඤ්ඤූහි සුතබ්බරූපං.

1033.

‘‘උය්‍යානභූම්‍යා ච දුවද්ධතො ඨිතා, රථා ච නාගා තූරියානි ච සරො;
තමෙව දෙවින්ද පමොදයන්ති, වීණා යථා පොක්ඛරපත්තබාහුභි.

1034.

‘‘ඉමාසු වීණාසු බහූසු වග්ගූසු, මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පීතිං;
පවජ්ජමානාසු අතීව අච්ඡරා, භමන්ති කඤ්ඤා පදුමෙසු සික්ඛිතා.

1035.

‘‘යදා ච ගීතානි ච වාදිතානි ච, නච්චානි චිමානි සමෙන්ති එකතො;
අථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අච්ඡරා, ඔභාසයන්තී උභතො වරිත්ථියො.

1036.

‘‘සො මොදසි තූරියගණප්පබොධනො, මහීයමානො වජිරාවුධොරිව;
ඉමාසු වීණාසු බහූසු වග්ගූසු, මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං පීතිං.

1037.

‘‘කිං ත්වං පුරෙ කම්මමකාසි අත්තනා, මනුස්සභූතො පුරිමාය ජාතියා;
උපොසථං කං වා තුවං උපාවසි, කං ධම්මචරියං වතමාභිරොචයි.

1038.

‘‘නයිදමප්පස්ස කතස්ස කම්මුනො, පුබ්බෙ සුචිණ්ණස්ස උපොසථස්ස වා;
ඉද්ධානුභාවො විපුලො අයං තව, යං දෙවසඞ්ඝං අභිරොචසෙ භුසං.

1039.

‘‘දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

1015. තත්ථ **සහස්සයුත්තන්ති** සහස්සෙන යුත්තං, සහස්සං වා යුත්තං යොජිතං එතස්මින්ති සහස්සයුත්තං. කස්ස පනෙතං සහස්සන්ති?

‘‘හයවාහන’’න්ති අනන්තරං වුච්චමානත්තා හයානන්ති අයමත්ථො විඤ්ඤායතෙව. හයා වාහනං එතස්සාති හයවාහනං. කෙචි පන ‘‘සහස්සයුත්තහයවාහන’’න්ති අනුනාසිකලොපං එකමෙව සමාසපදං කත්වා වණ්ණෙන්ති, එතස්මිං පක්ඛෙ හයවාහනං විය වාහනන්ති අත්ථො යුජ්ජති. හයවාහනසහස්සයුත්තං යුත්තහයවාහනසහස්සන්ති හි අත්ථො. අපරෙ පන ‘‘සහස්සයුත්තන්ති සහස්සදිබ්බාජඤ්ඤයුත්ත’’න්ති වදන්ති. **සන්දනන්ති** රථං. **නෙකචිත්තන්ති** අනෙකචිත්තං නානාවිධවිචිත්තවන්තං. **උය්‍යානභූමිං අභිතොති** උය්‍යානභූමියා සමීපෙ. ‘‘අභිතො’’ති හි පදං අපෙක්ඛිත්වා සාමිඅත්ථෙ එතං උපයොගවචනං. කෙචි පන ‘‘උය්‍යානභූමියා’’තිපි පඨන්ති, තෙ සද්දනයම්පි අනුපධාරෙන්තා පඨන්ති. **අනුක්කමන්ති** ගච්ඡන්තො පුරින්දදො භූතපතීව වාසවො විරොචසීති සම්බන්ධො.

1016. **සොවණ්ණමයාති** සුවණ්ණමයා. **තෙති** තව. **රථකුබ්බරා උභොති** රථස්ස උභොසු පස්සෙසු වෙදිකා. යො හි රථස්ස සොභනත්ථඤ්චෙව උපරි ඨිතානං ගුත්තත්ථඤ්ච උභොසු පස්සෙසු වෙදිකාකාරෙන පරික්ඛෙපො කරීයති, තස්ස පුරිමභාගෙ උභොසු පස්සෙසු යාව රථීසා, තාව හත්ථෙහි ගහණයොග්ගො රථස්ස අවයවවිසෙසො, ඉධ සො එව කුබ්බරොති අධිප්පෙතො. තෙනෙවාහ ‘‘උභො’’ති. අඤ්ඤත්ථ පන රථීසා කුබ්බරොති වුච්චති. **ඵලෙහීති** රථූපත්ථම්භස්ස දක්ඛිණවාමභෙදෙහි ද්වීහි ඵලෙහි, පරියන්තාවෙත්ථ ඵලාති වුත්තා. **අංසෙහීති** කුබ්බරඵලෙ පතිට්ඨිතෙහි හෙට්ඨිමඅංසෙහි. **අතීව සඞ්ගතාති** අතිවිය සුට්ඨු සඞ්ගතා සුඵස්සිතා නිබ්බිවරා. ඉදඤ්ච සිප්පිවිරචිතෙ කිත්තිමරථෙ ලබ්භමානවිසෙසං තත්ථ ආරොපෙත්වා වුත්තං. සො පන අපොරිසතාය අකිත්තිමො සයංජාතො කෙනචි අඝටිතොයෙව. **සුජාතගුම්බාති** සුසණ්ඨිතථම්භකසමුදායා. යෙ හි වෙදිකාය නිරන්තරං ඨිතා සුසණ්ඨිතඝටකාදිඅවයවවිසෙසවන්තො ථම්භකසමුදායා, තෙසං වසෙනෙවං වුත්තං ‘‘සුජාතගුම්බා’’ති. **නරවීරනිට්ඨිතාති** සිප්පාචරියෙහි නිට්ඨාපිතසදිසා. සිප්පාචරියා හි අත්තනො සරීරඛෙදං අචින්තෙත්වා වීරියබලෙන සිප්පස්ස සුට්ඨු විචාරණතො නරෙසු වීරියවන්තොති ඉධ ‘‘නරවීරා’’ති වුත්තා. **නරවීරාති** වා දෙවපුත්තස්ස ආලපනං. **නිට්ඨිතාති** පරියොසිතා පරිපුණ්ණසොභාතිසයා. ‘‘නරවීරනිම්මිතා’’ති වා පාඨො, නරෙසු ධිතිසම්පන්නෙහි නිම්මිතසදිසාති අත්ථො. එවංවිධකුබ්බරතාය අයං තව රථො විරොචති. කිං විය? **පන්නරසෙව චන්දො,** සුක්කපක්ඛෙ පන්නරසියං පරිපුණ්ණකාලෙ චන්දිමා විය.

1017. **සුවණ්ණජාලාවතතොති** සුවණ්ණජාලකෙහි අවතතො ඡාදිතො. ‘‘සුවණ්ණජාලාවිතතො’’තිපි පාඨො, ගවච්ඡිතොති අත්ථො. **බහූහීති** අනෙකෙහි. **නානාරතනෙහීති** පදුමරාගපුස්සරාගාදිනානාවිධරතනෙහි. **සුනන්දිඝොසොති** සුට්ඨු නන්දිතබ්බඝොසො, සවනීයමධුරනින්නාදොති

අත්ථො. **සුනන්දිඝොසොති** වා සුට්ඨු කතනන්දිඝොසො, නච්චනාදීනං දස්සනාදීසු පවත්තිතසාධුකාරසද්දාදිවසෙන කතපමොදනින්නාදොති අත්ථො, ‘‘කාලෙන කාලං ආසීවාදනවසෙන සුට්ඨු පයුත්තනන්දිඝොසො’’ති ච වදන්ති. **සුභස්සරොති** සුට්ඨු අතිවිය ඔභාසනසභාවො, තත්ථ වා පවත්තමානානං දෙවතානං සොභනෙන ගීතවාදිතස්සරෙන සුභස්සරො. **චාමරහත්ථබාහුභීති** චාමරහත්ථයුත්තබාහුභි ඉතො චිතො ච බීජයමාන චාමරකලාපෙහි දෙවතානං භුජෙහි, තථාභූතාහි දෙවතාහි වා විරොචති.

1018. **නාභ්‍යොති** රථචක්කානං නාභියො. **මනසාභිනිම්මිතාති** ‘‘ඉමෙ ඊදිසා හොන්තූ’’ති චිත්තෙන නිම්මිතසදිසා. **රථස්ස පාදන්තරමජ්ඣභූසිතාති** රථස්ස පාදානං රථචක්කානං අන්තෙන නෙමිනා නානාරතනසමුජ්ජලෙන අරානං වෙමජ්ඣෙන ච මණ්ඩිතා. **සතරාජිචිත්තිතාති** අනෙකවණ්ණාහි අනෙකසතාහි රාජීහි ලෙඛාහි චිත්තිතා විචිත්තභාවං ගතා. **සතෙරතා විජ්ජුරිවාති** සතෙරතසඞ්ඛාතවිජ්ජුලතා විය පභාසරෙ විජ්ජොතන්ති.

1019. **අනෙකචිත්තාවතතොති** අනෙකෙහි මාලාකම්මාදිචිත්තෙහි අවතතො සමොකිණ්ණො. ‘‘අනෙකචිත්තාවිතතො’’තිපි පඨන්ති, සොයෙව අත්ථො, ගාථාසුඛත්ථං පන දීඝකරණං. **පුථූ ච නෙමී චාති** පුථුලනෙමි ච, එකො ච-කාරො නිපාතමත්තං. **සහස්සරංසිකොති** අනෙකසහස්සරංසිකො. ‘‘සහස්සරංසියො’’තිපි පාළි. අපරෙ පන ‘‘නතා රංසියො’’ති ච පඨන්ති, තත්ථ **නතාති** අජියධනුදණ්ඩකො විය ඔණතා නෙමිප්පදෙසා. **සහස්සරංසියොති** සූරියමණ්ඩලං විය විප්ඵුරන්තකිරණජාලා. **තෙසන්ති** ඔලම්බමානකිඞ්කිණිකජාලානං නෙමිප්පදෙසානං.

1020. **සිරස්මින්ති** සීසෙ, රථස්ස සීසෙති අත්ථො. සිරො වා අස්මිං රථෙ. **චිත්තන්ති** විචිත්තං. **මණිචන්දකප්පිතන්ති** මණිමයමණ්ඩලානුවිද්ධං චන්දමණ්ඩලසදිසෙන මණිනා අනුවිද්ධං. **රුචිරං පභස්සරන්ති** ඉමිනා තස්ස චන්දමණ්ඩලසදිසතංයෙව විභාවෙති, **සදා විසුද්ධන්ති** ඉමිනා පනස්ස චන්දමණ්ඩලතොපි විසෙසං දස්සෙති. **සුවණ්ණරාජීහීති** අන්තරන්තරා වට්ටාකාරෙන සණ්ඨිතාහි සුවණ්ණලෙඛාහි. **සඞ්ගතන්ති** සහිතං. **වෙළුරියරාජීවාති** අන්තරන්තරා සුවණ්ණරාජීහි ඛචිතමණිමණ්ඩලත්තා වෙළුරියරාජීහි විය සොභති. ‘‘වෙළුරියරාජීහී’’ති ච පඨන්ති.

1021. **වාළීති** වාළවන්තො සම්පන්නවාළධිනො, අස්සෙ සන්ධාය වදති. ‘‘වාජී’’ති වා පාඨො. **මණිචන්දකප්පිතාති** චාමරොලම්බනට්ඨානෙසු මණිමයචන්දකානුවිද්ධා. **ආරොහකම්බූති** උච්චා චෙව තදනුරූපපරිණාහා ච, ආරොහපරිණාහසම්පන්නාති අත්ථො. **සුජවාති** සුන්දරජවා ජවවන්තො **මහාජවා,** සොභනගතිකාති අත්ථො. **බ්‍රහූපමාති** බ්‍රහා විය පමිනිතබ්බා, අත්තනො පමාණතො අධිකා විය පඤ්ඤායන්තාති අත්ථො. **බ්‍රහාති** වුඩ්ඪා පවඩ්ඪසබ්බඞ්ගපච්චඞ්ගා. **මහන්තාති** මහානුභාවා මහිද්ධිකා. **බලිනොති**

සරීරබලෙන ච උස්සාහබලෙන ච බලවන්තො. **මහාජවාති** සීඝවෙගා. **මනො තවඤ්ඤායාති** තව චිත්තං ඤත්වා. **තථෙවාති** චිත්තානුරූපමෙව. **සිංසරෙති** සංසප්පරෙ, පවත්තරෙති අත්ථො.

1022. **ඉමෙති** යථාවුත්තඅස්සෙ සන්ධායාහ. **සබ්බෙති** සහස්සමත්තාපි. **සහිතාති** සමානජවතාය සමානගමනතාය ච ගතියං සහිතා, අඤ්ඤමඤ්ඤං අනූනාධිකගමනාති අත්ථො. චතූහි පාදෙහි කමන්ති ගච්ඡන්තීති **චතුක්කමා. සමං වහන්තීති** ''සහිතා''ති පදෙන වුත්තමෙවත්ථං පාකටතරං කරොති. **මුදූකාති** මුදුසභාවා, භද්‍රා ආජානීයාති අත්ථො. තෙනාහ **''අනුද්ධතා''**ති, උද්ධතරහිතා බොභං අකරොන්තාති අත්ථො. **ආමොදමානාති** පමොදමානා, අබළඞ්කතාය අඤ්ඤමඤ්ඤං රථිකාදීනඤ්ච තුට්ඨිං පවෙදයන්තාති අත්ථො.

1023. **ධුනන්තීති** චාමරභාරං කෙසරභාරං වාලධිඤ්ච විධුනන්ති. **වග්ගන්තීති** කදාචි පදෙ පදං නික්ඛිපන්තා වග්ගනෙන ගමනෙන ගච්ඡන්ති. **පතන්තීති** කදාචි පවත්තන්ති, ලඞ්ඝන්තීති අත්ථො. ''ප්ලවන්තී''ති ච කෙචි පඨන්ති, සොයෙවත්ථො. **අබ්භුද්ධුනන්තාති** කම්මසිප්පිනා සුකතෙ සුට්ඨු නිම්මිතෙ බුද්දකඝණ්ටාදිඅස්සාලඞ්කාරෙ අභිඋද්ධුනන්තා අධිකං උද්ධුනන්තා. **තෙසන්ති** තෙසං පිළන්ධනානං.

1024. **රථස්ස ඝොසොති** යථාවුත්තො රථනිග්ඝොසො. **අපිළන්ධනාන චාති** අ-කාරො නිපාතමත්තං. පිළන්ධනානං ආභරණානං. අපිළන්ධනන්ති ච ආභරණපරියායොති වා වදන්ති, රථස්සානං ආභරණානඤ්චඝොසොති අත්ථො. **ඛුරස්සනාදොති** තුරඞ්ගානං ඛුරනිපාතසද්දො. කිඤ්චාපි අස්සා ආකාසෙන ගච්ඡන්ති, මධුරස්ස පන ඛුරනිපාතසද්දස්ස උපලද්ධිහෙතුභූතෙන කම්මුනා තෙසං ඛුරනික්ඛෙපෙ ඛුරනික්ඛෙපෙ පටිඝාතො ලබ්භතීති වදන්ති. **අභිහිංසනාය චාති** අස්සානං අධිකහිංසනෙන ච, අන්තරන්තරා අස්සෙහි පවත්තිතහෙසනෙන චාති අත්ථො. ''අභිහෙසනාය වා''ති කෙචි පඨන්ති. **සමිතස්සාති** සමුදිතස්ස දිබ්බජනස්ස ඝොසො ච සුවග්ගු සුමධුරං සුය්‍යති. කිං වියාති ආහ **''ගන්ධබ්බතූරියානි විචිත්‍රසංවනෙ''**ති, චිත්‍රලතාවනෙ ගන්ධබ්බදෙවපුත්තානං පඤ්චඞ්ගිකතූරියානි විය. තූරියසන්නිස්සිතො හි සද්දො ''තූරියානී''ති වුත්තො නිස්සයවොහාරෙන. ''ගන්ධබ්බතූරියාන ච විචිත්‍රසංවනෙ''ති ච පාඨො, ''තූරියානඤ්ච''ඉති අනුනාසිකං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. අපරෙ ''ගන්ධබ්බතූරියානි විචිත්‍රපවනෙ''ති පඨන්ති.

1025. **රථෙ ඨිතාතාති** රථෙ ඨිතා එතා. **මිගමන්දලොචනාති** මිගච්ඡාපිකානං විය මුදුසිනිද්ධදිට්ඨිනිපාතා. **ආළාරපම්හාති** බහලසඞ්ගතපඛුමා, ගොපඛුමාති අත්ථො. **හසිතාති** පහසිතා, පහංසිතමුඛාති අත්ථො. **පියංවදාති** පියවාදිනියො. **වෙළුරියජාලාවතතාති** වෙළුරියමණිමයෙන ජාලෙන ඡාදිතසරීරා. **තනුච්ඡවාති** සුඛුමච්ඡවියො.

සදෙවාති සදා එව සබ්බකාලමෙව. **ගන්ධබ්බසුරග්ගපූජිතාති** ගන්ධබ්බදෙවතාහි චෙව අපරාහි ච අග්ගදෙවතාහි ලද්ධපූජා.

1026. **තා රත්තරත්තම්බරපීතවාසසාති** රජනීයරූපා ච රත්තපීතවත්ථා ච. **අභිරත්තලොචනාති** විසෙසතො රත්තරාජීහි උපසොභිතනයනා. **කුලෙ සුජාතාති** සින්ධවකුලෙ සුජාතා විසිට්ඨදෙවනිකායෙ සම්භවා. **සුතනූති** සුන්දරසරීරා. **සුචිම්හිතාති** සුද්ධසිතකරණා.

1027. **තා කම්බුකෙයූරධරාති** සුවණ්ණමයකෙයූරධරා. **සුමජ්ඣිමාති** විලග්ගමජ්ඣා. **ඌරුථනූපපන්නාති** සම්පන්නඌරුථනා, කදලික්ඛන්ධසදිසඌරූ චෙව සමුග්ගසදිසථනා ච. **වට්ටඞ්ගුලියොති** අනුපුබ්බතො වට්ටඞ්ගුලියො. **සුමුඛාති** සුන්දරමුඛා, පමුදිතමුඛා වා. **සුදස්සනාති** දස්සනීයා.

1028. **අඤ්ඤාති** එකච්චා. **සුවෙණීති** සුන්දරකෙසවෙණියො. **සුසූති** දහරා. **මිස්සකෙසියොති** රත්තමාලාදීහි මිස්සිතකෙසවට්ටියො. කථං? **සමං විභත්තාහි පභස්සරාහි චාති**, සමං අඤ්ඤමඤ්ඤසදිසං නානාවිභත්තිවසෙන විභත්තාහි සුවණ්ණචීරාදිබද්ධාහි ඉන්දනීලමණිආදයො විය පභස්සරාහි කෙසවට්ටීහි මිස්සිතකෙසියොති යොජනා. **අනුබ්බතාති** අනුකූලකිරියා. **තාති** අච්ඡරායො.

1029. **චන්දනසාරවොසිතාති** සාරභූතෙන දිබ්බචන්දනෙන උල්ලිත්තා විච්ඡුරිතා.

1031. **කණ්ඨෙසූ**තිආදිනා ගීවූපගහත්ථූපගපාදූපගසීසූපගාදිආභරණානි දස්සෙති. **ඔභාසයන්තීති** කණ්ඨෙසු යානි පිළන්ධනානි, තෙහි ඔභාසයන්තීති යොජනා. එවං සෙසෙසුපි. **අබ්භුද්දයන්**ති අභිඋග්ගච්ඡන්තො, ''අබ්භුද්දස''න්තිපි පාඨො, සොයෙවත්ථො. **සාරදිකොති** සරදකාලිකො. **භාණුමාති** සූරියො. සො හි අබ්භාදිදොසවිරහෙන දසපි දිසා සුට්ඨු ඔභාසෙති.

1032. **වාතස්ස වෙගෙන චාති** මනුඤ්ඤගන්ධූපහාරං සද්දූපහාරඤ්ච කරොන්තෙන උපහරන්තෙන විය වායන්තෙන වාතස්ස වෙගෙන රථතුරඞ්ගවෙගෙන ච. **මුඤ්චන්තීති** විස්සජ්ජෙන්ති. **රුචිරන්ති** පඤ්චඞ්ගිකතූරියානි විය උපරූපරි රුචිදායකං. **සුචින්ති** සුද්ධං අසංසට්ඨං. **සුභන්ති** මනුඤ්ඤං. **සබ්බෙහි විඤ්ඤූහි සුතබ්බරූපන්ති** සබ්බෙහිපි විඤ්ඤූජාතිකෙහි ගන්ධබ්බසමයඤ්ඤූහි සොතබ්බං සවනීයං උත්තමසභාවං ඝොසං මුඤ්චන්තීති යොජනා.

1033. **උය්‍යානභූම්‍යාති** උය්‍යානභූමියං. **දුවද්ධතොති** ද්වීහි අද්ධපස්සෙහි. ''දුභතො ච ඨිතා''තිපි පඨන්ති, සොයෙවත්ථො. **රථාති** රථෙ. **නාගාති** නාගෙ. උපයොගත්ථෙ හි එතං පච්චත්තවචනං. **සරොති** රථනාගතූරියානි

පටිච්ච නිබ්බත්තො සරො. **දෙවින්දා**ති දෙවපුත්තං ආලපති. **වීණා යථා පොක්ඛරපත්තබාහුභී**ති යථා වීණා සම්මදෙව යොජිතෙහි දොණිපත්තබාහුදණ්ඩෙහි තංතංමුච්ඡනානුරූපං අවට්ඨිතෙහි වාදියමානා සුණන්තං ජනං පමොදෙති, එවං තං රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදයන්ති. සුසික්ඛිතභාවෙන පොක්ඛරභාවං සුන්දරභාවං පත්තෙහි වීණාවාදකස්ස හත්ථෙහි පවාදිතා වීණා යථා මහාජනං පමොදෙති, එවං තං රථාදයො අත්තනො සරෙන පමොදයන්තීති.

1034. **ඉමාසු වීණාසූ**ති ගාථාය අයං සඞ්ඛෙපත්ථො – **ඉමාසු** උජුකොටිවඞ්කබ්‍රහතීනන්දිනීතිසරආදිභෙදාසු **බහූසු වීණාසු** සිනිද්ධමධුරස්සරතාය **වග්ගූසු** තතො එව **මනුඤ්ඤරූපාසු හදයෙරිතං** හදයඞ්ගමං හදයහාරිනිං **පීතිං** පීතිනිමිත්තං **පවජ්ජමානාසු** පවාදියමානාසු **අච්ඡරා** දෙව**කඤ්ඤා** පීතිවෙගුක්ඛිත්තතාය අත්තනො සුසික්ඛිතතාය ච දිබ්බ**පදුමෙසු භමන්ති** නච්චං දස්සෙන්තියො සඤ්චරන්ති.

1035. **ඉමානී**ති ඉදං පච්චෙකං යොජෙතබ්බං ‘‘ඉමානි ගීතානි, ඉමානි වාදිතානි, ඉමානි නච්චානි වා’’ති. **සමෙන්ති එකතො**ති එකජ්ඣං සමරසානි හොන්ති. අථ වා **සමෙන්ති එකතො**ති එකතො එකජ්ඣං සමානි සමරසානි කරොන්ති, තන්තිස්සරං ගීතස්සරෙන, ගීතස්සරඤ්ච තන්තිස්සරෙන සංසන්දන්තියො නච්චනෙන යථාධිගතෙ හස්සාදිරසෙ අපරිහාපෙන්තියො සමෙන්ති සමානෙන්තීති අත්ථො. **අත්ථෙත්ථ නච්චන්ති අථෙත්ථ අච්ඡරා ඔභාසයන්තී**ති එවං ගීතාදීනි සමරසෙ කරොන්තියො අථ අඤ්ඤා එකච්චා අච්ඡරා එත්ථ එතස්මිං තව රථෙ නච්චන්ති, අථ අඤ්ඤා වරිත්ථියො උත්තමිත්ථියො නච්චං පස්සන්තියො අත්තනො සරීරොභාසෙන චෙව වත්ථාභරණඔභාසෙන ච එත්ථ එතස්මිං පදෙසෙ උභතො ද්වීසු පස්සෙසු දසපි දිසා කෙවලං ඔභාසයන්ති විජ්ජොතයන්තීති අත්ථො.

1036. **සො**ති සො ත්වං එවංභූතො. **තූරියගණප්පබොධනො**ති දිබ්බතූරියසමූහෙන කතපීතිපබොධනො. **මහීයමානො**ති පූජියමානො. **වජිරාවුධොරිවා**ති ඉන්දො විය.

1037. **උපොසථං කං වා තුවං උපාවසී**ති අඤ්ඤෙහිපි උපොසථො උපවසීයති, ත්වං කං වා කීදිසං නාම උපොසථං උපවසීති පුච්ඡති. **ධම්මචරියන්**ති දානාදිපුඤ්ඤපටිපත්තිං. **වත**න්ති වතසමාදානං. **අභිරොචයී**ති අභිරොචෙසි, රුච්චිත්වා පූරෙසීති අත්ථො. ‘‘අභිරාධයී’’තිපි පාඨො, සාධෙසි නිප්ඵාදෙසීති අත්ථො.

1038. **ඉද**න්ති නිපාතමත්තං, ඉදං වා ඵලන්ති අධිප්පායො. **අභිරොචසෙ**ති අභිභවිත්වා විජ්ජොතසි.

එවං මහාථෙරෙන පුට්ඨො දෙවපුත්තො තමත්ථං ආචික්ඛි. තෙන වුත්තං –

1040.
‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති.

1041.
‘‘ජිතින්ද්‍රියං බුද්ධමනොමනික්කමං, නරුත්තමං කස්සපමග්ගපුග්ගලං;
අවාපුරන්තං අමතස්ස ද්වාරං, දෙවාතිදෙවං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං.

1042.
‘‘තමද්දසං කුඤ්ජරමොඝතිණ්ණං, සුවණ්ණසිඞ්ගීනදබිම්බසාදිසං;
දිස්වාන තං ඛිප්පමහුං සුචීමනො, තමෙව දිස්වාන සුභාසිතද්ධජං.

1043.
‘‘තමන්නපානං අථවාපි චීවරං, සුචිං පණීතං රසසා උපෙතං;
පුප්ඵාභිකිණ්ණම්හි සකෙ නිවෙසනෙ, පතිට්ඨපෙසිං ස අසඞ්ගමානසො.

1044.
‘‘තමන්නපානෙන ච චීවරෙන ච, ඛජ්ජෙන භොජ්ජෙන ච සායනෙන ච;
සන්තප්පයිත්වා ද්විපදානමුත්තමං, සො සග්ගසො දෙවපුරෙ රමාමහං.

1045.
‘‘එතෙනුපායෙන ඉමං නිරග්ගළං, යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධං;
පහායහං මානුසකං සමුස්සයං, ඉන්දූපමො දෙවපුරෙ රමාමහං.

1046.
‘‘ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච සුඛං බලඤ්ච, පණීතරූපං අභිකඞ්ඛතා මුනි;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච බහුං සුසඞ්ඛතං, පතිට්ඨපෙතබ්බමසඞ්ගමානසෙ.

1047.
‘‘නයිමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන, බුද්ධෙන සෙට්ඨො ච සමො ච විජ්ජති;
ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො, පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලප්ඵලෙසින’’න්ති.

1041. තත්ථ **ජීතින්ද්‍රියන්ති** මනච්ඡට්ඨානං ඉන්ද්‍රියානං බොධිමූලෙයෙව අග්ගමග්ගෙන ජිතත්තා නිබ්බිසෙවනභාවස්ස කතත්තා ජිතින්ද්‍රියං. අභිඤ්ඤෙය්‍යාදීනං අභිඤ්ඤෙය්‍යාදිභාවතො අනවසෙසතො අභිසම්බුද්ධත්තා **බුද්ධං**. පුරිපුණ්ණවීරියතාය **අනොමනික්කමං** චතුරඞ්ගසමන්නාගතස්ස වීරියස්ස චතුබ්බිධසම්මප්පධානස්ස ච පාරිපූරියාති අත්ථො. **නරුත්තමන්ති** නරානං උත්තමං ද්විපදුත්තමං. **කස්සපන්ති** භගවන්තං ගොත්තෙන වදති. **අවාපුරන්තං අමතස්ස ද්වාරන්ති** කොණාගමනස්ස භගවතො සාසනන්තරධානතො පභුති පිහිතං නිබ්බානමහානගරස්ස ද්වාරං අරියමග්ගං විවරන්තං. **දෙවාතිදෙවන්ති** සබ්බෙසම්පි දෙවානං අතිදෙවං. **සතපුඤ්ඤලක්ඛණන්ති** අනෙකසතපුඤ්ඤවසෙන නිබ්බත්තමහාපුරිසලක්ඛණං.

1042. **කුඤ්ජරන්ති** කිලෙසපටිසත්තුනිම්මද්දනෙන කුඤ්ජරසදිසං, මහානාගන්ති අත්ථො. චතුන්නං ඔඝානං සංසාරමහොඝස්ස තරිතත්තා **ඔඝතිණ්ණං**. **සුවණ්ණසිඞ්ගීනදබිම්බසාදිසන්ති** සිඞ්ගීසුවණ්ණජම්බුනදසුවණ්ණරූපසදිසං, කඤ්චනසන්නිභත්තචන්ති අත්ථො. **දිස්වාන තං ඛිප්පමහුං සුචිමනොති** තං කස්සපසම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා ඛිප්පං තාවදෙව ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා’’ති පසාදවසෙන කිලෙසමලාපගමනෙන සුචිමනො විසුද්ධමනො අහොසිං, තඤ්ච ඛො **තමෙව දිස්වාන** තං දිස්වා එව. **සුභාසිතද්ධජන්ති** ධම්මද්ධජං.

1043. **තමන්නපානන්ති** තම්හි භගවති අන්නඤ්ච පානඤ්ච. **අථවාපි චීවරන්ති** අථ චීවරම්පි. **රසසා උපෙතන්ති** රසෙන උපෙතං සාදුරසං, උළාරන්ති අත්ථො. **පුප්ඵාභිකිණ්ණම්හීති** ගන්ධීතෙහි ච අගන්ධීකෙහි ච පුප්ඵෙහි ඔලම්බනවසෙන සන්ථරණවසෙන ච අභිකිණ්ණෙ. **පතිට්ඨපෙසින්ති** පටිපාදෙසිං අදාසිං. **අසඞ්ගමානසොති** කත්ථචි අලග්ගචිත්තො සො අහන්ති යොජනා.

1044. **සග්ගසොති** අපරාපරූපපත්තිවසෙන සග්ගෙ සග්ගෙ, තත්ථාපි ච දෙවපුරෙ සුදස්සනමහානගරෙ. **රමාමීති** කීළාමි මොදාමි.

1045. **එතෙනුපායෙනාති** ගොපාලබ්‍රාහ්මණකාලෙ සසාවකසඞ්ඝස්ස කස්සපභගවතො යථා අසදිසදානං අදාසිං, එතෙන උපායෙන. **ඉමං නිරග්ගළං යඤ්ඤං යජිත්වා තිවිධං විසුද්ධන්ති** අනාවටද්වාරතාය මුත්තචාගතාය ච නිරග්ගළං, තීසුපි කාලෙසු තීහි ද්වාරෙහි කරණකාරාපනානුස්සරණවිධීහි සම්පන්නතාය තිවිධං, තත්ථ සංකිලෙසාභාවෙන විසුද්ධං අපරිමිතධනපරිච්චාගභාවෙන මහාචාගතාය යඤ්ඤං යජිත්වා, මහාදානං දත්වාති අත්ථො. තං පන දානං චිරකතම්පි ඛෙත්තවත්ථුචිත්තානං උළාරතාය අන්තරන්තරා අනුස්සරණෙන අත්තනො පාකටං ආසන්නං පච්චක්ඛං විය උපට්ඨිතං ගහෙත්වා ආහ ‘‘ඉම’’න්ති.

1046. එවං දෙවපුත්තො අත්තනා කතකම්මං ථෙරස්ස කථෙත්වා ඉදානි තාදිසාය සම්පත්තියා පරෙපි පතිට්ඨාපෙතුකාමතං තථාගතෙ ච උත්තමං අත්තනො පසාදබහුමානං පවෙදෙන්තො **''ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්චා''**තිආදිනා ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ **අභික්කන්තතා**ති ඉච්ඡන්තෙන. **මුනී**ති ථෙරං ආලපති.

1047. **නයිමස්මිං ලොකෙ**ති දෙවපුත්තො අත්තනො පච්චක්ඛභූතං ලොකං වදති. **පරස්මි**න්ති තතො අඤ්ඤස්මිං. එතෙන සබ්බෙපි සදෙවකෙ ලොකෙ දස්සෙති. **සමො ච විජ්ජතී**ති සෙට්ඨො තාව තිට්ඨතු, සමො එව න විජ්ජතීති අත්ථො. **ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො**ති ඉමස්මිං ලොකෙ යත්තකා ආහුනෙය්‍යා නාම, තෙසු සබ්බෙසු පරමාහුතිං පරමං ආහුනෙය්‍යභාවං ගතො. ''දක්ඛිණෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො''ති වා පාඨො, තත්ථ **පරමග්ගත**න්ති පරමං අග්ගභාවං, අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවන්ති අත්ථො. කෙසන්ති ආහ **''පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලප්ඵලෙසින''**න්ති, පුඤ්ඤෙන අත්ථිකානං විපුලං මහන්තං පුඤ්ඤඵලං ඉච්ඡන්තානං, තථාගතො එව ලොකස්ස පුඤ්ඤක්ඛෙත්තන්ති දස්සෙති. කෙචි පන ''ආහුනෙය්‍යානං පරමග්ගතං ගතො''ති පඨන්ති, සොයෙවත්ථො.

එවං කථෙන්තමෙව තං ථෙරො කල්ලචිත්තං මුදුචිත්තං විනීවරණචිත්තං උදග්ගචිත්තං පසන්නචිත්තඤ්ච ඤත්වා සච්චානි පකාසෙසි. සො සච්චපරියොසානෙ සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. අථ ථෙරො මනුස්සලොකං ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං අත්තනා ච දෙවපුත්තෙන ච කථිතනියාමෙනෙව ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරියාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

මහාරථවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දකට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

චුද්දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස පඤ්චමස්ස මහාරථවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පායාසිවග්ගො

1. පඨමඅගාරියවිමානවණ්ණනා

යථා වනං චිත්තලතං පභාසතීති අගාරියවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ එකං කුලං උභතොපසන්නං හොති සීලාචාරසම්පන්නං ඔපානභූතං භික්ඛූනං භික්ඛුනීනං. තෙ ද්වෙ ජයම්පතිකා රතනත්තයං උද්දිස්ස යාවජීවං පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්තිංසු, තෙසං ද්වාදසයොජනිකං කනකවිමානං නිබ්බත්ති. තෙ තත්ථ දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවන්ති. අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානොතිආදි හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

1048.

‘‘යථා වනං චිත්තලතං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1049.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ථෙරො පුච්ඡි.

1050.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1051.

‘‘අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ, ඔපානභූතා ඝරමාවසිම්හ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්හ.

1052.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

අත්තනො සම්පත්තිං බ්‍යාකාසි. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

පඨමඅගාරියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. දුතියඅගාරියවිමානවණ්ණනා

යථා වනං චිත්තලතන්ති දුතියඅගාරියවිමානං. එත්ථාපි අට්ඨුප්පත්ති අනන්තරසදිසාව.

1054.

‘‘යථා වනං චිත්තලතං පහාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1055.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො,
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – පුච්ඡි;

1056.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1057.

‘‘අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ, ඔපානභූතා ඝරමාවසිම්හ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්හ.

1058.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

අත්තනො සම්පත්තිං බ්‍යාකාසි. ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියඅගාරියවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඵලදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණන්ති ඵලදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රඤ්ඤො බිම්බිසාරස්ස අකාලෙ අම්බඵලානි පරිභුඤ්ජිතුං ඉච්ඡා උප්පජ්ජි. සො ආරාමපාලං ආහ – ‘‘මය්හං ඛො, භණෙ, අම්බඵලෙසු ඉච්ඡා උප්පන්නා, තස්මා අම්බානි මෙ ආනෙත්වා දෙහී’’ති. ‘‘දෙව, නත්ථි අම්බෙසු අම්බඵලං, අපිචාහං තථා කරොමි, සචෙ දෙවො කිඤ්චි කාලං ආගමෙති, යථා අම්බා න චිරස්සෙව ඵලං ගණ්හන්තී’’ති. ‘‘සාධු, භණෙ, තථා කරොහී’’ති. ආරාමපාලො ආරාමං ගන්ත්වා අම්බරුක්ඛමූලෙසු පංසුං අපනෙත්වා තාදිසං පංසුං ආකිරි, තාදිසඤ්ච උදකං ආසිඤ්චි, යථා න චිරස්සෙව අම්බරුක්ඛා සඤ්ඡින්නපත්තා අහෙසුං. අථ නං පංසුං අපනෙත්වා ඵාරුසකකසටමිස්සකං පාකතිකං පංසුං ආකිරිත්වා සාධුකං උදකං අදාසි. තදා අම්බරුක්ඛා න චිරෙනෙව කොරකිතා පල්ලවිතා කුටමලකජාතා හුත්වා පුප්ඵිංසු, අථ සලාටුකජාතා හුත්වා ඵලානි ගණ්හිංසු. තත්ථෙකස්මිං අම්බරුක්ඛෙ පඨමතරං චත්තාරි ඵලානි මනොසිලාචුණ්ණපිඤ්ජරවණ්ණානි සම්පන්නගන්ධරසානි පරිණතානි අහෙසුං.

සො තානි ගහෙත්වා ‘‘රඤ්ඤො දස්සාමී’’ති ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං පිණ්ඩාය චරමානං දිස්වා චින්තෙසි ‘‘ඉමානි අම්බානි අග්ගඵලභූතානි ඉමස්ස අය්‍යස්ස දස්සාමි, කාමං මං රාජා හනතු වා පබ්බාජෙතු වා, රඤ්ඤො හි දින්නෙ දිට්ඨධම්මෙ පූජාමත්තං අප්පමත්තකං ඵලං, අය්‍යස්ස දින්නෙ පන දිට්ඨධම්මිකම්පි සම්පරායිකම්පි අපරිමාණං ඵලං භවිස්සතී’’ති. එවං පන චින්තෙත්වා තානි ඵලානි ථෙරස්ස දත්වා රාජානං උපසඞ්කමිත්වා රඤ්ඤො තමත්ථං ආරොචෙසි. තං සුත්වා රාජා රාජපුරිසෙ ආණාපෙසි ‘‘වීමංසථ තාව, භණෙ, යථායං ආහා’’ති. ථෙරො පන තානි ඵලානි භගවතො උපනාමෙසි. භගවා තෙසු එකං සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස, එකං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස, එකං මහාකස්සපත්ථෙරස්ස දත්වා එකං අත්තනා පරිභුඤ්ජි. පුරිසා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොචෙසුං.

රාජා තං සුත්වා ‘‘ධීරො වතායං පුරිසො, යො අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජිත්වා පුඤ්ඤපසුතො අහොසි, අත්තනො පරිස්සමඤ්ච ඨානගතමෙව අකාසී’’ති තුට්ඨචිත්තො තස්ස එකං ගාමවරං වත්ථාලඞ්කාරාදීනි ච දත්වා ‘‘යං තයා භණෙ අම්බඵලදානෙන පුඤ්ඤං පසුතං, තතො මෙ පත්තිං දෙහී’’ති ආහ. සො ‘‘දෙමි, දෙව, යථාසුඛං පත්තිං ගණ්හාහී’’ති අවොච. ආරාමපාලො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි, තස්ස සොළසයොජනිකං කනකවිමානං නිබ්බත්ති සත්තසතකූටාගාරපටිමණ්ඩිතං. තං දිස්වා ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො පුච්ඡි –

1060.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො සොළස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

1061.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා, දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසවරා උළාරා;
නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1062.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ….
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

1063.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1064.

‘‘ඵලදායී ඵලං විපුලං ලභති, දදමුජුගතෙසු පසන්නමානසො;

සො හි පමොදති සග්ගගතො තිදිවෙ, අනුභොති ච පුඤ්ඤඵලං විපුලං.

1065.

‘‘තවෙවාහං මහාමුනි, අදාසිං චතුරො ඵලෙ.

1066.

‘‘තස්මා හි ඵලං අලමෙව දාතුං, නිච්චං මනුස්සෙන සුඛත්ථිකෙන;
දිබ්බානි වා පත්ථයතා සුඛානි, මනුස්සසොභග්ගතමිච්ඡතා වා.

1067.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – සොපිස්ස බ්‍යාකාසි;

1061. තත්ථ **අට්ඨට්ඨකාති** එකෙකස්මිං කූටාගාරෙ අට්ඨට්ඨකා චතුසට්ඨිපරිමාණා. **සාධුරූපාති** රූපසම්පත්තියා ච සීලාචාරසම්පත්තියා ච සික්ඛාසම්පත්තියා ච සුන්දරසභාවා. **දිබ්බා ච කඤ්ඤාති** දෙවච්ඡරායො. **තිදසචරාති** තිදසෙසු සුඛාචාරා සුඛවිහාරිනියො. **උළාරාති** උළාරවිභවා.

1064. **ඵලදායීති** අත්තනා අම්බඵලස්ස දින්නත්තා අත්තානං සන්ධාය වදති. **ඵලන්ති** පුඤ්ඤඵලං. **විපුලන්ති** මහන්තං ලභති මනුස්සලොකෙ පතිට්ඨිතොති අධිප්පායො. **දදන්ති** දදන්තො දානහෙතු. **උජුගතෙසූති** උජුපටිපන්නෙසු. **සග්ගගතොති** උප්පජ්ජනවසෙන සග්ගං ගතො, තත්ථාපි **තිදිවෙ** තාවතිංසභවනෙ **අනුභොති ච පුඤ්ඤඵලං විපුලං** යථාහං, එවං අඤ්ඤොපීති අත්ථො.

1066. **තස්මාති** යස්මා චතුන්නං ඵලානං දානමත්තෙන ඊදිසී සම්පත්ති අධිගතා, තස්මා. **අලමෙව** යුත්තමෙව. **නිච්චන්ති** සබ්බකාලං. **දිබ්බානීති** දෙවලොකපරියාපන්නානි. **මනුස්සසොභග්ගතන්ති** මනුස්සෙසු සුභගභාවං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ඵලදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පඨමඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා

චන්දො යථා විගතවලාහකෙ නභෙති උපස්සයදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා වුත්ථවස්සො පවාරෙත්වා භගවන්තං වන්දිතුං රාජගහං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ සායං අඤ්ඤතරං ගාමං පවිසිත්වා වසනට්ඨානං පරියෙසන්තො අඤ්ඤතරං උපාසකං දිස්වා පුච්ඡි – ‘‘උපාසක, ඉමස්මිං ගාමෙ අත්ථි කිඤ්චි පබ්බජිතානං වසනයොග්ගට්ඨාන’’න්ති. උපාසකො පසන්නචිත්තො ගෙහං ගන්ත්වා භරියාය සද්ධිං මන්තෙත්වා ථෙරස්ස වසනයොග්ගං ඨානං පරිච්ඡින්දිත්වා

තත්ථ ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා පාදොදකං පාදපීඨං උපට්ඨපෙත්වා ථෙරං පවෙසෙත්වා තස්මිං පාදෙ ධොවන්තෙ පදීපං උජ්ජාලෙත්වා මඤ්චෙ පච්චත්ථරණානි පඤ්ඤාපෙත්වා අදාසි. ස්වාතනාය ච නිමන්තෙත්වා ථෙරස්ස දුතියදිවසෙ භොජෙත්වා පානකත්ථාය ගුළපිණ්ඩඤ්ච දත්වා ථෙරං ගච්ඡන්තං අනුගන්ත්වා නිවත්ති. සො අපරෙන සමයෙන සහ භරියාය කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ද්වීහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1069.

‘‘චන්දො යථා විගතවලාහකෙ නභෙ, ඔභාසයං ගච්ඡති අන්තලික්ඛෙ;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1070.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සො දෙවපුත්තො ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1071.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1072.

‘‘අහඤ්ච භරියා ච මනුස්සලොකෙ, උපස්සයං අරහතො අදම්හ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තා, සක්කච්ච දානං විපුලං අදම්හ.

1073.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.
තත්ථ ගාථාසු යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයමෙව;

පඨමඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. දුතියඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා

සූරියො යථා විගතවලාහකෙ නභෙති දුතියඋපස්සයදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන සම්බහුලා භික්ඛූ ගාමකාවාසෙ වස්සං වසිත්වා භගවන්තං දස්සනාය රාජගහං උද්දිස්ස ගච්ඡන්තා සායං අඤ්ඤතරං ගාමං සම්පාපුණිංසු. සෙසං අනන්තරවිමානසදිසමෙව.

1075.

‘‘සූරියො යථා විගතවලාහකෙ නභෙ…පෙ.....
(යථා පුරිමවිමානං, තථා විත්ථාරෙතබ්බං;)

1079.

‘‘වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.
තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි;
දුතියඋපස්සයදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. භික්ඛාදායකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති භික්ඛාදායකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු අද්ධානමග්ගපටිපන්නො අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො එකස්ස සරද්ධාරෙ අට්ඨාසි. තත්ථ අඤ්ඤතරො පුරිසො ධොතහත්ථපාදො ‘‘භුඤ්ජිස්සාමී’’ති නිසින්නො භොජනං උපනෙත්වා පාතියා පක්ඛිත්තෙ තං භික්ඛුං දිස්වා පාතියා භත්තං තස්ස භික්ඛුනො පත්තෙ ආකිරන්තො තෙන ‘‘එකදෙසමෙව දෙහී’’ති වුත්තොපි සබ්බමෙව ආකිරි. සො භික්ඛු අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සො පුරිසො ‘‘ඡාතජ්ඣත්තස්ස භික්ඛුනො මයා අභුඤ්ජිත්වා භත්තං දින්න’’න්ති අනුස්සරන්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිලභි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො දෙවචාරිකං චරන්තො මහතියා දෙවිද්ධියා විරොචමානං දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1081.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

1082.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1083.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1084.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන භික්ඛුං තසිතං කිලන්තං;
එකාහං භික්ඛං පටිපාදයිස්සං, සමඞ්ගි භත්තෙන තදා අකාසිං.

1085.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො...පෙ.... වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

1084. තත්ථ **එකාහං භික්ඛන්ති** එකං අහං භික්ඛාමත්තං, එකං භත්තවඩ්ඪිතකන්ති අත්ථො. **පටිපාදයිස්සන්ති** පටිපාදෙසිං අදාසිං. **සමඞ්ගි භත්තෙනාති** භත්තෙන සමඞ්ගීභූතං, ලද්ධභික්ඛන්ති අත්ථො. එවං මහාථෙරො තෙන දෙවපුත්තෙන අත්තනො සුචරිතකම්මෙ පකාසිතෙ සපරිවාරස්ස තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා මනුස්සලොකමාගතො, තං පවත්තිං සම්මාසම්බුද්ධස්ස කථෙසි. සත්ථා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

භික්ඛාදායකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. යවපාලකවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති යවපාලකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතදාරකො යවඛෙත්තං රක්ඛති. සො එකදිවසං පාතරාසත්ථාය කුම්මාසං ලභිත්වා ''ඛෙත්තං ගන්ත්වා භුඤ්ජිස්සාමී''ති තං කුම්මාසං ගහෙත්වා යවඛෙත්තං ගන්ත්වා රුක්ඛමූලෙ නිසීදි. තස්මිං ඛණෙ අඤ්ඤතරො ඛීණාසවත්ථෙරො මග්ගප්පටිපන්නො උපකට්ඨෙ කාලෙ තං ඨානං පත්වා යවපාලකෙන නිසින්නං රුක්ඛමූලං උපසඞ්කමි. යවපාලකො වෙලං ඔලොකෙත්වා ''කච්චි, භන්තෙ, ආහාරො ලද්ධො''ති ආහ. ථෙරො තුණ්හී අහොසි. සො අලද්ධභාවං ඤත්වා ''භන්තෙ, උපකට්ඨා වෙලා, පිණ්ඩාය චරිත්වා භුඤ්ජිතුං න සක්කා, මය්හං අනුකම්පාය ඉමං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජථා''ති වත්වා ථෙරස්ස තං කුම්මාසං අදාසි. ථෙරො තං අනුකම්පන්තො තස්ස පස්සන්තස්සෙව තං පරිභුඤ්ජිත්වා අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. සොපි දාරකො ''සුදින්නං වත මයා ඊදිසස්ස කුම්මාසදානං දදන්තෙනා''ති චිත්තං පසාදෙත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ වුත්තනයෙනෙව විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1087.

''උච්චමිදං මණිථූණං විමානං...පෙ....
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1089. ''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

1090.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, අහොසිං යවපාලකො;
අද්දසං විරජං භික්ඛුං, විප්පසන්නමනාවිලං.

1091.
‘‘තස්ස අදාසහං භාගං, පසන්නො සෙහි පාණිහි;
කුම්මාසපිණ්ඩං දත්වාන, මොදාමි නන්දනෙ වනෙ.

1092.
‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

යවපාලකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පඨමකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා

අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථොති කුණ්ඩලීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා සපරිවාරා කාසීසු චාරිකං චරන්තා සූරියත්ථඞ්ගමනවෙලායං අඤ්ඤතරං විහාරං පාපුණිංසු. තං පවත්තිං සුත්වා තස්ස විහාරස්ස ගොචරගාමෙ අඤ්ඤතරො උපාසකො ථෙරෙ උපසඞ්කමිත්වා වන්දිත්වා පාදධොවනං පාදබ්භඤ්ජනතෙලං මඤ්චපීඨං පච්චත්ථරණං පදීපියඤ්ච උපනෙත්වා ස්වාතනාය ච නිමන්තෙත්වා දුතියදිවසෙ මහාදානං පවත්තෙසි, ථෙරා තස්ස අනුමොදනං වත්වා පක්කමිංසු. සො අපරෙන සමයෙන කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1094.
‘‘අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී, දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

1095.
‘‘දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං, අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා;
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1096.
‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ.…
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1097. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1098.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන සමණෙ සීලවන්තෙ;
සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ යසස්සී, බහුස්සුතෙ තණ්හක්ඛයූපපන්නෙ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1099.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

1094. තත්ථ **සුකුණ්ඩලීති** සුන්දරෙහි කුණ්ඩලෙහි අලඞ්කතකණ්ණො. ‘‘සකුණ්ඩලී’’තිපි පාඨො, සදිසං කුණ්ඩලං සකුණ්ඩලං, තං අස්ස අත්ථීති සකුණ්ඩලී, යුත්තකුණ්ඩලී අඤ්ඤමඤ්ඤඤ්ච තුය්හඤ්ච අනුච්ඡවිකකුණ්ඩලීති අත්ථො. **කප්පිතකෙසමස්සූති** සම්මාකප්පිතකෙසමස්සු. **ආමුත්තහත්ථාභරණොති** පටිමුක්කඅඞ්ගුලියාදිහත්ථාභරණො.

1098. **තණ්හක්ඛයූපපන්නෙති** තණ්හක්ඛයං අරහත්තං, නිබ්බානමෙව වා උපගතෙ, අධිගතවන්තෙති අත්ථො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

පඨමකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. දුතියකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා

අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථොති දුතියකුණ්ඩලීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ද්වෙ අග්ගසාවකා කාසීසු ජනපදචාරිකං චරන්තාතිආදි සබ්බං අනන්තරසදිසමෙව.

1101.

‘‘අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී, දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

1102.

‘‘දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා;
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1103.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ….

වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති. – පුච්ඡි;

1104.

''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

1105.

''අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දිස්වාන සමණෙ සාධුරූපෙ;
සම්පන්නවිජ්ජාචරණෙ යසස්සී, බහුස්සුතෙ සීලවන්තෙ පසන්නෙ;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1106.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

දුතියකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. (උත්තර) පායාසිවිමානවණ්ණනා

යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මාති උත්තරවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ධාතුවිභාගෙ ච කතෙ තත්ථ තත්ථ ථූපෙසු පතිට්ඨාපියමානෙසු ධම්මවිනයං සඞ්ගායිතුං උච්චිනිත්වා ගහිතෙසු මහාකස්සපප්පමුඛෙසු මහාථෙරෙසු යාව වස්සූපගමනා අඤ්ඤෙසු ච ථෙරෙසු අත්තනො අත්තනො පරිසාය සද්ධිං තත්ථ තත්ථ වසන්තෙසු ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතබ්‍යනගරං ගන්ත්වා සිංසපාවනෙ වසි. අථ පායාසි රාජඤ්ඤො ථෙරස්ස තත්ථ වසනභාවං සුත්වා මහතා ජනකායෙන පරිවුතො තං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා නිසින්නො අත්තනො දිට්ඨිගතං පවෙදෙසි. අථ නං ථෙරො චන්දිමසූරියූදාහරණාදීහි පරලොකස්ස අත්ථිභාවං පකාසෙන්තො අනෙකවිහිතහෙතූපමාලඞ්කතං දිට්ඨිගණ්ඨිවිනිවෙඨනං නානානයවිචිත්තං පායාසිසුත්තං (දී. නි. 2.406 ආදයො) දෙසෙත්වා තං දිට්ඨිසම්පදායං පතිට්ඨාපෙසි.

සො විසුද්ධදිට්ඨිකො හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණකපණද්ධිකාදීනං දානං දෙන්තො අනුළාරජ්ඣාසයතාය ලූඛං අදාසි සාසච්ඡාදනමත්තං කණාජකං බිලඞ්ගදුතියං සාණානි ච වත්ථානි. එවං පන අසක්කච්චදානං දත්වා කායස්ස භෙදා හීනකායං උපපජ්ජි චාතුමහාරාජිකානං සහබ්‍යතං. තස්ස පන කිච්චාකිච්චෙසු යුත්තප්පයුත්තො උත්තරො නාම මාණවො අහොසි දානෙ බ්‍යාවටො. සො සක්කච්චදානං දත්වා තාවතිංසකායං උපපන්නො, තස්ස ද්වාදසයොජනිකං විමානං නිබ්බත්ති. සො කතඤ්ඤුතං විභාවෙන්තො සහ විමානෙන කුමාරකස්සපත්ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා විමානතො ඔරුය්හ පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. තං ථෙරො –

1108.

‘‘යා දෙවරාජස්ස සභා සුධම්මා, යත්ථච්ඡති දෙවසඞ්ඝො සමග්ගො;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1109.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ….
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. – ගාථාහි පටිපුච්ඡි;

1110.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1111.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, රඤ්ඤො පායාසිස්ස අහොසිං මාණවො;
ලද්ධා ධනං සංවිභාගං අකාසිං, පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1112.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

සො දෙවපුත්තො තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

1108. තත්ථ **දෙවරාජස්සාති** සක්කස්ස. **සභා සුධම්මාති** එවංනාමකං සන්ථාගාරං. **යත්ථාති** යස්සං සභායං. **අච්ඡතීති** නිසීදති. **දෙවසඞ්ඝොති** තාවතිංසදෙවකායො. **සමග්ගොති** සහිතො සන්නිපතිතො.

1111. **පායාසිස්ස අහොසිං මාණවොති** පායාසිරාජඤ්ඤස්ස කිච්චාකිච්චකරො දහරතාය මාණවො, නාමෙන පන උත්තරො නාම අහොසිං. **සංවිභාගං අකාසින්ති** අහමෙව අභුඤ්ජිත්වා යථාලද්ධං ධනං දානමුඛෙ පරිච්චජනවසෙන සංවිභජනං අකාසිං. අන්නඤ්ච පානඤ්ච පරිච්චජන්තොති වචනසෙසො. අථ වා දානං විපුලං අදාසිං. කථං? **සක්කච්චං**. කීදිසං? **අන්නඤ්ච පානඤ්චාති** යොජෙතබ්බං.

(උත්තර) පායාසිවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

දසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස ඡට්ඨස්ස පායාසිවග්ගස්ස

අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සුනික්ඛිත්තවිමානවග්ගො

1. චිත්තලතාවිමානවණ්ණනා

යථා වනං චිත්තලතං පභාසතීති චිත්තලතාවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො උපාසකො දලිද්දො අප්පභොගො පරෙසං කම්මං කත්වා ජීවති. සො සද්ධො පසන්නො ජිණ්ණෙ වුඩ්ඪෙ මාතාපිතරො පොසෙන්තො ‘‘ඉත්ථියො නාම පතිකුලෙ ඨිතා ඉස්සරියං කරොන්ති, සස්සුසසුරානං මනාපචාරිනියො දුල්ලභා’’ති මාතාපිතූනං චිත්තදුක්ඛං පරිහරන්තො දාරපරිග්ගහං අකත්වා සයමෙව නෙ උපට්ඨහති, සීලානි රක්ඛති, උපොසථං උපවසති, යථාවිභවං දානානි දෙති. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන ගන්ත්වා කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1114.

‘‘යථා වනං චිත්තලතං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1115.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ.…
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

1116.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1117.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දලිද්දො අතාණො කපණො කම්මකරො අහොසිං;
ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො අභාරිං, පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1118.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

සොපි තස්ස බ්‍යාකාසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චිත්තලතාවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. නන්දනවිමානවණ්ණනා

යථා වනං නන්දනං පභාසතීති නන්දනවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථියං

අඤ්ඤතරො උපාසකොතිආදි සබ්බං අනන්තරවිමානසදිසං. අයං පන දාරපරිග්ගහං කත්වා මාතාපිතරො පොසෙසීති අයමෙව විසෙසො.

1120.

යථා වනං නන්දනං පභාසති, උය්‍යානසෙට්ඨං තිදසානමුත්තමං;
තථූපමං තුය්හමිදං විමානං, ඔභාසයං තිට්ඨති අන්තලික්ඛෙ.

1121.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ.…වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතීති.

1122.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1123.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, දලිද්දො අතාණො කපණො කම්මකරො අහොසිං;
ජිණ්ණෙ ච මාතාපිතරො අභාරිං, පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1124.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

ගාථාහි බ්‍යාකාසි. තත්ථ ගාථාසුපි අපුබ්බං නත්ථි.

නන්දනවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. මණිථූණවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති මණිථූණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සම්බහුලා ථෙරා භික්ඛූ අරඤ්ඤායතනෙ විහරන්ති. තෙසං ගාමං පිණ්ඩාය ගමනමග්ගෙ එකො උපාසකො විසමං සමං කරොති, කණ්ටකෙ නීහරති, ගච්ඡගුම්බෙ අපනෙති, උදකකාලෙ මාතිකාසු සෙතුං බන්ධති, විචනට්ඨානෙසු ඡායාරුක්ඛෙ රොපෙති, ජලාසයෙසු මත්තිකං උද්ධරිත්වා තෙ පුථුලගම්භීරෙ කරොති, තිත්ථෙ සම්පාදෙති, යථාවිභවං දානං දෙති, සීලං රක්ඛති. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1126.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

1127.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණච්ඡන්නා.

1128.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සොපි තස්ස ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1130.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.… යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1131.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, විවනෙ පථෙ සඞ්කමනං අකාසිං;
ආරාමරුක්ඛානි ච රොපයිස්සං, පියා ච මෙ සීලවන්තො අහෙසුං;
අන්නඤ්ච පානඤ්ච පසන්නචිත්තො, සක්කච්ච දානං විපුලං අදාසිං.

1132.

‘‘තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ.…වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

1131. තත්ථ **විවනෙති** අරඤ්ඤෙ. **ආරාමරුක්ඛානි චා** ආරාමභූතෙ රුක්ඛෙ, ආරාමං කත්වා තත්ථ රුක්ඛෙ රොපෙසින්ති අත්ථො. සෙසං සබ්බං වුත්තනයමෙව.

මණිථූණවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුවණ්ණවිමානවණ්ණනා

සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මින්ති සුවණ්ණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා අන්ධකවින්දෙ විහරති. තෙන සමයෙන අඤ්ඤතරො උපාසකො සද්ධො පසන්නො විභවසම්පන්නො තස්ස ගාමස්ස අවිදූරෙ අඤ්ඤතරස්මිං මුණ්ඩකපබ්බතෙ සබ්බාකාරසම්පන්නං භගවතො වසනානුච්ඡවිකං ගන්ධකුටිං කාරෙත්වා තත්ථ භගවන්තං වසාපෙන්තො සක්කච්චං උපට්ඨහි, සයඤ්ච නිච්චසීලෙ පතිට්ඨිතො සුවිසුද්ධසීලසංවරො හුත්වා කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තස්ස කම්මානුභාවසංසූචකං නානාරතනරංසිජාලසමුජ්ජලං විචිත්තවෙදිකාපරික්ඛිත්තං විවිධවිපුලාලඞ්කාරොපසොභිතං සුවිභත්තභිත්තිත්ථම්භසොපානං ආරාමරමණීයකං කඤ්චනපබ්බතමුද්ධනි විමානං උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දෙවචාරිකං චරන්තො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1134.

‘‘සොවණ්ණමයෙ පබ්බතස්මිං, විමානං සබ්බතොපභං;

හෙමජාලපටිච්ඡන්නං, කිඞ්කිණිජාලකප්පිතං.

1135.

‘‘අට්ඨංසා සුකතා ථම්භා, සබ්බෙ වෙළුරියාමයා;
එකමෙකාය අංසියා, රතනා සත්ත නිම්මිතා.

1136.

‘‘වෙළුරියසුවණ්ණස්ස, ඵලිකා රූපියස්ස ච;
මසාරගල්ලමුත්තාහි, ලොහිතඞ්ගමණීහි ච.

1137.

‘‘චිත්‍රා මනොරමා භූමි, න තත්ථුද්ධංසතී රජො;
ගොපානසීගණා පීතා, කූටං ධාරෙන්ති නිම්මිතා.

1138.

‘‘සොපානානි ච චත්තාරි, නිම්මිතා චතුරො දිසා;
නානාරතනගබ්භෙහි, ආදිච්චොව විරොචති.

1139.

‘‘වෙදියා චතස්සො තත්ථ, විභත්තා භාගසො මිතා;
දද්දල්ලමානා ආභන්ති, සමන්තා චතුරො දිසා.

1140.

‘‘තස්මිං විමානෙ පවරෙ, දෙවපුත්තො මහප්පභො;
අතිරොචසි වණ්ණෙන, උදයන්තොව භාණුමා.

1141.

‘‘දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති.

සොපිස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි –

1142. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ…. යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1143.

‘‘අහං අන්ධකවින්දස්මිං, බුද්ධස්සාදිච්චබන්ධුනො;
විහාරං සත්ථු කාරෙසිං, පසන්නො සෙහි පාණිහි.

1144.

‘‘තත්ථ ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච, පච්චයඤ්ච විලෙපනං;
විහාරං සත්ථු අදාසිං, විප්පසන්නෙන චෙතසා;

තෙන මය්හං ඉදං ලද්ධං, වසං වත්තෙමි නන්දනෙ.

1145.

‘‘නන්දනෙ ච වනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;

රමාමි නච්චගීතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො’’ති.

1134. තත්ථ **සබ්බතොපභන්ති** සබ්බභාගෙහි පභාසන්තං පභාමුඤ්චනකං. **කිඞ්කිණිජාලකප්පිතන්ති** කප්පිතකිඞ්කිණිකජාලං.

1135. **සබ්බෙ වෙළුරියාමයාති** සබ්බෙ ථම්භා වෙළුරියමණිමයා. තත්ථ පන **එකමෙකාය අංසියාති** අට්ඨංසෙසු ථම්භෙසු එකමෙකස්මිං අංසභාගෙ. **රතනා සත්ත නිම්මිතාති** සත්තරතනකම්මනිම්මිතා, එකෙකො අංසො සත්තරතනමයොති අත්ථො.

1136. **‘‘වෙළුරියසුවණ්ණස්සා’’**තිආදිනා නානාරතනානි දස්සෙති. තත්ථ **වෙළුරියසුවණ්ණස්සාති** වෙළුරියෙන ච සුවණ්ණෙන ච නිම්මිතා, චිත්‍රාති වා යොජනා. කරණත්ථෙ හි ඉදං සාමිවචනං. **ඵලිකා රූපියස්ස චාති** එත්ථාපි එසෙව නයො. **මසාරගල්ලමුත්තාහීති** කබරමණීහි. **ලොහිතඞ්ගමණීහි චාති** රත්තමණීහි.

1137. **න තත්ථුද්ධංසතී රජොති** මණිමයභූමිකත්තා න තස්මිං විමානෙ රජො උග්ගච්ඡති. **ගොපානසීගණාති** ගොපානසීසමූහා. **පීතාති** පීතවණ්ණා, සුවණ්ණමයා චෙව පුස්සරාගාදිමණිමයා චාති අත්ථො. **කූටං ධාරෙන්තීති** සත්තරතනමයං කණ්ණිකං ධාරෙන්ති.

1138-9. **නානාරතනගබ්භෙහීති** නානාරතනමයෙහි ඔවරකෙහි. **වෙදියාති** වෙදිකා. **චතස්සොති** චතූසු දිසාසු චතස්සො. තෙනාහ **‘‘සමන්තා චතුරො දිසා’’**ති.

1140. **මහප්පභොති** මහාජුතිකො. **උදයන්තොති** උග්ගච්ඡන්තො. **භාණුමාති** ආදිච්චො.

1143. **සෙහි පාණිභීති** කායසාරං පුඤ්ඤං පසවන්තො අත්තනො පාණීහි තං තං කිච්චං කරොන්තො විහාරං සත්ථු කාරෙසින්ති යොජනා. අථ වා **සෙහි පාණිභීති** තත්ථ අන්ධකවින්දස්මිං ගන්ධඤ්ච මාලඤ්ච පච්චයඤ්ච විලෙපනඤ්ච පූජාවසෙන. යථා කථං? විහාරඤ්ච විප්පසන්නෙන චෙතසා සත්ථුනො අදාසිං පූජෙසිං නියාදෙසිං චාති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

1144. **තෙනාති** තෙන යථාවුත්තෙන පුඤ්ඤකම්මෙන කාරණභූතෙන. **මය්හන්ති** මයා. **ඉදන්ති** ඉදං පුඤ්ඤඵලං, ඉදං වා දිබ්බං ආධිපතෙය්‍යං. තෙනාහ **‘‘වසං වත්තෙමී’’**ති.

1145. **නන්දනෙති** නන්දියා දිබ්බසමිද්ධියා උප්පජ්ජනට්ඨානෙ ඉමස්මිං දෙවලොකෙ, තත්ථාපි විසෙසතො නන්දනෙ වනෙ රම්මෙ, එවං රමණීයෙ ඉමස්මිං නන්දනෙ වනෙ රමාමීති යොජනා. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවතාය අත්තනො පුඤ්ඤකම්මෙ ආවිකතෙ ථෙරො සපරිවාරස්ස තස්ස දෙවපුත්තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. සා දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සුවණ්ණවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. අම්බවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණන්ති අම්බවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහෙ අඤ්ඤතරො දුග්ගතපුරිසො පරෙසං හත්තවෙතනභතො හුත්වා අම්බවනං රක්ඛති. සො එකදිවසං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තං ගිම්හසමයෙ සූරියාතපසන්තත්තෙ උණ්හවාලිකානිප්පීළිතෙ විප්ඵන්දමානමරීචිජාලවිත්ථතෙ භූමිප්පදෙසෙ තස්ස අම්බාරාමස්ස අවිදූරෙන මග්ගෙන සෙදාගතෙන ගත්තෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා එවමාහ ‘‘මහා අයං, භන්තෙ, සම්මපරිළාහො, අතිවිය පරිස්සන්තරූපො විය දිස්සති, සාධු, භන්තෙ, අයෙයා ඉමං අම්බාරාමං පවිසිත්වා මුහුත්තං විස්සමිත්වා අද්ධානපරිස්සමං පටිවිනොදෙත්වා ගච්ඡථ අනුකම්පං උපාදායා’’ති. ථෙරො විසෙසතො තස්ස චිත්තප්පසාදං පරිබ්‍රූහෙතුකාමො තං ආරාමං පවිසිත්වා අඤ්ඤතරස්ස අම්බරුක්ඛස්ස මූලෙ නිසීදි.

පුන සො පුරිසො ආහ ‘‘සචෙ, භන්තෙ, න්හායිතුකාමත්ථ, අහං ඉතො කූපතො උදකං උද්ධරිත්වා තුම්හෙ න්හාපෙස්සාමි, පානීයඤ්ච දස්සාමී’’ති. ථෙරොපි අධිවාසෙසි තුණ්හීභාවෙන. සො කූපතො උදකං උද්ධරිත්වා පරිස්සාවෙත්වා ථෙරං න්හාපෙසි, න්හාපෙත්වා ච හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසින්නස්ස පානීයං උපනෙසි. ථෙරො පානීයං පිවිත්වා පටිප්පස්සද්ධදරථො තස්ස පුරිසස්ස උදකදානෙ චෙව න්හාපනෙ ච අනුමොදනං වත්වා පක්කාමි. අථ සො පුරිසො ‘‘සම්මාහිතත්තස්ස වත ථෙරස්ස සම්මපරිළාහං පටිප්පස්සම්භෙසිං, බහුං වත මයා පුඤ්ඤං පසුත’’න්ති උළාරපීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙසි. සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො උපසඞ්කමිත්වා ඉමාහි ගාථාහි කතපුඤ්ඤං පුච්ඡි.

1146.

‘‘උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදස යොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

1147.

‘‘තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

1148.

‘‘කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො…පෙ….
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

1150.

‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ….
යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1151.

‘‘ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙ, පතපන්තෙ දිවඞ්කරෙ;
පරෙසං භතකො පොසො, අම්බාරාමමසිඤ්චති.

1152.

‘‘අථ තෙනාගමා භික්ඛු, සාරිපුත්තොති විස්සුතො;
කිලන්තරූපො කායෙන, අකිලන්තොව චෙතසා.

1153.

‘‘තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තං, අවොචං අම්බසිඤ්චකො;
සාධු තං භන්තෙ න්හාපෙය්‍යං, යං මමස්ස සුඛාවහං.

1154.

‘‘තස්ස මෙ අනුකම්පාය, නික්ඛිපි පත්තචීවරං;
නිසීදි රුක්ඛමූලස්මිං, ඡායාය එකචීවරො.

1155.

‘‘තඤ්ච අච්ඡෙන වාරිනා, පසන්නමානසො නරො;
න්හාපයී රුක්ඛමූලස්මිං, ඡායාය එකචීවරං.

1156.

‘‘අම්බො ච සිත්තො සමණො ච න්හාපිතො,
මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං;
ඉති සො පීතියා කායං, සබ්බං ඵරති අත්තනො.

1157.

‘‘තදෙව එත්තකං කම්මං, අකාසිං තාය ජාතියා;
පහාය මානුසං දෙහං, උපපන්නොම්හි නන්දනං.

1158.

‘‘නන්දනෙ ච වනෙ රම්මෙ, නානාදිජගණායුතෙ;
රමාමි නච්චගීතෙහි, අච්ඡරාහි පුරක්ඛතො’’ති. –

සොපි තස්ස ඉමාහි ගාථාහි බ්‍යාකාසි.

1151. තත්ථ **ගිම්හානං පච්ඡිමෙ මාසෙති** ආසාළ්හිමාසෙ. **පතපන්තෙති** අතිවිය දිප්පන්තෙ, සබ්බසො උණ්හං විස්සජ්ජෙන්තෙති අත්ථො. **දිවඞ්කරෙති** දිවාකරෙ, අයමෙව වා පාඨො. **අසිඤ්චතීති** සිඤ්චති, -කාරො නිපාතමත්තං, සිඤ්චති අම්බරුක්ඛමූලෙසු ධුවං ජලසෙකං කරොතීති අත්ථො. ‘‘අසිඤ්චථා’’ති ච පාඨො, සිඤ්චිත්ථාති අත්ථො. ‘‘අසිඤ්චහ’’න්ති ච පඨන්ති, පරෙසං භතකො පොසො හුත්වා තදා අම්බාරාමං අසිඤ්චිං අහන්ති අත්ථො.

1152. **තෙනාති** යෙන දිසාභාගෙන සො අම්බාරාමො, තෙන අගමා අගඤ්ඡි. **අකිලන්තොව චෙතසාති** චෙතොදුක්ඛස්ස මග්ගෙනෙව පහීනත්තා චෙතසා අකිලන්තොපි සමානො කිලන්තරූපො කායෙන තෙන මග්ගෙන අගමාති යොජනා.

1153-4. **අචොචං** අහං තදා **අම්බසිඤ්චකො** හුත්වාති යොජනා. **එකච්චරොති** න්හායිතුකාමොති අධිප්පායො.

1156. **ඉතීති** එවං ‘‘අම්බො ච සිත්තො, සමණො ච න්හාපිතො, මයා ච පුඤ්ඤං පසුතං අනප්පකං, එකෙනෙව පයොගෙන තිවිධොපි අත්ථො සාධිතො’’ති ඉමිනාකාරෙන පවත්තාය **පීතියා සො** පුරිසො **අත්තනො සබ්බං කායං ඵරති,** නිරන්තරං ඵුටං කරොතීති යොජනා. අතීතත්ථෙ චෙතං වත්තමානවචනං, ඵරීති අත්ථො.

1157. **තදෙව එත්තකං කම්මන්ති** තං එත්තකං එවං පානීයදානමත්තකං කම්මං අකාසිං, තාය තස්සං ජාතියං අඤ්ඤං නානුස්සරාමීති අධිප්පායො. තෙසං වුත්තනයමෙව.

අම්බවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ගොපාලවිමානවණ්ණනා

දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛූති ගොපාලවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා රාජගහෙ විහරති වෙළුවනෙ. තෙන සමයෙන රාජගහවාසී අඤ්ඤතරො ගොපාලකො පාතරාසත්ථාය පිලොතිකාය පුටබද්ධං කුම්මාසං ගහෙත්වා නගරතො නික්ඛමිත්වා ගාවීනං චරණට්ඨානභූතං ගොචරභූමිං සම්පාපුණි. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො ‘‘අයං ඉදානෙව කාලං කරිස්සති, මය්හඤ්ච කුම්මාසං දත්වා තාවතිංසෙසු උප්පජ්ජිස්සතී’’ති ච

ඤත්වා තස්ස සමීපං අගමාසි. සො වෙලං ඔලොකෙත්වා ථෙරස්ස කුම්මාසං දාතුකාමො අහොසි. තෙන ච සමයෙන ගාවියො මාසක්ඛෙත්තං පවිසන්ති. අථ සො ගොපාලො චින්තෙසි ‘‘කිං නු ඛො ථෙරස්ස කුම්මාසං දදෙය්‍යං, උදාහු ගාවියො මාසක්ඛෙත්තතො නීහරෙය්‍ය’’න්ති. අථස්ස එතදහොසි ‘‘මාසසාමිකා මං යං ඉච්ඡන්ති, තං කරොන්තු, ථෙරෙ පන ගතෙ කුම්මාසදානන්තරායො මෙ සියා, හන්දාහං පඨමං අය්‍යස්ස කුම්මාසං දස්සාමී’’ති තං ථෙරස්ස උපනෙසි. පටිග්ගහෙසි ථෙරො අනුකම්පං උපාදාය.

අථ නං ගාවියො නිවත්තෙතුං පරිස්සයං අනොලොකෙත්වා වෙගෙන උපධාවන්තං පාදෙන ඵුට්ඨො ආසීවිසො ඩංසි. ථෙරොපි තං අනුකම්පමානො තං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජිතුං ආරභි. ගොපාලකොපි ගාවියො නිවත්තෙත්වා ආගතො ථෙරං කුම්මාසං පරිභුඤ්ජන්තං දිස්වා පසන්නචිත්තො උළාරං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො නිසීදි. තාවදෙවස්ස සකලසරීරං විසං අජ්ඣොත්ථරි. මුහුත්තමෙව වෙගෙ මුද්ධපත්තෙ කාලමකාසි, කාලකතො ච තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති. තං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො දිස්වා ඉමාහි ගාථාහි පටිපුච්ඡි –

1159.

‘‘දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛු, උච්චෙ විමානම්හි චිරට්ඨිතිකෙ;
ආමුත්තහත්ථාභරණං යසස්සිං, දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

1160.

‘‘අලඞ්කතො මල්‍යධරො සුවත්ථො, සුකුණ්ඩලී කප්පිතකෙසමස්සු;
ආමුත්තහත්ථාභරණො යසස්සී, දිබ්බෙ විමානම්හි යථාපි චන්දිමා.

1161.

‘‘දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං; අට්ඨට්ඨකා සික්ඛිතා සාධුරූපා;
දිබ්බා ච කඤ්ඤා තිදසචරා උළාරා, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1162.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො…පෙ.…
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති.

සොපි තස්ස බ්‍යාකාසි –

1163. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො…පෙ.…යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1164.

‘‘අහං මනුස්සෙසු මනුස්සභූතො, සඞ්ගම්ම රක්ඛිස්සං පරෙසං ධෙනුයො;
තතො ච ආගා සමණො මමන්තිකෙ, ගාවො ච මාසෙ අගමංසු ඛාදිතුං.

1165.

‘‘ද්වයජ්ජ කිච්චං උභයඤ්ච කාරියං, ඉච්චෙවහං භන්තෙ තදා විචින්තයිං;
තතො ච සඤ්ඤං පටිලද්ධ යොනිසො, ‘දදාමි භන්තෙ’ති ඛිපිං අනන්තකං.

1166.

‘‘සො මාසඛෙත්තං තුරිතො අවාසරිං, පුරා අයං භඤ්ජති යස්සිදං ධනං;
තතො ච කණ්හො උරගො මහාවිසො, අඩංසි පාදෙ තුරිතස්ස මෙ සතො.

1167.

‘‘ස්වාහං අට්ටොම්හි දුක්ඛෙන පීළිතො, භික්ඛු ච තං සාමං මුඤ්චිත්වානන්තකං;
අහාසි කුම්මාසං මමානුකම්පයා, තතො චුතො කාලකතොම්හි දෙවතා.

1168.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා, සුඛඤ්ච කම්මං අනුභොමි අත්තනා;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි තං.

1169.

‘‘සදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙ ච, අඤ්ඤො මුනි නත්ථි තයානුකම්පකො;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි තං.

1170.

‘‘ඉමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන, අඤ්ඤො මුනී නත්ථි තයානුකම්පකො;
තයා හි භන්තෙ අනුකම්පිතො භුසං, කතඤ්ඤුතාය අභිවාදයාමි ත’’න්ති.

අථායස්මා මහාමොග්ගල්ලානො අත්තනා ච දෙවතාය ච කථිතනියාමෙනෙව තං භගවතො ආරොචෙසි. සත්ථා තමත්ථං

පච්චනුභාසිත්වා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තපරිසාය ධම්මං දෙසෙතුං **‘‘දිස්වාන දෙවං පටිපුච්ඡි භික්ඛූ’’**තිආදිමාහ.

1159. තත්ථ **දෙව**න්ති ගොපාලදෙවපුත්තං. **භික්ඛූ**ති ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං සන්ධාය සත්ථා වදති. සො හි සබ්බසො භින්නකිලෙසතාය භික්ඛු. විමානස්ස බහුකාලාවට්ඨායිතාය කප්පට්ඨිතිකතාය එව වා **‘‘චිරට්ඨිතිකෙ’’**ති වුත්තං, ‘‘චිරට්ඨිතික’’න්තිපි කෙචි පඨන්ති. තඤ්හි ‘‘දෙව’’න්ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. සොපි හි සට්ඨිසතසහස්සාධිකා තිස්සො වස්සකොටියො තත්ථ අවට්ඨානතො ‘‘චිරට්ඨිතිකෙ’’ති වත්තබ්බතං ලභති. **යථාපි චන්දිමා**ති යථා චන්දිමා දෙවපුත්තො කන්තසීතලමනොහරකිරණජාලසමුජ්ජලෙ අත්තනො දිබ්බෙ විමානම්හි විරොචති, එවං විරොචමානන්ති වචනසෙසො.

1160. **අලඞ්කතො**තිආදි තස්ස දෙවපුත්තස්ස ථෙරෙන පුච්ඡිතාකාරදස්සනං, තං හෙට්ඨා වුත්තත්ථමෙව.

1164. **සඞ්ගම්මා**ති සඞ්ගමෙත්වා, **සඞ්ගම්මා**ති වා සඞ්ගහෙත්වා. හෙත්වත්ථොපි හි ඉධ අන්තොනීතො, බහූ එකතො හුත්වාති අත්ථො. **ආගා**ති ආගඤ්ඡි. **මාසෙ**ති මාසසස්සානි.

1165. **ද්වයජ්ජා**ති ද්වයං අජ්ජ එතරහි **කිච්චං** කාතබ්බං. **උභයඤ්ච කාරිය**න්ති වුත්තස්සෙවත්ථස්ස පරියායවචනං. **සඤ්ඤ**න්ති ධම්මසඤ්ඤං. තෙනාහ ‘‘යොනිසො’’ති **පටිලද්ධා**ති පටිලභිත්වා. **ඛිපි**න්ති පනිග්ගාහාපනවසෙන හත්ථෙ ඛිපිං. **අනන්තක**න්ති නන්තකං කුම්මාසං පක්ඛිපිත්වා බන්ධිත්වා ඨපිතං පිලොතිකං. අ-කාරො චෙත්ථ නිපාතමත්තං.

1166. **සො**ති සො අහං. **තුරිතො**ති තුරිතො සම්භමන්තො. **අවාසරි**න්ති උපගච්ඡිං, පාවිසිං වා. **පුරා අයං භඤ්ජති යස්සිදං ධන**න්ති යස්ස ඛෙත්තසාමිකස්ස ඉදං මාසසස්සං ධනං, තං අයං ගොගණො භඤ්ජති පුරා තස්ස භඤ්ජනතො, ආමද්දනතො පුරෙතරමෙවාති අත්ථො. **තතො**ති තත්ථ. **තුරිතස්ස මෙ සතො**ති සම්භමන්තස්ස මෙ සමානස්ස, සහසා ගමනෙන මග්ගෙ කණ්හසප්පං අනොලොකෙත්වා ගතස්සාති අධිප්පායො.

1167. **අට්ටොම්හි දුක්ඛෙන පීළිතො**ති තෙන ආසීවිසඩංසනෙන අට්ටො අට්ටිතො උපද්දුතො මරණදුක්ඛෙන බාධිතො භවාමි. **අභාසී**ති අජ්ඣොහරි, පරිභුඤ්ජීති අත්ථො. **තතො චුතො කාලකතොම්හි දෙවතා**ති තතො මනුස්සත්තභාවතො චුතො මරණකාලප්පත්තියා, තත්ථ වා ආයුසඞ්ඛාරස්ස ඛෙපනසඞ්ඛාතස්ස කාලස්ස කතත්තා කාලකතො, තදනන්තරමෙව ච අම්හි දෙවතා දෙවත්තභාවප්පත්තියා දෙවතා හොමීති අත්ථො.

1169. **තයාති** තයා සදිසො **අඤ්ඤො මුනි** මොනෙය්‍යගුණයුත්තො ඉසි නත්ථි. **තයාති** වා නිස්සක්කෙ ඉදං කරණවචනං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

ගොපාලවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. කණ්ඩකවිමානවණ්ණනා

පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දොති කණ්ඩකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං ගතො. තස්මිං ඛණෙ කණ්ඩකො දෙවපුත්තො සකභවනතො නික්ඛමිත්වා දිබ්බයානං අභිරුහිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන මහතියා දෙවිද්ධියා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො සහසා යානතො ඔරුය්හ ථෙරං උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා සිරස්මිං අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. අථ නං ථෙරො –

1171.

‘‘පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දො, නක්ඛත්තපරිවාරිතො;
සමන්තා අනුපරියාති, තාරකාධිපතී සසී.

1172.

‘‘තථූපමං ඉදං බ්‍යම්හං, දිබ්බං දෙවපුරම්හි ච;
අතිරොචති වණ්ණෙන, උදයන්තොව රංසිමා.

1173.

‘‘වෙළුරියසුවණ්ණස්ස, ඵලිකා රූපියස්ස ච;
මසාරගල්ලමුත්තාහි, ලොහිතඞ්ගමණීහි ච.

1174.

‘‘චිත්‍රා මනොරමා භූමි, වෙළුරියස්ස සන්ථතා;
කූටාගාරා සුභා රම්මා, පාසාදො තෙ සුමාපිතො.

1175.

‘‘රම්මා ච තෙ පොක්ඛරණී, පුථුලොමනිසෙවිතා;
අච්ඡොදකා විප්පසන්නා, සොණ්ණවාලුකසන්ථතා.

1176.

‘‘නානාපදුමසඤ්ඡන්නා, පුණ්ඩරීකසමොතතා;
සුරභිං සම්පවායන්ති, මනුඤ්ඤා මාලුතෙරිතා.

1177.

‘‘තස්සා තෙ උභතො පස්සෙ, වනගුම්බා සුමාපිතා;
උපෙතා පුප්ඵරුක්ඛෙහි, ඵලරුක්ඛෙහි චූභයං.

1178.
‘‘සොවණ්ණපාදෙ පල්ලඞ්කෙ, මුදුකෙ ගොනකත්ථතෙ;
නිසින්නං දෙවරාජංව, උපතිට්ඨන්ති අච්ඡරා.

1179.
‘‘සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නා, නානාමාලාවිභූසිතා;
රමෙන්ති තං මහිද්ධිකං, වසවත්තීව මොදසි.

1180.
‘‘භෙරිසඞ්ඛමුදිඞ්ගාහි, වීණාහි පණවෙහි ච;
රමසි රතිසම්පන්නො, නච්චගීතෙ සුවාදිතෙ.

1181.
‘‘දිබ්බා තෙ විවිධා රූපා, දිබ්බා සද්දා අථො රසා;
ගන්ධා ච තෙ අධිප්පෙතා, ඵොට්ඨබ්බා ච මනොරමා.

1182.
‘‘තස්මිං විමානෙ පවරෙ, දෙවපුත්ත මහප්පභො;
අතිරොචසි වණ්ණෙන, උදයන්තොව භානුමා.

1183.
‘‘දානස්ස තෙ ඉදං ඵලං, අථො සීලස්ස වා පන;
අථො අඤ්ජලිකම්මස්ස, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො’’ති. –

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි.

1184.
‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං’’.

1185.
‘‘අහං කපිලවත්ථුස්මිං, සාකියානං පුරුත්තමෙ;
සුද්ධොදනස්ස පුත්තස්ස, කණ්ඩකො සහජො අහං.

1186.
‘‘යදා සො අඩ්ඪරත්තායං, බොධාය මභිනික්ඛමි;
සො මං මුදූහි පාණීහි, ජාලිතම්බනඛෙහි ච.

1187.

‘‘සත්ථිං ආකොටයිත්වාන, වහ සම්මාති චබ්‍රවි;
‘අහං ලොකං තාරයිස්සං, පත්තො සම්බොධිමුත්තමං’.

1188.
‘‘තං මෙ ගිරං සුණන්තස්ස, හාසො මෙ විපුලො අහු;
උදග්ගචිත්තො සුමනො, අභිසීසිං තදා අහං.

1189.
‘‘අභිරූළ්හඤ්ච මං ඤත්වා, සක්‍යපුත්තං මහායසං;
උදග්ගචිත්තො මුදිතො, වහිස්සං පුරිසුත්තමං.

1190.
‘‘පරෙසං විජිතං ගන්ත්වා, උග්ගතස්මිං දිවාකරෙ;
මමං ඡන්නඤ්ච ඔහාය, අනපෙක්ඛො සො අපක්කමි.

1191.
‘‘තස්ස තම්බනඛෙ පාදෙ, ජිව්හාය පරිලෙහිසං;
ගච්ඡන්තඤ්ච මහාවීරං, රුදමානො උදික්ඛිසං.

1192.
‘‘අදස්සනෙනහං තස්ස, සක්‍යපුත්තස්ස සිරීමතො;
අලත්ථං ගරුකාබාධං, ඛිප්පං මෙ මරණං අහු.

1193.
‘‘තස්සෙව ආනුභාවෙන, විමානං ආවසාමිදං;
සබ්බකාමගුණොපෙතං, දෙවො දෙවපුරම්හිව.

1194.
‘‘යඤ්ච මෙ අහුවා හාසො, සද්දං සුත්වාන බොධියා;
තෙනෙව කුසලමූලෙන, ඵුසිස්සං ආසවක්ඛයං.

1195.
‘‘සචෙ හි භන්තෙ ගච්ඡෙය්‍යාසි, සත්ථු බුද්ධස්ස සන්තිකෙ;
මමාපි නං වචනෙන, සිරසා වජ්ජාසි වන්දනං.

1196.
‘‘අහම්පි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං, ජිනං අප්පටිපුග්ගලං;
දුල්ලභං දස්සනං හොති, ලොකනාථාන තාදින’’න්ති. –

සොපි අත්තනා කතකම්මං කථෙසි. අයඤ්හි අනන්තරෙ අත්තභාවෙ අම්හාකං බොධිසත්තෙන සහජාතො කණ්ඩකො අස්සරාජා අහොසි. සො

අභිනික්ඛමනසමයෙ අභිරුළ්හො තෙනෙව රත්තාවසෙසෙන තීණි රජ්ජානි මහාපුරිසං අතික්කමාපෙත්වා අනොමානදීතීරං සම්පාපෙසි. අථ සො මහාසත්තෙන සූරියෙ උග්ගතෙ සටිකාරමහාබ්‍රහ්මුනා උපනීතානි පත්තචීවරානි ගහෙත්වා පබ්බජිත්වා ඡන්නෙන සද්ධිං කපිලවත්ථුං උද්දිස්ස විස්සජ්ජිතො. සිනෙහභාරිකෙන හදයෙන මහාපුරිසස්ස පාදෙ අත්තනො ජිව්හාය ලෙහිත්වා පසාදසොම්මානි අක්ඛීනි උම්මීලෙත්වා යාව දස්සනපථා ඔලොකෙන්තො දස්සනූපචාරං පන අතික්කන්තෙ ලොකනාථෙ ‘‘එවංවිධං නාම ලොකග්ගනායකං මහාපුරිසං අහං වහිං, සඵලං වත මෙ සරීරං අහොසී’’ති පසන්නමානසො හුත්වා පුන චිරකාලං සඞ්ගතස්ස පෙමස්ස වසෙන වියොගදුක්ඛං අසහන්තො භාවිනියා දිබ්බසම්පත්තියා වසෙන ධම්මතාය චොදියමානො කාලං කත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති. තං සන්ධාය වුත්තං **‘‘පුණ්ණමාසෙ යථා චන්දො…පෙ…. අහං කපිලවත්ථුස්මි’’**න්තිආදි.

1171. තත්ථ **පුණ්ණමාසෙති** පුණ්ණමාසියං සුක්කපක්ඛෙ පන්නරසියං. **තාරකාධිපතීති** තාරකානං අධිපති. **සසීති** සසලඤ්ඡනවා. ‘‘තාරකාධිප දිස්සතී’’ති කෙචි පඨන්ති, තෙසං තාරකාධිපාති අවිභත්තිකනිද්දෙසො, තාරකානං අධිපො හුත්වා දිස්සති අනුපරියාති චාති යොජනා කාතබ්බා.

1172. **දිබ්බං දෙවපුරම්හි චාති** දෙවපුරස්මිම්පි දිබ්බං. යථා මනුස්සානං ඨානතො දෙවපුරං උත්තමං, එවං දෙවපුරතො චාපි ඉදං තව විමානං උත්තමන්ති දස්සෙති. තෙනාහ **‘‘අතිරොචති වණ්ණෙන, උදයන්තොව රංසිමා’’**ති, උග්ගච්ඡන්තො සූරියො වියාති අත්ථො.

1173. **වෙළුරියසුවණ්ණස්සාති** වෙළුරියෙන සුවණ්ණෙන ච ඉදං ඛ්‍යම්භං නිම්මිතන්ති වචනසෙසෙන යොජනා. **ඵලිකාති** ඵලිකමණිනා.

1175. **පොක්ඛරණීති** පොක්ඛරණියො.

1177-8. **තස්සාති** තස්සා පොක්ඛරණියා. **වනගුම්බාති** උය්‍යානෙ සුපුප්ඵගච්ඡෙ සන්ධාය වදති. **දෙවරාජංවාති** සක්කං විය. **උපතිට්ඨන්තීති** උපට්ඨානං කරොන්ති.

1179. **සබ්බාභරණසඤ්ඡන්නාති** සබ්බෙහි ඉත්ථාලඞ්කාරෙහි පටිච්ඡාදිතා, සබ්බසො විභූසිතසරීරාති අත්ථො. **වසවත්තීවාති** වසවත්තිදෙවරාජා විය.

1180. **භෙරිසඞ්ඛමුදිඞ්ගාහීති** ලිඞ්ගවිපල්ලාසෙන වුත්තං, භෙරීහි ච සඞ්ඛෙහි ච මුදිඞ්ගෙහි චාති යොජනා. **රතිසම්පන්නොති** දිබ්බාය රතියා සමඞ්ගීභූතො. **නච්චගීතෙ සුවාදිතෙති** නච්චෙ ච ගීතෙ ච සුන්දරෙ වාදිතෙ ච,

නච්චනෙ ච ගායනෙ ච සුන්දරෙ වාදිතෙ ච හෙතුභූතෙ. නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භුම්මං, පවත්තිතෙති වා වචනසෙසො.

1181. **දිබ්බා තෙ විවිධා රූපාති** දෙවලොකපරියාපන්නා නානප්පකාරා චක්ඛුවිඤ්ඤෙය්‍යා රූපා තුය්හං අධිප්පෙතා යථාධිප්පෙතා මනොරමා විජ්ජන්තීති කිරියාපදං ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. **දිබ්බා සද්දාති**ආදීසුපි එසෙව නයො.

1185. **කණ්ඩකො සහජො අහන්ති** එත්ථ **අහන්ති** නිපාතමත්තං. ‘‘අහූ’’ති කෙචි පඨන්ති, කණ්ඩකො නාම අස්සරාජා මහාසත්තෙන සහ එකස්මිංයෙව දිවසෙ ජාතත්තා සහජො අහොසින්ති අත්ථො.

1186. **අඩ්ඪරත්තායන්ති** අඩ්ඪරත්තියං, මජ්ඣිමයාමසමයෙති අත්ථො. **බොධාය මභිනික්ඛමීති** ම-කාරො පදසන්ධිකරො, අභිසම්බොධිඅත්ථං මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛමීති අත්ථො. **මුදූහි පාණිහීති** මුදුහත්ථතං මහාපුරිසලක්ඛණං වදති. **ජාලිතම්බනඛෙහීති** ජාලවන්තෙහි අභිලොහිතනඛෙහි. තෙන ජාලහත්ථතං මහාපුරිසලක්ඛණං තම්බනඛතං අනුබ්‍යඤ්ජනඤ්ච දස්සෙති.

1187. **සත්ථි** නාම ජඞ්ඝා, ඉධ පන සත්ථිනො ආසන්නට්ඨානභූතො ඌරුප්පදෙසො ‘‘සත්ථී’’ති වුත්තො. **ආකොටයිත්වානාති** අප්පොඨෙත්වා. **‘‘වහ සම්මා’’ති චබ්‍රවීති** ‘‘සම්ම කණ්ඩක, අජ්ජෙකරත්තිං මං වහ, මය්හං ඔපවුය්හං හොහී’’ති ච කථෙසි. වහනෙ පන පයොජනං තදා මහාසත්තෙන දස්සිතං වදන්තො **‘‘අහං ලොකං තාරයිස්සං, පත්තො සම්බොධිමුත්තම’’න්ති** ආහ. තෙන ‘‘අහං උත්තමං අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං පත්තො අධිගතො හුත්වා සදෙවකං ලොකං සංසාරමහොඝතො තාරයිස්සාමි, තස්මා නයිදං ගමනං යංකිඤ්චීති චින්තෙය්‍යාසී’’ති ගමනෙ පයොජනස්ස අනුත්තරභාවං දස්සෙති.

1188-9. **හාසොති** තුට්ඨි. **විපුලොති** මහාඋළාරො. **අභිසීසින්ති** ආසිසිං ඉච්ඡිං සම්පටිච්ඡිං. **අභිරූළ්හඤ්ච මං ඤත්වා, සක්‍යපුත්තං මහායසන්ති** පත්ථටවිපුලයසං සක්‍යරාජපුත්තං මහාසත්තං මං අභිරුය්හ නිසින්නං ජානිත්වා. **වහිස්සන්ති** නෙසිං.

1190-91. **පරෙසන්ති** පරරාජූනං. **විජිතන්ති** දෙසං පරරජ්ජං. **ඔහායාති** විස්සජ්ජිත්වා. **අපක්කමීති** අපක්කමිතුං ආරභි. ‘‘පරිබ්බජී’’ති ච පඨන්ති. **පරිලෙහිසන්ති** පරිතො ලෙහිං. **උදික්ඛිසන්ති** ඔලොකෙසිං.

1192-3. **ගරුකාබාධන්ති** ගරුකං බාළ්හං ආබාධං, මරණන්තිකං දුක්ඛන්ති අත්ථො. තෙනාහ **‘‘ඛිප්පං මෙ මරණං අහූ’’**ති. සො හි අනෙකාසු ජාතීසු මහාසත්තෙන දළ්හභත්තිකො හුත්වා ආගතො, තස්මා වියොගදුක්ඛං

සහිතුං නාසක්ඛි, ‘‘සම්මාසම්බොධිං අධිගන්තුං නික්ඛන්තො’’ති පන සුත්වා නිරාමිසං උළාරං පීතිසොමනස්සඤ්ච උප්පජ්ජි, තෙන මරණානන්තරං තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති, උළාරා චස්ස දිබ්බසම්පත්තියො පාතුරහෙසුං. තෙන වුත්තං **‘‘තස්සෙව ආනුභාවෙනා’’**ති, ඨානගතස්ස පසාදමයපුඤ්ඤස්ස බලෙන. **දෙවො දෙවපුරම්හිවා**ති තාවතිංසභවනෙ සක්කො දෙවරාජා විය.

1194. **යඤ්ච මෙ අහුවා හාසො, සද්දං සුත්වාන බොධියා**ති ‘‘පත්තො සම්බොධිමුත්තම’’න්ති පඨමතරං බොධිසද්දං සුත්වා තදා මය්හං හාසො අහු, යං හාසස්ස භවනං සුස්සනං, **තෙනෙව කුසලමූලෙන** තෙනෙව කුසලබීජෙන **ඵුසිස්සන්**ති ඵුසිස්සාමි පාපුණිස්සාමි.

1195. එවං දෙවපුත්තො යථාධිගතාය අනාගතාය භවසම්පත්තියා කාරණභූතං අත්තනො කුසලකම්මං කථෙන්තො ඉදානි අත්තනා භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමොපි පුරෙතරං ථෙරෙන සත්ථු වන්දනං පෙසෙන්තො **‘‘සචෙ’’**ති ගාථමාහ. තත්ථ **සචෙ ගච්ඡෙය්‍යාසී**ති යදි ගමිස්සසි. ‘‘සචෙ ගච්ඡසී’’ති කෙචි පඨන්ති, සො එවත්ථො. **මමාපි නං වචනෙනා**ති න කෙවලං තව සභාවෙනෙව, අථ ඛො මමාපි වචනෙන භගවන්තං. **වජ්ජාසී**ති වදෙය්‍යාසි, මමාපි **සිරසා වන්දනන්**ති යොජනා.

1196. යදිපි දානි වන්දනඤ්ච පෙසෙමි, පෙසෙත්වා එව පන න තිට්ඨාමීති දස්සෙන්තො ආහ **‘‘අහම්පි දට්ඨුං ගච්ඡිස්සං, ජිනං අප්පටිපුග්ගල’’**න්ති. ගමනෙ පන දළ්හතරං කාරණං දස්සෙතුං **‘‘දුල්ලභං දස්සනං හොති, ලොකනාථාන තාදින’’**න්ති ආහ.

1197.

‘‘සො කතඤ්ඤූ කතවෙදී, සත්ථාරං උපසඞ්කමි;
සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතො, ධම්මචක්ඛුං විසොධයි.

1198.

‘‘විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතං, විචිකිච්ඡං වතානි ච;
වන්දිත්වා සත්ථුනො පාදෙ, තත්ථෙවන්තරධායථා’’ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා සඞ්ගීතිකාරෙහි ඨපිතා.

1197. තත්ථ **සුත්වා ගිරං චක්ඛුමතො**ති පඤ්චහි චක්ඛූහි චක්ඛුමතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස වචනං සුත්වා. **ධම්මචක්ඛුන්**ති සොතාපත්තිමග්ගං. **විසොධයී**ති අධිගච්ඡි. අධිගමොයෙව හි තස්ස විසොධනං.

1198. **විසොධෙත්වා දිට්ඨිගතන්**ති දිට්ඨිගතං සමුග්ඝාතෙත්වා. **විචිකිච්ඡං වතානි චා**ති සොළසවත්ථුකං අට්ඨවත්ථුකඤ්ච විචිකිච්ඡඤ්ච ‘‘සීලබ්බතෙහි සුද්ධී’’ති පවත්තනකසීලබ්බතපරාමාසෙ ච විසොධයීති යොජනා. තත්ථ හි

සහ පරියායෙහි තථා පවත්තා පරාමාසා ‘‘වතානී’’ති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කණ්ඩකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා

අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනන්ති අනෙකවණ්ණවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙන දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං අගමාසි. අථ නං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි. ථෙරො –

1199.

‘‘අනෙකවණ්ණං දරසොකනාසනං, විමානමාරුය්හ අනෙකචිත්තං;
පරිවාරිතො අච්ඡරාසඞ්ගණෙන, සුනිම්මිතො භූතපතීව මොදසි.

1200.

‘‘සමස්සමො නත්ථි කුතො පනුත්තරො, යසෙන පුඤ්ඤෙන ච ඉද්ධියා ච;
සබ්බෙ ච දෙවා තිදසගණා සමෙච්ච, තං තං නමස්සන්ති සසිංව දෙවා;
ඉමා ච තෙ අච්ඡරායො සමන්තතො, නච්චන්ති ගායන්ති පමොදයන්ති.

1201.

‘‘දෙවිද්ධිපත්තොසි මහානුභාවො,
මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;
කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො,
වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී’’ති. –

අධිගතසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතකම්මං පුච්ඡි. තං දස්සෙතුං –

1202. ‘‘සො දෙවපුත්තො අත්තමනො...පෙ.... යස්ස කම්මස්සිදං ඵල’’න්ති. –

වුත්තං. සොපි –

1203.

‘‘අහං භදන්තෙ අහුවාසි පුබ්බෙ, සුමෙධනාමස්ස ජිනස්ස සාවකො;

පුථුජ්ජනො අනනුබොධොහමස්මි, සො සත්ත වස්සානි පරිබ්බජිස්සහං.

1204.

‘‘සොහං සුමෙධස්ස ජිනස්ස සත්ථුනො,
පරිනිබ්බුතස්සොඝතිණ්ණස්ස තාදිනො;
රතනුච්චයං හෙමජාලෙන ඡන්නං, වන්දිත්වා ථූපස්මිං මනං පසාදයිං.

1205.

‘‘න මාසි දානං න ච මත්ථි දාතුං, පරෙ ච ඛො තත්ථ සමාදපෙසිං;
පූජෙථ නං පූජනීයස්ස ධාතුං, එවං කිර සග්ගමිතො ගමිස්සථ.

1206.

‘‘තදෙව කම්මං කුසලං කතං මයා,
සුඛඤ්ච දිබ්බං අනුභොමි අත්තනා;
මොදාමහං තිදසගණස්ස මජ්ඣෙ,
න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣග’’න්ති. – කථෙසි;

ඉතො කිර තිංසකප්පසහස්සෙ සුමෙධො නාම සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා සදෙවකං ලොකං එකොභාසං කත්වා කතබුද්ධකිච්චො පරිනිබ්බුතො, මනුස්සෙහි ච භගවතො ධාතුං ගහෙත්වා රතනචෙතියෙ කතෙ අඤ්ඤතරො පුරිසො සත්ථු සාසනෙ පබ්බජිත්වා සත්ත වස්සානි බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා අනවට්ඨිතචිත්තතාය කුක්කුච්චකො හුත්වා උප්පබ්බජි. උප්පබ්බජිතො ච සංවෙගබහුලතාය ධම්මච්ඡන්දවන්තතාය ච චෙතියඞ්ගණෙ සම්මජ්ජනපරිභණ්ඩාදීනි කරොන්තො නිච්චසීලඋපොසථසීලානි රක්ඛන්තො ධම්මං සුණන්තො අඤ්ඤෙ ච පුඤ්ඤකිරියාය සමාදපෙන්තො විචරි. සො ආයුපරියොසානෙ කාලකතො තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. සො පුඤ්ඤකම්මස්ස උළාරභාවෙන මහෙසක්ඛො මහානුභාවො සක්කාදීහි දෙවතාහි සක්කතපූජිතො හුත්වා තත්ථ යාවතායුකං ඨත්වා තතො චුතො අපරාපරං දෙවමනුස්සෙසු සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති, ‘‘අනෙකවණ්ණො’’ති නං දෙවතා සඤ්ජානිංසු. තං සන්ධාය වුත්තං ‘‘අථ නං අනෙකවණ්ණො දෙවපුත්තො…පෙ…. න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගන්ති කථෙසී’’ති.

1199. තත්ථ **අනෙකවණ්ණන්ති** නීලපීතාදිවසෙන විවිධවණ්ණතාය අනන්තරවිමානාදීනං විවිධසණ්ඨානතාය ච නානාවිධවණ්ණං. **දරසොකනාසනන්ති** සීතලභාවෙන දරථපරිළාහානං විනොදනතො මනුඤ්ඤතාය දස්සනීයතාය ච සොකස්ස අනොකාසතො දරසොකනාසනං. **අනෙකචිත්තන්ති** නානාවිධචිත්තරූපං. **සුනිම්මිතො භූතපතීවාති**

තාවතිංසකායිකොපි උළාරදිබ්බභොගතාය සුනිම්මිතදෙවරාජා විය මොදසි තුස්සසි අභිරමසි.

1200. **සමස්සමොති** සමො එව හුත්වා සමො, නිබ්බරියායෙන සදිසො තෙ තුය්හං නත්ථි, කුතො පන කෙන කාරණෙන උත්තරි අධිකො කො නාම සියා. කෙන පන සමතා උත්තරිතරතා වාති ආහ **‘‘යසෙන පුඤ්ඤෙන ච ඉද්ධියා වා’’**ති. තත්ථ **යසෙනාති** පරිවාරෙන. **ඉද්ධියාති** ආනුභාවෙන. **යසෙනාති** වා ඉස්සරියෙන, **ඉද්ධියාති** දෙවිද්ධියා. **යසෙනාති** වා විභවසම්පත්තියා, **ඉද්ධියාති** යථිච්ඡි තස්ස කාමගුණස්ස ඉජ්ඣනෙන. **යසෙනාති** වා කිත්තිඝොසෙන, **ඉද්ධියාති** සමිද්ධියා. **පුඤ්ඤෙනාති** තත්ථ තත්ථ වුත්තාවසිට්ඨපුඤ්ඤඵලෙන, පුඤ්ඤකම්මෙනෙව වා.

‘‘සබ්බෙ ච දෙවා’’ති සාමඤ්ඤතො ගහිතමත්ථං **‘‘තිදසගණා’’**ති ඉමිනා විසෙසෙත්වා වුත්තං. එකච්චස්ස පච්චෙකං නිපච්චකාරං කරොන්තාපි පමුදිතා න කරොන්ති, න එවමෙතස්ස. එතස්ස පන පමුදිතාපි කරොන්තියෙවාති දස්සෙතුං **‘‘සමෙච්චා’’**ති වුත්තං. **තං තන්ති** තං ත්වං. **සසිංව දෙවාති** යථා නාම සුක්කපක්ඛපාටිපදියං දිස්සමානං සසිං චන්දං මනුස්සා දෙවා ච ආදරජාතා නමස්සන්ති, එවං තං සබ්බෙපි තිදසගණා නමස්සන්තීති අත්ථො.

1203. **භදන්තෙති** ථෙරං ගාරවබහුමානෙන සමුදාචරති. **අහුවාසින්ති** අහොසිං. **පුබ්බෙති** පුරිමජාතියං. **සුමෙධනාමස්ස ජිනස්ස සාවකොති** සුමෙධොති එවං පාකටනාමස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස සාසනෙ පබ්බජිතභාවෙන සාවකො. **පුථුජ්ජනොති** අනරියො. තත්ථාපි සච්චානං අනුබොධමත්තස්සාපි අභාවෙන **අනනුබොධො. සො සත්ත වස්සානි පරිබ්බජිස්සහන්ති** සො අහං සත්ත සංවච්ඡරානි පබ්බජ්ජාගුණමත්තෙන විචරිං, උත්තරිමනුස්සධම්මං නාධිගච්ඡින්ති අධිප්පායො.

1204. **රතනුච්චයන්ති** මණිකනකාදිරතනෙහි උච්චිතං උස්සිතරතනචෙතියං. **හෙමජාලෙන ඡන්නන්ති** සමන්තතො උපරි ච කඤ්චනජාලෙන පටිච්ඡාදිතං. **වන්දිත්වාති** පඤ්චපතිට්ඨිතෙන තත්ථ තත්ථ පණාමං කත්වා. **ථූපස්මිං මනං පසාදයින්ති** ‘‘සබ්බඤ්ඤුගුණාධිට්ඨානාය වත ධාතුයා අයං ථූපො’’ති ථූපස්මිං චිත්තං පසාදෙසිං.

1205. **න මාසි දානන්ති** මෙ මයා කතං දානං නාසි නාහොසි. කස්මා පන? **න ච මෙත්ථි දාතුන්ති** මෙ මම පරිග්ගහභූතං දානං දාතුං න අත්ථි, න කිඤ්චි දෙය්‍යවත්ථු විජ්ජති, **පරෙ ච බො** සත්තෙ **තත්ථ** දානෙ **සමාදපෙසිං.** ‘‘පරෙසඤ්ච තත්ථ සමාදපෙසි’’න්ති ච පඨන්ති, තත්ථ **පරෙසන්ති** උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං දට්ඨබ්බං. **පූජෙථ** නන්තිආදි

සමාදපනාකාරදස්සනං, තං ධාතුන්ති යොජනා. **එවං කිරාති කිර**-සද්දො අනුස්සවත්ථො.

1206. න තස්ස පුඤ්ඤස්ස ඛයම්පි අජ්ඣගන්ති තස්ස තදා සුමෙධං භගවන්තං උද්දිස්ස කතස්ස පුඤ්ඤකම්මස්ස පරික්ඛයං නාධිගච්ඡිං, තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසං පච්චනුභොමීති දස්සෙති. යං පනෙත්ථ න වුත්තං, තං හෙට්ඨා වුත්තනයත්තා සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙවාති දට්ඨබ්බං.

අනෙකවණ්ණවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා

අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලීති මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන සාවත්ථිවාසී එකො බ්‍රාහ්මණො අද්ධො මහද්ධනො මහාභොගො අස්සද්ධො අප්පසන්නො මිච්ඡාදිට්ඨිකො කස්සචි කිඤ්චි න දෙති, අදානතො එව ‘‘අදින්නපුබ්බකො’’ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො මිච්ඡාදිට්ඨිභාවෙන ච ලුද්ධභාවෙන ච තථාගතං වා තථාගතසාවකං වා දට්ඨුම්පි න ඉච්ඡති. මට්ඨකුණ්ඩලං නාම අත්තනො පුත්තඤ්ච සික්ඛාපෙසි ‘‘තාත, තයා සමණො ගොතමො තස්ස සාවකා ච න උපසඞ්කමිතබ්බා න දට්ඨබ්බා’’ති. සොපි තථා අකාසි. අථස්ස පුත්තො ගිලානො අහොසි, බ්‍රාහ්මණො ධනක්ඛයභයෙන භෙසජ්ජං න කාරෙසි, රොගෙ පන වඩ්ඪිතෙව වෙජ්ජෙ පක්කොසිත්වා දස්සෙසි. වෙජ්ජා තස්ස සරීරං ඔලොකෙත්වා ‘‘අතෙකිච්ඡො’’ති තං ඤත්වා අපක්කමිංසු. බ්‍රාහ්මණො ‘‘පුත්තෙ අබ්භන්තරෙ මතෙ නීහරණං දුක්ඛ’’න්ති පුත්තං බහිද්වාරකොට්ඨකෙ නිපජ්ජාපෙසි.

භගවා රත්තියා පච්චූසසමයෙ මහාකරුණාසමාපත්තිතො වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස මට්ඨකුණ්ඩලීමාණවං ඛීණායුකං තදහෙව චවනධම්මං, නිරයසංවත්තනිකඤ්චස්ස කම්මං කතොකාසං. ‘‘සචෙ පනාහං තත්ථ ගමිස්සාමි, සො මයි චිත්තං පසාදෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිත්වා පිතරං ආළාහනෙ රොදමානං උපගන්ත්වා සංවෙජෙස්සති, එවං සො ච තස්ස පිතා ච මම සන්තිකං ආගමිස්සති, මහාජනකායො සන්නිපතිස්සති තත්ථ මයා ධම්මෙ දෙසිතෙ මහාධම්මාභිසමයො භවිස්සතී’’ති එවං පන ඤත්වා පුබ්බණ්හසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය මහතා භික්ඛුසඞ්ඝෙන සද්ධිං සාවත්ථිං පිණ්ඩාය පවිට්ඨො මට්ඨකුණ්ඩලීමාණවස්ස පිතු ගෙහසමීපෙ ඨත්වා ඡබ්බණ්ණබුද්ධරංසියො විස්සජ්ජෙසි. තා දිස්වා මාණවො ‘‘කිමෙත’’න්ති ඉතො චිතො ච විලොකෙන්තො අද්දස භගවන්තං දන්තං ගුත්තං සන්තින්ද්‍රියං ද්වත්තිංසාය මහාපුරිසලක්ඛණෙහි අසීතියා අනුබ්‍යඤ්ජනෙහි බ්‍යාමප්පභාය කෙතුමාලාය ච විජ්ජොතමානං අනුපමාය බුද්ධසිරියා අචින්තෙය්‍යෙන බුද්ධානුභාවෙන විරොචමානං. දිස්වා තස්ස

එතදහොසි ‘‘බුද්ධො නු ඛො භගවා ඉධානුප්පත්තො, යස්සායං රූපසම්පදා අත්තනො තෙජසා සූරියම්පි අභිභවති, කන්තභාවෙන චන්දිමං, උපසන්තභාවෙන සබ්බෙපි සමණබ්‍රාහ්මණෙ, උපසමෙන නාම එත්ථෙව භවිතබ්බං, අයමෙව ච මඤ්ඤෙ ඉමස්මිං ලොකෙ අග්ගපුග්ගලො, මමෙව ච අනුකම්පාය ඉධානුප්පත්තො’’ති බුද්ධාරම්මණාය පීතියා නිරන්තරං ඵුටසරීරො අනප්පකං පීතිසොමනස්සං පටිසංවෙදෙන්තො පසන්නචිත්තො අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නිපජ්ජි. තං දිස්වා භගවා ‘‘අලං ඉමස්ස එත්තකෙන සග්ගූපපත්තියා’’ති පක්කාමි.

සොපි තං පීතිසොමනස්සං අවිජහන්තොව කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු ද්වාදසයොජනිකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති. පිතා පනස්ස සරීරසක්කාරං කරිත්වා දුතියදිවසෙ පච්චූසවෙලායං ආළාහනං ගන්ත්වා ‘‘හා හා මට්ඨකුණ්ඩලි, හා හා මට්ඨකුණ්ඩලී’’ති පරිදෙවමානො ආළාහනං අනුපරික්කමන්තො රොදති. දෙවපුත්තො අත්තනො විභවසම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘‘කුතො නු ඛො අහං ඉධාගතො කිඤ්ච කම්මං කත්වා’’ති උපධාරෙන්තො අත්තනො පුරිමත්තභාවං ඤත්වා තත්ථ ච මරණකාලෙ භගවති පවත්තිතං චිත්තප්පසාදං මනොහරං අඤ්ජලිකරණමත්තං දිස්වා ‘‘අහො මහානුභාවා බුද්ධා භගවන්තො’’ති සාතිසයං තථාගතෙ සඤ්ජාතප්පසාදබහුමානො ‘‘අදින්නපුබ්බකබ්‍රාහ්මණො නු ඛො කිං කරොතී’’ති උපධාරෙන්තො ආළාහනෙ රොදමානං දිස්වා ‘‘අයං මය්හං පුබ්බෙ භෙසජ්ජමත්තම්පි අකත්වා ඉදානි නිරත්ථකං ආළාහනෙ රොදති, හන්ද නං සංවෙජෙත්වා කුසලෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමී’’ති දෙවලොකතො ආගන්ත්වා මට්ඨකුණ්ඩලීරූපෙන රොදමානො ‘‘හා හා චන්ද, හා හා සූරියා’’ති බාහා පග්ගය්හ කන්දන්තො පිතු සමීපෙ අට්ඨාසි. අථ නං බ්‍රාහ්මණො ‘‘අයං මට්ඨකුණ්ඩලී ආගතො’’ති චින්තෙත්වා ගාථාය අජ්ඣභාසි –

1207.

‘‘අලඞ්කතො මට්ඨකුණ්ඩලී, මාලධාරී හරිචන්දනුස්සදො;
බාහා පග්ගය්හ කන්දසි, වනමජ්ඣෙ කිං දුක්ඛිතො තුව’’න්ති.

තත්ථ **අලඞ්කතොති** විභූසිතො. **මට්ඨකුණ්ඩලීති** සරීරප්පදෙසස්ස අසංසනත්ථං මාලාලතාදයො අදස්සෙත්වා මට්ඨාකාරෙනෙව කතකුණ්ඩලො. අථ වා **මට්ඨකුණ්ඩලීති** විසුද්ධකුණ්ඩලො, තාපෙත්වා ජාතිහිඞ්ගුලිකාය මජ්ජිත්වා ධොවිත්වා සූකරලොමෙන මජ්ජිතකුණ්ඩලොති අත්ථො. **මාලධාරීති** මාලං ධාරෙන්තො, පිළන්ධිතමාලොති අත්ථො. **හරිචන්දනුස්සදොති** රත්තචන්දනෙන සබ්බසො අනුලිත්තගත්තො. **කින්ති** පුච්ඡාවචනං. **දුක්ඛිතොති** දුක්ඛප්පත්තො. **කිංදුක්ඛිතොති** වා එකමෙව පදං, කෙන දුක්ඛෙන දුක්ඛිතොති අත්ථො.

අථ නං දෙවපුත්තො ආහ –

1208.

‘‘සොවණ්ණමයො පභස්සරො, උප්පන්නො රථපඤ්ජරො මම;
තස්ස චක්කයුගං න වින්දාමි, තෙන දුක්ඛෙන ජහාමි ජීවිත’’න්ති.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1209.

‘‘සොවණ්ණමයං මණිමයං, ලොහිතකමයං අථ රූපියමයං;
ආචික්ඛ මෙ භද්දමාණව, චක්කයුගං පටිපාදයාමි තෙ’’ති.

තං සුත්වා මාණවො ‘‘අයං පුත්තස්ස භෙසජ්ජං අකත්වා පුත්තපතිරූපකං මං දිස්වා රොදන්තො ‘සුවණ්ණාදිමයං රථචක්කං කරොමී’ති වදති, හොතු නිග්ගණ්හිස්සාමි න’’න්ති චින්තෙත්වා ‘‘කීව මහන්තං මෙ චක්කයුගං කරිස්සසී’’ති වත්වා ‘‘යාව මහන්තං ආකඞ්ඛසී’’ති වුත්තෙ ‘‘චන්දිමසූරියෙහි මෙ අත්ථො, තෙ මෙ දෙහී’’ති යාචන්තො –

1210.

‘‘සො මාණවො තස්ස පාවදි, චන්දසූරියා උභයෙත්ථ දිස්සරෙ;
සොවණ්ණමයො රථො මම, තෙන චක්කයුගෙන සොභතී’’ති.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1211.

‘‘බාලො ඛො ත්වං අසි මාණව, යො ත්වං පත්ථයසෙ අපත්ථියං;
මඤ්ඤාමි තුවං මරිස්සසි, න හි ත්වං ලච්ඡසි චන්දසූරියෙ’’ති.

අථ නං මාණවො ‘‘කිං පන පඤ්ඤායමානස්සත්ථාය රොදන්තො බාලො හොති, උදාහු අපඤ්ඤායමානස්සා’’ති වත්වා –

1212.

‘‘ගමනාගමනම්පි දිස්සති, වණ්ණධාතු උභයත්ථ වීථියා;
පෙතො කාලකතො න දිස්සති, කො නිධ කන්දතං බාල්‍යතරො’’ති.

තං සුත්වා බ්‍රාහ්මණො ‘‘යුත්තං එස වදතී’’ති සල්ලක්ඛෙත්වා –

1213.

‘‘සච්චං ඛො වදෙසි මාණව, අහමෙව කන්දතං බාල්‍යතරො;
චන්දං විය දාරකො රුදං, පෙතං කාලකතාභිපත්ථයි’’න්ති. –

වත්වා තස්ස කථාය නිස්සොකො හුත්වා මාණවස්ස ථුතිං කරොන්තො ඉමා ගාථා අභාසි –

1214.

‘‘ආදිත්තං වත මං සන්තං, ඝතසිත්තංව පාවකං;
වාරිනා විය ඔසිඤ්චං, සබ්බං නිබ්බාපයෙ දරං.

1215.

‘‘අබ්බහී වත මෙ සල්ලං, සොකං හදයනිස්සිතං;
යො මෙ සොකපරෙතස්ස, පුත්තසොකං අපානුදි.

1216.

‘‘ස්වාහං අබ්බූළ්හසල්ලොස්මි, සීතිභූතොස්මි නිබ්බුතො;
න සොචාමි න රොදාමි, තව සුත්වාන මාණවා’’ති.

1208-10. තත්ථ **රථපඤ්ජරොති** රථූපත්ථං. **න වින්දාමීති** න ලභාමි. **භද්දමාණවාති** ආලපනං. **පටිපාදයාමීති** සම්පාදෙත්වා දදාමි, මා චක්කයුගාභාවෙන ජීවිතං ජහීති අධිප්පායො. **උභයෙත්ථ දිස්සරෙති** උභොපි එත්ථ චන්දසූරියා ආකාසෙ දිස්සන්ති. **ය**-කාරො පදසන්ධිකරො, උභයෙ එත්ථාති වා පදවිභාගො.

1212. **ගමනාගමනන්ති** දිවසෙ දිවසෙ ඔගමනුග්ගමනවසෙන චන්දසූරියානං ගමනං ආගමනඤ්ච දිස්සති. ‘‘ගමනොගමන’’න්තිපි පාළි, උග්ගමනං ඔගමනඤ්චාති අත්ථො. **වණ්ණධාතූති** සීතිභාවවිසිට්ඨා කන්තභාවභාසුරා, උණ්හභාවවිසිට්ඨා තික්ඛභාවභාසුරා ච වණ්ණනිභා. **උභයත්ථාති** චන්දෙ සූරියෙ චාති ද්වීසුපි වණ්ණධාතු දිස්සතීති යොජෙතබ්බං. **වීථියාති** පවත්තනවීථියං ආකාසෙ, නාගවීථියාදිවීථියං වා. ‘‘උභයෙත්ථා’’තිපි පාඨො, උභයෙ එත්ථාති පදවිසන්ධි. **බාලොයතරොති** බාලතරො අතිසයෙන බාලො.

1213. ඉමං පන කථං සුත්වා ‘‘අලබ්භනීයවත්ථුං වතාහං පත්ථෙත්වා කෙවලං සොකග්ගිනා ඩය්හාමි, කිං මෙ නිරත්ථකෙන අනයබ්‍යසනෙනා’’ති පටිසඞ්ඛානෙ අට්ඨාසි. අථ දෙවපුත්තො මට්ඨකුණ්ඩලීරූපං පටිසංහරිත්වා අත්තනො දිබ්බරූපෙනෙව අට්ඨාසි. බ්‍රාහ්මණො පන තං අනොලොකෙත්වා මාණවවොහාරෙනෙව වොහරන්තො **‘‘සච්චං ඛො වදෙසි මාණවා’’**තිආදිමාහ. තත්ථ **චන්දං විය දාරකො රුදන්ති** චන්දං අභිපත්ථයං රුදන්තො දාරකො වියාති අත්ථො. **කාලකතාභිපත්ථයීන්ති** කාලකතං අභිපත්ථයිං. ‘‘අභිපත්ථය’’න්තිපි පාඨො.

1214-5. **ආදිත්තන්ති** සොකග්ගිනා ආදිත්තං. **නිබ්බාපයෙ දරන්ති** නිබ්බාපයි දරථං සොකපරිළාහං. **අබ්බහීති** උද්ධරි.

අථ බ්‍රාහ්මණො සොකං විනොදෙත්වා අත්තනො උපදෙසදායකං දිබ්බරූපෙන ඨිතං දිස්වා ‘‘කො නාම ත්ව’’න්ති පුච්ඡන්තො –

1217.

‘‘දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මය’’න්ති. –

ආහ. සොපි තස්ස –

1218.

‘‘යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසි, පුත්තං ආළාහනෙ සයං දහිත්වා;
ස්වාහං කුසලං කරිත්වා කම්මං, තිදසානං සහබ්‍යතං ගතො’’ති. –

අත්තානං කථෙසි. තත්ථ **යඤ්ච කන්දසි යඤ්ච රොදසී**ති යං තව පුත්තං මට්ඨකුණ්ඩලිං උද්දිස්ස රොදසි, අස්සූනි මුඤ්චසි.

අථ නං බ්‍රාහ්මණො ආහ –

1219.

‘‘අප්පං වා බහුං වා නාද්දසාම, දානං දදන්තස්ස සකෙ අගාරෙ;
උපොසථකම්මං වා තාදිසං, කෙන කම්මෙන ගතොසි දෙවලොක’’න්ති.

තත්ථ ‘‘උපොසථකම්මං වා තාදිසං නාද්දසාමා’’ති යොජනා.

අථ නං මාණවො ආහ –

1220.

‘‘ආබාධිකොහං දුක්ඛිතො ගිලානො, ආතුරරූපොම්හි සකෙ නිවෙසනෙ;
බුද්ධං විගතරජං විතිණ්ණකඞ්ඛං, අද්දක්ඛිං සුගතං අනොමපඤ්ඤං.

1221.

‘‘ස්වාහං මුදිතමනො පසන්නචිත්තො, අඤ්ජලිං අකරිං තථාගතස්ස;
තාහං කුසලං කරිත්වාන කම්මං, තිදසානං සහබ්‍යතං ගතො’’ති.

1220-21. තත්ථ **ආබාධිකො**ති ආබාධසමඞ්ගී. **දුක්ඛිතො**ති තෙනෙව ආබාධිකභාවෙන ජාතදුක්ඛො. **ගිලානො**ති ගිලායමානොති අත්ථො. **ආතුරරූපො**ති දුක්ඛවෙදනාභිතුන්නකායො. **විගතරජ**න්ති විගතරාගාදිරජං. **විතිණ්ණකඞ්ඛ**න්ති සබ්බසො සංසයානං සමුච්ඡින්නත්තා තිණ්ණවිචිකිච්ඡං. **අනොමපඤ්ඤ**න්ති පරිපුණ්ණපඤ්ඤං, සබ්බඤ්ඤුන්ති අත්ථො. **අකරි**න්ති අකාසිං. **තාහ**න්ති තං අහං.

එවං තස්මිං කථෙන්තෙයෙව බ්‍රාහ්මණස්ස සකලසරීරං පීතියා පරිපූරි. සො තං පීතිං පවෙදෙන්තො –

1222.

‘‘අච්ඡරියං වත අබ්භුතං වත,
අඤ්ජලිකම්මස්ස අයමීදිසො විපාකො;
අහම්පි මුදිතමනො පසන්නචිත්තො,
අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමී’’ති. – ආහ;

තත්ථ අනභිණ්හප්පවත්තිතාය අච්ඡරං පහරිතුං යොග්ගන්ති **අච්ඡරියං,** අභූතපුබ්බතාය **අබ්භුතං**. උභයෙනපි විම්හයාවහතංයෙව දස්සෙත්වා **‘‘අහම්පි මුදිතමනො පසන්නචිත්තො, අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාමී’’**ති ආහ.

අථ නං දෙවපුත්තො සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ච නියොජෙන්තො –

1223.

‘‘අජ්ජෙව බුද්ධං සරණං වජාහි, ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච පසන්නචිත්තො;
තථෙව සික්ඛාය පදානි පඤ්ච, අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු.

1224.

‘‘පාණාතිපාතා විරමස්සු ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයස්සු;
අමජ්ජපො මා ච මුසා භණාහි, සකෙන දාරෙන ච හොහි තුට්ඨො’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ.

1223. තත්ථ **තථෙවාති** යථා පසන්නචිත්තො ‘‘සම්මාසම්බුද්ධො භගවා’’ති බුද්ධං සරණං වජෙසි, තථෙව ‘‘ස්වාක්ඛාතො ධම්මො, සුප්පටිපන්නො සඞ්ඝො’’ති පසන්නචිත්තො ධම්මඤ්ච සඞ්ඝඤ්ච සරණං වජාහි. යථා වා පසන්නචිත්තො රතනත්තයං සරණං වජෙසි, තථෙව ‘‘අයං එකංසතො දිට්ඨෙව ධම්මෙ අභිසම්පරායඤ්ච හිතසුඛාවහො’’ති පසන්නචිත්තො **සික්ඛාය** අධිසීලසික්ඛාය **පදානි** කොට්ඨාසභූතානි අධිචිත්තඅධිපඤ්ඤාසික්ඛාය වා උපායභූතානි පඤ්චසීලානි අවිකොපනතො ච අසංකිලිස්සනතො ච **අඛණ්ඩඵුල්ලානි සමාදියස්සු,** සමාදාය වත්තස්සූති අත්ථො.

එවං දෙවපුත්තෙන සරණගමනෙ සීලසමාදානෙ ච නියොජිතො බ්‍රාහ්මණො තස්ස වචනං සිරසා සම්පටිච්ඡන්තො –

1225.

‘‘අත්ථකාමොසි මෙ යක්ඛ, හිතකාමොසි දෙවතෙ;
කරොමි තුය්හං වචනං, ත්වංසි ආචරියො මමා’’ති. –

ගාථං වත්වා තත්ථ පතිට්ඨහන්තො –

1226.

‘‘උපෙමි සරණං බුද්ධං, ධම්මඤ්චාපි අනුත්තරං;
සඞ්ඝඤ්ච නරදෙවස්ස, ගච්ඡාමි සරණං අහං.

1227.

‘‘පාණාතිපාතා විරමාමි ඛිප්පං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයාමි;
අමජ්ජපො නො ච මුසා භණාමි, සකෙන දාරෙන ච හොමි තුට්ඨො’’ති. –

ගාථාද්වයමාහ. තම්පි සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

තතො දෙවපුත්තො ‘‘කතං මයා බ්‍රාහ්මණස්ස කත්තබ්බයුත්තකං, ඉදානි සයමෙව භගවන්තං උපසඞ්කමිස්සතී’’ති තත්ථෙව අන්තරධායි. බ්‍රාහ්මණොපි ඛො භගවති සඤ්ජාතපසාදබහුමානො දෙවතාය ච චොදියමානො ‘‘සමණං ගොතමං උපසඞ්කමිස්සාමී’’ති විහාරාභිමුඛො ගච්ඡති. තං දිස්වා මහාජනො ‘‘අයං බ්‍රාහ්මණො එත්තකං කාලං තථාගතං අනුපසඞ්කමිත්වා අජ්ජ පුත්තසොකෙන උපසඞ්කමති, කීදිසී නු ඛො ධම්මදෙසනා භවිස්සතී’’ති තං අනුබන්ධි.

බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එවමාහ ‘‘සක්කා නු ඛො භො ගොතම කිඤ්චි දානං අදත්වා සීලං වා අරක්ඛිත්වා කෙවලං තුම්හෙසු පසාදමත්තෙන සග්ගෙ නිබ්බත්තිතු’’න්ති. ‘‘නනු, බ්‍රාහ්මණ, අජ්ජ පච්චූසවෙලායං මට්ඨකුණ්ඩලිනා දෙවපුත්තෙන අත්තනො දෙවලොකූපපත්තිකාරණං තුය්හං කථික’’න්ති භගවා අවොච. තස්මිං ඛණෙ මට්ඨකුණ්ඩලීදෙවපුත්තො සහ විමානෙන ආගන්ත්වා දිස්සමානරූපො විමානතො ඔරුය්හ භගවන්තං අභිවාදෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ එකමන්තං අට්ඨාසි. අථ භගවා තස්සං පරිසති තෙන දෙවපුත්තෙන කතසුචරිතං කථෙත්වා පරිසාය චිත්තකල්ලතං ඤත්වා සාමුක්කංසිකං ධම්මදෙසනං අකාසි. දෙසනාපරියොසානෙ දෙවපුත්තො ච බ්‍රාහ්මණො ච සන්නිපතිතපරිසා චාති චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

මට්ඨකුණ්ඩලීවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. සෙරීසකවිමානවණ්ණනා

සුණොථ යක්ඛස්ස ච වාණිජාන චාති සෙරීසකවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවති පරිනිබ්බුතෙ ආයස්මා කුමාරකස්සපො පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි සද්ධිං සෙතබ්‍යනගරං සම්පත්තො. තත්ථ පායාසිරාජඤ්ඤං අත්තනො සන්තිකං උපගතං විපරීතග්ගාහතො විවෙචෙත්වා සම්මාදස්සනෙ

පතිට්ඨාපෙසි. සො තතො පට්ඨාය පුඤ්ඤපසුතො හුත්වා සමණබ්‍රාහ්මණානං දානං දෙන්තො තත්ථ අකතපරිචයතාය අසක්කච්චං දානං දත්වා අපරභාගෙ කාලං කත්වා චාතුමහාරාජිකභවනෙ සුඤ්ඤෙ සෙරීසකෙ විමානෙ නිබ්බත්ති.

අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ එකො ඛීණාසවත්ථෙරො අඤ්ඤතරස්මිං ගාමෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා බහිගාමෙ දෙවසිකං එකස්මිං පදෙසෙ භත්තකිච්චං අකාසි. තං දිස්වා එකො ගොපාලකො ‘‘අය්‍යො සූරියාතපෙන කිලමතී’’ති පසන්නචිත්තො චතූහි සිරීසථම්භෙහි සාඛාමණ්ඩපං කත්වා අදාසි, මණ්ඩපස්ස සමීපෙ සිරීසරුක්ඛං රොපෙසීති ච වදන්ති. සො කාලං කත්වා තෙනෙව පුඤ්ඤකම්මෙන චාතුමහාරාජිකෙසු නිබ්බත්ති, තස්ස පුරිමකම්මස්ස සූචකං විමානද්වාරෙ සිරීසවනං නිබ්බත්ති වණ්ණගන්ධසම්පන්නෙහි පුප්ඵෙහි සබ්බකාලං උපසොභමානං, තෙන තං විමානං ‘‘සෙරීසක’’න්ති පඤ්ඤායිත්ථ. සො ච දෙවපුත්තො එකං බුද්ධන්තරං දෙවෙසු චෙව මනුස්සෙසු ච සංසරන්තො ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ යසත්ථෙරස්ස චතූසු විමලාදීසු ගිහිසහායෙසු ගවම්පති නාම හුත්වා භගවතො ධම්මදෙසනාය අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො පුබ්බාචිණ්ණවසෙන තං සුඤ්ඤවිමානං දිස්වා අභිණ්හං දිවාවිහාරං ගච්ඡති.

සො අපරභාගෙ පායාසිදෙවපුත්තං තත්ථ දිස්වා ‘‘කොසි ත්වං, ආවුසො’’ති පුච්ඡිත්වා තෙන ‘‘අහං, භන්තෙ, පායාසිරාජඤ්ඤො ඉධූපපන්නො’’ති වුත්තෙ ‘‘නනු ත්වං මිච්ඡාදිට්ඨිකො විපරීතදස්සනො කථමිධූපපන්නො’’ති ආහ. අථ නං පායාසිදෙවපුත්තො ‘‘අය්‍යොනම්හි කුමාරකස්සපත්ථෙරෙන මිච්ඡාදස්සනතො විවෙචිතො, පුඤ්ඤකිරියානං අසක්කච්චකාරිතාය පන සුඤ්ඤෙ විමානෙ නිබ්බත්තො. සාධු, භන්තෙ, මනුස්සලොකං ගතකාලෙ මම පරිජනස්ස ආරොචෙථ ‘පායාසිරාජඤ්ඤො අසක්කච්චං දානං දත්වා සුඤ්ඤං සෙරීසකවිමානං උපපන්නො, තුම්හෙ පන සක්කච්චං පුඤ්ඤානි කත්වා තත්‍රූපපත්තියා චිත්තං පණිදහථා’’ති. ථෙරො තස්සානුකම්පාය තථා අකාසි. තෙපි ථෙරස්ස වචනං සුත්වා තථා චිත්තං පණිධාය පුඤ්ඤානි කත්වා සෙරීසකෙ විමානෙ නිබ්බත්තිංසු. සෙරීසකදෙවපුත්තං පන වෙස්සවණමහාරාජා මරුභූමියං ඡායූදකරහිතෙ මග්ගෙ මග්ගපටිපන්නානං මනුස්සානං අමනුස්සපරිපන්ථ මොචනත්ථං මග්ගරක්ඛකං ඨපෙසි.

අථ අපරෙන සමයෙන අඞ්ගමගධවාසිනො වාණිජා සකටසහස්සං භණ්ඩස්ස පූරෙත්වා සින්ධුසොවීරදෙසං ගච්ඡන්තා මරුකන්තාරෙ දිවා උණ්හභයෙන මග්ගං අප්පටිපජ්ජිත්වා රත්තිං නක්ඛත්තසඤ්ඤාය මග්ගං පටිපජ්ජිංසු. තෙ මග්ගමූළ්හා හුත්වා අඤ්ඤං දිසං අගමංසු. තෙසං අන්තරෙ එකො උපාසකො අහොසි සද්ධො පසන්නො සීලසම්පන්නො අරහත්තප්පත්තියා උපනිස්සයසම්පන්නො මාතාපිතූනං උපට්ඨානත්ථං

වණිජ්ජාය ගතො. තං අනුග්ගණ්හන්තො සෙරීසකදෙවපුත්තො සහ විමානෙන අත්තානං දස්සෙසි. දස්සෙත්වා ච පන ''කස්මා තුම්හෙ ඉමං ඡායූදකරහිතං වාලුකාකන්තාරං පටිපන්නා''ති පුච්ඡි. තෙ චස්ස තත්ථ අත්තනො ආගතප්පකාරං කථෙසුං, තදත්ථදීපනා දෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච වචනපටිවචනගාථා හොන්ති. ආදිතො පන ද්වෙ ගාථා තාසං සම්බන්ධදස්සනත්ථං ධම්මසඞ්ගාහකෙහි ඨපිතා –

1228.

''සුණොථ යක්ඛස්ස ච වාණිජාන ච, සමාගමො යත්ථ තදා අහොසි;
යථා කථං ඉතරිතරෙන චාපි, සුභාසිතං තඤ්ච සුණාථ සබ්බෙ.

1229.

''යො සො අහු රාජා පායාසි නාම, භුම්මානං සහබ්‍යගතො යසස්සී;
සො මොදමානොව සකෙ විමානෙ, අමානුසො මානුසෙ අජ්ඣභාසී''ති.

1228-9. තත්ථ **සුණොථාති** සවනාණත්තිකවචනං. යං මයං ඉදානි භණාම, තං සුණොථාති. **යක්ඛස්සාති** දෙවස්ස. දෙවො හි මනුස්සානං එකච්චානං දෙවානඤ්ච පූජනීයභාවතො ''යක්ඛො''ති වුච්චති. අපිච සක්කොපි චත්තාරො මහාරාජානොපි වෙස්සවණපාරිසජ්ජාපි පුරිසොපි ''යක්ඛො''ති වුච්චති. තථා හි ''අතිබාළ්හං ඛො අයං යක්ඛො පමත්තො විහරති, යංනූනාහං ඉමං යක්ඛං සංවෙජෙය්‍යා''න්තිආදීසු (ම. නි. 1.393) සක්කො ''යක්ඛො''ති වුත්තො. ''චත්තාරො යක්ඛා ඛග්ගහත්ථා''තිආදීසු මහාරාජානො. ''සන්ති හි, භන්තෙ, උළාරා යක්ඛා භගවතො අප්පසන්නා''තිආදීසු (දී. නි. 3.276) වෙස්සවණපාරිසජ්ජා. ''එත්තාවතා යක්ඛස්ස සුද්ධී''තිආදීසු (සු. නි. 482) පුරිසො. ඉධ පන වෙස්සවණපාරිසජ්ජො අධිප්පෙතො. **වාණිජාන චාති** ගාථාබන්ධසුඛත්ථං අනුනාසිකලොපං කත්වා වුත්තං. **සමාගමොති** සමොධානං. **යත්ථාති** යස්මිං වණ්ණුපථෙ. **තදාති** තස්මිං මග්ගමූළ්හා හුත්වා ගමනකාලෙ. **ඉතරිතරෙන චාපීති** ඉතරීතරඤ්චාපි, ඉදං යථාති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. අයඤ්හෙත්ථ අත්ථො – සෙරීසකදෙවපුත්තස්ස වාණිජානඤ්ච තදා යත්ථ සමාගමො අහොසි, තං සුණොථ, යථා චාපි තෙහි අඤ්ඤමඤ්ඤං සුභාසිතං සුලපිතං කථං පවත්තිතං, තඤ්ච සබ්බෙ ඔහිතචිත්තා සුණාථාති. **භුම්මානන්ති** භුම්මදෙවානං.

ඉදානි යක්ඛස්ස පුච්ඡාගාථායො හොන්ති –

1230.

''වඞ්කෙ අරඤ්ඤෙ අමනුස්සට්ඨානෙ, කන්තාරෙ අප්පොදකෙ අප්පභක්ඛෙ;

සුදුග්ගමෙ වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙ, වඞ්කංභයා නට්ඨමනා මනුස්සා.

1231.

‘‘නයිධ ඵලා මූලමයා ච සන්ති, උපාදානං නත්ථි කුතොධ භක්ඛො;
අඤ්ඤත්‍ර පංසූහි ච වාලුකාහි ච, තත්තාහි උණ්හාහි ච දාරුණාහි ච.

1232.

‘‘උජ්ජඞ්ගලං තත්තමිවං කපාලං, අනායසං පරලොකෙන තුල්‍යං;
ලුද්දානමාවාසමිදං පුරාණං, භූමිප්පදෙසො අභිසත්තරූපො.

1233.

‘‘අථ තුම්හෙ කෙන වණ්ණෙන, කිමාසමානා ඉමං පදෙසඤ්හි;
අනුපවිට්ඨා සහසා සමෙච්ච, ලොභා භයා අථ වා සම්පමූළ්හා’’ති.

1230. තත්ථ **වඞ්කෙ**ති සංසයට්ඨානෙ. යත්ථ පවිට්ඨානං ‘‘ජීවිස්සාම නු ඛො, මරිස්සාම නු ඛො’’ති ජීවිතෙ සංසයො හොති, තාදිසෙ **අරඤ්ඤෙ. අමනුස්සට්ඨානෙ**ති අමනුස්සානං පිසාචාදීනං සඤ්චරණට්ඨානෙ, මනුස්සානං වා අගොචරට්ඨානෙ. **කන්තාරෙ**ති නිරුදකෙ ඉරිණෙ, කං තාරෙන්ති නයන්ති එත්ථාති හි කන්තාරො, උදකං ගහෙත්වා තරිතබ්බට්ඨානං. තෙනාහ **‘‘අප්පොදකෙ’’**ති. අප්ප-සද්දො හෙත්ථ අභාවත්ථො ‘‘අප්පිච්ඡො අප්පනිග්ඝොසො’’තිආදීසු (අ. නි. 8.23; චූළව. 456) විය. **වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙ**ති වාලුකාකන්තාරමජ්ඣෙති අත්ථො. **වඞ්කංභයා**ති වඞ්කෙහි භීතා. වඞ්කෙහි භයං එතෙසන්ති ‘‘වඞ්කභයා’’ති වත්තබ්බෙ ගාථාසුඛත්ථං සානුනාසිකං කත්වා ‘‘වඞ්කංභයා’’ති වුත්තං. ඉදඤ්ච වාලුකාකන්තාරපවෙසනතො පුබ්බෙ තෙසං උප්පන්නභයං සන්ධාය වුත්තං. **නට්ඨමනා**ති මග්ගසතිවිප්පවාසෙන නට්ඨමානසා, මග්ගමූළ්හාති අත්ථො. **මනුස්සා**ති තෙසං ආලපනං.

1231. **ඉධා**ති ඉමස්මිං මරුකන්තාරෙ. **ඵලා**ති අම්බජම්බුතාලනාළිකෙරාදිඵලානි න සන්තීති යොජනා. **මූලමයා චා**ති මූලානියෙව මූලමයා, වල්ලිකන්දාදීනි සන්ධාය වදති. **උපාදානං නත්ථී**ති කිඤ්චාපි කිඤ්චි භක්ඛං නත්ථි, උපාදානං වා ඉන්ධනං, අග්ගිස්ස ඉන්ධනමත්තම්පි නත්ථි, කුතො කෙන කාරණෙන ඉධ මරුකන්තාරෙ භක්ඛො සියාති අත්ථො. යං පන අත්ථි තත්ථ, තං දස්සෙතුං **‘‘අඤ්ඤත්‍ර පංසූහී’’**තිආදි වුත්තං.

1232. **උජ්ජඞ්ගලන්**ති ජඞ්ගලං වුච්චති ලූඛධූසරො අනුදකො භූමිප්පදෙසො, තං පන ඨානං ජඞ්ගලතොපි උක්කංසෙන ජඞ්ගලන්ති ආහ ‘‘උජ්ජඞ්ගල’’න්ති. තෙනාහ **‘‘තත්තමිවං කපාල’’**න්ති, තත්තං අයොකපාලසදිසන්ති අත්ථො. ගාථාසුඛත්ථඤ්චෙත්ථ සානුනාසිකං කත්වා

පටුන

වුත්තං, තත්තමිච්චෙව දට්ඨබ්බං. **අනායසන්ති** නත්ථි එත්ථ ආයො සුඛන්ති අනායං, තතො එව ජීවිතං සීයති විනාසෙතීති අනායසං. අථ වා න ආයසන්ති අනායසං. **පරලොකෙනාති** නරකෙන තුල්‍යං. නරකඤ්හි සත්තානං එකන්තානත්ථතාය පරභූතො පටිසත්තුභූතො ලොකොති විසෙසතො ''පරලොකො''ති වුච්චති, සමන්තතො අයොමයත්තා ආයසඤ්ච, ඉදං පන තදභාවතො අනායසං, මහතො දුක්ඛස්ස උප්පත්තිට්ඨානතාය පරලොකසදිසන්ති දස්සෙති, ''අනස්සය''න්ති ච කෙචි පඨන්ති, සුඛස්ස අප්පතිට්ඨානභූතන්ති අත්ථො. **ලුද්දානමාවාසමිදං පුරාණන්ති** ඉදං ඨානං චිරකාලතො පට්ඨාය ලුද්දානං දාරුණානං පිසාචාදීනං ආවාසභූතං. **අභිසත්තරූපොති** ''එවං ලූඛො සොරාකාරො හොතූ''ති පොරාණෙහි ඉසීහි සපිතසදිසො, දින්නසපො වියාති අත්ථො.

1233. **කෙන වණ්ණෙනාති** කෙන කාරණෙන. **කිමාසමානාති** කිං පච්චාසීසන්තා. **හීති** නිපාතමත්තං. ''පදෙසම්පී''ති ච පඨන්ති, ඉමම්පි නාම පදෙසන්ති අත්ථො. **සහසා සමෙච්චාති** සහසා ආදීනවානිසංසෙ අවිචාරෙත්වා සමවායෙන **අනුපවිට්ඨා** සප්පවිට්ඨා. **ලොභා භයා අථ වා** කෙනචි අනත්ථකාමෙන පලොභිතා ලොභතො කෙනචි අමනුස්සාදිනා පරිපාතිතා භයා වා. අථ වා **සම්පමූළ්හාති** මග්ගවිප්පනට්ඨා ඉමං පදෙසං අනුපවිට්ඨාති යොජනා.

ඉදානි වාණිජා ආහංසු –

1234.

''මගධෙසු අඞ්ගෙසු ච සත්ථවාහා, ආරොපයිත්වා පණියං පුථුත්තං;
තෙ යාමසෙ සින්ධුසොවීරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා.

1235.

''දිවා පිපාසංනධිවාසයන්තා, යොග්ගානුකම්පඤ්ච සමෙක්ඛමානා;
එතෙන වෙගෙන ආයාම සබ්බෙ, රත්තිං මග්ගං පටිපන්නා විකාලෙ.

1236.

''තෙ දුප්පයාතා අපරද්ධමග්ගා, අන්ධාකුලා විප්පනට්ඨා අරඤ්ඤෙ;
සුදුග්ගමෙ වණ්ණුපථස්ස මජ්ඣෙ, දිසං න ජානාම පමූළ්හචිත්තා.

1237.

''ඉදඤ්ච දිස්වාන අදිට්ඨපුබ්බං, විමානසෙට්ඨඤ්ච තවඤ්ච යක්ඛ;
තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානා, දිස්වා පතීතා සුමනා උදග්ගා''ති.

1234. තත්ථ **මගධෙසු අඞ්ගෙසු ච සත්ථවාහාති** මගධරට්ඨෙ ච අඞ්ගරට්ඨෙ ච ජාතා සංවඩ්ඪා තංනිවාසිනො සත්ථෙ සත්ථස්ස ච වාහනකා සත්ථකා චෙව සත්ථසාමිකා ච. **පණියන්ති** භණ්ඩං. **තෙති** තෙ මයං.

යාමසෙති ගච්ඡාම. **සින්ධුසොවීරභූමින්ති** සින්ධුදෙසං සොවීරදෙසඤ්ච. **උද්දයන්ති** ආනිසංසං අතිරෙකලාභං.

1235. **අනධිවාසයන්තාති** අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා. **යොග්ගානුකම්පන්ති** ගොණාදීනං සත්තානං අනුග්ගහං. **එතෙන වෙගෙනාති** ඉමිනා ජවෙන, යෙන තව දස්සනතො පුබ්බෙ ආයාම ආගතම්හ. **රත්තිං මග්ගං පටිපන්නාති** රත්තියං මග්ගං පටිපන්නා. **විකාලෙති** අකාලෙ අවෙලායං.

1236. **දුප්පයාතාති** දුට්ඨු පයාතා අපථෙ ගතා, තතො එව **අපරද්ධමග්ගා. අන්ධාකුලාති** අන්ධා විය ආකුලා, මග්ගජානනසමත්ථස්ස පඤ්ඤාචක්ඛුනො අභාවෙන අන්ධා, තතො එව ආකුලා, **විප්පනට්ඨා** ච මග්ගසම්මූළ්හතාය. **දිසන්ති** ගන්තබ්බදිසං, යස්සං දිසායං සින්ධුසොවීරදෙසො, තං දිසං. **පමූළ්හචිත්තාති** දිසාසංසයසුමූළ්හචිත්තා.

1237. **තවඤ්චාති** තුවඤ්ච. **යක්ඛාති** ආලපනං. **තතුත්තරිං ජීවිතමාසමානාති** යො ‘‘ඉතො පරං අම්හාකං ජීවිතං නත්ථී’’ති ජීවිතසංසයො උප්පන්නො, ඉදානි තතො උත්තරිම්පි ජීවිතං ආසීසන්තා. **දිස්වාති** දස්සනහෙතු. **පතීතාති** පහට්ඨා. **සුමනාති** සොමනස්සප්පත්තා. **උදග්ගාති** උදග්ගාය පීතියා උදග්ගචිත්තා.

එවං වාණිජෙහි අත්තනො පවත්තියා පකාසිතාය පුන දෙවපුත්තො ද්වීහි ගාථාහි පුච්ඡි –

1238.

‘‘පාරං සමුද්දස්ස ඉමඤ්ච වණ්ණුං, වෙත්තාචරං සඞ්කුපථඤ්ච මග්ගං;
නදියො පන පබ්බතානඤ්ච දුග්ගා, පුථුද්දිසා ගච්ඡථ භොගහෙතු.

1239.

‘‘පක්ඛන්දියාන විජිතං පරෙසං, වෙරජ්ජකෙ මානුසෙ පෙක්ඛමානා;
යං වො සුතං වා අථ වාපි දිට්ඨං, අච්ඡෙරකං තං වො සුණොම තාතා’’ති.

තස්සත්ථො – **පාරං සමුද්දස්සාති** සමුද්දස්ස පරතීරං, **ඉමඤ්ච** ඊදිසං, **වණ්ණුං** වණ්ණුපථං වෙත්තලතා බන්ධිත්වා ආචරිතබ්බතො **වෙත්තාචරං මග්ගං,** සඞ්කුකෙ ඛාණුකෙ කොට්ටෙත්වා ගන්තබ්බතො **සඞ්කුපථං** මග්ගං, **නදියො පන** චන්දභාගාදිකා, **පබ්බතානඤ්ච** විසමප්පදෙසාති එවං **දුග්ගා පුථුද්දිසා** භොගනිමිත්තං **ගච්ඡථ,** එවං ගච්ඡන්තා ච **පක්ඛන්දියාන** පක්ඛන්දිත්වා අනුපවිසිත්වා, **පරෙසං** රාජූනං **විජිතං** තත්ථ **වෙරජ්ජකෙ** විදෙසවාසිකෙ **මනුස්සෙ පෙක්ඛමානා** ගච්ඡථ, එවංභූතෙහි **වො** තුම්හෙහි **යං**

සුතං වා අථ වා දිට්ඨං වා අච්ඡෙරකං අච්ඡරියං, **තං වො සන්තිකෙ තාතා** වාණිජා **සුණොමාති** අත්තනො විමානස්ස අච්ඡරියභාවං තෙහි කථාපෙතුකාමො පුච්ඡති.

එවං දෙවපුත්තෙන පුට්ඨා වාණිජා ආහංසු –

1240.

‘‘ඉතොපි අච්ඡෙරතරං කුමාර, න නො සුතං වා අථ වාපි දිට්ඨං;
අතීතමානුසකමෙව සබ්බං, දිස්වා න තප්පාම අනොමවණ්ණං.

1241.

‘‘වෙහායසං පොක්ඛරඤ්ඤො සවන්ති, පහූතමල්‍යා බහුපුණ්ඩරීකා;
දුමා චිමෙ නිච්චඵලූපපන්නා, අතීව ගන්ධා සුරභිං පවායන්ති.

1242.

‘‘වෙළුරියථම්භා සතමුස්සිතාසෙ, සිලාපවාළස්ස ච ආයතංසා;
මසාරගල්ලා සහලොහිතඞ්ගා, ථම්භා ඉමෙ ජොතිරසාමයාසෙ.

1243.

‘‘සහස්සථම්භං අතුලානුභාවං, තෙසූපරි සාධුමිදං විමානං;
රතනන්තරං කඤ්චනවෙදිමිස්සං, තපනීයපට්ටෙහි ච සාධුඡන්නං.

1244.

‘‘ජම්බොනදුත්තත්තමිදං සුමට්ඨො, පාසාදසොපානඵලූපපන්නො;
දළ්හො ච වග්ගු ච සුසඞ්ගතො ච, අතීව නිජ්ඣානඛමො මනුඤ්ඤො.

1245.

‘‘රතනන්තරස්මිං බහුඅන්නපානං, පරිවාරිතො අච්ඡරාසඞ්ගණෙන;
මුරජආලම්බරතූරියඝුට්ඨො, අභිවන්දිතොසි ථුතිවන්දනාය.

1246.

‘‘සො මොදසි නාරිගණප්පබොධනො, විමානපාසාදවරෙ මනොරමෙ;
අචින්තියො සබ්බගුණූපපන්නො, රාජා යථා වෙස්සවණො නළින්‍යා.

1247.

‘‘දෙවො නු ආසි උදවාසි යක්ඛො,
උදාහු දෙවින්දො මනුස්සභූතො;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා,
ආචික්ඛ කො නාම තුවංසි යක්ඛො’’ති.

1240-2. තත්ථ **කුමාරාති** පඨමවයෙ ඨිතත්තා දෙවපුත්තං ආලපති. **සබ්බන්ති** දෙවපුත්තං තස්ස විමානපටිබද්ධඤ්ච සන්ධාය වදති. **පොක්ඛරඤ්ඤොති** පොක්ඛරණියො. **සතමුස්සිතාසෙති** සතරතනුබ්බෙධා. **සිලාපවාළස්සාති** සිලාය පවාළස්ස ච, සිලාමයා පවාළමයාති අත්ථො. **ආයතංසාති** දීඝංසා. අථ වා ආයතා හුත්වා අට්ඨසොළසද්වත්තිංසාදිඅංසවන්තො.

1242. **තෙසූපරීති** තෙසං ථම්භානං උපරි. **සාධුමිදන්ති** සුන්දරං ඉදං තව විමානං. **රතනන්තරන්ති** රතනන්තරවන්තං, භිත්තිථම්භසොපානාදීසු නානාවිධෙහි අඤ්ඤෙහි රතනෙහි යුත්තං. **කඤ්චනවෙදිමිස්සන්ති** සුවණ්ණමයාය වෙදිකාය සහිතං පරික්ඛිත්තං. **තපනීයපට්ටෙහි ච සාධුඡන්නන්ති** තපනීයමයෙහි අනෙකරතනමයෙහි ච ඡදනෙහි තත්ථ තත්ථ සුට්ඨු ඡාදිතං.

1244. **ජම්බොනදුත්තත්තමිදන්ති** ඉදං තව විමානං යෙභුයොන උත්තත්තජම්බුනදභාසුරං. **සුමට්ඨො පාසාදසොපානඵලූපපන්නොති** තස්ස ච සො සො පදෙසො සුමට්ඨො සුට්ඨු මජ්ජිතො, තෙහි තෙහි අනන්තරපාසාදෙහි සොපානවිසෙසෙහි රමණීයෙහි ඵලකෙහි ච යුත්තො. **දළ්හොති** ථිරො. **වග්ගූති** අභිරූපො සමුග්ගතො. **සුසඞ්ගතොති** සුට්ඨු සඞ්ගතාවයවො අඤ්ඤමඤ්ඤානුරූපපාසාදාවයවො. **අතීව නිජ්ඣානඛමොති** පහස්සරභාවෙපි අතිවිය ඔලොකනක්ඛමො. **මනුඤ්ඤොති** මනොරමො.

1245. **රතනන්තරස්මින්ති** රතනමයෙ, රතනභූතෙ වා සාරභූතෙ විමානස්ස අබ්භන්තරෙ. **බහුඅන්නපානන්ති** පෙසලං පහූතං අන්නඤ්ච පානඤ්ච විජ්ජති, උපලබ්භතීති අධිප්පායො. **මුරජආලම්බරතූරියසුට්ඨොති** මුදිඞ්ගානං ආලම්බරානං අවසිට්ඨතූරියානඤ්ච සද්දෙහි නිච්චඝොසිතො. **අභිවන්දිතොසීති** නමස්සිතො, ථොමිතො වා අසි. තෙනාහ **"ථුතිවන්දනායා"**ති.

1246. **අචින්තියොති** අචින්තෙය්‍යානුභාවො. **නළිනායාති** එවංනාමකෙ කීළනට්ඨානෙ යථා වෙස්සවණො මහාරාජා, එවං ත්වං මොදසීති යොජනා.

1247. **ආසීති** අසි භවසි. **දෙවින්දොති** සක්කො දෙවරාජා. **මනුස්සභූතොති** මනුස්සෙසු භූතො මනුස්සජාතිකො. **යක්ඛොති** දෙවාදිභාවං පුච්ඡිත්වාපි යක්ඛභාවං ආසඞ්කන්තා වදන්ති.

ඉදානි සො දෙවපුත්තො අත්තානං ජානාපෙන්තො –

1248.

‘‘සෙරීසකො නාම අහම්හි යක්ඛො, කන්තාරියො වණ්ණුපථම්හි ගුත්තො;
ඉමං පදෙසං අභිපාලයාමි, වචනකරො වෙස්සවණස්ස රඤ්ඤො’’ති. –

ආහ. තත්ථ **අහම්හී යක්ඛොති** අහං යක්ඛො අම්හි. **කන්තාරියොති** ආරක්ඛණත්ථං කන්තාරෙ නියුත්තො. **ගුත්තොති** ගොපකො. තෙනාහ **‘‘අභිපාලයාමී’’**ති.

ඉදානි වාණිජා තස්ස කම්මාදීනි පුච්ඡන්තා ආහංසු –

1249.

‘‘අධිච්චලද්ධං පරිණාමජං තෙ, සයංකතං උදාහු දෙවෙහි දින්නං;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා, කථං තයා ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ’’න්ති.

තත්ථ **අධිච්චලද්ධන්ති** අධිච්චසමුප්පත්තිකං, යදිච්ඡකං ලද්ධන්ති අත්ථො. **පරිණාමජං තෙති** නියතිසඞ්ගතිභාවපරිණතං, කාලපරිණතං වා. **සයංකතන්ති** තයා සයමෙව කතං, දෙවිද්ධියා තයා සයමෙව නිබ්බත්තිතන්ති අත්ථො. **උදාහු දෙවෙහි දින්නන්ති** තයා ආරාධිතෙහි දෙවෙහි පසාදවසෙන නිස්සට්ඨං.

ඉදානි දෙවපුත්තො චතුරොපි පකාරෙ පටික්ඛිපිත්වා පුඤ්ඤමෙව අපදිසන්තො –

1250.

‘‘නාධිච්චලද්ධං න පරිණාමජං මෙ, න සයංකතං න හි දෙවෙහි දින්නං;
සකෙහි කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං මනුඤ්ඤ’’න්ති. –

ගාථමාහ.

තං සුත්වා වාණිජා පුන ‘‘නාධිච්චලද්ධ’’න්ති ගාථායං පුඤ්ඤාධිකමෙව තෙ චතුරො පකාරෙ ආරොපෙත්වා පුඤ්ඤස්ස ච සරූපං පුච්ඡිංසු –

1251.

‘‘කිං තෙ වතං කිං පන බ්‍රහ්මචරියං, කිස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
පුච්ඡන්ති තං වාණිජා සත්ථවාහා, කථං තයා ලද්ධමිදං විමාන’’න්ති.

තත්ථ **වතන්ති** වතසමාදානං. **බ්‍රහ්මචරියන්ති** සෙට්ඨචරියං.

පුන දෙවපුත්තො තෙ පටික්ඛිපිත්වා අත්තානං යථූපචිතං පුඤ්ඤඤ්ච දස්සෙන්තො –

1252.

‘‘මමං පායාසීති අහු සමඤ්ඤා, රජ්ජං යදා කාරයිං කොසලානං;
නත්ථිකදිට්ඨී කදරියො පාපධම්මො, උච්ඡෙදවාදී ච තදා අහොසිං.

1253.

‘‘සමණො ච ඛො ආසි කුමාරකස්සපො, බහුස්සුතො චිත්තකථී උළාරො;
සො මෙ තදා ධම්මකථං අභාසි, දිට්ඨිවිසූකානි විනොදයී මෙ.

1254.

‘‘තාහං තස්ස ධම්මකථං සුණිත්වා, උපාසකත්තං පටිවෙදයිස්සං;
පාණාතිපාතා විරතො අහොසිං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිස්සං;
අමජ්ජපො නො ච මුසා අභාණිං, සකෙන දාරෙන ච අහොසිං තුට්ඨො.

1255.

‘‘තං මෙ වතං තං පන බ්‍රහ්මචරියං, තස්ස සුචිණ්ණස්ස අයං විපාකො;
තෙහෙව කම්මෙහි අපාපකෙහි, පුඤ්ඤෙහි මෙ ලද්ධමිදං විමාන’’න්ති. –

ආහ. තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අථ වාණිජා දෙවපුත්තං විමානඤ්චස්ස පච්චක්ඛතො දිස්වා කම්මඵලං සද්දහිත්වා අත්තනො කම්මඵලෙ සද්ධං පවෙදෙන්තා –

1256.

‘‘සච්චං කිරාහංසු නරා සපඤ්ඤා, අනඤ්ඤථා වචනං පණ්ඩිතානං;
යහිං යහිං ගච්ඡති පුඤ්ඤකම්මො, තහිං තහිං මොදති කාමකාමී.

1257.

‘‘යහිං යහිං සොකපරිද්දවො ච, වධො ච බන්ධො ච පරික්කිලෙසො;
තහිං තහිං ගච්ඡති පාපකම්මො, න මුච්චති දුග්ගතියා කදාචී’’ති. –

ගාථාද්වයං අවොචුං. තත්ථ **සොකපරිද්දවොති** සොකො ච පරිදෙවො ච. **පරික්කිලෙසොති** වුත්තා අනත්ථුප්පත්ති.

එවං තෙසු කථෙන්තෙසුයෙව විමානද්වාරෙ සිරීසරුක්ඛතො පරිපාකෙන මුත්තබන්ධනා පරිපක්කා සිපාටිකා පති, තෙන දෙවපුත්තො සපරිජනො දොමනස්සප්පත්තො අහොසි. තං දිස්වා වාණිජා –

1258.

‘‘සම්මූළ්හරූපොව ජනො අහොසි, අස්මිං මුහුත්තෙ කලලීකතොව;
ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්ච කුමාර, අප්පච්චයො කෙන නු ඛො අහොසී’’ති. –

ගාථමාහංසු. තත්ථ **සම්මූළ්හරූපොවාති** සොකවසෙන සබ්බසො මූළ්හසභාවො විය. **ජනොති** දෙවජනො. **අස්මිං මුහුත්තෙති** ඉමස්මිං මුහුත්තමත්තෙ. **කලලීකතොති** කලලං විය කතො, කලලනිස්සිතඋදකීභූතො විය ආවිලොති අධිප්පායො. **ජනස්සිමස්ස තුය්හඤ්චාති** ඉමස්ස තව පරිජනස්ස තුය්හඤ්ච. **අප්පච්චයොති** දොමනස්සං.

තං සුත්වා දෙවපුත්තො –

1259.

‘‘ඉමෙ ච සිරීසවනා තාතා, දිබ්බා ගන්ධා සුරභී සම්පවන්ති;
තෙ සම්පවායන්ති ඉමං විමානං, දිවා ච රත්තො ච තමං නිහන්ත්වා.

1260.

‘‘ඉමෙසඤ්ච ඛො වස්සසතච්චයෙන, සිපාටිකා ඵලති එකමෙකා;
මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං, යදග්ගෙ කායම්හි ඉධූපපන්නො.

1261.

‘‘දිස්වානහං වස්සසතානි පඤ්ච,
අස්මිං විමානෙ ඨත්වාන තාතා;
ආයුක්ඛයා පුඤ්ඤක්ඛයා චවිස්සං,
තෙනෙව සොකෙන පමුච්ඡිතොස්මී’’ති. – ආහ;

1256. තත්ථ **සිරීසවනාති** සිරීසවිපිනතො. **තාතාති** වාණිජෙ ආලපති. ඉමෙ තුම්හාකං මය්හඤ්ච පච්චක්ඛභූතා **දිබ්බා ගන්ධා සුරභී** අතිවිය සුගන්ධායෙව සමන්තතො **පවන්ති** පවායන්ති. තෙ දිබ්බා ගන්ධා එවං වායන්තා **ඉමං විමානං සම්පවායන්ති** සම්මදෙව ගන්ධං ගාහාපෙන්ති, න කෙවලං සම්පවායනමෙව, අථ ඛො අත්තනො පභාය තමම්පි නිහන්ති. තෙනාහ **‘‘දිවා ච රත්තො ච තමං නිහන්ත්වා’’**ති.

1260-61. **ඉමෙසන්ති** සිරීසානං. **සිපාටිකාති** ඵලකුට්ඨිලිකා. **ඵලතීති** පච්චිත්වා වණ්ටතො මුච්චති, පුටභෙදං වා පත්වා සිස්සති. **මානුස්සකං වස්සසතං අතීතන්ති** යස්මා වස්සසතස්ස අච්චයෙන ඉමස්ස සිරීසස්ස

සිපාටිකා ඵලති, අයඤ්ච ඵලිතා, තස්මා මය්හං මානුස්සකං වස්සසතං අතීතං. **යදග්ගෙ** යතො පට්ඨාය, **කායම්හි ඉධ** ඉමස්මිං දෙවනිකායෙ **උපපන්නො** නිබ්බත්තො. මය්හඤ්ච දෙවගණනාය පඤ්ච වස්සසතානි ආයු, තස්මා ඛීයති මෙ ආයූති සොකවසෙන සම්පමූළ්හොති දස්සෙති. තෙනාහ **''දිස්වානහං වස්සසතානි පඤ්ච...පෙ.... තෙනෙව සොකෙන පමුච්ඡිතොස්මී''**ති.

අථ නං වාණිජා සමස්සාසෙන්තො –

1262.

''කථං නු සොචෙය්‍ය තථාවිධො සො, ලද්ධා විමානං අතුලං චිරාය;
යෙ චාපි ඛො ඉත්තරමුපපන්නා, තෙ නූන සොචෙය්‍යුං පරිත්තපුඤ්ඤා''ති. –

ආහංසු. තත්ථ යාදිසෙහි අප්පායුකෙහි මරණං පටිච්ච සොචිතබ්බං සියා, තාදිසො පන එවං දිබ්බානුභාවසම්පන්නො නවුතිවස්සසතසහස්සායුකො කථං නු සොචෙය්‍ය, න සොචිතබ්බමෙවාති අධිප්පායො.

දෙවපුත්තො තත්තකෙනෙව සමස්සාසෙත්වා තෙසං වචනං සම්පටිච්ඡන්තො තෙසඤ්ච උපදෙසං දෙන්තො –

1263.

''අනුච්ඡවිං ඔවදියඤ්ච මෙතං, යං මං තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ;
තුම්හෙ ච ඛො තාතා මයානුගුත්තා, යෙහිච්ඡකං තෙන පලෙථ සොත්ථි''න්ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **අනුච්ඡවින්ති** අනුච්ඡවිකං, තුම්හාකමෙව තං යුත්තරූපං. **ඔවදියඤ්ච මෙතන්ති** මෙ මය්හං තුම්හෙහි ඔවදියං ඔවාදවසෙන වත්තබ්බමෙතං. **යං** යස්මා, **මං** මය්හං, **තුම්හෙ** ''කථං නු සොචෙය්‍ය''න්තිආදිනා **පෙය්‍යවාචං** පියවචනං **වදෙථ.** යං වා පෙය්‍යවාචාය වදනං කථනං, තං තුම්හාකමෙව අනුච්ඡවිකන්ති යොජනා. අථ වා යං යස්මා තුම්හෙ පෙය්‍යවාචං වදෙථ, තස්මා අනුච්ඡවිකං ඔවදියඤ්ච ඔවදිතබ්බං ඔවාදානුරූපං කාතබ්බඤ්ච මෙ මයා කතං, කිං පන තන්ති ආහ **''තුම්හෙ ච ඛො තාතා''**තිආදි. තත්ථ **මයානුගුත්තාති** ඉමස්මිං අමනුස්සපරිග්ගහෙ මරුකන්තාරෙ යාව කන්තාරාතික්කමා මයා අනුගුත්තා රක්ඛිතා, **යෙනිච්ඡකං** යථාරුචිතෙන, **සොත්ථිං** ඛෙමෙන, **පලෙථ** ගච්ඡථාති අත්ථො.

අථ වාණිජා කතඤ්ඤුභාවං පකාසෙන්තා –

1264.

''ගන්ත්වා මයං සින්ධුසොවීරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා;
යථාපයොගා පරිපුණ්ණචාගා, කාහාම සෙරීසමහං උළාරන්ති. –

ගාථමාහංසු. තත්ථ **යථාපයොගාති** ඉදානි කතපටිඤ්ඤානුරූපපයොගා. **පරිපුණ්ණවාගාති** සමත්තවාගා, උළාරස්ස මහස්ස පරියත්තපරිච්චාගා. **මහන්ති** උස්සවපූජං.

පුන දෙවපුත්තො මහකරණං පටික්ඛිපන්තො කත්තබ්බෙසු ච තෙ නියොජෙන්තො –

1265.

‘‘මා චෙව සෙරීසමහං අකත්ථ, සබ්බඤ්ච වො භවිස්සති යං වදෙථ;
පාපානි කම්මානි විවජ්ජයාථ, ධම්මානුයොගඤ්ච අධිට්ඨහාථා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **යං වදෙථාති** යං තුම්හෙ බෙමෙන සින්ධුසොවීරදෙසපත්තිං තත්ථ ච විපුලං උද්දයං ලාභං පච්චාසීසන්තා ‘‘ගන්ත්වා මය’’න්තිආදීනි වදථ. **සබ්බං** තං **වො** තුම්හාකං තථෙව භවිස්සති, තත්ථ නික්කඞ්ඛා හොථ, තුම්හෙ පන ඉතො පට්ඨාය **පාපානි කම්මානි** පාණාතිපාතාදීනි **විවජ්ජයාථ** පරිවජ්ජෙථ. **ධම්මානුයොගන්ති** දානාදිකුසලධම්මස්ස අනුයුඤ්ජනං. **අධිට්ඨහාථාති** අනුසික්ඛථ ඉදං සෙරීසකමහන්ති දස්සෙති.

යං පන උපාසකං අනුග්ගණ්හන්තො තෙසං රක්ඛාවරණං කාතුකාමො අහොසි, තස්ස ගුණං කිත්තෙත්වා තං තෙසං උද්දිසන්තො ඉමා ගාථායො ආහ –

1266.

‘‘උපාසකො අත්ථි ඉමම්හි සඞ්ඝෙ, බහුස්සුතො සීලවතූපපන්නො;
සද්ධො ච චාගී ච සුපෙසලො ච, විචක්ඛණො සන්තුසිතො මුතීමා.

1267.

‘‘සඤ්ජානමානො න මුසා භණෙය්‍ය, පරූපඝාතාය න චෙතයෙය්‍ය;
වෙභූතිකං පෙසුණං නො කරෙය්‍ය, සණ්හඤ්ච වාචං සඛිලං භණෙය්‍ය.

1268.

‘‘සගාරවො සප්පතිස්සො විනීතො, අපාපකො අධිසීලෙ විසුද්ධො;
සො මාතරං පිතරඤ්චාපි ජන්තු, ධම්මෙන පොසෙති අරියවුත්ති.

1269.

‘‘මඤ්ඤෙ සො මාතාපිතූනං කාරණා, භොගානි පරියෙසති න අත්තහෙතු;
මාතාපිතූනඤ්ච යො අච්චයෙන, නෙක්ඛම්මපොණො චරිස්සති බ්‍රහ්මචරියං.

1270.

‘‘උජූ අවඞ්කො අසඨො අමායො, න ලෙසකප්පෙන ච වොහරෙය්‍ය;
සො තාදිසො සුකතකම්මකාරී, ධම්මෙ ඨිතො කින්ති ලභෙථ දුක්ඛං.

1271.

‘‘තංකාරණා පාතුකතොම්හි අත්තනා, තස්මා ධම්මං පස්සථ වාණිජාසෙ;
අඤ්ඤත්‍ර තෙනිහ භස්මී භවෙථ, අන්ධාකුලා විප්පනට්ඨා අරඤ්ඤෙ;
තං ඛිප්පමානෙන ලහුං පරෙන, සුඛො භවෙ සප්පුරිසෙන සඞ්ගමො’’ති.

1266. තත්ථ **සඞ්ඝෙති** සත්තසමූහෙ. **විචක්ඛණොති** තත්ථ තත්ථ කත්තබ්බතාය කුසලො. **සන්තුසිතොති** සන්තුට්ඨො. **මුතීමාති** කම්මස්සකතඤාණාදිනා ඉධලොකපරලොකහිතානං මුනනතො මුතිමා.

1267. **සඤ්ජානමානො න මුසා භණෙය්‍යාති** සම්පජානමුසා න භාසෙය්‍ය. **වෙභූතිකන්ති** සහිතානං විනාභාවකරණතො ‘‘වෙභූතික’’න්ති ලද්ධනාමං පිසුණං, **නො කරෙය්‍ය** න වදෙය්‍ය.

1268. **සප්පතිස්සොති** පතිස්සයො ගරුට්ඨානියෙසු නිවාතවුත්තිකත්තා සොරච්චං, සහ පතිස්සෙනාති සප්පතිස්සො. **අධිසීලෙති** උපාසකෙන රක්ඛිතබ්බඅධිසීලසික්ඛාය. **අරියවුත්තීති** පරිසුද්ධවුත්ති.

1269. **නෙක්ඛම්මපොණොති** නිබ්බානනින්නො. **චරිස්සති බ්‍රහ්මචරියන්ති** පබ්බජ්ජං සාසනබ්‍රහ්මචරියං චරිස්සති.

1270. **ලෙසකප්පෙනාති** කප්පියලෙසෙන. **න ච වොහරෙය්‍යාති** මායාසාඨෙය්‍යවසෙන වචනං න නිච්ඡාරෙය්‍ය. **ධම්මෙ ඨිතො කින්ති ලභෙථ දුක්ඛන්ති** එවං වුත්තනයෙන ධම්මෙ ඨිතො ධම්මචාරී සමචාරී කින්ති කෙන පකාරෙන දුක්ඛං ලභෙථ පාපුණෙය්‍ය.

1271. **තංකාරණාති** තන්නිමිත්තං තස්ස උපාසකස්ස හෙතු. **පාතුකතොම්හි අත්තනාති** සයමෙව තුම්හාකං අහං පාතුරහොසිං. ‘‘අත්තාන’’න්තිපි පාඨො, මම අත්තානං තුම්හාකං පාත්වාකාසින්ති අත්ථො. **තස්මාති** යස්මා අහං ධම්මං අපචායමානො තං රක්ඛන්තො තුම්හෙපි රක්ඛාමි, තස්මා **ධම්මං පස්සථ** ධම්මමෙව චරිතබ්බං කත්වා ඔලොකෙථ. **අඤ්ඤත්‍ර තෙනිහ භස්මී භවෙථාති** තෙන උපාසකෙන විනා චෙ ආගතා, ඉමස්මිං මරුකන්තාරෙ අනාථා අප්පටිසරණා භස්මභාවං ගච්ඡෙය්‍යාථ. **ඛිප්පමානෙනාති** එවං ඛිප්පන්තෙන වම්භන්තෙන පීළන්තෙන. **ලහුන්ති** සුකරං. **පරෙනාති** අධිකං, අඤ්ඤෙන වා. තස්මා **සුඛො භවෙ**

සප්පුරිසෙන සඞ්ගමොති. සො හි ඛන්තිසොරච්චෙ නිවිට්ඨයො කෙනචි කිඤ්චි වුත්තොපි න පටිප්ඵරතීති අධිප්පායො.

එවං සාමඤ්ඤතො කිත්තිතං සරූපතො ඤාතුකාමා වාණිජා –

1272.

‘‘කිං නාම සො කිඤ්ච කරොති කම්මං,
කිං නාමධෙය්‍යං කිං පන තස්ස ගොත්තං;
මයම්පි නං දට්ඨුකාමම්හ යක්ඛ, යස්සානුකම්පාය ඉධාගතොසි;
ලාභා හි තස්ස යස්ස තුවං පිහෙසී’’ති. –

ගාථමාහංසු. තත්ථ **කිං නාම සොති** නාමතො සො ජන්තු සත්තො කො නාම. **කිඤ්ච කරොති කම්මන්ති** කසිවණිජ්ජාදීසු කීදිසං කම්මං කරොති. **කිං නාමධෙය්‍යන්ති** මාතාපිතූහි කතං පන ‘‘තිස්සො ඵුස්සො’’තිආදීසු තස්ස කිං නාමධෙය්‍යං, ‘‘භග්ගවො භාරද්වාජො’’තිආදීසු කිං වා තස්ස ගොත්තං. **යස්ස තුවං පිහෙසීති** යං තුවං පියායසි.

ඉදානි දෙවපුත්තො තං නාමගොත්තාදිවසෙන දස්සෙන්තො –

1273.

‘‘යො කප්පකො සම්භවනාමධෙය්‍යො,
උපාසකො කොච්ඡඵලූපජීවී;
ජානාථ නං තුම්හාකං පෙසියො සො,
මා ඛො නං හීළිත්ථ සුපෙසලො සො’’ති. –

ආහ. තත්ථ **කප්පකොති** න්හාපිතො. **සම්භවනාමධෙය්‍යොති** සම්භවොති එවංනාමො. **කොච්ඡඵලූපජීවීති** කොච්ඡඤ්ච ඵලඤ්ච උපනිස්සාය ජීවනකො. තත්ථ කොච්ඡං නාම ආළකාදිසණ්ඨාපනත්ථං කෙසාදීනං උල්ලිඛනසාධනං. **පෙසියො** පෙසනකාරකො වෙය්‍යාවච්චකරො.

ඉදානි වාණිජා තං සඤ්ජානිත්වා ආහංසු –

1274.

‘‘ජානාමසෙ යං ත්වං පවදෙසි යක්ඛ, න ඛො නං ජානාම ස එදිසොති;
මයම්පි නං පූජයිස්සාම යක්ඛ, සුත්වාන තුය්හං වචනං උළාර’’න්ති.

තත්ථ **ජානාමසෙති** යං ත්වං වදෙසි, තං මයං සරූපතො ජානාම. **එදිසොති** ගුණතො පන යථා තයා කිත්තිතං, එවං එදිසොති තං න ඛො ජානාම, යථා තං අවිද්දසුනොති අධිප්පායො.

ඉදානි දෙවපුත්තො තෙ අත්තනො විමානං ආරොපෙත්වා අනුසාසනත්ථං –

1275.

‘‘යෙ කෙචි ඉමස්මිං සත්ථෙ මනුස්සා, දහරා මහන්තා අථවාපි මජ්ඣිමා;
සබ්බෙව තෙ ආලම්බන්තු විමානං, පස්සන්තු පුඤ්ඤානං ඵලං කදරියා’’ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ **මහන්තාති** වුඩ්ඪා. **ආලම්බන්තූති** ආරොහන්තු. **කදරියාති** මච්ඡරිනො අදානසීලා.

ඉදානි පරියොසානෙ ඡ ගාථා ධම්මසඞ්ගාහකෙහි වුත්තා –

1276.

‘‘තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, තං කප්පකං තත්ථ පුරක්ඛත්වා;
සබ්බෙව තෙ ආලම්බිංසු විමානං, මසක්කසාරං විය වාසවස්ස.

1277.

‘‘තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, උපාසකත්තං පටිවෙදයිංසු;
පාණාතිපාතා විරතා අහෙසුං, ලොකෙ අදින්නං පරිවජ්ජයිංසු;
අමජ්ජපා නො ච මුසා භණිංසු, සකෙන දාරෙන ච අහෙසුං තුට්ඨා.

1278.

‘‘තෙ තත්ථ සබ්බෙව අහං පුරෙති, උපාසකත්තං පටිවෙදයිත්වා;
පක්කාමි සත්ථො අනුමොදමානො, යක්ඛිද්ධියා අනුමතො පුනප්පුනං.

1279.

‘‘ගන්ත්වාන තෙ සින්ධුසොවීරභූමිං, ධනත්ථිකා උද්දයං පත්ථයානා;
යථාපයොගා පරිපුණ්ණලාභා, පච්චාගමුං පාටලිපුත්තමක්ඛතං.

1280.

‘‘ගන්ත්වාන තෙ සඞ්ඝරං සොත්ථිවන්තො, පුත්තෙහි දාරෙහි සමඞ්ගිභූතා;
ආනන්දී විත්තා සුමනා පතීතා, අකංසු සෙරීසමහං උළාරං;
සෙරීසකං තෙ පරිවෙණං මාපයිංසු.

1281.

‘‘එතාදිසා සප්පුරිසාන සෙවනා, මහත්ථිකා ධම්මගුණාන සෙවනා;
එකස්ස අත්ථාය උපාසකස්ස, සබ්බෙව සත්තා සුඛිතා අහෙසු’’න්ති.

1276. තත්ථ **අහං පුරෙති** අහං පුරිමං අහං පුරිමන්ති අහමහංකරාති අත්ථො. **''තෙ තත්ථ සබ්බෙවා''**ති වත්වා පුන **''සබ්බෙව තෙ''**ති වචනං ''සබ්බෙව තෙ යථා විමානස්ස ආරුහනෙ උස්සුක්කජාතා අහෙසුං, තථා සබ්බෙව තං ආරුහිංසු, න කස්සචි ආරුහනෙ අන්තරායො අහොසී''ති දස්සනත්ථං වුත්තං. **මසක්කසාරං විය වාසවස්සාති** ''මසක්කසාර''න්ති ච තාවතිංසභවනං වුච්චති, සබ්බං වා දෙවභවනං, ඉධ පන සක්කභවනං වෙදිතබ්බං. තෙනාහ ''මසක්කසාරං විය වාසවස්සා''ති.

1277-8. අථ තෙ වාණිජා විමානං පස්සිත්වා පසන්නචිත්තා තස්ස දෙවපුත්තස්ස ඔවාදෙ ඨත්වා සරණෙසු ච සීලෙසු ච පතිට්ඨාය තස්ස ආනුභාවෙන සොත්ථිනා ඉච්ඡිතං දෙසං අගමංසු. තෙන වුත්තං **''තෙ තත්ථ සබ්බෙවා''**තිආදි. තත්ථ අනුමතො පක්කාමි සත්ථො යක්ඛිද්ධියා පුනප්පුනං අනුමොදමානොති යොජනා. කෙන පන අනුමතොති? යක්ඛෙනාති පාකටොයමත්ථො.

1279. **යථාපයොගාති** යථාඅජ්ඣාසයං කතපයොගා. **පරිපුණ්ණලාභාති** සමිද්ධලාභා. **අක්ඛතන්ති** අනුපද්දුතං පාටලිපුත්තං. **අක්ඛතන්ති** වා අනාබාධං අනුප්පීළං, අනන්තරායෙනාති අත්ථො.

1280. **සඝරන්ති** සකං ගෙහං. **සොත්ථිවන්තොති** සොත්ථිභාවෙන යුත්තා ඛෙමිනො. **ආනන්දීති**ආදීහි චතූහි පදෙහි සොමනස්සිතභාවමෙව වදති. **සෙරීසකං තෙ පරිවෙණං මාපයිංසූති** කතඤ්ඤුතාය ඨත්වා පටිස්සවමොචනත්ථඤ්ච දෙවපුත්තස්ස නාමෙන සෙරීසකං නාම පරිච්ඡෙදවසෙන වෙණියතො පෙක්ඛිතබ්බතො පරිවෙණං පාසාදකූටාගාරරත්තිට්ඨානාදිසම්පන්නං පාකාරපරික්ඛිත්තං ද්වාරකොට්ඨකයුත්තං ආවාසං අකංසු.

1281. **එතාදිසාති** එදිසී, එවං අනත්ථපටිබාහිනී අත්ථසාධිකා ච. **මහත්ථිකාති** මහාපයොජනා මහානිසංසා. **ධම්මගුණානන්ති** අවිපරීතගුණානං. **එකස්ස** සත්තස්ස හිතත්ථං **සබ්බෙව සත්තා** සබ්බෙ එව තෙ සත්ථපරියාපන්නා සත්තා, **සුඛිතා** සුඛප්පත්තා ඛෙමප්පත්තා **අහෙසුං**.

සම්භවො පන උපාසකො පායාසිස්ස දෙවපුත්තස්ස තෙසඤ්ච වාණිජානං වචනපටිවචනවසෙන පවත්තං ගාථාබන්ධං සුතනියාමෙනෙව උග්ගහෙත්වා ථෙරානං ආරොචෙසි. පායාසිදෙවපුත්තො ආයස්මතො සම්භවත්ථෙරස්ස කථෙසීති අපරෙ. තං යසත්ථෙරප්පමුඛා මහාථෙරා දුතියසඞ්ගීතියං සඞ්ගහං ආරොපෙසුං. සම්භවො පන උපාසකො මාතාපිතූනං අච්චයෙන පබ්බජිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි.

සෙරීසකවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. සුනික්ඛිත්තවිමානවණ්ණනා

උච්චමිදං මණිථූණං විමානන්ති සුනික්ඛිත්තවිමානං. තස්ස කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ. තෙන සමයෙන ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හෙට්ඨා වුත්තනයෙනෙව දෙවචාරිකං චරන්තො තාවතිංසභවනං උපගතො. තස්මිඤ්ච ඛණෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො අත්තනො විමානද්වාරෙ ඨිතො ආයස්මන්තං මහාමොග්ගල්ලානං දිස්වා සඤ්ජාතගාරවබහුමානො උපසඞ්කමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අට්ඨාසි.

සො කිර අතීතෙ කස්සපසම්මාසම්බුද්ධෙ පරිනිබ්බුතෙ තස්ස සරීරධාතුයො පක්ඛිපිත්වා යොජනිකෙ කනකථූපෙ ච කතෙ චතස්සො පරිසා කාලෙන කාලං උපසඞ්කමිත්වා ගන්ධපුප්ඵධූපාදීහි චෙතියෙ පූජං කරොන්ති, තත්ථ අඤ්ඤතරො උපාසකො අඤ්ඤෙසු පුප්ඵපූජං කත්වා ගතෙසු තෙහි පූජිතට්ඨානෙ දුන්නික්ඛිත්තානි පුප්ඵානි දිස්වා තත්ථෙව තානි සම්මදෙව ඨපෙන්තො සන්නිවෙසවසෙන දස්සනීයං පාසාදිකං විභත්තිවිසෙසයුත්තං පුප්ඵපූජං අකාසි. කත්වා ච පන එතං ආරම්මණං ගණ්හන්තො සත්ථු ගුණෙ අනුස්සරිත්වා පසන්නචිත්තො තං පුඤ්ඤං හදයෙ ඨපෙසි.

සො අපරභාගෙ කාලං කත්වා තස්සෙව කම්මස්ස ආනුභාවෙන තාවතිංසභවනෙ ද්වාදසයොජනිකෙ කනකවිමානෙ නිබ්බත්ති, මහානුභාවො මහා චස්ස පරිවාරො අහොසි. තං සන්ධාය වුත්තං ''තස්මිඤ්ච ඛණෙ අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො...පෙ.... අට්ඨාසී''ති. අථ නං ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො යථාලද්ධසම්පත්තිකිත්තනමුඛෙන කතසුචරිතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි පුච්ඡි –

1282.
''උච්චමිදං මණිථූණං විමානං, සමන්තතො ද්වාදසයොජනානි;
කූටාගාරා සත්තසතා උළාරා, වෙළුරියථම්භා රුචකත්ථතා සුභා.

1283.
''තත්ථච්ඡසි පිවසි ඛාදසි ච, දිබ්බා ච වීණා පවදන්ති වග්ගුං;
දිබ්බා රසා කාමගුණෙත්ථ පඤ්ච, නාරියො ච නච්චන්ති සුවණ්ණඡන්නා.

1284.
''කෙන තෙතාදිසො වණ්ණො, කෙන තෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච තෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

1285.
''පුච්ඡාමි තං දෙව මහානුභාව, මනුස්සභූතො කිමකාසි පුඤ්ඤං;

කෙනාසි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච තෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

සොපි තස්ස අත්තනො කතකම්මං ඉමාහි ගාථාහි කථෙසි. තං දස්සෙන්තා සඞ්ගීතිකාරා ආහංසු –

1286.

''සො දෙවපුත්තො අත්තමනො, මොග්ගල්ලානෙන පුච්ඡිතො;
පඤ්හං පුට්ඨො වියාකාසි, යස්ස කම්මස්සිදං ඵලං''.

1287.

''දුන්නික්ඛිත්තං මාලං සුනික්ඛිපිත්වා, පතිට්ඨපෙත්වා සුගතස්ස ථූපෙ;
මහිද්ධිකො චම්හි මහානුභාවො, දිබ්බෙහි කාමෙහි සමඞ්ගිභූතො.

1288.

''තෙන මෙතාදිසො වණ්ණො, තෙන මෙ ඉධ මිජ්ඣති;
උප්පජ්ජන්ති ච මෙ භොගා, යෙ කෙචි මනසො පියා.

1289.

''අක්ඛාමි තෙ භික්ඛු මහානුභාව, මනුස්සභූතො යමහං අකාසිං;
තෙනම්හි එවං ජලිතානුභාවො, වණ්ණො ච මෙ සබ්බදිසා පභාසතී''ති.

1287. තත්ථ **දුන්නික්ඛිත්තං මාලන්ති** චෙතියෙ පූජාකරණට්ඨානෙ නිරන්තරට්ඨපනාදිනා රචනාවිසෙසෙන අට්ඨපෙත්වා යථානික්ඛිත්තතාය න සුට්ඨු නික්ඛිත්තං, වාතෙන වා පහරිත්වා දුන්නික්ඛිත්තං පුප්ඵං. **සුනික්ඛිපිත්වාති** සුට්ඨු නික්ඛිපිත්වා රචනාවිසෙසෙන දස්සනීයං පාසාදිකං කත්වා නික්ඛිපිය. **පතිට්ඨපෙත්වාති** විභත්තිවිසෙසාදිවසෙන පුප්ඵං පතිට්ඨාපෙත්වා. තං වා පුප්ඵං නික්ඛිපන්තො සත්ථු චෙතියං උද්දිස්ස මම සන්තානෙ කුසලධම්මං පතිට්ඨාපෙත්වාති එවං එත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. සෙසං වුත්තනයමෙව.

එවං දෙවපුත්තෙන අත්තනො සුචරිතකම්මෙ පකාසිතෙ ථෙරො තස්ස ධම්මං දෙසෙත්වා ආගන්ත්වා භගවතො තමත්ථං නිවෙදෙසි. භගවා තං අට්ඨුප්පත්තිං කත්වා සම්පත්තමහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි. දෙසනා මහාජනස්ස සාත්ථිකා අහොසීති.

සුනික්ඛිත්තවිමානවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

ඉති පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය විමානවත්ථුස්මිං

එකාදසවත්ථුපටිමණ්ඩිතස්ස සත්තමස්ස

සුනික්ඛිත්තවග්ගස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතා ච පුරිසවිමානවණ්ණනා.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච –

දෙවතානං විමානාදි-සම්පත්තිං තස්ස කාරණං;
පකාසයන්තී සත්තානං, සබ්බලොකහිතාවහා.

අප්පකානම්පි කාරානං, යා විභාවෙති දෙසනා;
උළාරඵලතං චිත්ත-ඛෙත්තසම්පත්තියොගතො.

යං කථාවත්ථුකුසලා, සුපරිඤ්ඤාතවත්ථුකා;
විමානවත්ථුඉච්චෙව, සඞ්ගායිංසු මහෙසයො.

තස්ස අත්ථං පකාසෙතුං, පොරාණට්ඨකථානයං;
සන්නිස්සාය සමාරද්ධා, අත්ථසංවණ්ණනා මයා.

යා තත්ථ පරමත්ථානං, තත්ථ තත්ථ යථාරහං;
පකාසනා **පරමත්ථ-දීපනී** නාම නාමතො.

සම්පත්තා පරිනිට්ඨානං, අනාකුලවිනිච්ඡයා;
සා සත්තරසමත්තාය, පාළියා භාණවාරතො.

ඉති තං සඞ්ඛරොන්තෙන, යං තං අධිගතං මයා;
පුඤ්ඤං තස්සානුභාවෙන, ලොකනාථස්ස සාසනං.

ඔගාහෙත්වා විසුද්ධාය, සීලාදිපටිපත්තියා;
සබ්බෙපි දෙහිනො හොන්තු, විමුත්තිරසභාගිනො.

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනං;
තස්මිං සගාරවා නිච්චං, හොන්තු සබ්බෙපි පාණිනො.

සම්මා වස්සතු කාලෙන, දෙවොපි ජගතීපති;
සද්ධම්මනිරතො ලොකං, ධම්මෙනෙව පසාසතූති.

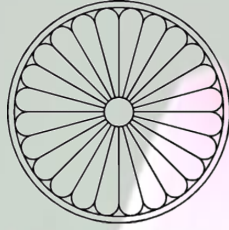
ඉති බදරතිත්ථවිහාරවාසිනා **ආචරියධම්මපාලෙන**

කතාය

පරමත්ථදීපනියා ඛුද්දක-අට්ඨකථාය

විමානවත්ථුඅත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

විමානවත්ථු-අට්ඨකථා සමත්තා.

සබ්බදානං ධම්ම දානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්ම රසං ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්ම රතිං ජිනාති
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාති

(ධම්මපදය තණ්හා වග්ගො)

ධම්මාරාමො ධම්මරතො - ධම්මං අනුවිචින්තයං;
ධම්මං අනුස්සරං භික්ඛු - සද්ධම්මා න පරිහායති.

(ධම්මපදය භික්ඛු වග්ගො)

ධම්මො පනෙසො සුගතප්පසත්ථො,
තරණීව සංසාර මහණ්ණවස්ස;
බ්‍රහ්මාසුරාදීහි නමස්සනීයෙපා,
රසො රසානං පරමො තිලොකෙ.

මහාගදො මච්චුජරා පහානො,
සබ්බීතිනාසාය විසෙසමන්තො;
සබ්බත්ථි දානෙන ච කප්පරුක්ඛො,
චින්තාමණී භද්දඝටොව ධම්මො.

ධම්මං විනා නත්ථි පිතාව මාතා,
තමෙව තාණං සරණං පතිට්ඨා;
තස්මා හි භො කිච්චමඤ්ඤදප්පහාය,
සුණාථ ධාරෙථ චරාථ ධම්මෙ.

(රසවාහිනී)

චිරං තිට්ඨතු ලොකස්මිං - සම්මා සම්බුද්ධ සාසානං!

ධර්ම දානය පිණිසයි.........